

**ИЗВЕШТАЈ О ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
ЗА "ИНТЕРРЕГ ИПА ПРОГРАМ ЗА ПРЕКОГРАНИЧНУ
САРАДЊУ РУМУНИЈА-СРБИЈА ЗА ПЕРИОД
2021-2027"**

СЕПТЕМБАР 2021.



Пренос одговорности:

Садржај овог Извештаја о животној средини заснован је на информацијама које су представљене са *Интеррег ИПА програма СБС Румунија-Србија за период 2021-2027* и друге доступне информације а које аутори сматрају да долазе из овлашћених извора.

Аутори:

Овај документ је развијен у оквиру процедуре СЕА за *Интеррег ИПА Програм СБС Румунија-Србија за период 2021-2017* на основу уговора који је спровео KVB Consulting & Engineering Д.О.О.

Контакт детаљи пројектанта:

KVB Consulting & Engineering Д.О.О.

Ул. Митрополит Варлам, бр. 147, Сектор 1, Букурешт 12903, Румунија

Стручњак за животну средину Серена АДЛЕР

Контакт одговорна особа:

Географ Роксана ОЛАРУ

KVB Consulting & Engineering Д.О.О., roxana.olaru@kvb.ro, + 40 733 107 793

КОНТРОЛНИ ЛИСТ ДОКУМЕНТА

Код	ПРМ - 927/RM/790/21.07.2020
Уговор	790/21.07.2020
Наслов Уговора	Извештај о животној средини након еколошке процене Интеррег ИПА програма за прекограничну сарадњу Румунија-Србија за период 2021- 2027
Уговорни орган	МИНИСТАРСТВО РАЗВОЈА, ЈАВНИХ РАДОВА И АДМИНИСТРАЦИЈЕ
Добављач	KVB Consulting & Engineering д.о.о.
Документ	Извештај о животној средини
Тим за израду: Ана-Марија Теодореску (Тома)	Лидер тима
Серена Адлер	Стручњак за СЕА животну средину
Емилиа Анка Бургелеа, инж.	Стручњак за СЕА животну средину
Роксана Габријела Олару	Стручњак за СЕА животну средину

УВОД	6
1 ПРЕДСТАВЉАЊЕ САДРЖАЈА И ГЛАВНИХ ЦИЉЕВА ПРОГРАМА, КАО И РЕЗУЛТАТ АНАЛИЗЕ ОДНОСА СА ДРУГИМ РЕЛЕВАНТНИМ ПЛАНОВИМА И ПРОГРАМИМА	7
1.1 Позадина Интеррег ИПА програма за прекограничну сарадњу Румунија-Србија за период 2021-2027	7
1.2 Структура Интеррег ИПА програма за прекограничну сарадњу Румунија-Србија за период 2021-2027	10
1.3 Визија и кратка презентација области имплементације Интеррег ИПА програма за прекограничну сарадњу Румунија-Србија за период 2021-2027	11
1.4 Активности преношења информације и комуникације	11
1.5 Однос са другим релевантним плановима и програмима	15
2 РЕЛЕВАНТНИ АСПЕКТИ САДАШЊЕГ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ВЕРОВАТНЕ ЕВОЛУЦИЈЕ У СЛУЧАЈУ НЕПРОВОЂЕЊА ИПА ПРОГРАМА СБС РУМУНИЈА-СРБИЈА ЗА ПЕРИОД 2021-2027	16
2.1 Тренутно стање животне средине	16
2.1.1. Квалитет ваздуха	18
2.1.2. Климатске промене	19
2.1.3. Вода	20
2.1.4. Земљиште и корист земљишта	24
2.1.5. Био-диверзитет	29
2.1.6. Културно наслеђе и пејзаж	103
2.1.7. Управљање отпадом	104
2.1.8. Управљање ризиком проузрокован климатским промена	109
2.1.9. Становништво и људско здравље	110
3 ДНСХ ПРИНЦИП (DO NOT SIGNIFICANT HARM) И ИМУНИЗАЦИЈА ПРОТИВ КЛИМАТСКИХ ПРОМЕНА	112
4 МЕТОДОЛОГИЈА ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР АНАЛИЗИРАНИХ АЛТЕРНАТИВА ЗА ИПА СБС ПРОГРАМ РУМУНИЈА-СРБИЈА ЗА ПЕРИОД 2021-2027	120
4.1 Методологија процене	120
4.2 Избор алтернатива	122
4.3 Потешкоће	122
5 ПОСТОЈЕЋИ ЕКОЛОШКИ ПРОБЛЕМИ И СМАЊЕЊЕ НЕГАТИВНОГ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ ПУТЕМ ИПА СБС ПРОГРАМА РУМУНИЈА-СРБИЈА ЗА ПЕРИОД 2021-2027	123

6	ЦИЉЕВИ ЗА ЗАШТИТУ СРЕДИНЕ УСПОСТАВЉЕНИ НА НАЦИОНАЛНОМ, МЕЂУНАРОДНОМ НИВОУ ИЛИ НА НИВОУ ЗАЈЕДНИЦЕ, КОЈИ СУ РЕЛЕВАНТНИ ЗА ПРОГРАМ	127
6.1	Анализа стратешких циљева Интеррег ИПА СБС програма Румунија– Србија за период 2021-2027	127
6.2	Процена компатибилности између циљева Интеррег ИПА СБС програма Румунија–Србија за период 2021-2027 са еколошким циљевима	128
7	ПОТЕНЦИЈАЛНО ЗНАЧАЈНИ ЕФЕКТИ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ, УКЉУЧУЈУЋИ И НА ЗДРАВЉЕ У ПРЕКОГРАНИЧНОМ КОНТЕКСТУ	132
8	МЕРЕ КОЈЕ СУ ПРЕДЛОЖЕНЕ ЗА СПРЕЧАВАЊЕ, СМАЊЕЊЕ И КОМПЕНЗАЦИЈУ, КОЛИКО ЈЕ МОГУЋЕ У ПОТПУНОСТИ БИЛО КАКАВОГ ШТЕТНОГ ЕФЕКТА НА СРЕДИНУ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈОМ ИПА СБС ПРОГРАМА РУМУНИЈА – СРБИЈА ЗА ПЕРИОД 2021-2027	133
9	МЕРЕ КОЈЕ ИМАМО У ВИДУ ЗА ПРАЋЕЊЕ ЗНАЧАЈНИХ ЕФЕКТА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ИПА СБС ПРОГРАМА РУМУНИЈА-СРБИЈА ЗА ПЕРИОД 2021-2027	143
10	РЕЗИМЕ БЕЗ ТЕХНИЧКОГ КАРАКТЕРА/РЕЗИМЕ/НЕ-ТЕХНИЧКИ	160
11	АНЕКСИ	163
	Анекс 1 – Нацрт Интеррег ИПА програма за прекограничну сарадњу Румунија-Србија за период 2021-2027	163
	Анекс 2 – Однос са другим плановима и програмима релевантним за Програм	163
	Анекс 3 – Листа заштићених природних области са подучја Румуније погођена Интеррег ИПА програмом за прекограничну сарадњу Румунија-Србија за период 2021-2027	163
12	РЕФЕРЕНЦЕ И СЕЛЕКТИВНА БИБЛОГРАФИЈА	163
13	РЕЧНИК ПОЈМОВА	165

САДРЖАЈ:

1. УВОД

Овај документ представља Извештај о животној средини за Стратешку процену животне средине *Интеррег ИПА програма за прекограничну сарадњу Румунија-Србија за период 2021-2027*, који је тренутно доступан на интернет страни <http://www.romania-serbia.net/>, секција посвећеном програмирању после 2020 и додат у Анекси 1 овог извештаја.

Овај рад је био израђен од стране **SC KVB Consulting & Engineering д.о.о.**, друштво регистровано у Националном регистру развојних програмера студија за заштиту животне средине позиција бр. 402 за разрађивање: извештај животне средине (PM), извештај о утицају на животну средину (РИМ), биланс стања животне средине (БМ), извештај о локацији (РА), извештај о безбедности (РС) и студија адекватне процене (ЕА) и од стране **стручњака за животну средину Серена АДЛЕР** уписана у Национални регистар израда студија за заштиту животне средине на позицији бр. 541 за разрађивање: извештај о животној средини (PM), извештај о утицају на животну средину (РИМ), биланс стања животне средине (БМ), извештај о локацији (РА) према додатом сертификату.

Овај Извештај о животној средини (PM) је израђен у складу са Анексом 2 од Одлуке Владе 1076/2004 о успостављању процедуре за извршење процене животне средине за планове и програме сходно Уредби о опоравку и отпорности (Recovery and Resilience Facility Regulation), (2021/C 58/01) DNSH – Technical guidance on the application of "no no significant harm" under the Recovery and Resilience Facility Regulation и сходно Обавештењу од стране Европске комисије – Техничке смернице о имунизацији инфраструктуре на климатске промене у периоду 2021-2027 (2021 Ц 373/01).

Интеррег ИПА програм за прекограничну сарадњу Румунија-Србија за период 2021-2027 руковођен ј од стране Министарства за развој, јавне радове и администрацију, као Управљачки орган.

Са стране Србије, надлежни орган за Програм у периоду програмирања 2021-2027 исти је као и у претходном периоду, - Национална власт - Српско министарство за европске интеграције (АН), на основу искуства особља стеченог у периоду 2014-2020

Програм подржава стратешке смернице предвиђене Стратегијом ЕУ за Дунавски регион (ЕУСДРС) и оснује се на четири стуба, а то су међусобно повезивање дунавског региона, заштита животне средине у дунавском региону, повећање просперитета у дунавском региону и јачање дунавског региона, који су такође у корелацији са специфичним приоритетима и циљевима Програма..

Општи циљеви *Интеррег ИПА програма за прекограничну сарадњу Румунија-Србија за период 2021-2027* су:

1. Више еколошка Европа, са ниским емисијама угљен -диоксида, промовишући транзицију чисте и сигурне енергије, еколошке инвестиције и инвестиције у „плави раст”¹, циркуларну економију, адаптацију климатских промена и превенција и управљање ризика.
2. Друштвенија Европа, која спроводи Европски стуб социјалних права унапређивањем приступа инклузивним повољним услугама, унапређивањем приступа образовању и квалитету образовања, обезбеђивањем равноправног приступа здравственим услугама и развоју инфраструктуре потребне за



прекогранично остваривање ових дугорочних циљева, као и повећањем улоге културе и туризма одрживе у економском развоју, друштвене инклузије и друштвене иновације.

3. Боље управљање сарадњом – Специфични циљ Интеррег – промовисањем акција за повећање институционалних капацитета на пољу управљања границама.

https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/blue_growth_ro

По завршетку процедуре СЕА за *Интеррег ИПА програм за прекограничну сарадњу Румунија-Србија за период 2021-2027* биће издата Коначна тачка гледишта о поступку процене животне средине, на основу Извештаја о животној средини, који би могао да подлеже променама у горе поменутој процедури. У случају да у *Интеррег ИПА програм за прекограничну сарадњу Румунија-Србија за период 2021-2027* дође до промена, биће обавештена надлежна власт за заштиту животне средине, која ће одлучити да ли ће извршити нову процедуру СЕА.

2 ПРЕДСТАВЉАЊЕ САДРЖАЈА И ГЛАВНИХ ЦИЉЕВА ПРОГРАМА, КАО И РЕЗУЛТАТ АНАЛИЗЕ ОДНОСА СА ДРУГИМ РЕЛЕВАНТНИМ ПЛАНОВИМА И ПРОГРАМИМА

2.1 Контекст Интеррег ИПА програма за прекограничну сарадњу Румунија-Србија за период 2021-2027

Приоритети, мере и интервенције наведене у СБС Интеррег-ИПА програму Румунија-Србија за период 2021-2027 имаће укупан позитиван утицај на животну средину.

Област одвијања Програма укључује огромну мрежу заштићених природних области са високом вредношћу конзервације, као и са повећаним туристичким потенцијалом. Посебна пажња се мора посветити заштити ових области и постојећем био-диверзитету.

Област покривености пројекта је претежно рурална и суочава се са изазовима и променама које ствара социјално-економска динамика, нова економска структура и тржиште рада, недостатак транспортне инфраструктуре и ИКТ, слаба и неодржива експлоатација природних ресурса у тој области. Области туризма и образовања, истраживања и иновација такође нису развијене, на које посебно утиче миграција становништва ка градским подручјима или у иностранство.

Најважнији изазови које програм пружа су: социјално-економски развој, мобилност, енергетика, природни и културни ресурси, ризици везани за природне катастрофе, као и граничну безбедност и управљање.

Поред тога, економски профил области *Програма*, са великим рударством, ствара еколошке проблеме материјализоване повећањем загађења тла и ваздуха. Пад индустријских активности такође је довео до раста напуштених индустријских локација и заражених подручја. Ова депонија представља значајну претњу људском здрављу, флори и фауни, без могућности лечења, са тачке гледиште деконтаминације, краткорочних области, отуда и потреба улагања у мере за рехабилитацију / деконтаминацију земље и враћање исте заједници или инвестицији природне регенерације.

Несвесност становништва о питањима животне средине, појачана недостатком инфраструктуре за управљање отпадом и отпадним водама, доводи до појаве "рупа за отпад"/неодговарајуће депоније отпада и испуштања отпадних вода који утичу на природне ресурсе и заједнице. На пример, "у Србији је само 12% становништва повезано са канализационим системом (статус 2017). У Румунији је скоро половина становништва повезана са канализационим системима са снажним диспаратима између урбаних и руралних области".

Програм промовише мере за рехабилитацију земљишних, индустријских



локација, недопуштених или илегалних депонија отпада, загађених подручја како би их вратили у заједницу ради социјалних, економских или стамбених активности или једноставно да се врате у природни круг. Низак ниво праћења загађености тла, воде и ваздуха смањује ниво свести становништва о стварном нивоу загађености у њиховим заједницама.

Програм ће улагати у акције и мере за подизање свести о значају заштите животне средине и одговорног понашања како грађанског, тако и у односу са природом. Иако урбани центри смештени у програмском подручју нису бројни, њихов угљенички отисак је и даље значајан због употребе високо загађених машина, неодрживих система грејања, заједно са недовољним мерама енергетске ефикасности.

Такође ће бити инвестиција за подршку чистој и паметној енергији, П2П (peer-to-peer) енергетским тржиштима, рециклирању и поновној употреби у промовисању циркуларне економије, медицинских и фармацеутских услуга како би се пружиле персонализоване услуге, користећи најновије медицинске технологије, јавне услуге засноване на Big Data, Вештачка интелигенцији, Blockchain и Internet of Things како би се пружио домет информација у реалном времену, синхронизовали подаци и како би се обезбедили ефикасност и ажурност јавним властима.

Програм предлаже мере о заштити животне средине, путем одрживог коришћења природних ресурса, енергетске ефикасности, обновљиве енергије, прилагођавања и управљања ризиком климатским променама, заснованим на услугама екосистема, заштити мреже заштићених области Натура 2000, прилагођавање климатским променама као што су:

- Инвестиције у области природних ресурса, екосистема и био-диверзитета, укључујући технологије заштите животне средине;
- Спровођење мера смањења загађења и подизање свести (на пример спречавање сакупљања отпада, лечења, сортирања и 5Р мера отпада, подстицање поновне употребе материјала и циркуларне економије, бицикличке стазе итд.);
- Инвестиције у активности посвећене контроли загађења и рехабилитацији река и индустријског земљишта које се не користи;
- Инвестиције у активности посвећене рехабилитацији индустријског земљишта које се не користи и контаминираног земљишта, подстицањем затварања илегалних депонија отпада или оних које су премашиле рок важности;
- Инвестиције у мере за унапређивање квалитета ваздуха (на пример надзора квалитета ваздуха) и мера смањења буке;
- Инвестиције у еколошку инфраструктуру у урбаним подручјима (на прим. управљање кишним водама, одрживе урбане дренажне системе, зелене улице, зелени кровови, променљиви/порозни плочници, урбани зелени простори, природна вентилација зграда, подземне структуре за одржавање кишних вода, резервоари и бурад за колекцију кишних вода и еколошку инфраструктуру);
- Заједничке стратегије и акциони планови за решавање питања загађености и заштите био-диверзитета;
- Тестирање нових алата и уређаја, експерименти, преношење решења са једне заинтересоване стране на другу и унапређивање прекограничне сарадње у области био-диверзитета, зелене инфраструктуре и смањења загађења;
- Решења развијена кроз „заједничке пилот акције” за обновљиву енергију (на прим. ветар, соларни, геотермална),
- Инвестиције у мере енергетске ефикасности за унапређивање јавне инфраструктуре;
- Промовисање мера за обновљиве ресурсе и енергетску ефикасност, демонстративне пројекте, иницијативе за смањење изливања гасова са ефектом стаклене баште и загађивања у ваздуху;
- Инвестирање у друге мере за смањење изливања гасова са ефектом стаклене



баште и загађивања у ваздуху;

- Рестаурација природних подручја како би се спречиле поплаве и падине, рестаурација области укључених у мрежу Натура 2000 - како у Румунији, тако и у заштићеним областима у Србији,
- Заштита шуме, развој и имплементација екосистемских мера и приступа прилагођавању климатским променама;
- Мере за спречавање природних ризика (клима, земљотреси, падине итд.) као и технолошки ризици, системи и инфраструктура за цивилну заштиту и управљање катастрофама;
- Развој и имплементација мера специфичних за образовање и свест о животnoj средини и припреме за ванредне ситуације, посебно међу омладини, али и међу локалним заједницама;
- Заједнички рад на спречавању поплава на Дунаву и притокама притока, посебно решења заснована на природним услугама;
- Стратегије и планови за спречавање природних ризика и унапређивање прилагођавања климатским променама, као и мере образовања и подизања свести у том погледу.

Горе наведене мере такође узимају у обзир смернице за примену принципа "no significant harm" како је наведено у Уредби за опоравак и отпорност (Recovery and Resilience Facility Regulation), и техничке смернице о имунизацији инфраструктуре на климатске промене у периоду 2021-2027. (2021 Ц 373/01).

Горе наведене мере заштите животне средине испуњавају циљеве постављене у ДНСХ, на пример:

- Енергетска ефикасност - предлагање мера за смањење емисија.
- Ублажавање климатских промена и прилагођавање њима.

Финансираће се и друге мере за унапређење одрживог туризма и културе, корисне за економски развој, социјалну иновацију и инклузију, повећање капацитета управљања границама, које би могле да утиче на животну средину:

- Развој и имплементација мера за промовисање и стварање услуга и набавки у одрживом туризму;
- Развој и имплементација мера за заштиту, развој и промовисање природног наслеђа и еко-туризма, туризма за спорт/цикло/пешачање;
- Развој и имплементација мера, регенерација и безбедност објеката за заштиту, развој и промовисање културног наслеђа и услуга, уз њихово укључивање у туристичко/културни круг, кроз заједничке акције;
- Већи инфраструктурни пројекти који могу да имају већи прекогранични утицај и укључују циљане актере у предложеној области, што доприноси развоју одрживог туризма у тој области;
- Развој и имплементација мера за унапређивање и јачање институционалних капацитета за услуге управљања границом, као и размена искустава, процедура за превенцију и одговор у случају пандемије (на пример КОВИД-19) - или "нове" заразне болести;
- Заједнички поступци обуке за особље са граничних прелаза, размена добрих пракси, развој политике и стратегија управљања границама;
- Улагања у инфраструктуру и опрему за оптималну граничну присмотру, управљање контролом и миграцијом;
- Развој и имплементација иновативних решења која користе нове технологије, опште ИТ системе за унапређивање интер-оперативности, безбедности, очекивања и ефикасности трошкова на граници;
- Осигурање и спровођење мера за смањење рањивости на граници и



гарантовање безбедности функционалног управљања границама.

Све предложене мере су у договору и доприноће Стубу II "Заштити животне средине" ЕУСДР-а (European Strategy for Danube Region – Европска стратегија за дунавски регион) и Стубу III "Квалитет животне средине" ЕУСАИР-а (European Strategy for the Adriatic and Ionian Region – Европска стратегија за јадрански и јонски регион). Такође, допунске мере су анализирани и интегрисани у акције предложене кроз друге стратегије о: едукативно-истраживачким – иновацијама и безбедности – *Закључци самита западног Балкана у Познану*, социјалним – *Комуникација о Политици проширења ЕУ, културно-социјалној безбедносној Декларацији из Софије & Програм приоритета из Софије*, као и средина-климатске промене-циркуларне економије које је синтетизовала путем *Зелени план за Западни Балкан*.

Програм је осмишљен тако да укаже на синергију и комплементарност са другим програмима и фондовима:

- Европски – *Фонд за Интегрисано управљање границама (ИБМФ), Фонд унутрашње безбедности, Фонд за азил миграцију и интеграцију (МФА), Специјална мера управљања миграцијама, Вишекориснички ИПА програми, Европски инструмент за стабилност и мировни допринос, Механизам за европску цивилну заштиту, Економски план за инвестиције на Западном Балкану.*
- Национални – *Западно или јужно-западни регионални оперативни програми – Програм одрживог развоја Румуније, Национални програм за смањење сиромаштва и за здравство, План опоравка и отпорност,*

Програм ће такође предузети кораке из Територијалног програма 2030 и Лајпцигове карте како би се створиле територије управљане стратегијама на више нивоа које постижу висок квалитет живота и интегрисани одрживи развој, смањење и прилагођавање ефектима климатских промена у областима које су у питању

Део европских фондова биће издвојени и кроз инвестиционе програме и планове за прилагодљивост и опоравак – за пост-пандемски период, као и кроз Економски и инвестициони план Западног Балкана, а мере ће бити анализирани како би се постигли максимални утицај и опипљиве бенефиције за грађане обе државе, у суштини повезане са Зеленим планом ЕУ и сваке државе чланице.

У фази имплементације сваког пројекта, у склопу процедуре процене утицаја на животну средину, установиће се колико је значајан утицај и које мере накнаде и поправке треба предузети у свим областима на које сваки пројекат утиче, по потреби. Тренутно немамо довољно информација да утврдимо све ефекте по Анекси II директиве СЕА.

У том смислу, предлажемо да спроведемо поједностављен СЕА који се фокусира на пружање сугестија за детаљно планирање сваке интервенције како би се смањили могући ризици и повећале бенефиције за животну средину.

2.2 Структура Интеррег ИПА програма за прекограничну сарадњу Румунија-Србија за период 2021-2027

Програм *Интеррег-ИПА СБС Румунија-Србија за период 2021-2027* структуриран је поглављима, као што следи:

1. Стратегија програма: главни изазови развоја и политички одговори;
2. Приоритети (Приоритет 1- Заштита животне средине и управљање ризиком; Приоритет 2 – Социјални и економски развој; Приоритет 3 – Повећање капацитета управљања границом);
3. Финансијски план (доделе за сваку годину периода програма, укупна финансијска издвајања из ИПА III фондова и националног ко-финансирања);
4. Акције усвојене за ангажованост партнера у програму у изради *Програма* и улоге ових програм партнера у његовој имплементацији, праћењу и процени;



5. Обраћање комуникацији и видљивости *Програма* (циљеви, циљна публика, комуникациони канали, укључујући мобилизацију друштвеног медијског простора, ако је применљиво, планирани буџет и применљиви показатељи за праћење и евалуацију);

6. Подршка малим пројектима, укључујући мале пројекте финансиране кроз специфична средства, посвећена малим пројектима;

7. Спровођење одредби (програмске структуре, процедура за постављање Заједничког секретаријата, додељивање одговорности у случају финансијских корекција које је наметнуо Орган управљања или Комисија).

2.3 Визија и кратка презентација области имплементације Интеррег ИПА програма за прекограничну сарадњу Румунија-Србија за период 2021- 2027

Погодна област за имплементацију - *Интеррег-ИПА програм СБС Румунија-Србија за период 2021-2027* подељена је на два НУТС2 региона у Румунији и два НУТС2 региона у Србији, односно укључује три округа у Румунији (Тимиш, Караш-Северин и Мехединци) и шест округа у Србији (Севернобанатски, Средњобанатски, Јужнобанатски, Браничевски, Борски и Подунавски).

Укупна површина износи 40.596 км² (53,1% у Румунији/ 46,9% у Србији).

Област програма такође је у центру Дунавског Макро Региона у Европи и делимично се преклапа са Јадранско-Јонским Макро Регионом Европе, у којем Србија учествује са целокупном територијом. Две партнерске земље обухватају велики део базена реке Дунав, њихове укупне области која представља 10% базена у Србији и 29% у Румунији.

Област *Програма* у Србији представља 20,8% територије исте, територију већу него у Румунији, где три области које се припадају области *Програма* представљају само 9% националне територије. Становништво од око 2,2 милиона живи на територији која је покривена програмом.

Дужина границе између Румуније и Србије је 548 км, од којих 235 км (42,8%) на реци Дунав. Дужина границе на територији Програма представља 26% спољних граница Републике Србије и 17% спољних граница Румуније". На овој заједничкој граници постоји 8 путничких граничних прелаза, 2 железничка прелаза и 1 речни прелаз. Такође постоје 6 речне луке у Србији и 3 речне луке у Румунији.

2.4 Активности преноса информације и комуникације

Општи циљеви комуникације су успостављени у складу са специфичним потребама комуникације за сваку фазу циклуса одвијања (живот) *Програма* и односу са потребама комуникације сваке циљне групе:

1. Подршка имплементације током израде Програма (припрема, одобрење Програма, покретање позива за пројекте, избор пројеката);

2. Подршка успешном спровођењу програма обезбеђивањем ефикасног комуникационог система;

3. Повећање интереса/информисања потенцијалних корисника у погледу могућности финансирања које нуди програм;

4. Подршка корисницима у имплементацији пројеката како би се ојачала оријентација према резултатима и осигурала њихова ефикасност;

5. Повећање свести јавности о приоритетним осама и специфичним циљевима програма, као и позитивног утицаја финансијске подршке ЕУ грађанима из области *Програма*;

6. Обезбеђивање транспарентности коришћењем ИПА III фондова и повећање видљивости Програма Румунија-Србија.

Сваки циљ се развија кроз специфичне комуникацијске активности. Програм је идентификовао следеће циљне групе за обе земље: корисници и потенцијални



корисници, владини и невладини актери на националном и регионалном нивоу, националне/регионалне/локалне медијске службе, институције или тела ЕУ, општа јавност (грађани из области Програма или јавност - општа ЕУ), интерне или спољне групе подршке.

Мешавина комуникације је разматрана и прилагођена за сваку врсту циљне групе и за сваку фазу животног циклуса Програма: припрему, одобравање програма, покретање позива за пројекте, избор пројеката, имплементација истих и затварање Програма итд.

- Веб страница посвећена овом Програму је: www.romania-serbia.net, садржи посебан одељак за период 2021-2027, који је оперативан од 2019. године. Сви одређени документи који су резултат развоја Програма могу се прегледати и приступити унутар овог одељка.

Програм користи од самог почетка друштвене мреже за комуникацију и за проширивање програмерских фаза, за покретање позива, процену, представљање резултата итд. као средство за повећање утицаја радњи - и постизање ефекта на више нивоа. Приступ друштвеним медијима оријентисан је према платформама Фејсбук, Твитер и Ју-туб), у периоду 2021-2027. Програм је усмерен на општу јавност, обраћајући се истом и када су организовани догађаји као што је Дан европске сарадње или када су резултати пројеката оријентисани према великим групама људи (у случају пројеката са резултатима у медицини/истраживања по питањима животне средине итд.). За Дан европске сарадње, биће на Фејсбуку страна догађаја која ће директно информисати заинтересовану јавност.

Користиће се бренд стратегија коју је развио Интеракт за Интеррег програме, а иста је примењена на све визуелне елементе које је припремио програм и пројекти. АМ ће спровести на нивоу програма све неопходне мере за прелазак на потпун еколошки начин, дигиталну комуникацију и подршку корисницима за спровођење тих мера на нивоу пројекта.

Предложене су 3 категорије догађаја: јавна промоција адресирана на циљне групе, догађаји посвећени потенцијалним корисницима који желе да припреме апликацију, тематске семинаре и обуку.

Прва активност за оптимални пренос информација и комуникације је успостављање циљних група. Циљне групе су појединци/организације које живе и/или раде у подручју програма. Како програм планира више интервенција, постоје више циљних група. Опис ситуације и потреба граничне области мора да истакне изазове и могућности. Циљне групе су директне и индиректне.

Директне циљне групе укључују особе/организације усмерене на активности пројекта и кроз које се постиже предложени ефекат.

Индиректне циљне групе укључују особе из опште средине директне циљне групе. Они доприносе успеху пројекта зато што играју важну улогу као посредници.

Даље су представљене циљне групе специфичне за приоритет.

За Приоритет 1 – Заштита животне средине и управљање ризиком, *Специфични циљ 1 - Унапређивање очувања и заштите природе, био-диверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући у урбану средину и смањење свих облика загађења*, главне циљне групе за овај специфични циљ су:

- ❖ Становништво и локалне заједнице са прихватљивог подручја;
- ❖ Јавне власти и приватна лица која се баве менаџментом и заштитом животне средине;
- ❖ Научници и истраживачи;
- ❖ Консултанти за заштиту животне средине и организације за животну средину.

За Приоритет 1 - Заштита животне средине и управљање ризиком, *Специфични циљ 2 - Промовисање енергије из обновљивих извора у складу са Директивом за обновљиве*



енергије (ЕУ) 2018/2001, укључујући критеријуме одрживости који настају из исте и односно Специфични циљ 3 - Промовисање енергетске ефикасности и смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште, главне циљне групе су:

- ❖ Становништво и локалне заједнице са прихватљивог подручја;
- ❖ Јавне власти и приватна лица која користе производњу и коришћење обновљиве енергије.

За приоритет 1 - Заштита животне средине и управљање ризиком, Специфични циљ 4 - Промовисање адаптације климатских промена, превенција ризика и отпорност на катастрофе узимајући у обзир еко-системске приступе, главне циљне групе за овај специфични циљ су:

- ❖ Становништво и локалне заједнице са прихватљивог подручја;
- ❖ Јавне и приватне власти које ће имати користи од адаптације на климатске промене, превенција ризика и отпорност на катастрофе;
- ❖ Научници и истраживачи;
- ❖ Консултанци за животну средину и организације за животну средину.

За приоритет 2 - Друштвени и економски развој, Специфични циљ 1- Унапређивање равноправног приступа инклузивним и квалитетним услугама у образовању, обуци и сталном учењу током целог живота кроз развој приступачне инфраструктуре, укључујући подстицање отпорности за образовање и обуку на даљину и онлајн, најважније циљне групе за овај специфични циљ су:

- ❖ Становништво и локалне заједнице са прихватљивог подручја;
- ❖ Јавне власти и приватна лица која се баве образовањем и обуком;
- ❖ Школе и други образовни објекти;
- ❖ Научници и истраживачи.

За приоритет 2 – Друштвени и економски развој, Специфични циљ 2 – Обезбеђивање равноправног приступа здравственој заштити и обезбеђивање отпорности здравствених система, укључујући примарну здравствену негу, као и промовисање прелаза са институционалне неге према нези у породици и у заједници, главне циљне групе су:

- ❖ Становништво и локалне заједнице са прихватљивог подручја;
- ❖ Јавне власти и приватна лица која се баве здравственом негом и дугорочним услугама неге;
- ❖ Болнице, клинике и друге дугорочне медицинске установе;
- ❖ Научници и истраживачи.

Приоритет 2 – Друштвени и економски развој, Специфични циљ 3 – Повећање улоге културе и одрживог туризма за економски развој, социјалну инклузију и социјалне иновације, има следеће циљне групе:

- ❖ Становништво и локалне заједнице са прихватљивог подручја;
- ❖ Јавне и приватне власти које ће имати користи од социјалне, економске интеграције и развоја животне средине;
- ❖ Јавне и приватне власти укључене у заштиту културне и природне баштине;
- ❖ Туристичке асоцијације.

Приоритет 3 – Повећање капацитета управљања границом, Специфични циљ Унапређење институционалних капацитета јавних власти, посебно оних који имају



мандат да управљају одређеном територијом и укљученим актерима, имају следеће циљне групе:

- ❖ Становништво и локалне заједнице са прихватљивог подручја;
- ❖ Јавне власти које ће имати користи од активности управљања границама.

У Програму је представљена матрица циљних група/комуникационих путева/ акција.



Табела 1 Матрица – циљне групе/комуникациони канали/акције (Извор: Нацрт 3 Интеррег ИПА Програм СБС Румунија-Србија за период 2021-2027)

Циљне групе	Комуникациони канали/Мере информација и комуникације								
	Догађаји Сасстанци Атеље Конференције Семинари Сесија обука Форуми Догађај Форум Конференција за штампу Посете штампе	Шалтер за информације	Информаци она мрежа	Информати вни панели са логотипом Програм у седишту корисника	Институц ионална партнерст ва	Публикац ије Саопште ња за јавност Приручни ци Смернице	На мрежи, Е-маил, Веб сајт, Билтен, Друштвене мреже (Фејсбук, Твиттер, Линкедин, ЈуТјуб, Рецензије штампе)	Медији Интервјуи Догађаји Новински чланци	Промотив не кампање ТВ, радио и мрежне кампање Саопште ња за јавност Кампање на отвореном Промотив ни материјал и
Потенцијални и директни корисници	•								•
Остали владини/невладини учесници	•								•
Институције и тела Европске уније	•								•
Национална/регионална/локална штампа обе земље	•								•
Заинтересована јавност на националном нивоу				•			•	•	•
Заинтересована јавност из ове две земље				•			•	•	•
Групе за подршку				•			•	•	•



Планирани буџет за комуникацијске активности *Програма* још увек је у процени и биће одређен на основу евро стопе тог датума. Буџет Техничке помоћи за *Програм*, за 2021-2027 такође укључује и активности за рекламирање и пренос информација о програму.

До сада организовано је више састанака Заједничке Радне Групе за Програмирање како би се завршили циљеви Програма (2019-2020) и покренути су процеси консултације од 23. Април 2021. године и 10. Јуна 2021. године за олакшај комуникација и за проактивну координацију за заједничке циљеве између макро-регионалних стратегија и релевантних актера, како би се идентификовале радње управљања између Програма Интеррег у региону и макро-регионалне структуре, релевантне актере који би могли да реагују на изазове које произилазе из претњи животне средине или миграција.

Праћење процене (укључујући релевантне показатеље)

У складу са чланом 30 став (1) слово (е) правилника, АМ ће обавестити ССМ, бар једном годишње, о напретку постигнутом у спровођењу поступака комуникације и видљивости; и своје анализе резултата, као и о планираним информацијама и комуникационим активностима које ће бити спроведене у следећој години. Такође, на захтев ЕК, АМ ће током ревизије информисати писмено о напретку у имплементацији радња комуникације и видљивости.

АМ ће развити Стратегију комуникације и Годишњи план комуникације, који ће одобрити МЦ. Оба документа може да прегледа МА на основу налаза унутрашње анализе или спољних препорука ССМ-а, спољних евалуатора, а проверена верзија ће се одобрити од стране ССМ-а.

Годишња интерна ревизија коју спроводи АМ биће спроведена да би се проценило достигнуће показатеља комуникације и неопходних мера је потребно предузети следеће године.

Мере комуникације и информација биће подложне континуираној и ех-пост процени, на основу показатеља и критеријума процене који су унапред дефинисани. АМ ће успоставити план који садржи неопходне одредбе за прикупљање и тумачење информација у вези нивоа свести/знања програма.

Процена утицаја, укључујући квалитативну и квантитативну анализу, трајаће до 2027. године и вршиће процену нивоа свести шире јавности у вези са програмом, као и нови знања тражиоца и корисника / релевантних заинтересованих страна.

Ова анализа ће помоћи у регулисању будућих активности комуникације и обављаће се путем:

- истраживања вршена од стране специјализована предузећа,
- концентрациону групу,
- интервјуи.

Процена ће истаћи у каквој су размери циљеви видљивости и свести о програму остварени и која је улога коју игра ЕУ у развоју области програма.

2.5 Однос са другим релевантним плановима и програмима

Анализа која је представљена у Анекси 2 укључила је увид кроз 15 стратегија/планова/програма са директним релевантностима за програм са идентификацијом елемената корелације између њих и *Програма Интеррег-ИПА СБС Румунија-Србија за период 2021-2027*. Друге стратегије, планови и програми који би могли да буду повезани са *Програмом Интеррег-ИПА СБС Румунија-Србија за период 2021-2027* могу да се идентификују, то након што буде објављен у јавности.

3 РЕЛЕВАНТНИ АСПЕКТИ САДАШЊЕГ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ВЕРОВАТНЕ ЕВОЛУЦИЈЕ У СЛУЧАЈУ НЕСПРОВОЂЕЊА ПРОГРАМА ИПА СБС РУМУНИЈА – СРБИЈА ЗА ПЕРИОД 2021-2027

3.1 Тренутно стање животне средине

Карактеризација тренутног стања животне средине направљена је на основу података и информација које се односе на националну територију доступних у време израде Извештаја о животној средини. Анализа тренутног стања животне средине спроведена је за сваки релевантни аспект животне средине.

Релевантни аспекти животне средине који се сматрају су следећи: ваздух, вода, земљиште, климатске промене, био-диверзитет, пејзаж, становништво и људско здравље, културни аспекти, очување природних ресурса, енергетска ефикасност, отпад.

Програм Интеррег-ИПА СБС Румунија-Србија за програмски период 2021-2027 оправдава избор политичких циљева и специфичних циљева које је промовисала. На тај начин Програм развија 3 приоритета која се анализирају:

Приоритет 1: Заштита животне средине и управљање ризиком

Оправдање за приоритет 1: Инвестиције у области животне средине, очување природе, био-диверзитет и зелене инфраструктуре; промовисање одрживих обновљивих енергија (ветар, соларна, биомаса, геотермална енергија); ефикасна потрошња енергије са смањењем емисија са ефектом стаклене баште, као и прилагођавање на климатске промене са превенцијом катастрофе и отпорност заснована на еко-систематске услуге, све засноване на потребе области циљане програмом, као што су: лош учинак еколошке инфраструктуре, области јако погођене загађењем, еколошким ризицима, несвесност становништва о претњама на адреси животне средине и недостатком знања о еколошким решењима, квалитету воде, обновљивој енергији, одговорном понашању, предностима био-диверзитета и природним екосистемима, отпорност и прилагођавање на климатске промене итд.

Овај приоритет реагује на следећи Циљ политике: *Зеленију, отпорнију Европу, са ниским емисијама угљеника, која се креће према економији са нула емисија угљеника, промовисањем транзиције према чистој и поштеној енергије, зелених и плавих инвестиција, циркуларне економије, смањењем климатских промена и прилагођавањем на исте, спречавањем и управљањем ризика, као и одрживом урбаном мобилности.*

Приоритет 2: Социјални и економски развој

Оправдање за приоритет 2: Инвестиције у инфраструктуру и услуге образовања, обуке, здравства и здравствене неге засноване на потребама области програма, као што су: слаба приступачност социјалних и здравствених услуга у удаљеним регионима, стара здравствена инфраструктура, повећана стопа незапослености међу младима и активном становништву у руралним подручјима, рањивим групама, социјалном укључивању са много недостатака. Посебна пажња биће посвећена дигиталном образовању и обукама за унапређивање општег нивоа дигиталних вештина и компетенција, као и инвестицијама за олакшавање приступа ИТК уређајима, посебно за младе из руралних и удаљених подручја. Нагласак се ставља на стимулацији развоја здравствених услуга заснованих на породици и заједници, обезбеђујући грађанима једнаке приступачности тим услуга.

Такође, туризам игра важну улогу у економији обе земље, на који врши утицај

пандемија КОВИД 19, а то, заједно са промовисањем културе, захтева хитну приоритизацију.

Одрживи развој је од суштинског значаја за туризам у будућности. Очување биодиверзитета, поштовање друштвено-културне аутентичности домаћинских заједница, обезбеђивање социјалне заштите и економске безбедности домаћинских заједница и одрживо коришћење еколошких ресурса морају бити стубови новог модела туризма.

Ова криза нам пружа могућност да посветимо више пажње туристичким стратегијама, тако да координирамо акције на нивоу свих заинтересованих страна. Интегрирање једног модела циркуларне економије у ланац туристичких вредности који укључује произвођаче, дистрибутере, потрошаче и агенције за заштиту животне средине су од суштинског значаја. Потребна је транзиција према туризму који функционише ефикасно са ресурсне тачке гледишта и производи ниске емисије угљеника, али се такође мора ставити нагласак на отпорност и конкурентност овог сектора. Туризам је једна од индустрија која се најбрже развија и довела је до повећања БДП-а од 10% и створио је 27 милиона директних и индиректних радних места у свим земљама чланицама ЕУ. Инвестиције и мере које треба спровести заснивају се на потребама из области програма, као што су: ниска „дигитална потражња” у области туризма у обе земље, недостатак конкурентских туристичких производа и ниских вештина у развоју производа и маркетинга, и искористити предности региона, која има одличну географску позицију за туризам: бројна места која су део природне, историјске и културне баштине, те одличних термалних и wellness средстава.

Овај приоритет одговара следећем Политичком циљу: *Више социјална и инклузивнија Европа имплементацијом Европског стуба за социјална права.*

Приоритет 3: Повећање капацитета управљања границом

Оправдање за приоритет 3: Подршка ЕУ једном циљу специфичном Интеррег-у посвећен за повећање институционалних капацитета јавних власти и унапређивање прекограничне сарадње помоћи ће у смањењу рањивости спољних граница заснованих на свеобухватној свести ситуације и гарантоваће безбедне границе ЕУ, које добро функционишу. Поред тога, циљ програма који се тиче спољних граница је да се припреме земље кандидати и потенцијални кандидати за чланство у ЕУ, укључујући подршком имплементације система и процедура за припрему перспективе будуће унутрашње граничне. С обзиром на кризу коју је створила пандемија КОВИД 19 у вези са управљањем између граница, препоручује се да се кроз Интеррег програм стимулише неке акције које ће ојачати управљање и прекограничну координацију развијањем капацитета одазива укључених власти и кључних актера. Предложена су решења за уклањање препрека и интеграцију правних алатки за управљање прекограничним кризама мобилности.

Потреба за финансирањем специфичних циљева Интеррега 1 произилази из специфичности циља *Програма*. Дужина границе на територији покривена програмом је 548 км, од којих је 235 км (42,8%) на Дунаву. Ова дужина представља 1% укупне дужине спољне границе Европске уније. Дуж ове заједничке границе постоји 8 граничних прелаза, два железничка гранична прелаза и један речни гранични прелаз. С обзиром да преко 4 милиона људи и 1,5 милиона теретних превозних средстава прелазе преко границе сваке године, Програм мора да одреди приоритете и посвећене мере за управљање мобилности и граничним прелазима.

Поред тога, глобална миграција и изазови повезани са њом, као што су недостатак безбедности и стабилности, обликују неки нови свет, који се брзо развија,

а ова динамика ће у значајној мери утицати на Европу. Према Фронтекс-у, западни Балкан и даље се суочава са илегалним мигрантима који покушавају да стигну до западне Европе. С обзиром да је Србија централни пут кроз западни Балкан, она је главна прелазна тачка у том погледу. Међутим, границе између Србије и Румуније суочиле су се са мањим приливом миграната 2018. године у односу на друге границе.

Овај програм стимулише употребу модерних решења и опреме која ће смањити рањивост спољних граница, гарантујући безбедност и функционалну сигурност на границама ЕУ кроз ефективну граничну контролу и ефикасно управљање миграцијом. Овај приоритет одговара на следећи циљ специфичан за Интеррег: *Бољу управу у области сарадње.*

3.1.1. Квалитет ваздуха

Квалитет ваздуха утврђује се издувавањем у ваздуху из фиксних извора (машина, инсталација, укључујући вентилацију итд.), из дифузних извора загађености и мобилних извора (друмског саобраћаја) већином у већим градовима, као и транспортом загађивача на велике удаљености.

Еволуција квалитета ваздуха за гужву Темишвара прати се уз помоћ 5 аутоматских станица, класификованих како следи:

- ❖ 2 саобраћајне станице (ТМ-1 и ТМ-5). Посматрани загађивачи су: CO₂, NO, NO₂, NO_x, SO, тешки метали (Пб, Ни, Кд, Ас, - од ПМ10 гравиметријски), ПМ10 нефелометријски и гравиметријски, нестабилна органска једињења (бензен, толуен, етилбензе, о,м,п-ксилен);
- ❖ Индустриска станица (ТМ-4). Посматрани загађивачи су: CO₂, NO, NO₂, NO_x, SO, O₃, не-геометријска ПМ10, нестабилна органска једињења (бензен, толуен, етилбензен, о,м, п - хилен);
- ❖ Урбана позадинска станица (ТМ-2). Посматрани загађивачи су: CO₂, NO, NO₂, NO_x, SO, O₃, тешки метали (Пб, Ни, Кд, Ас - од ПМ10 гравиметријски), ПМ10 гравиметријски, ПМ2,5 гравиметријских и нефелометријски, нестабилна органска једињења (бензен, толуен, етилбензен, о, м, п - ксилен) и метеоролошки параметри;
- ❖ Позадинска станица у предграђу (ТМ-3). Посматрани загађивачи су: CO₂, NO, NO₂, NO_x, SO, O₃, тешки метали (Пб, Ни, Кд, Ас - од ПМ10 гравиметријски), гравиметријских и нефелометријски ПМ10, нестабилна органска једињења (бензен, толуен, етилбензен, о,м, п – ксилен) и метеоролошки параметри;
- ❖ ТМ-7 станица, која се налази у Лугожу, је индустриског типа. Посматрани загађивачи су: CO₂, NO, NO₂, NO_x, не-геометријски ПМ10, нестабилна органска једињења (бензен, толуен, етилбензен, о,м, п – ксилен) и метеоролошки параметри.
- ❖ ТМ-6 станица, лоцирана у Моравици, је приградна позадина. Посматрани загађивачи су: Посматрани загађивачи су: CO₂, NO, NO₂, NO_x, SO, тешки метали (Пб, Ни, Кд, Ас - од ПМ10 гравиметријски), ПМ10 нефелометријски и гравиметријски, нестабилна органска једињења (бензен, толуен, етилбензен, о,м, п – ксилен) и метеоролошки параметри.

Еволуција годишње просечне концентрације за показатеље које надгледају наведене станице не може бити представљена јер су пружени подаци недовољни (хватање проверених података од најмање 75%), ако се наводи у Извештају округа о стању животне средине за 2019. годину – округ Тимиш.

Еволуција квалитета ваздуха округа Мехединци прати се уз помоћ аутоматске станице – МХ1, која се налази у близини АПМ Мехединци. Посматрани загађивачи

су: сумпор диоксид (CO₂), азот оксид (NO₂, NO_x, NO), угљен моноксид (CO), озон (O₃), БТЕХ, суспендовани прах (нефелометријски ПМ₁₀, ПМ₁₀ гравиметријски, ПМ_{2.5} гравиметријски), тешки метали из суспендованог праха ПМ₁₀ (Пб, Ни, Кд, Ас).

Резултати праћења квалитета ваздуха у 2017. години, на фиксној аутоматској мониторинг станици МХ1, нагостили су квалитет ваздуха адекватан за све показатеље који су надгледани на територији округа Мехединци, осим:

► показатеља Суспендовани прах – ПМ₁₀ разломак за који је било 26 прекорачења вредности дневног лимита, али без прекорачења броја од 35 "пута" дозвољених за календарску годину;

► озонски показатељ (O₃) за који је било регистрованих 2 прекорачења циљне вредности, без прекорачења броја од 25 "пута" дозвољених за календарску годину.

Еволуција квалитета ваздуха округа Караш-Северин прати се уз помоћ 6 аутоматских станица, класификованих како следи:

- ❖ 3 индустријске станице (Решица, Оцелул Рошу, Нова Молдава), као што следи: станице КС - 1 – Решиц и КС – 2 – Оцелул Рошу, процењују утицај загађења ваздуха из јаким индустријских извора на насељеним подручјима; станица КС-5 Стара Молдава процењује ниво загађења ваздуха преко границе, на специфичне изворе, и то јаловишта СЦ Молдомин СА Нова Молдава;
- ❖ Урбана саобраћајна станица (КС-3 Стара Молдава) процењује ниво загађености ваздуха у урбаним областима, без фокусирања на специфичне изворе. Другим речима, таква станица не дискриминира доприносе локалног саобраћаја, система стамбеног грејања, активности малих предузећа, грађевинских радова итд.;
- ❖ Контролна станица у позадини (ЕМ-2 Планина Семеник) има за циљ да се провери позадински ниво загађивача ваздуха и да сигнализира епизоде транспорта загађивача, које емитују извори далеко од тачка мерења (најмање од редоследа стотина километара).

Пратећи загађивачи су следећи: CO₂ (од УВ флуоресцентности), NO, NO₂, NO_x (од хемилуминесценције), CO (од ИР фото-метрије), O₃ (по УВ фото-метрији), КОВ (бензен, толуен, етилбензен, орто-ксилен, мета-ксилен, пара-ксилен преко ПИД гаскроматографије), ПМ₁₀ (симултано путем две методе: аутоматска нефелометријска метода и ручна гравиметријска метода), метали (Пб, Кд, Ас и Ни).

Еволуција годишње просечне концентрације за показатеље који надгледају наведене станице не може бити представљена јер су обезбеђени подаци недовољни (хватање проверених података од најмање 75%), како се наводи у Извештају округа о стању животне средине за 2019. годину – округ Караш-Северин.

Што се тиче загађености ваздуха у Србији, постоји општи тренд смањења загађивача са опадањем индустријске активности. Емисије CO₂, NO_x и ПМ₁₀ су у порасту због пораста саобраћаја и транспорта. Повећање загађивача је такође подстакнуто традиционалним системима грејања, нарочито у урбаним центрима, Панчево, Бор су познати случајеви у Србији. Програмом ће се тражити решења за регенерисање урбаних подручја погођена ваздушним издувавањем које се примењује како у Румунији тако и у Србији.

3.1.2. Климатске промене

. Климатске промене су једно од најважнијих питања животне средине, са значајним економским и друштвеним ефектима на глобалном, регионалном и

локалном нивоу. Узимајући у обзир националну стратегију о климатским променама и економски раст основан на ниске емисије угљеника, као и национални акциони план за климатске промене, наставља се предузимање и интеграција мера за смањење емисија ГЕС-а и прилагођавање климатским променама система. Регионална кохезиона политика, као и европски програми су ефикасан начин за усвајање најефикаснијих мера за консолидацију одрживог економског раста са ниским емисијама угљеника у Румунији.

Смањење утицаја климатских промена на животну средину у целини (природна средина, изграђено окружење, људска бића, биодиверзитет, итд.) може се постићи кроз две категорије мера које се заснивају на општим циљевима области климатских промена: смањење и ублажавање ГЕС-а и мере прилагођавања.

Мере ублажавања обухватају радње за смањење утицаја људских активности на климатски систем и радње за избегавање утицаја климатских промена на животну средину.

Мере прилагођавања узимају у обзир акције које реагују на тренутне или пројектоване климатске промене. С обзиром на то да су промене климатских услова реалне, комплементарне мере су од суштинског значаја за смањење утицаја емисија ГЕС-а на животну средину и здравље.

На нивоу региона, општи тренд прилагођавања климатским променама и њихово ублажавање уследиће применом низа мера изражених на следећим областима:

- ▶ Енергетска ефикасност: промена понашања потрошача домаћинства, што може довести до енергетске уштеде; обезбеђивање полуга, у смислу рехабилитације јавних објеката како би се осигурала енергетска независност или смањила потрошња; смањење енергије у индустрији;

- ▶ Транспорт: имплементација ефикасног система електричног транспорта у градовима како би се смањили гасови са ефектом стаклене баште; изградња инфраструктуре која припада алтернативном систему транспорта, без потрошње горива; олакшавање и стварање могућности за подстицање железничког транспорта као алтернатива друмском саобраћају;

- ▶ Пољопривреда/шумарство: имплементација технологија за прикупљање и уважавање пољопривредних отпада; реконструкција еколошких шума повећањем шумског подручја и заустављањем илегалне сече дрва.

3.1.3. Вода

Са становишта гледишта управљања вода, територијалне административне јединице округа Тимиш и Караш Северин су у потпуности део Хидрографског подручја Банат. Округ Мехединци је делимично део Хидрографског базена Жиу и Дунавског базена на југозападу Олтеније.

Промене у хидро-морфолошким карактеристикама водотока (промене природних водотока, промене у хидролошком режиму, погоршање воденог биодиверзитета итд.) резултат су присуства хидро-морфолошких притисака који производе утицај на стање воденог екосистема и који може допринети неуспеху да се остваре еколошки циљеви водених тела.

Хидрографско подручје Банат укључује неколико категорија радова: акумулације, деривативе, насипи и одбрана обале, извршених на воденим телима у различите сврхе (енергија, обезбеђивање потреба воде, регулисање природног тока, одбрана од деструктивних ефеката вода, борба против прекомерне влаге итд.), са функционалним ефектима за људске заједнице.

Акумулативна језера чија површина је већа од 0,5 квадратних км су 8 у

Хидрографском подручју Банат и производе углавном као хидро-морфолошки притисак, прекид континуитета цурења и регулација протока.

На територији Хидрографског подручја Банат постоји више од 64 речна сектора који су регулисане на укупној дужини од 699 км. Анализирајући њиховие хидро-морфолошке параметре у складу са критеријумима за дефинисање значајних хидро-морфолошких промена, сматра се да се број од 34 дела регулације у укупном износу од 435 км може сматрати значајним хидро-морфолошким променама.

Регулације и насипи углавном производе као хидро-морфолошке промене, промене у морфологији водотока, измене хидрауличних карактеристика и прекиде бочног континуитета.

Деривати. Хидротехнички циљеви из ове категорије, 6 у броју, имају за циљ допуну протока у деловима са потребом воде која је већа од природног потенцијала реке.

Прикупљање узорака воде, реституције (пражњења), из Хидрографског подручја Банат производе значајне хидро-морфолошке промене које се материјализују модификовањем карактеристика водотока на којем се позиционира како утикач вода тако и пражњење вода чији прикупљени проток, односно реституција су значајне са квантитативне тачке гледишта.

Слив Баната се налази на југозападу и западу државне територије и граничи се на западу са Србијом, на северозападу са Мађарском, на северу са сливом реке Мориш и границом са Мађарском, на југу са реком Дунав, на истоку са сливом реке Мориш и хидрографским простором Жиу.

Са административне тачке гледишта, хидрографски простор Баната у потпуности се преклапа са 2 територијалне административне јединице (жупанија Тамиш и жупанија Караш-Северин), а делимично и са 3 друге територијалне административне јединице (жупанија Арад, жупанија Горж и жупанија Мехединц).

Укупни ресурси површинских вода на хидрографском подручју Баната износе око 3.380 милиона м³/год, од чега су употребни ресурси прилично 392,2 милиона м³/год. Ово представља приближно 12% укупних ресурса и формирају их углавном реке Тамиш, Бега, Брзава, Караш, Нера, Черна и њихове притоке.

У хидрографском простору Баната налазе се 9 значајних акумулационих језера (површине веће од 0,5 км²), која имају сложену намену и имају корисну запремину од 290 милиона м³.

У поређењу са популацијом слива, специфични употребни ресурс је 354 м³/становник/год., а специфични ресурс обрачунат на теоријски расположиви залих (вишегодишњи просек) износи 3.047 м³/становник/год. Водни ресурси који се налазе у Банатском хидрографском простору могу се сматрати довољним и неравномерно распоређеним у времену и простору.

Вишегодишњи просечни протоци за главне реке Банатског хидрографског подручја су: Бега-16 м³/с, Тамиш 37,6 м³/с, Брзава-6,37 м³/с, Караш 6,99 м³/с, Нера 15,1 м³/с и Черна 19,1 м³/с.

Од укупне дужине катастарских водотока у Хидрографском простору Баната, нестални водотоци представљају око 60%.

У сливу Баната идентификовано је више од 311 површинских вода, од којих:

- ✓ 236 природних вода, од којих 236 река;
- ✓ 74 јако модификованих вода, од којих: 65 река и 9 акумулационих језера;
- ✓ 1 вештачка впа.

На нивоу 2019. године, у оквиру Слива Баната, идентификоване су 83 људске агломерације (више од 2.000 становника), класификоване на следећи начин: 1 урбана

агломерација са више од 150.000 становника, 5 урбаних агломерација са популацијом између 15.000 - 150.000 становника, 1 урбана агломерација са становништвом између 10.000 - 15.000 становника и 76 агломерација са популацијом између 2.000-10.000 становника.

Водена инфраструктура у округу Тимиш

Водене ресурсе представљају хидролошки потенцијал формиран површинским и подземним водама, у природном и пејзажном режиму, из којег се обезбеђује снабдевање различитим употребама.

Табела 2 Водена инфраструктура округ Тимиш, 2014-2018 (Извор: Темпо – онлајн – ИНССЕ)

Показатељ	М.Ј.	2014	2015	2016	2017	2018
Насеља са водоводном мрежом	број	93	93	94	96	96
од којих: већи градови и градови	број	10	10	10	10	10
Укупна једноставна дужина водоводне мреже	км	3.065,2	3.191,7	3.283,3	3.354,7	3.478,5
Насеља са јавном канализацијом	број	37	37	41	44	45
од којих: већи градови и градови	број	10	10	10	10	10
Укупна једноставна дужина канализационих цеви	км	1.081,5	1.215,8	1.388	1.399	1.687,5

Табела 2 приказује насеља са водоводном мрежом и канализационом мрежом и број км водоводне и канализационе инфраструктуре.

Степен покривености воденом и канализационом мрежом је присутан у свих 10 већих градова и градова округа Тимиш. Од укупно 89 села на територији округа Тимиш, степен покривености са мрежом за водовод повећан је са 93,25% на 96,62%, а за канализациону мрежу повећао се са 41,57% на 50,56%.

Водена инфраструктура у округу Караш Северин

Табела 3 Водена инфраструктура у округу Караш Северин, 2015-2018 (Извор: Темпо – онлајн – ИНССЕ)

Показатељ	М.Ј.	2015	2016	2017	2018
Насеља са водоводном мрежом	број	64	64	65	65
од којих: већи градови и градови	број	8	8	8	8
Укупна једноставна дужина водоводне мреже	км	1.217,3	1.217,1	1.268,0	1.277,6
Насеља са јавном канализацијом	број	39	39	47	47
од којих: већи градови и градови	број	8	8	8	8
Укупна једноставна дужина	км	549,8	549,8	1779,2	1682,4

канализационих цеви					
------------------------	--	--	--	--	--

Табела 3 приказује насеља са водоводном мрежом и канализационом мрежом и број км водоводне и канализационе инфраструктуре.

Степен покривености воденом и канализационом мрежом је присутан у свих 8 већих градова и градова округа Караш-Северин. Од укупно 69 села на територији округа Караш-Северин, степен покривености са мрежом за водовод повећан је са 81,15% на 82,60%, а за канализациону мрежу повећао се са 44,92% на 56,52%.

Водена инфраструктура у округу Мехединци

Табела 3 Водена инфраструктура у округу Мехединци, 2014-2017 (Извор: Темпо – онлајн – ИНССЕ)

Показатељ	М.Ј.	2014	2015	2016	2017
Насеља са водоводном мрежом	број	43	43	45	45
од којих: већи градови и градови	број	5	5	5	5
Укупна једноставна дужина водоводне мреже	км	930,7	943,5	994,8	1052,9
Насеља са јавном канализацијом	број	20	21	22	22
од којих: већи градови и градови	број	5	5	5	5
Укупна једноставна дужина канализационих цеви	км	291,4	294,8	292,1	318,6

Табела 4 приказује насеља са водоводном мрежом и канализационом мрежом и број км водоводне и канализационе инфраструктуре.

Степен покривености воденом и канализационом мрежом је присутан у свих 5 већих градова и градова округа Мехединци. Од укупно 69 села на територији округа Мехединци, степен покривености са мрежом за водовод повећан је са 62,29% на 65,57%, а за канализациону мрежу повећао се са 24,59% на 27,86%.

Водоводна и канализациона инфраструктура у подручју Програма у Србији:

Даље представљамо информације о водоводном и канализационом систему у подручју Програма у Србији:

Табела 5 Водена инфраструктура у региону обухваћеном Програмом у Србији, 2014-2017 (Извор: Територијална анализа)

Држава	Округ	Приступ водоводу	Приступ канализационом систему
Србија	Северно Банатски	Сн абдевена водом за пиће - 7.435.000 кубних метара; Број домаћинстава прикључених на водоводну мрежу - 56.784;	купна испуштена отпадна вода - 5.374.000 м ³ ; отпадне воде везане за урбана насеља повезане на канализациони систем - 3.259.000 кубних метара; очистишене отпадне воде - 2.599.000 м ³ ; број домаћинстава прикључених на канализациони систем - 20.609
	Средње	Снабдевена водом за пиће	купна испуштена отпадна вода

	Банатски	– 11.094.000 кубних метара; Број домаћинстава прикључених на водоводну мрежу – 72.7402;	8.620.000 м ³ ; отпадне воде везане за урбана насеља повезане на канализациони систем – 5.225.000 кубних метара; Пречишћене отпадне воде - 0 м ³ ; Број домаћинстава прикључених на канализациони систем - 28.953;
	Јужно Банатски	Снабдевена водом за пиће – 21.729.000 кубних метара; Број домаћинстава прикључених на водоводну мрежу – 105.919;	Укупна испуштена отпадна вода – 13.355.000 м ³ ; Отпадне воде везане за урбана насеља повезане на канализациони систем – 9.223.000 кубних метара; Пречишћене отпадне воде – 2.708.000 м ³ ; Број домаћинстава прикључених на канализациони систем – 51.057;
	Браничевски	Снабдевена водом за пиће – 7.633.000 кубних метара; Број домаћинстава прикључених на водоводну мрежу – 40.295;	Укупна испуштена отпадна вода – 4.963.000 м ³ ; отпадне воде везане за урбана насеља повезане на канализациони систем – 4.575.000 кубних метара; Пречишћене отпадне воде - м ³ ; Број домаћинстава прикључених на канализациони систем – 22.063;
	Борски	Снабдевена водом за пиће – 8.644.000 кубних метара; Број домаћинстава прикључених на водоводну мрежу – 35.330;	Укупна испуштена отпадна вода – 5.281.000 м ³ ; отпадне воде везане за урбана насеља повезане на канализациони систем – 5.281.000 кубних метара; Пречишћене отпадне воде – 8.000 м ³ ; Број домаћинстава прикључених на канализациони систем – 22.333;
Држава	Округ	Приступ водоводу	Приступ канализационом систему
	Подунавски	Снабдевена водом за пиће – 9.293.000 кубних метара; Број домаћинстава прикључених на водоводну мрежу – 42.091;	Укупна испуштена отпадна вода – 6.118.000 м ³ ; отпадне воде везане за урбана насеља повезане на канализациони систем – 6.064.000 кубних метара; Пречишћене отпадне воде - 950.000 м ³ ; Број домаћинстава прикључених на канализациони систем – 30.208.

² Source: <http://marketing-pr.fon.rs/webroot/uploads/Gradovi%20i%20opstine%202011%20G20112005.pdf>

Table: 11-1 (chapter 11)

3.1.4. Тло и коришћење земљишта

На квалитет земљишта утиче различит степен загађења узрокован разним индустријским активностима. У области заштите тла, загађење значи било који поремећај који утиче на њихов квалитет са квалитативне и/или квантитативне тачке гледишта.

Главни привредни сектори са значајним утицајем на тло потичу из: рударства и металургије (прерадом и складиштењем отпада, базенима за декантацију депонијама јаловине), хемијске индустрије (складиштењем отпада из хемијских, петрохемијских и фармацеутских постројења, напуштене локације), индустрије нафте (загађивањем тла угљоводонцима и тешким металима), стара складишта пестицида и друге велике активности (обрада метала, депоније које нису у складу са прописима, војне локације, индустрија прераде дрвећа, електране на угаљ, транспортне делатности, активности везане за сервис итд.).

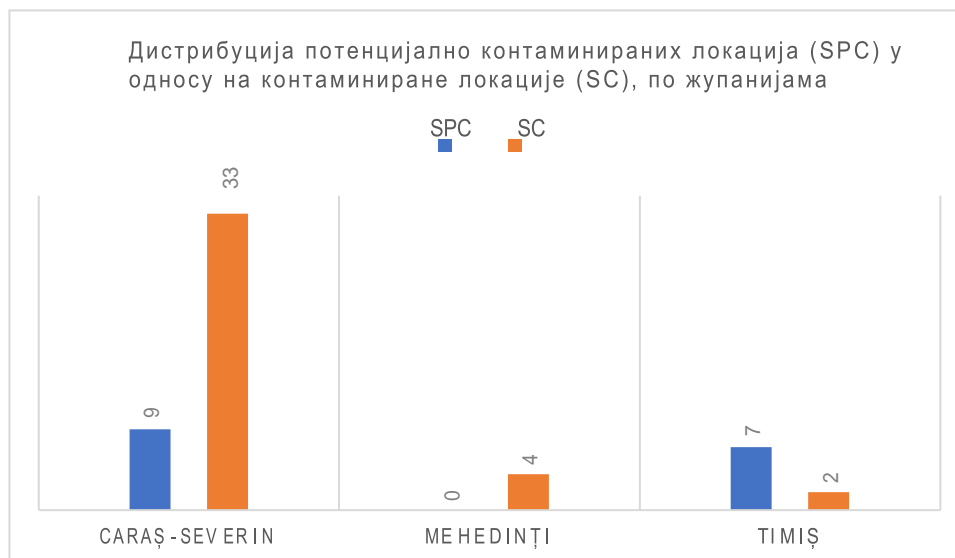
2015. године објављено је у Службеном гласнику (*Monitorul Oficial*), Одлука Владе (HG) бр. 683/2015, према којој је одобрена Национална стратегија и Национални план за управљање загађеним локацијама у Румунији, одрађена на основу националног инвентара ажурираног од стране Националне агенције за заштиту животне средине. Стога овај документ предлаже низ еколошких и друштвено-економских циљева.

Посебни еколошки циљеви:

- ✓ Смањење површине коју заузимају загађена подручја;
- ✓ Побољшање квалитета фактора животне средине у таквим локацијама и примена јединственог управљања на националном нивоу.

Конкретни друштвено-економски циљеви:

- ✓ Санација загађених локација мора се извршити на такав начин да се постигну одговарајући услови за накнадну планирану употребу;
- ✓ Осигурање заштите ресурса воде, сигурности хране и здравља људи;
- ✓ Промовисање будуће употребе санираних локација за економски и друштвени развој на штету уклањања продуктивног земљишта из пољопривредног и шумарског круга.



Слика 1 Дистрибуција по жупанијама у подручју које припада Програму потенцијално контаминираних локација у односу на контаминираних локације (Извор: Национална стратегија и Национални план активности за управљање контаминираних локација у Румунији)

*SPC – потенцијално контаминираних локације; SC – контаминираних локације.

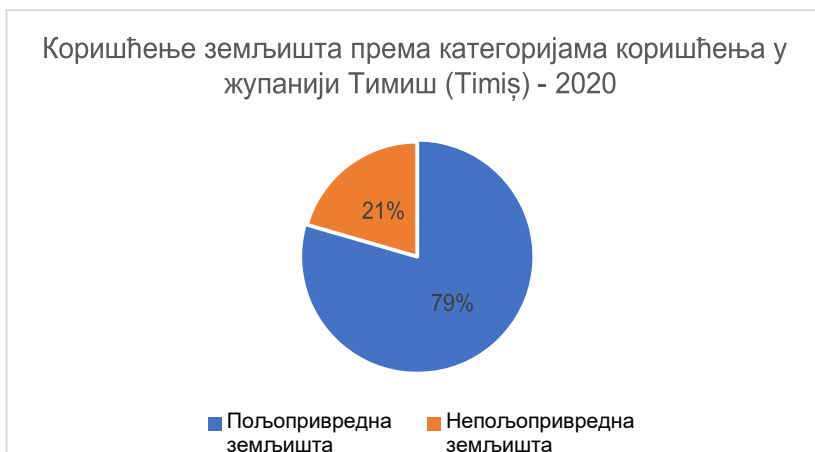
Анализирајући слику 1 долазимо до закључка да је ситуација на територији 3 жупаније које припадају Програму следећа: жупанија Мехединци (Mehedinți) у време израде стратешког документа нема ниједну потенцијално контаминираних локација, али има 4 контаминираних локације; жупанија Караш-Северин (Caraș-Severin) има 9 потенцијално контаминираних локација и 33 контаминираних локације; жупанија Тимиш (Timiș) има 7 потенцијално контаминираних локација и 2 контаминираних локације. Ове пријављене вредности на нивоу целе националне територије представљају 1,35% од потенцијално контаминираних локација и 18,57% од контаминираних локација на румунском подручју спровођења Програма.

На нивоу региона од интереса у Србији, на квалитет земљишта утиче екстрактивна индустрија, и то на подручју Бора, због активности комплекса за вађење и прераду бабра, а у Панчеву, због петрохемијске индустрије и индустрије нафте.

Коришћење земљишта

Административна површина жупаније Тимиш (Timiș) износи 869.665 хектара, а највећи део представљају пољопривредна земљишта (79,49%) и земљишта са шумском вегетацијом, док непољопривредна земљишта (20,50%) заузимају мали удео.

Из слике 2 може се видети да пољопривредна земљишта заузимају главни удео (79,49%), а у овој категорији главни удео имају обрадиве површине (76,88% од укупног удела пољопривредног земљишта), а најмањи удео представљају виногради и расадници виноградарства (0,59% од укупног пољопривредног земљишта). Такође из категорије непољопривредних земљишта (20,50%), највећи удео представљају шуме и друга шумска вегетација (60,87% укупног непољопривредног земљишта), а најмањи удео представљају деградирани и непродуктивна земљишта (2,9% укупног непољопривредног земљишта).



Слика 2 Коришћење пољопривредних земљишта по категоријама коришћења у жупанији Тимиш (Timiș) (Извор:INSSE, Површина земљишта, према начину коришћења, 2019)

Административна површина жупаније Караш-Северин (Caraș-Severin) износи 851.976 хектара, а највећи удео чине непољопривредна земљишта (53,41%) и пољопривредна земљишта (46,59%).

Из слике 2 може се применити да највећи удео има непољопривредно земљиште (53%), где највећи удео имају шуме и друга шумска вегетација (48,29% укупног непољопривредног земљишта), а најмањи је састављен од стране путева и средства комуникације (1,10% од укупног удела непољопривредног земљишта). Такође из категорије пољопривредног земљишта (46,59%), највећи удео представљају пашњаци (21,05% укупног пољопривредног земљишта), а најмањи виногради и виноградарски расадници (0,09% укупног непољопривредног земљишта).



Слика 3 Коришћење пољопривредних земљишта по категоријама коришћења у жупанији Караш-Северин (Caraș-Severin) (Извор:INSSE, Површина земљишта, према начину коришћења, 2019)

Административно подручје жупаније Мехединци (Mehedinți) износи 986.578 хектара, а највећи удео представљају пољопривредна земљишта (29,73%) и непољопривредна земљишта (20,26%).

Из слике 4 може се приметити да главни удео има пољопривредно земљиште (59%), где главни удео имају обрадиве површине (19,04% укупног пољопривредног земљишта), а најмањи представљају виногради и виноградарски расадници (0,59% укупног удела пољопривредног земљишта). Такође у категорији непољопривредног земљишта (41%)

највећи удео представљају шуме и друга шумска вегетација (15,19% од укупног броја непољопривредних земљишта), а најмањи удео представљају путеви и железнице (0,66% од укупног непољопривредног земљишта).



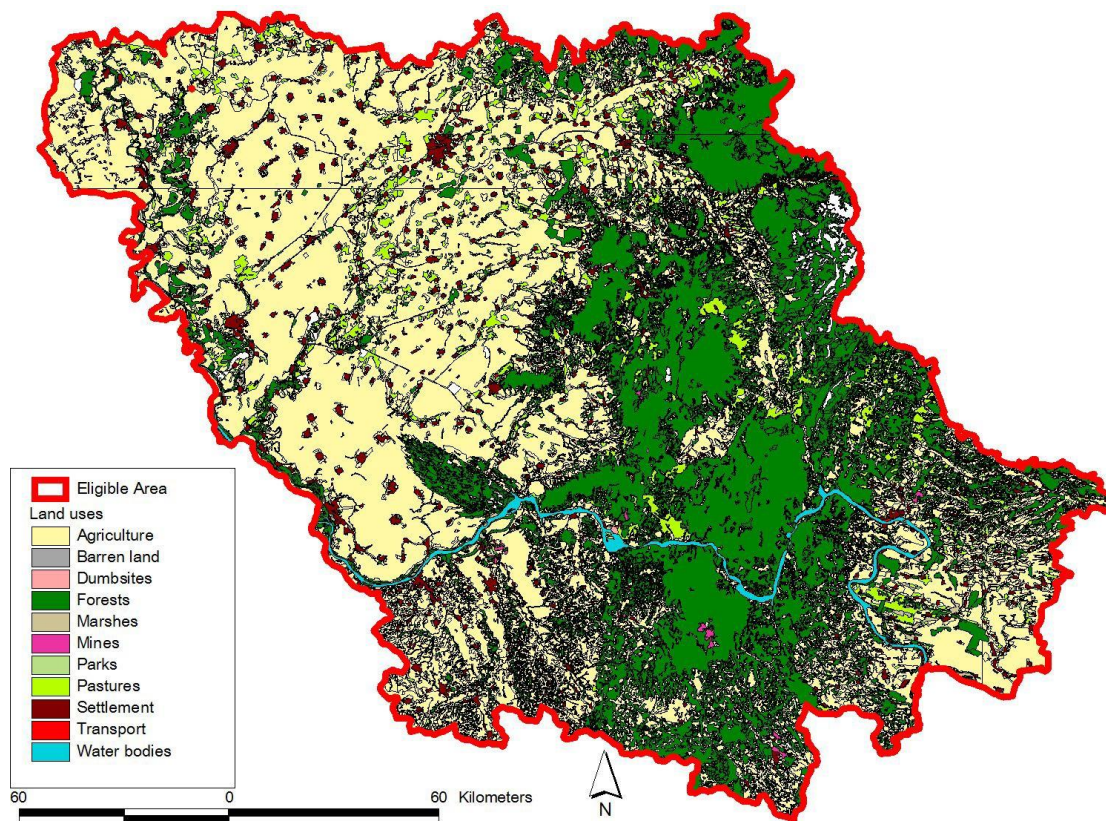
Слика 4 Коришћење пољопривредних земљишта по категоријама коришћења у жупанији Мехединци (Mehedinți) (Извор:INSSE, Површина земљишта, према начину коришћења, 2019)

Коришћење земљишта по категоријама коришћења у шест округа из Србије који су укључени у Програму представљено је у табели 7:

Табела 6 Категорије коришћења за земљишта у шест округа из Србије који су укључени у Програму, 2014-2017 (Извор: INSSE, Површина земљишта, према начину коришћења, 2019)

круг	Укупна површина (хектари)	Обрадива земља /укупно	Житарце, поврће	Крмно биље	Воћњаци	Виногради	Ливаде и пашњаци
Северно - Банатски	207.806	85%	76%	6%	1%	0,5%	11%
Средње - Банатски	283.975	80%	74%	5%	1%	0,2%	15%
Јужно-Банатски	342.020	88%	84%	3%	1%	1%	9%
Подунавски	102.285	84%	65%	13%	1%	0,3%	1%
Браничевски	240.364	65%	48%	11%	6%	2%	27%
Борски	169.500	45%	31%	7%	2%	2%	50%
СРБИЈА	3,438.10	65%	51%	9%	5%	1%	29%

У области која је прихваћена овим Програмом постоји разноликост у погледу коришћења земљишта. Може се видети да је у северном делу Програма (Румунија) коришћење земљишта углавном пољопривредно, а у јужном делу (Србија) углавном шумарство.



Слика 5 Коришћење земљишта по категоријама коришћења у области примене Програма
(Извор: Територијална анализа, 2019)

3.1.5. Биодиверзитет

На нивоу подручја где се врши истраживање, очување биодиверзитета постиже се кроз мрежу заштићених природних подручја, која укључује и европску мрежу Природа 2000 (Natura 2000), на тај начин одређених због посебне еколошке, научне или културне вредности идентификоване на њиховој територији. Ова мрежа се састоји од:

- ❖ 7 националних и природних паркова, 18 локација од интереса за заједницу, 19 локација заштите птица и фауне и 83 научна/природна резервата и споменика природе.
- ❖ 4 специјална резервата природе, 1 национални парк, 1 споменик природе и 2 парка природе - на територији Србије, на подручју спровођења Програма

Фрагментација екосистема или станишта је феномен којим се на месту где је раније постојало станиште великог континуираног простирања, формира неколико тачака малих станишта (Вилков ет ал. (Wilcove et al.) 1986). Станишта су окружена окружењем које се разликује од карактеристика првог станишта, а могуће је укључивање путева, потока, подручја која је створио човек, депонија јаловине итд.

Миграција између ових станишта је могућа за неке врсте, али за друге је потпуно или делимично спречена. Ова ситуација на два начина утиче на постојеће популације на

овом подручју, односно смањењем укупне површине почетног станишта, негативно се утиче на величину популација и значајно повећава могућност њиховог изумирања, а са друге стране постављење резултирајућих фрагмената и сложени систем њихових међусобних веза утиче на активност миграције и расипање популације. Фрагментација станишта није искључиво последица директних људских активности, промене категорија коришћења или улагања у инфраструктуру, често процес опште деградације станишта доводи до већег степена фрагментације. Биолошка разноврсност је под сталном претњом због интензивирања економских активности које врше снажан притисак на животну средину.

Антропогени притисци се манифестују повећањем степена заузимања земљишта, становништва, пољопривредним и економским развојем, променом пејзажа и екосистема, уништавањем природног простора, нерационалним коришћењем земљишта, прекомерном концентрацијом активности на осетљивим подручјима са високом еколошком вредношћу. Погоршање природног капитала је стварни процес са сложеним дугорочним манифестацијама и са еволуцијом која зависи од ритма, облика и обима развоја друштвено-економских система. Антропска промена станишта одвија се углавном кроз конверзију пољопривредног земљишта, урбанизацију, загађење, крчење шума.

Главни узроци који одређују промену структура станишта су:

- развој стамбених подручја;
- илегална сеча шума;
- загађење површинских, подземних вода и тла нафтним дериватима или сланом водом, канализацијом, отпадом;
- промена морфологије земљишта због активности експлоатације неких минералних ресурса (каменоломи, шљунчари);
- промена категорије коришћења земљишта (проширење земљишта унутар подручје града, привремено или трајно уклањање земљишта из шумског круга);
- неправилна примена пољопривредних технологија;
- употреба пестицида;
- неконтролисан туризам у подручјима за разоноду.

Диверсификација и глобализација људских активности (економских активности) генеришу убрзано пропадање природног капитала због снажног притиска над животном средином, што захтева заштитне мере и очување биолошке разноврсности.

Списак заштићених природних подручја налази се у Прилогу 3, где се наводи њихов кратак опис.

Стање заштићених подручја у Србији биће извештавано у оквиру националне процедуре процене утицаја на биодиверзитет у 6 округа укључених у Програм.

У складу са *Програмом*, Приоритет 1 укључује мере које могу допринети побољшању стања очувања станишта и врста на подручју обухваћеном активностима Програма у 3 жупаније Румуније.

Биће представљене посебне мере очувања предложене у плановима управљања заштићеним природним подручјима, у одобреним прописима или у табелама локација за

оне укључене у мрежу Природа 2000 (Natura 2000), које би могле представљати мере за смањење потенцијалног утицаја који произлазе из будућих пројеката у оквиру овог Програма. Све ће се мере садржане у овим плановима управљања и у постојећим или будућим прописима поштовати.

На територији Србије примењује се ЕМЕРАЛД мрежа, што је европска еколошка мрежа састављена од просторних целина и станишта са посебним националним и међународним значајем у погледу очувања биодиверзитета, а ту мрежу чине Подручја од посебног интереса за очување (АСЦИ) на територији свих држава које су потписале Споразум.

Критеријумима Споразума за очување дивље фауне и флоре и природних станишта сачињава се лист потенцијалних ЕМЕРАЛД региона и то обухвата 61 подручје. Укупна површина је 1.019.269 ха, од чега је 11,54% на територији Србије. Нека од ових подручја налазе се у жупанијама које су учествују у овом Програму.

РОСПА0069 (ROSPA0069) и РОСКИ0108 (ROSCI0108) Ливада Доњег Мориша

Ове две локације су део природног парка Ливада Доњег Мориша (Parcul Natural Lunca Mureşului), који се протеже дуж реке Мориш, од близине града Арада до излаза реке из Румуније, у близини Ченада (Cenad), у жупанији Тимиш (Timiş).

У локацији РОСКИ0108 (ROSCI01108) Ливада Доњег Мориша (Lunca Mureşului Inferior), помињу се следећа станишта и врсте од интереса за заједницу:

А. Станишта од интереса за заједницу:

- 91Ф0 – Обалске помешане шуме са *Quercus robur*, *Ulmus laevis*, *Fraxinus excelsior* или *Fraxinus angustifolia*, дуж великих река – *Ulmion minoris*
- 3150 Природна еутрофна језера са вегетацијом типа *Magnopotamion* или *Hydrocharition*;
- 3160 Дистрофична језера и бара;
- 40А0* Перипанонско потконтинентално жбуње;
- 6430 Заједнице на ивици шума са високом хигрофилним травама од равница до алпинских планина;
- 6510 Пашњаци на ниским надморским висинама (*Alopecurus pratensis Sanguisorba officinalis*);
- 92А0 Шуме на обали реке са *Salix alba* и *Populus alba*;
- 3270 Реке са блатњавим обалама са вегетацијом *Chenopodium rubri* и *Bidention*;
- 3130 Олиготрофне до мезотрофне стајаће воде са вегетацијом *Littorelletea uniflorae* и/или *Isoëto-Nanojuncetea*.

Б. *Врсте од интереса за заједницу* (наведене у Анексу II Директиве Савета 92/43/СЕЕ): *Spermophilus citellus*, *Lutra lutra*, *Castor fiber*, *Triturus cristatus*, *Triturus dobrogicus*, *Emys orbicularis*, *Bombina bombina*, *Ophiogomphus Cecilia*, *Coenagrion ornatum*, *Lucanus cervus*, *Unio crassus*, *Theodoxus transversalis*, *Chilostoma banaticum*, *Euphydryas maturna*, *Anisus vorticulus*, *Eriogaster catax*, *Cerambyx cerdo*, *Cirsium brachycephalum*

Локацији РОСПА0069 (ROSPA0069) Ливада Доњег Мориша (Lunca Mureşului Inferior) припадају следеће врсте птица од интереса за заједницу (наведене у Анексу I Директиве Савета 2009/147/ЕС): *Milvus migrans*, *Sylvia nisoria*, *Alcedo atthis*, *Anthus campestris*, *Calandrella brachydactyla*, *Circus cyaneus*, *Lullula arborea*, *Buteo rufinus*, *Falco cherrug*, *Falco*

vespertinus, Chlidonias hybridus, Ciconia ciconia, Ciconia nigra, Circus aeruginosus, Circus pygargus, Coracias garrulous, Crex crex, Dendrocopos medius, Dendrocopos syriacus, Dryocopus martius, Egretta alba, Egretta garzetta, Falco columbarius, Gavia arctica, Haliaeetus albicilla, Himantopus himantopus, Ixobrychus minutes, Lanius collurio, Lanius minor, Hieraaetus pennatus, Mergus albellus, Nycticorax nycticorax, Pernis apivorus, Phalacrocorax pygmeus, Aquila heliaca, Aquila pomarina, Ardea purpurea, Aythya nyroca, Botaurus stellaris, Caprimulgus europaeus, Philomachus pugnax, Picus canus, Platalea leucorodia, Tringa glareola, Recurvirostra avosetta, Sterna hirundo.

У зависности од распрострањености врста и станишта на терену који представљају циљеве очувања у природном парку Ливада Мориша (Lunca Mureşului), као резултат научних истраживања спроведених у заштићеном подручју, на његовој површини од 17.455,2 хектара разграничена су три различита подручја:

- Подручје са интегралном заштитом (1037,5 хектара, од тога 319,6 хектара се налазе у Жупанији Тимиш (Timiș));
- Подручје одрживог управљања (16.008 хектара од тога у жупанији Тимиш (Timiș) се налазе 2.717,2 хектара);
- Подручје одрживог развоја (409,3 хектара, од тога 67,9 хектара се налазе у жупанији Тимиш (Timiș)).

У зони са интегралном заштитом забрањене су следеће ствари и акције:

- било који облик експлоатације или коришћења природних ресурса, као и било који облик коришћења земљишта, неспојив са сврхом заштите и/или очувања;
- грађевинско-инвестиционе активности, осим оних које су намењене управљању заштићеним природним подручјем и/или научноистраживачким делатности или оних намењених обезбеђивању националне безбедности или спречавању елементарних непогода.

Изузетно од горенаведених ограничења, у подручјима са интегралном заштитом из природног парка природе Ливада Мориша (Lunca Mureşului), следеће активности се могу спроводити под наведеним условима:

- научне и образовне - без утицаја на заштићених станишта и врста;
- еколошко туристичке активности за које није потребна изградња-улагања;
- рационално коришћење пашњака за кошење и/или као пашњак само за кућне животиње, које се налазе у власништво чланова заједница који поседују пашњаке или који имају право да их користе у било ком облику признатом важећим националним законодавством, на површинама, периодима и са врстама и у бројевима одобреним од стране управе парка, како не би утицали на природна станишта и присутне врсте флоре и фауне;
- локализација и оперативно гашење пожара;
- интервенције за еколошку обнову природних екосистема и рехабилитацију неадекватних или деградираних екосистема, уз одобрење управе заштићеног природног подручја, на основу одлуке научног већа, а одобрене од стране централног јавног органа за заштиту животне средине;
- радње на отклањању последица катастрофа, уз одобрење управе заштићеног природног подручја, на основу одлуке научног већа, уз одобрење централног јавног органа за заштиту животне средине. Ако катастрофе утичу на шумска подручја,

радње за уклањање њихових ефеката предузимају се уз одобрење управе, на основу одлуке научног већа, и уз одобрење централног јавног органа за заштиту животне средине и шума;

- радње за спречавање масовног размножавања шумских штеточина, за које није потребна сеча дрвећа, и акције за њихово праћење;
- акције за борбу против масовног ширења шумских штеточина, што захтева евакуацију дрвног материјала из шуме, у случају избијања размножавања, уз одобрење управе, на основу одлуке научног већа, уз одобрење централног јавног органа за заштиту животне средине и шума.

У зони одрживог управљања (тампон зона) забрањена је изградња нових објеката, осим оних који ексклузивно служе управљању заштићеним природним подручјима или научноистраживачким активностима или оних који имају као циљ осигурање националне безбедности или спречавање природних катастрофа. Дакле, у области одрживог управљања могу се спровести следеће активности:

- научне и образовне;
- еколошко туристичке активности за које није потребна изградња-улагања;
- рационално коришћење пашњака за кошење и/или као пашњак само за кућне животиње, од стране власника пашњака или особе које имају право да их користе у било ком облику признатом важећим националним законодавством, на површинама, периодима и са врстама и у бројевима одобреним од стране управе парка, како не би утицали на природна станишта и присутне врсте флоре и фауне;
- локализација и оперативно гашење пожара;
- интервенције за одржавање станишта ради заштите одређених врста, група врста или биотичких заједница које представљају циљ заштите, уз одобрење привременог акционог плана од стране централног јавног органа за заштиту животне средине, уз одобрење управе заштићеног природног подручја, на основу одлуке научног савета, а план треба да важи до ступања на снагу плана управљања;
- за еколошку обнову природних екосистема и рехабилитацију неадекватних или деградираних екосистема, као што је случај Баре Бездин, или пашњака погођених присуством инвазивних врста, уз одобрење управе заштићеног природног подручја, на основу одлуке научног већа, а одобрене од стране централног јавног органа за заштиту животне средине;
- радње на отклањању последица катастрофа, уз одобрење управе заштићеног природног подручја, на основу одлуке научног већа, и уз накнадно одобрење централног јавног органа за заштиту животне средине, а ове се радње врше уз одобрење Управе Природног парка Ливада Мориша (Lunca Mureşului);
- активности заштите шума, радње за спречавање масовног размножавања шумских штеточина, које захтевају евакуацију дрвета из шуме у количинама које прелазе одредбе аранжмана, на основу одлуке научног већа и накнадно уз одобрење централног јавног органа за заштиту животне средине;
- традиционалне активности за коришћење обновљивих извора, у оквиру производних капацитета и подршке екосистемима, кроз технологије са малим утицајем, као што је берба јагодичастог воћа, гљива и лековитог биља, у складу са важећим прописима;

- Такве активности могу извести само физичка и правна лица која поседују земљиште/управљају земљиштем у парку или локалне заједнице, уз одобрење управе заштићеног природног подручја;
- традиционалне активности обрађивања пољопривредног земљишта и узгоја животиња, као и друге традиционалне активности које спроводе локалне заједнице;
- радови на нези и управљању исте врсте дрвећа и конзерваторски радови;
- примена шумарских третмана који промовишу природну регенерацију дрвећа: третман прогресивних сечења, третман узастопних сечења, третман сечења у младим шумама, багремима и у шумама на обали реке састављеним од топола и врба. У случају младих шума евро-америчких топола може се применити третман јасног сечења у малим паркетима на парцелама од највише 1 хектар;
- ловне активности уз одобрење квота за жетву и ловачке акције од стране Управе природног парка Ливада Мориш (Lunca Mureşului);
- активности спортског риболова;
- активности управљања водама које осигуравају предложене мере заштите и очувања за свако станиште и врсту од интереса;
- одржавање постојећих шумских и других путева, одржавање/поправка зграда намењених шумским кантонима и другим наменама, што се тиче одобрених шумских аранжмана.

У Подручју одрживог развоја људских активности дозвољене су инвестиционе/развојне активности, приоритет имајући туристички интереси, али уз поштовање принципа одрживог коришћења природних ресурса и спречавања било каквих значајних негативних ефеката на биодиверзитет, како следи:

- лов и спортски риболов и узгој рибе, са ограничењима која намеће план управљања;
- традиционалне активности обраде пољопривредног земљишта и узгоја животиња;
- активности за експлоатацију необновљивих минералних ресурса, ако представљају традиционалну делатност;
- радови на нези и управљању младим шумама и конзерваторски радови;
- примена шумарских третмана који промовишу природну регенерацију дрвећа: третман прогресивних сечења, третман узастопних сечења, третман сечења у младим шумама, багремима и у шумама на обали реке састављеним од топола и врба. У случају младих шума евро-америчких топола може се применити третман јасног сечења у малим паркетима на парцелама од највише 1 хектар;
- активности специфичне за начин еколошке производње узгоја пољопривредног земљишта и сточарства, у складу са посебним законодавством система еколошке пољопривреде;
- друге традиционалне активности које спроводе локалне заједнице;
- грађевинске/инвестиционе активности, уз одобрење администратора заштићеног природног подручја за сваки циљ, у складу са законом одобреним урбанистичким плановима.

Према Одлуци бр. 452/14.09.2021. године у вези са давањем сагласности на Методолошке нормативе за спровођење циљева очувања из Анекса Наредбе министра животне средине, вода и шума бр. 1224/2016 о усвајању Плана управљања и Уредбе о Парку природе Ливада Доњег Мориша, за локације РОСПА (ROSPA) 0069 Ливада Доњег Мориша и РОСЦИ (ROSCI)0108 - Ливада Доњег Мориша, идентификовани су следећи циљеви очувања:

- ❖ Одржавање статуса заштите за врсте птица наведених у Анексу I Директиве 2009/147/ЕК: A229 – *Alcedo atthis*; A255 – *Anthus campestris*; A089 – *Aquila pomarina*; A060 – *Aythya nyroca*; A224 – *Caprimulgus europaeus*; A196 – *Chlidonias hybridus*; A031 – *Ciconia ciconia*; A081 – *Circus aeruginosus*; A082 – *Circus cyaneus*; A238 – *Dendrocopos medius*; A429 – *Dendrocopos syriacus*; A236 – *Dryocopus martius*; A027 – *Egretta alba*; A206 – *Egretta garzetta*; A098 – *Falco columbarius*; A002- *Gavia arctica*; A075 – *Haliaeetus albicilla*; A092- *Hieraetus pennatus*; A022 – *Ixobrychus minutus*; A338 – *Lanius collurio*; A339 – *Lanius minor*; A246 – *Lullula arborea*; A068 – *Mergus albellus*; A023 – *Nycticorax nycticorax*; A072 – *Peruis apivorus*; A393- *Phalacrocorax pygmeus*; A190 – *Philomachus (Calidris) pugnax*; A234 – *Picus canus*; A307 – *Sylvia nisoria*; A166 – *Tringa glareola*;
- ❖ Побољшање статуса заштите за врсте птица које су укључене у Анексу I Директиве 2009/147/ЕК: A404 – *Aquila heliaca*; A024 – *Ardea purpurea*; A021- *Botaurus stellaris*; A403 – *Buteo rufinus*; A243 – *Calandrella brachydactyla*; A030 – *Ciconia nigra*; A084 – *Circus pygargus*; A231 – *Coracias garrulus*; A122 – *Crex crex*; A511 – *Falco cherrug*; A131 – *Himantopus himantopus*; A073 – *Milvus migrans*; A034 – *Platalea leucorodia*; A132 – *Recurvirostra avosetta*; A193 – *Sterna hirundo*;
- ❖ Одржавање или побољшање статуса заштите за врсте птица које су укључене у Анексу I Директиве 2009/147/ЕК: A097 – *Falco vespertinus*;
- ❖ Одржавање или побољшање статуса заштите за врсте птица селица са редовним појављивањем на локацији које нису укључене у Анекс I Директиве о птицама;
 - Врсте повезане са отвореним воденим стаништима: A041 - *Anser albifrons*; A179 – *Larus ridibundus*; A017 – *Phalacrocorax carbo*;
- ❖ Одржавање или побољшање статуса заштите за врсте птица селица са редовним појављивањем на локацији које нису укључене у Анекс I Директиве о птицама;
 - Врсте повезане са приобалним морским стаништима (подручја плитке воде): A136 – *Charadrius dubius*;
 - Врсте повезане са обимно пољопривредно земљиште и приобална станишта покрај река: A230 – *Merops apiaster*; A249 – *Riparia riparia*;
- ❖ Одржавање или побољшање статуса заштите за врсте птица селица са редовним појављивањем на локацији које нису укључене у Анекс I Директиве о птицама
 - Врсте повезане са обимно пољопривредно земљиште и приобална станишта покрај река: A348 – *Corvus frugilegus*;
- ❖ Побољшање статуса заштите за следеће типове станишта: 3130 - Олиготрофне до мезотрофне стајаће воде, са вегетацијом *Littorelletea uniflorae* и/или *Isoeto-Nanojuncetea*; 3150 - Природна еутрофна језера са вегетацијом *Magnopotamion* или *Hydrocharition*; 3160 - Дистрофична језера и баре; 6440 - Алувијалне пољана из *Cuidion dubii*;
- ❖ Одржавање стања очуваности за следеће типове станишта: 3270 - Реке блатних обала, са вегетацијом *Cheuorodion rubri p.p.* и *Bidention p.p.*; 6250* - Панонске степске пољане на лесу; 40A0 * - Перипанонско подконтинентално грмље; 6510 - Нисковисински травњаци (*Alupercurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*); 91Ф0 - Мешовите шуме са *Quercus robur*, *Ulmus laevis*, *Fraxinus excelsior* или *Fraxinus angustifolia*, на обали великих река (*Ulmion minoris*); 92A0 - Шумске галерије *Salix alba* и *Populus alba*;
- ❖ Станишта за која није утврђен циљ очувања: 6430 – Заједнице рубних шума са високо хигрофилним травама од равнице и од планинског до алпског нивоа;

- ❖ Побољшање статуса очуваности за следеће врсте: 4081 - *Cirsium brachycephalum*; 4046 - *Theodoxus transversalis*; 4056 - *Anisus vorticulus*; 1037 - *Ophiogomphus cecilia*; 4045 - *Coenagrion ornatum*; 4048 - *Isophyta costata*; 1074 - *Eriogoster catax*; 6963 - *Cobitis taenia Complex*; 2555 - *Gymnocephalus butoni*; 1157 - *Gymnocephalus schraetzer*; 2522 - *Pelecus cultratus*; 1159 - *Zingel zingel*; 1993 - *Triturus dobrogicus*; 1220 - *Emys orbicularis*; 1335 - *Spermophilus citellus*; 2633 - *Mustela eversmanii*;
- ❖ Одржавање статуса очуваности за следеће врсте: 4057 - *Chilostoma banaticum*; 1032 - *Unio crassus*; 4050 - *Isophyta stysi*; 1083 - *Lucanus cervus*; 1088 - *Cerambyx cerdo*; 1089 - *Morimus funereus*; 4032 - *Dioszeghyana schmidtii*; 1130 - *Aspius aspius*; 1145 - *Misgurnus fossilis*; 5339 - *Rhodeus amarus*; 6143 - *Romanogobio kesslerii*; 5329 - *Romanogobio vladykovi*; 5197 - *Sabanejewia balcanica*; 1160 - *Zingel streber*; 1188 - *Bombina bombina*; 1355 - *Lutra lutra*;
- ❖ Одржавање или побољшање статуса очуваности за следеће врсте: 1052/6169 - *Euphydryas (Hypodryas) matura*;
- ❖ Циљеви очуваности нису били одређени за следеће врсте: 1166 - *Triturus cristatus*.

РОСКИ0064 Клисура Доњег Мориша (ROSCI0064 Defileul Mureşului Inferior)

Заштићено природно подручје РОСКИ0064 Клисура Доњег Мориша (ROSCI0064 Defileul Mureşurului Inferior), са укупном површином од 34149,10 хектара, има статус заштите на нивоу заједнице, а делимично је укључено у Природне резервате 2.526 Шума Пожога (Pădurea Pojoga), 2.534 Кречњаци из Боју де Сус (Calcarele de la Voiu de Sus) и 2.527 Кречњаци из Годинешти (Calcarele de la Godineşti), на административним територијама из жупанија Арад (Arad), Хунедоара (Hunedoara) и Тимиш (Timiş).

Локација је одређена за очување врста и станишта од значаја за заједницу, који су наведени у стандардном обрасцу локације, односно:

- Станишта
 - 91M0 – Балканско-панонске шуме цера и китњака
 - 91Ф0 – Обалске помешане шуме са *Quercus robur*, *Ulmus laevis*, *Fraxinus excelsior* или *Fraxinus angustifolia*, дуж великих река – *Ulmenion minoris*
 - 91Л0 – Илирске шуме од храста и граба - *Erythronio-Carpiniori*
 - 6120* - Суви травњаци на кречњачкој подлози
- Врсте: *Spermophilus citellus*, *Rhinolophus euryale*, *Rhinolophus ferrumequinum*, *Rhinolophus hipposideros*, *Myotis myotis*, *Miniopterus schreibersi*, *Canis lupus*, *Castor fiber*, *Lynx lynx*, *Ursus arctos*, *Lutra lutra*, *Bombina bombina*, *Bombina variegata*, *Triturus cristatus*, *Emys orbicularis*, *Triturus vulgaris ampelensis*, *Gobio albipinnatus*, *Barbus meridionalis*, *Sabanejewia aurata*, *Rhodeus sericeus amarus*, *Aspius aspius*, *Zingel streber*, *Zingel zingel*, *Pelecus cultratus*, *Gobio kessleri*, *Cobitis taenia*, *Misgurnus fossilis*, *Euphydryas matura* и *Marsilea quadrifolia*.

Друге врсте од интереса за локацију РОСКИ0064 (ROSCI0064): *Bufo bufo*, *Bufo viridis*, *Hyla arborea*, *Pelobates fuscus*, *Rana dalmatina*, *Rana temporaria*, *Salamandra salamandra*, *Triturus alpestris*, *Triturus vulgaris*, *Alburnoides bipunctatus*, *Anguis fragilis*, *Coronella austriaca*, *Elaphe longissima*, *Lacerta agilis*, *Lacerta viridis*, *Natrix tessellata*, *Pedarcis muralis*, *Vipera ammodytes*, *Vipera berus*.

Природни резерват 2.526 Шума Пожога (Pădurea Pojoga) има за циљ очување популације трња, *Ruscus aculeatus* и квази-природног дрвећа које у своју структуру

укључује врсте термофилног карактера.

Природни резерват 2.534 Кречњаци из Боју де Сус (Calcarele de la Boiu de Sus) има за циљ очување популације рогатих поскока, *Vipera ammodytes ammodytes* и вегетације карактеристичне за кречњачке стене.

Природни резерват 2.527 Кречњаци из Годинешти (Calcarele de la Godinești) има за циљ очување популација шишмиша типа великог потковњака – *Rhinolophus ferrumequinum*, дугокрилног шишмиша – *Miniopterus schreibersi*, даждевњака – *Salamandra salamandra*, гробенастог тритона – *Triturus cristatus* и трња – *Ruscus aculeatus*, као и вегетације која је специфична за кречњачке стене.

У оквиру РОСКИ0064 Клисуре Доњег Мориша (ROSCI0064 Defileul Mureșului Inferior) за заштиту и управљање стаништима од интереса за заједницу (било да су то станишта ван шума или у оквиру шума) и заштићеним врстама, уз сагласност администратора заштићених подручја, предложене су следеће опште мере очувања:

- спровођење плана надзора на територији заштићеног природног подручја, ради идентификације и решавања проблема у вези са утицајем људских активности на врсте и станишта;
- праћење, контрола путем теренских посета ради верификације мера очувања предложених плановима/пројектима/активностима ради смањења утицаја на биодиверзитет планова и пројеката за које је затражено одобрење чувара/администратора;
- очување на обали воде дрвећа и корена са шупљинама, без утицаја на транспортни капацитет корита;
- очување подручја са тешко доступном вегетацијом – врбе, шаш, жбуње и слично, и очување повољних услова за обезбеђивање извора хране без утицаја на транспортни капацитет корита;
- стварање великих хомогених окружења, као што су трска, затворене мреже канала, баре и мртви кракови водотока за стварање биодиверзитета, у подручјима ливада, а не на водотоцима;
- одржавање покривених коридора за путовања – нетакнутих трака између покошених подручја, врбе и слично, у ливадама које су склоне поплавама, без утицаја на транспортни капацитет корита;
- забрана употребе неселективних замки. Дозвољена је употреба замки за сузбијање штеточина који могу утицати на структуру и рад обалских одбрамбених радова;
- обнављање одговарајућег станишта, где и када је потребно, садњом специфичне вегетације на ивици вода;
- искључење било каквог хемијског третмана на вегетацији уз обалу;
- континуирано праћење врста и њихових станишта – укључујући горе наведена потенцијална станишта, уз одржавање њихове структуре и функције;
- интервенција за прикупљање отпада и забрана његовог остављања на локацији;
- ограничавање интервенција за чишћење младих малих шума током периода размножавања животињских врста повезаних са тим стаништима, водоземцима и гмизавцима од конзервативног интереса – март-мај, искључиво у подручјима са стаништима повољним за циљне врсте;
- уклањање пошумљеног земљишта са падина уз микрокоридоре ће се извршити тек након процене утицаја на животну средину/повезаност, у складу са важећим законодавством;

- уклањање из фонда за шуме пошумљеног земљишта са падина уз микрокоридоре ће се извршити тек након процене утицаја на животну средину/повезаност, у складу са важећим законодавством;
- управљање површинама како би се избегла и/или како би се смањила фрагментација станишта услед проширења инфраструктуре и развоја људских активности, укључивање аспеката везаних за повезаност становништва у развојне планове, посебно у кључним областима – коридори који се повезују са другим много шумовитим подручјима, на пример;
- научно истраживање на територији РОСКИ0064 (ROSCI0064) биће усмерено, колико год је то могуће, ка постизању примарног циља, то јест ка очувању станишта и врста од интереса и ка заштити заједнице;
- забрањене су све врсте активности у мањем кориту реке Мориш (Mureş), у периодима миграције, репродукције и метаморфозе, 1. марта-15. маја и 1. октобра-30. новембра, осим оних које су изазване након катастрофа и ради националне сигурности;
- забрањено је чишћење пољопривредних опрема, резервоара, контејнера, у мањем кориту или у близини великог корита реке Мориш (Mureş);
- неће се спроводити радови који утичу на пропустљивост обала реке Мориш (Mureş) у свих 8 микрокоридора за миграцију великих месождера, односно багеровање, ископавање минералног материјала, радови за регуларизацију и канализацију;
- смањење/уклањање еколошких баријера и примена водича добре праксе у пољопривреди, односно кодекса добре пољопривредне праксе за заштиту надземних и подземних вода од загађења нитратима;
- обнављање антропогено угрожених станишта одговарајућим радовима, без утицаја на хидротехничке радове ради смањења ризика од поплава и заустављања ерозије обала;
- ограничавање продора домаћих животиња на локацију, контрола кретања паса који носе мали дрвени јарам на врату;
- праћење утицаја антропогених активности и ефеката примене мера управљања;
- експлоатација дрвне масе ће се вршити у периодима без падавина са ниским водостајем у земљишту, у складу са правилима експлоатације шума и уз одобрење чувара;
- борба против криволова, путем законских мера које предузимају поједини лидери и путем заједничких акција, што захтева смањење утицаја кроз карактеристична дела;
- заустављање санације мочвара и њихово очување, као и зачепљење природних или вештачких подручја воде;
- строга забрана за спаљивање трске и вегетације уопште;
- еколошка реконструкција ливадских подручја и деградираних мочвара на локацији;
- одржавање или стварање веза између постојећих мочвара, одржавањем или стварањем травнатих површина и избегавањем проширења пољопривредног земљишта и забраном испаше – у подручјима полагања јаја али и на миграцијским путевима између водених станишта и подручја полагања јаја – посебно између маја и јуна;
- потпуна забрана популације са предаторским рибама мочварних станишта која се користе за полагање јаја од стране женских тритона;
- стварање простора за прелазак испод јавних путева када се предлажу радови на

- модернизацији, посебно на миграцијским путевима;
- одлагање отпада са станишта/локације и спречавање нелегалног складиштења отпада;
- подизање свести јавности о значају очувања циљних врста кроз образовне и информативне активности;
- развој одрживог туризма и практиковање традиционалних активности уз поштовање мера за очување врста и станишта.

РОСКИ0109 (ROSCI0109) и РОСПА 0128 (ROSPA 0128) Ливада Тамиша (Lunca Timișului) и РОСПА 0095 (ROSPA0095) Шума Македонија (Pădurea Macedonia)

Локација Природа 2000 (Natura 2000) РОСКИ0109 (ROSCI0109) Ливада Тамиша има површину од 9.919 хектара и представља следеће типове станишта:

- 92A0 Шуме на обали реке са *Salix alba* и *Populus alba* (2%);
- 3260 Токови вода са равница до вода са планина са вегетацијом састављеном од *Ranunculum fluitantis* и *Callitriche – Batrachion* (0,01%);
- 3270 Реке са блатњавим обалама са вегетацијом састављеном од *Chenopodium rubric* и *Bidenton* (0,001%);
- 6150 Травњаци на малој надморској висини (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) (1%)

Следеће врсте су врсте од интереса заједнице у РОСКИ0109 Ливада Тамиша (ROSCI0109 Lunca Timișului):

- Биљке: *Marsilea quadrifolia*,
- Водоземци: *Bombina bombina*;
- Рибе: *Aspius aspius*, *Zingel zingel*, *Gymnocephalus baloni*, *Gobio albipinnatus*, *Rhodeus sericeus amarus*, *Misgurnus fossilis*, *Sabanejewia aurata*, *Cobitis taenia*, *Zingel streber*, *Gobio kessleri*, *Gobio uranoscopus*;
- Сисари: *Myotis myotis*;
- Бескичмењац: *Unio crassus*, *Dioszeghyana schmidtii*, *Euphydryas maturna*.

Врсте птица обухваћене интегрисаним планом управљања специфичним за РОСПА0095 Шума Македонија (ROSPA0095 Pădurea Macedonia) су: *Alcedo atthis*, *Botaurus stellaris*, *Crex crex*, *Circus cyaneus*, *Circus pygargus*, *Circus aeruginosus*, *Ciconia ciconia*, *Dendrocopus medius*, *Dryocopus martius*, *Egretta alba*, *Egretta garzetta*, *Falco vespertinus*, *Ixobrychus minutus*, *Lanius collurio*, *Lanius minor*, *Nycticorax nycticorax*, *Phalacrocorax pygmeus*.

Следеће опште мере очувања предложене су у оквиру РОСКИ0109 Ливада Тамиша и РОСПА0095 Шума Македонија (ROSCI0109 Lunca Timișului, ROSPA0095 Pădurea Macedonia) за заштиту и управљање стаништима од интереса за заједницу (ван и унутар шума) уз сагласност администратора заштићених подручја:

- даља идентификација, даљи попис и даље мапирање станишта од интереса за заједницу унутар локација;
- периодична процена стања очуваности станишта од интереса за заједницу праћењем истих;
- промовисање природне регенерације у шумским стаништима;
- ограничавање сечења у шумским стаништима;
- забрана садње или допуне врстама ван њиховог природног подручја, у необновљеним подручјима шумских станишта;
- ограничавање уређења шумских путева у шумским стаништима;

- регулисање испаше, одржавањем стоке према способности сваке паше – спровођење испаше обимног типа;
- забрана приступа стадима животиња шумским стаништима;
- контрола и ограничавање употребе хемикалија, хемијских ђубрива на локацији или у њеној близини;
- идентификација извора отпадних вода и забрану испуштања отпадних вода и загађивача у водена станишта;
- ограничавање интервенција на мочварним подручјима одводњавањем, дренажом и слично;
- контрола и забрана спаљивања вегетације;
- контрола и забрана складиштења отпада на стаништима од интереса за заједницу;
- управљање хидрографском мрежом како би се обезбедили потребни услови за очување станишта уз ограничење и контролу екстракције агрегата у заштићеним подручјима;
- одржавање шумских станишта барем на садашњим површинама;
- одржавање станишта у близини шумских станишта ради очувања природног аспекта мозаика;
- одржавање репрезентативних подручја, са старијим шумама, што је могуће ближе структуром и функцијама шумама, без антропогених интервенција или са минималним интервенцијама; та подручја ће чинити резерве семенског материјала и обезбедиће постојање врста фауне које зависе од зрелих шума;
- праћење могуће промене састава врста и уклањање инвазивних врста;
- поштовање забрана експлоатације алувијалних шумских станишта, избегавање било каквих радова у непосредној близини реке Тамиш, укључујући прелазак вода са опремом било које врсте.

Опште мере очувања за врсте које су карактеристичне за подручје од интереса за заједницу РОСКИ0109 Ливада Тамиша (ROSCI0109 Lunca Timișului) и за подручје авифауне РОСПА0095 Шума Македонија (ROSPA0095 Pădurea Macedonia) представљене су у следећој табели према плану управљања и циљевима очувања.

Табела 7 Мере очувања за врсте од интереса за заједницу РОСКИ0109 (ROSCI0109) и РОСПА0128 (ROSPA0128) Ливада Тамиша (Lunca Timișului) и РОСПА0095 Шума Македонија (ROSPA0095 Pădurea Macedonia)

Име локације Natura 2000 (Природа 2000)	Мере очувања	
	Врсте од интереса за заједницу	Опште мере очувања
ROSCI0109 (РОСКИ0109) и	Биљке: <i>Mar silea quadrifolia</i>	➤ ограничавање приступа кућних животиња у станиште врсте;
ROSPA0128 <i>Lunca Timișului</i>		➤ искључење бара са <i>Marsilea quadrifolia</i> из било каквих хидро-мелиорационих радова; ➤ праћење свих популација из локације и

<p>-РОСПА0128 Ливада Тамиша</p>		<p>праћење подручја са потенцијалним стаништима.</p>
<p>ROSPA0095 Pădurea Macedonia- РОСПА0095 Шума Македонија</p>	<p>Бескичмењаци : <i>Uniocrassus</i>, <i>Dioszeghyana schmidtii</i>.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ контрола поштовања забране прелаза текуће воде моторним возилима и колицима кроз места која нису предвиђена за ову намену ➤ експлоатација минералних сировина – песка, шљунка – за потребе мештана и за традиционалне активности – биће дозвољена само на подручјима која су утврдили Управа Вода Баната и чувар; ➤ контрола водозавода са могућим негативним утицајем на водени екосистем (запремина/маса коришћене воде/воде која се користи за наводњавање сваке године одобрава Управа Вода Баната и Чувар); ➤ забрана индустријске експлоатације минералних ресурси – песак, шљунка – из мањег корита реке; ➤ забрана постављања микро хидроелектрана на целој површини локације; ➤ контрола извођења радова за корекцији водотока са утицајем на режим одвода вода; ➤ популације или репопулације са воденим организмима унутар локације биће спровођене уз одобрење чувара; ➤ забрана прања/чишћења возила и пољопривредних опрема у води, у мањим коритима река и у близини водотока; ➤ контрола и ограничење било које врсте активности у мањем кориту рефилних водених екосистема током периода миграције, репродукције, пред-развоја и зимовања водених организама од интереса за заједницу; ➤ контрола и санкционисање антропогених активности које утичу на обалску вегетацију или које утичу на оштећење обале; ➤ за очување врсте <i>Dioszeghyana schmidtii</i> ће се обезбедити контролу и ограничење у пољопривреди биоцида, хормона и хемикалија у близини водених подручја, прелазак на пољопривредну употребу травњака уз одржавање елемената пејзажа за подршку биодиверзитета; ➤ контрола и забрана складиштења течног или чврстог отпада у близини мањег корита, односно у близини великог корита водених екосистема; ➤ хидротехничке планове и интервенције унутар локације Природа 2000 РОСКИ0109 Ливада Тамиша (Natura 2000 ROSCI0109 Lunca Timișului) ће се

		извршити након прибављања свих регулаторних аката од свих надлежних органа, под условима и у обиму предвиђеним важећим законодавством;
		<ul style="list-style-type: none"> ➤ забрана индустријске експлоатације ресурса: индустријских водазахвата, станица за вађење минералних агрегата итд. ➤ праћење и ограничавање активности које генеришу дифузно загађење воде
	<p>Рибе:</p> <p style="text-align: right;"><i>Go</i></p> <p><i>bioalbipinnatus,</i></p> <p><i>Gobio</i></p> <p><i>uranoscopus,</i></p> <p><i>Cobitis</i></p> <p style="text-align: right;"><i>tae</i></p> <p><i>nia, Sabanejewia</i></p> <p><i>aurata,</i></p> <p><i>Misgurnus</i></p> <p><i>fossilis,</i></p> <p style="text-align: right;"><i>Aspi</i></p> <p><i>us</i></p> <p><i>aspius, Rhodeus</i></p> <p><i>sericeus amarus,</i></p> <p><i>Gobio kessleri</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ контрола поштовања забране прелаза текуће воде моторним возилима и колицима кроз места која нису предвиђена за ову намену ➤ експлоатација минералних сировина – песка, шљунка – за потребе мештана и за традиционалне активности – биће дозвољена само на подручјима која су утврдили Управа Вода Баната и чувар; ➤ контрола водазахвата са могућим негативним утицајем на водени екосистем (запремина/маса коришћене воде/воде која се користи за наводњавање сваке године одобрава Управа Вода Баната и Чувар); ➤ забрана индустријске експлоатације минералних ресурси – песак, шљунка – из мањег корита реке; ➤ забрана постављања микро хидроелектрана на целој површини локације; ➤ контрола извођења радова за корекцији водотока са утицајем на режим одвода вода; ➤ популације или репопулације са воденим организмима унутар локације биће спровођене уз одобрење чувара; ➤ забрана прања/чишћења возила и пољопривредних опрема у води, у мањим коритима река и у близини водотока; ➤ контрола и ограничење било које врсте активности у мањем кориту реофилних водених екосистема током периода миграције, репродукције, пред-развоја и зимовања водених организама од интереса за заједницу; ➤ контрола и санкционисање антропогених активности које утичу на обалску вегетацију или које утичу на оштећење обале; ➤ контрола и забрана складиштења течног или чврстог отпада у близини мањег корита, односно у близини великог корита водених екосистема; ➤ контрола и ограничавање употребе биоцида, хормона и хемикалија у пољопривреди - они могу допрети до водене средине кроз различите векторе;

		<ul style="list-style-type: none"> ➤ праћење и ограничавање активности које генеришу дифузно загађење воде; ➤ пуштање у слободу врста риба од интереса за заједницу, које су присутне у локацији, намерно или случајно ухваћене;
		<ul style="list-style-type: none"> ➤ сузбијање и спречавање криволава; ➤ забрана индустријске експлоатације ресурса: индустријских водозахвата, станица за вађење минералних агрегата итд. ➤ хидротехнички планови и интервенције у оквиру Локације Природа 2000 РОСКИ0109 Ливада Тамиша (Natura 2000 ROSCI0109 Lunca Timișului) биће спроведена уз прибављање свих регулаторних аката од свих надлежних органа, под условима и у обиму предвиђеним важећим законодавством; ➤ контрола и ограничење такмичења и такмичења спортског риболова.
	<p>Водоземци: <i>Bombina</i> <i>bombina</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ограничење и контрола антропогених активности на подручју специфичног станишта врста водоземаца; ➤ праћење привремених и сталних акумулација воде на локацији; ➤ биће предузете мере против незаконитог, организованог или случајног прикупљања, као и ради едукације мештана; ➤ спречавање зачепљења мочвара где се врши репродукција ➤ одржавање места за хибернацију станишта за репродукцију ➤ ограничавање употребе хемикалија у заштићеном подручју, а посебно у близини водених станишта; ➤ идентификација извора отпадних вода и загађивача у воденим стаништима и забрана њиховог испуштања; ➤ идентификација влажних станишта на којима се врши сушење; ➤ ограничавање ширења људских насеља унутар локације; ➤ неће се вршити јаме за зајам у оквиру локација Природа 2000 РОСКИ0109 Ливада Тамиша (Natura 2000 ROSCI0109 Lunca Timișului) и РОСПА0095 Шума Македонија (ROSPA0095 Pădurea Macedonia); ➤ Постизање правилног управљања отпадом у насељима која граниче са локацијом.

	<p>Птице: <i>Alcedo atthis</i>, <i>Accipiter brevipes</i>, <i>Anthus campestris</i>, <i>Aquila pomarina</i>, <i>Ardeola ralloides</i>, <i>Aythya nyroca</i>, <i>Buteo rufinus</i>, <i>Botaurus stellaris</i>, <i>Caprimulgus europaeus</i>, <i>Chlidonias hybridus</i>, <i>Ciconia ciconia</i>, <i>Ciconia nigra</i>, <i>Circus aeruginosus</i>, <i>Circus</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ одржавање повољног статуса очувања врста птица од конзервативног интереса праћењем броја популације, спровођењем предложених мера управљања и притиска који могу утицати на врсту; ➤ забрана промене намене земљишта ➤ одржавање елемената пејзажа, односно усамљеног дрвећа и зрелог жбуња изолованог на отвореном, као и поравнање дрвећа; ➤ одржавање квалитета шумских станишта путем одрживог управљања; ➤ успостављање мирних локација за лов, у складу са релевантним законодавством ➤ контрола и ограничавање употребе биоцида, хормона и хемикалија у пољопривредној пракси;
	<p><i>cyaneus</i>, <i>Circus pygargus</i>, <i>Circaetus gallicus</i>, <i>Coracias garrulus</i>, <i>Corvus frugilegus</i>, <i>Crex crex</i>, <i>Dendrocopos medius</i>, <i>Dryocopus martius</i>, <i>Egretta alba</i>, <i>Egretta garzetta</i>, <i>Falco vespertinus</i>, <i>Hieraaetus pennatus</i>, <i>Ixobrychus</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ контрола и ограничење употребе отворене ватре и паљења стрништа и травњака; ➤ ограничење загађења буком повезана са аквакултуром и рекреативним риболовом; ➤ забрана хемијског пражњења или стајњака из септичких јама у влажним подручјима локације; ➤ повећање ефикасности и квалитета управљања отпадом; ➤ изградња сталних објеката унутар локација ће се обавити уз прибављање свих регулаторних аката од свих надлежних органа, под условима и у обиму предвиђеним важећим законодавством ➤ хидротехнички планови и интервенције на локацијама ће се изводити уз прибављање свих регулаторних аката од свих надлежних органа, под условима и у обиму предвиђеним важећим законодавством ➤ забрана лова/хватања са локације врста од интереса за очување ➤ забрана сакупљања и паљења трске на површинама на којима се заштићене врсте гнезде и размножавају, као и паљење ватре на локацији и изван посебно уређених места.

	<i>minutus, Lanius collurio, Lanius minor, Lullula arborea, Nycticorax nycticorax, Phalacrocorax pygmeus, Sternahirundo</i>	
	Сисари: <i>Myotis myotis</i>	<ul style="list-style-type: none"> ⌚ подстицање поштовања традиционалне архитектуре; ⌚ ограничавање постављања фотонапонских панела – то ће бити дозвољено само у области одрживог развоја за производњу електричне енергије за локално становништво и за туристичке и административне објекте; ⌚ ограничавање примене пестицида и ђубрива на пољопривредном и шумском земљишту – мера поткрепљена мерама из Националног програма руралног развоја у вези са пољопривредом и шумарством - и подстицање примене система еколошке пољопривреде.

РОСПА0047 Тамишка Хунедоара (ROSPA0047 Hunedoara Timișană)

Локација Природа 2000 РОСПА0047 Тамишка Хунедоара (Natura 2000 ROSPA0047 Hunedoara Timișană) налази се на територији жупанија Тимиш (23%) и Арад (77%), са површином од 1.537 хектара. Ова локација је одређена за очување 14 врста дивљих птица, а представља посебно заштићено подручје за птице и за фауну: *Circus cyaneus*, *Circus pygargus*, *Coracias garrulus*, *Crex crex*, *Hieraaetus pennatus*, *Anthus campestris*, *Circaetus gallicus*, *Lanius collurio*, *Lanius minor*, *Dendrocopos syriacus*, *Buteo rufinus*, *Ciconia ciconia*, *Circus aeruginosus* и *Falco vespertinus*.

Табела 8 Мере за очување врсте авифауне у оквиру РОСПА0095 Тамишка Хунедоара (ROSPA0047 Hunedoara Timișană)

Име локације Natura 2000 (Природа 2000)	Мере очувања	
	Врсте од интереса за заједницу	Опште мере очувања
РОСПА0047 Тамишка Хунедоара (ROSPA0047)	Птице: <i>Circus cyaneus</i> , <i>Circus pygargus</i> , <i>Coracias</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ одржавање повољног статуса очувања врсте птице од интереса за авифауну праћењем становништва, спровођења предложених мера управљања и праћењем притисака који могу утицати на постојеће врсте; ➤ одржавање и обезбеђивање статуса очувања станишта специфичних за ове врсте птица;

<p>Hunedoara Timișană)</p>	<p><i>garrulus,</i> <i>Crex crex,</i> <i>Hieraaetus pennatus,</i> <i>Anthus campestris,</i> <i>Circaetus gallicus,</i> <i>Lanius collurio,</i> <i>Lanius minor,</i> <i>Dendrocopos syriacus,</i> <i>Buteo rufinus,</i> <i>Ciconia ciconia,</i> <i>Circus aeruginosus</i> <i>și Falco vespertinus</i> .</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ проверавање/праћење стања очуваности станишта и одржавање пејзажних елемената, травњака, површина мочваре, канала, жбуња, пољопривредних култура, односно усамљених дрвећа и зрелих усамљених дрвећа на отвореним земљиштима, као и поравнања стабала; ➤ одржавање квалитета шумских станишта кроз одрживо управљање, замена сувог дрвећа кроз нове засаде и постизање нових уређења шума или заштите природне обнове; ➤ контрола и ограничавање употребе биоцидних производа, хормона и хемикалије у пољопривредној пракси; ➤ забрана употребе отворене ватре и паљевине стрништа и травњака на локацији; ➤ забрана хемијског пражњења или стајњака из септичких јама у мочварним подручјима локације; ➤ забрана исушивања мочвара; ➤ повећање ефикасности и квалитета управљања отпадом уз санкционисање лица/предузећа која не поштују складиштење у посебно уређеним просторима; ➤ подстицање опсежне пољопривредне експлоатације пољопривредних еколошких интервенцијама (са биоразградивим супстанцама са смањеном преосталости) и постизање тампон зона без проширења површина са пољопривредним културама; ➤ избегавање кошења на местима и у близини места где постоје гнезда, стварање тампон зона; ➤ регулисање и избегавање прекомерне испаше; ➤ забрана држања животиња испод дрвећа и жбуња која се налазе у местима где постоје гнезда; ➤ избегавање проласка стада оваца кроз пашњаке где је идентификована врста <i>Adonis vernalis</i>; ➤ забрањено је уношење токсичних материја у биоценози; ➤ забрана рекреативних активности у гајевима багрема и дуда за време када птице се налазе у гнездима ➤ одржавање шумских засада, малих шума, жбуња и воћка; ➤ планови и интервенције унутар локација ће се спроводити у складу важећим законодавством;
--------------------------------	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ санкционисање лица/предузећа која одлажу отпад ван уређених простора; ➤ забрана лова/хватања врста од интереса за очување на локацији, као и хране специфичне за заштићене врсте; ➤ пажљиво праћење ловних активности одобравањем квота за жетву; ➤ изградња заштитних завеса између аутопута и граница локације ради смањења загађења буком; ➤ олакшавање постављања изолатора на високонапонске каблове како би се спречио електрични удар птица; ➤ контрола инвазивних врста; ➤ одржавање канала како би се избегло зачепљење канала; ➤ забрана нових експлоатација трска или њена рационална експлоатација, зависно од случаја, ; ➤ промовисање еко-туризма и ограничавање утицаја викенд туризма на локацију уређивањем посебних излетишта, бицикличких стаза, планинарењем изван подручја од интереса за гнезда, избегавањем приступа моторизованим возилима; ➤ промовисање традиционалних локалних активности, уз аранжман центра за посетиоце посвећен локацији.
--	---

РОСПА0079 Мочваре Мурани (ROSPA0079 Mlaștinile Murani)

Локација РОСПА0079 Мочваре Мурани (ROSPA0079 Mlaștinile Murani), који се налази у жупанији Тимиш, има површину од 329,8 хектара, и идеално је место за гнезђење и одмор за значајан број важних врста птица током њиховог проласка. Језеро Мурани настало је пре 25 година преграђивањем потока Магеруш (Măgheruș), у дужини од 4 км и површини од око 200 хектара, а на репу језера развила се мочварна и водена вегетација, трска и рогоза, као и подручја са жбуњем ракита и врбова, идеално за заштићене врсте птица од значаја за авифауну, наиме: *Chlidonias hybridus*, *Chlidonias niger*, *Ciconia ciconia*, *Circus aeruginosus*, али и за птице селице које се сезонски гнезде: *Podiceps cristatus*, *Anser anser*, *Anser albifrons*, *Anser erythropus*, *Aythya ferina*, *Anas platyrhynchos*

Пошто локација нема одобрен План управљања, поштоваће се предложене мере очувања на другим сличним локацијама, специфичним за представљене заштићене врсте.

РОСПА0078 и РОСКИ0115 Мочвара Саткинез (ROSPA0078, ROSCI0115 Mlaștina Satchinez)

Локације РОСПА0078 Мочваре Саткинез (ROSPA0078 Mlaștinile de la Satchinez) – са површином од 269 хектара и РОСКИ0115 Мочваре Саткинез (ROSCI0115 Mlaștinile de la Satchinez) са површином од 2.517,5 хектара, налазе на територији жупанија Тимиш и Арад. Заједно са језерским комплексом, сматрају се остатком некадашњих мочвара, периодично поплавлених, које су у прошлости заузимале већи део Банатске равнице, карактерише их постојање сталних мочвара које се смењују са површинама заузетим трском, барама, сеном и багрема. Преко 100 врста птица, углавном заштићених на европском нивоу, од чега 42

врсте локалних птица, 93 врсте водених и мочварних биљака, 10 биљних удружења, 875 врста инсеката.

Унутар РОСПА0078 Мочваре Саткинез (ROSPA0078 Mlaștinile Satchinez), заштићене врсте птица од интереса за заједницу за које је локација означена су: *Acrocephalus melanopogon*, *Alcedo atthis*, *Ardea purpurea*, *Ardeola ralloides*, *Aythya nyroca*, *Botaurus stellaris*, *Chlidonias hybridus*, *Chlidonias niger*, *Ciconia ciconia*, *Ciconia nigra*, *Circus aeruginosus*, *Circus cyaneus*, *Circus pygargus*, *Coracias garrulus*, *Coracias garrulus*, *Crex crex*, *Dendrocopos syriacus*, *Egretta alba*, *Egretta alba*, *Egretta garzetta*, *Falco peregrinus*, *Falco vespertinus*, *Gyps fulvus*, *Himantopus himantopus*, *Ixobrychus minutus*, *Lanius collurio*, *Lanius minor*, *Nycticorax nycticorax*, *Phalacrocorax pygmeus*, *Philomachus pugnax*, *Platalea leucorodia*, *Platalea leucorodia*, *Plegadis falcinellus*, *Recurvirostra avosetta*, *Tringa glareola*.

У оквиру РОСКИ0115 Мочваре Саткинез (ROSCI0115 Mlaștinile Satchinez) могу се применити следећа заштићена станишта од интереса за заједницу:

- 1530 Панонске и понто-сарматске слане ливаде и мочваре
- 6440 Алувијални травњаци од *Cnidion dubii*
- 92A0 Шуме на обали реке са *Salix alba* и *Populus alba*

Врсте од интереса за заједницу због којих је означена локација су: *Lutra lutra*, *Spermophilus citellus*, *Bombina bombina*, *Triturus dobrogicus*, *Cobitis taenia* Complex *Misgurnus fossilis*, *Lycaena dispar*, *Cirsium brachycephalum*, *Emys orbicularis*.

План управљања локацијама је у развоју, а мере које ограничавају негативан утицај на станишта и врсте од интереса за очување биће у складу са прописима наметнутим посебним минималним циљевима очувања и другим сличним локацијама, осигуравајући следеће:

- Праћење врста и станишта од интереса за заједнице у оквиру локација ради очувања и враћања њиховог статуса очувања;
- Промовисање природне регенерације у шумским стаништима и ограничавање сече алувијалног дрвећа на локацији;
- Забрана садње или допуне врстама ван њиховог природног подручја;
- Контрола и ограничавање употребе хемикалија, хемијских ђубрива на локацији или у њеној близини;
- Идентификација извора отпадних вода и забрана испуштања отпадних вода и загађујућих материја у водена станишта;
- Контрола пашњака ради избегавања прекомерне испаше, као и лова;
- Ограничавање интервенција над влажним стаништима кроз одводњавање, дренаже и сличне активности;
- Контрола и забрана паљења вегетације;
- Забрана складиштења отпада на стаништима од интереса за заједницу или спаљивање вегетације или стрништа;
- Одржавање станишта у близини шуме ради одржавања тренутног пејзажа;
- Праћење могуће промене састава врста и уклањање инвазивних врста;
- Спровођење људских активности у условима обезбеђивања и одржавања конзервационог статуса станишта и врста (раштркани станови, железнице, експлоатација гаса и нафте) уз договор управе и агенције за заштиту животне

средине

ОСПА0029 Клисура Доњег Мориша – Брдове Липова (ROSPA0029 Defileul Mureşului Inferior - Dealurile Lipovei)

Локација РОСПА0029 Клисура Доњег Мориша – Брдове Липове (ROSPA0029 Defileul Mureşului Inferior - Dealurile Lipovei), са површином од 55.943,9 хектара, налази се у жупанијама Тимиш, Арад и Хунедоара на високим брдима Липова, на граници река Мориш и Бега, а карактерише је мешовита вегетација (листопадни, четинарски).

Локација је означена за врсте птица под заштитом, од интереса за заједницу, као што су: *Alcedo atthis*, *Aquila pomarina*, *Bonasa bonasia*, *Bubo bubo*, *Caprimulgus europaeus*, *Chlidonias niger*, *Ciconia ciconia*, *Ciconia nigra*, *Circaetus gallicus*, *Circus aeruginosus*, *Circus cyaneus*, *Crex crex*, *Dendrocopos leucotos*, *Dendrocopos medius*, *Dendrocopos syriacus*, *Dryocopus martius*, *Egretta alba*, *Egretta garzetta*, *Falco columbarius*, *Ficedula albicollis*, *Ficedula parva*, *Gavia artica*, *Hieraaetus pennatus*, *Ixobrychus minutus*, *Lanius collurio*, *Lanius minor*, *Lullula arborea*, *Nycticorax nycticorax*, *Pernis apivorus*, *Philomachus pugnax*, *Picus canus*, *Strix uralensis*, *Sylvia nisoria*, *Tringa glareola*

План управљања локацијама је у развоју, а мере које ограничавају негативан утицај на станишта и врсте од интереса за очување биће у складу са прописима наметнутим посебним минималним циљевима очувања и другим сличним локацијама, односно:

- како би заштита и очување врста били ефикаснији, заштита станишта ових врста мора се прво узети у обзир праћењем популације;
- мапирање, одржавање повољног статуса очувања или враћање посебног статуса очувања станишта и њихово праћење;
- забрана/ограничавање било које врсте загађења-хемијско, бучно, фекалоидно-кућно, антропогено, као и забрана/ограничење употребе моторних возила-теренских возила, теренских мотоцикала на шумским путевима и ван јавних путева;
- забрана/ограничавање употребе хемијских ђубрива, хербицида или пестицида, забрана/ограничавање интервенција на влажним стаништима (одводњавање, дренажа у природним стаништима);
- процена квалитета воде и забрана напуштања отпада било које врсте, обезбеђивање ефикасног управљања њиховим одлагањем;
- борба против криволова врста ловних интереса, као и сакупљање различитих врста флоре и фауне;
- подизање свести и континуирано образовање локалних заједница о потреби заштите и заштите врста флоре и фауне и употреби еколошких средстава за одрживи развој;
- забрана спаљивања вегетације и употреба ватре само на уређеним местима

РОСКИ0219 Руска Монтана (ROSCI0219 Rusca Montană)

Локација РОСКИ0219 Руска Монтана (ROSCI0219 Rusca Montană) налази се у жупанији Караш Северин (Caraş Severin), на граници са жупанијама Тимиш и Хунедоара, а има површину од 121.771,8 хектара. Локација се налази на подручју планинског нивоа са мешавинама (85%) и предпланинског нивоа букве (15%) који је састављен од чисте јеле, јелове-букве, чисте планинске букве, мешовите букве.

Станишта за која је означена као локација од интереса за заједницу су:

- 9110 – Шуме од букве типа *Luzulo-Fagetum*
- 9130 – Шуме од букве типа *Asperulo-Fagetum*
- 91E0 - Алувијалне шуме са *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae*)
- 91B0 – Дачанске шуме од букве (*Symphyto-Fagion*)

Врсте за које је означена као локација од интереса за заједницу су:

- Биљке: *Agaricus campestris*;
- Бескичмењаци: *Nymphalis vaualbum*; *Lycaena dispar*, *Euphydryas maturna*;
- Херпетофауна: *Bombina variegata*, *Bombina bombina*;
- Сисари: *Canis lupus*, *Ursus arctos*, *Lynx lynx*, *Lutra lutra*

Предложене мере очувања станишта и заштићених врста укључене у план управљања специфичне су за предложене циљеве:

- Одржавање или обнављање у повољном стању очувања природних станишта, врста дивље фауне и флоре од интереса;
- Заштита нетакнутих, скоро-нетакнутих и секуларних шума у резерватима природе;
- Заштита и очување шумских станишта и шумских врста: букве, јеле, смрче, јасена, бреста из резервата природе;
- Заштита и очување врста дивљих животиња, из резервата природе;
- Експлоатација обновљивих и необновљивих ресурса на локацији и у њеној близини у границама које намеће администрација локације ради очувања статуса очувања станишта и врста;
- За одржавање/враћање на природни тип шуме примењиваће се само третмани шума са дугим периодом регенерације, држање сувог дрвећа 7/ха и сувих грана на тлу, јасно сечење дозвољено је само на четинарима, земљиште и слој траве ће бити заштићени, дрвеће на обали неће се сечи, помажући природну регенерацију шуме на свим споредним путевима и у искрченим подручјима, где је то потребно;
- Није дозвољена употреба хемикалија као што су ђубрива и пестициди или загађење воде и земљишта, избегава се складиштење отпада;
- Забрана отварања и рада рудника песка или каменолома у подручјима где живи *Nymphalis vaualbum*;
- Постављање опреме за аудио надзор у ловишта и местима криволова, како би се одржале квоте које је одредио чувар;
- Развој одрживог туризма, на означеним рутама, у складу са мерама заштите врста које је предложио чувар;
- Пречишћавање воде са насеља на локацији или из појединачних разбацаних зграда;
- Организовање тематских рута у близини града Руска Монтана (*Rusca Montană*);
- Забрана било каквих људских активности које би могле довести до инсталирања неадекватних процеса биоценотске еволуције (фрагментација, смањење и драстична деградација популације станишта, смањење популације итд.);

- Забрањене су хидротехничке конструкције за стабилизацију обале, исправљање бујичних токова или одводњавање које утичу на водни режим/поплављеност подручја станишта;
- Обезбеђивање мирних подручја за рупе и јаме новембар - март;
- Рационално управљање трофичком базом коју представљају дивље животиње неопходне за велике месождере и пролазним подручјима;
- Повећање вештачке заштите домаћих животиња у овчарима, салашима, шталама (локација ограда, затворени ограђени простори) ради спречавања конфликтних ситуација са великим врстама месождера;
- Радови који су строго неопходни за консолидацију ивице пута изводиће се коришћењем локалног камена и техничких решења што је могуће природније интегрисаних у пејзаж;
- Проширење површина за становање, дворишта, грађевина и индустријских платформи на ливади између Рушкице (Rușchița) и Руске Монтане (Rusca Montană) биће ограничено
- Рад постројења за прераду мрамора из Рушкице (Rușchița) ће се одвијати тако што ће се осигурати заштита квалитета ваздуха и воде на ливади, кроз често праћење.

Према Одлуци бр. 81/03.02.2021. године у вези са доношењем Методолошких норматива за спровођење циљева очувања из Анекса Наредбе бр. 1964/2007 о усвајању Плана управљања и Уредбе Натура 2000 подручја РОСЦИ0219 Руска Монтана Natura 2000 ROSCI0219 Rusca Montană, утврђени су следећи циљеви очувања:

- ❖ Одржавање статуса заштите за следеће типове станишта: 9110 - Букове шуме типа *Luzulo-Fagetum*; 9130 - Букове шуме типа *Asperulo-Fagetum*; 91E0 * - Алувијалне шуме *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior*; 91B0- Дачанске букове шуме (*Symphytio-Fagion*);
- ❖ Одржавање статуса очуваности за врсте из члана 4. Директиве 2009/147/ЕЗ, врсте наведене у Анексу II Директиве 92/43/ЕЕЗ: 1352 * - *Canis lupus*; 1354 * - *Ursus arctos*; 1193 - *Bombina variegata*;
- ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања за врсте из члана 4. Директиве 2009/147/ЕК, врсте наведене у Анексу II Директиве 92/43/ЕЕЗ: 1361- *Lynx lynx*; 1355 - *Lutra lutra*; 1052 - *Hypodryas maturna*; 1060 – *Lycaena dispar*; 4039* - *Nymphalis vaualbum*.

РОСКИ0250 Цинутул Падуренилор (ROSCI0250 Ținutul Pădurenilor)

Локација РОСКИ0250 Цинутул Падуренилор (ROSCI0250 Ținutul Pădurenilor) налази се на западној страни Румуније, на територији три жупанија: Хунедоара (99,77%), Тимиш (0,19%) и Караш-Северин (0,04), имајући површину од 7.173,963 хектара.

Станишта због којих је означена локација од интереса за заједницу су:

- 9110 – Шуме од букве типа *Luzulo-Fagetum*
- 9130 – Шуме од букве типа *Asperulo-Fagetum*

Врсте за које је означена као локација од интереса за заједницу су:

- Херпетофауна: *Bombina variegata* (од интереса су још и: *Vipera ammodytes*, *Podarcis muralis*, *Elaphe longissima*);

- Сисари: *Canis lupus*, *Ursus arctos*, *Lynx lynx*, *Lutra lutra* (од интереса су још и: *Capreolus capreolus*, *Cervus elaphus*, *Felis silvestris*, *Lepus europaeus*, *Martes martes*, *Meles meles*, *Vulpes vulpes*).

Предложене мере очувања станишта и заштићених врста укључене у план управљања специфичне су за предложене циљеве:

- Одржавање квалитета шумских станишта кроз одрживо управљање ради заштите и очувања врста;
- Одржавање и промовисање одрживих активности за експлоатацију природних ресурса у подручјима одређеним за те активности и смањење неodrживих;
- Извођење радова према плановима предвиђеним одобреним аранжманима шумарства који су на снази, ради очувања специфичности шумског карактера станишта и промоције сертификоване експлоатације шума;
- Регулација/контрола употребе ватре на локацији;
- Забрана испаше и активности са негативним или потенцијалним негативним утицајем у заштићеним стаништима, а посебно у резервату Кодри Секулари (Codrii Seculari) из Долине Добришоара (Valea Dobrișoarei) и Прислоапе (Prisloape) (моторизоване теренске активности на лицу места);
- Забрана пошумљавања страних врста и забрана пошумљавања помоћу једне врсте на стаништима од интереса за заједнице – монокултуре;
- Посебно промовисање природне регенерације у шумским стаништима;
- Забрана загађења воде и мочвара;
- Регулирање и ограничење свих активности које би могле довести до смањења површина које заузимају стална и привремена водена станишта на локацији;
- Стварање нових водених станишта за узгој на локацији ради заштите врста које воле воду;
- Ограничавање лова и уклањање криволова заштићених врста и одржавање сисара специфичних за ланац исхране великих месождера;
- Регулирање сакупљања лековитог биља, гљива, шумских плодова или других сличних активности;
- Промовисање одрживог урбаног развоја локалитета у близини заштићеног природног подручја и ограничавање развоја људских насеља на локацији.

Локације РОСПА0086 и РОСКИ0226 Планина Семеник – Клисуре Караша (ROSPA0086, ROSCI0226 Munții Semenic – Cheile Carașului), укључене у Националном Парку Планина Семеник – Клисуре Караша (Parcul Național Munții Semenic – Cheile Carașului)

Заштићено природно подручје простире се на територији жупаније Караш-Северин (Caraș Severin) и обухвата:

- Национални парк Клисуре Караша Семеник (Parcul Național Cheile Carașului Semenic) са површином од 36.664,80 хектара;
- Место од значаја за заједницу РОСКИ0226 Семеник-Клисуре Караша (Parcul Național Semenic Cheile Carașului) са површином од 37.458,7 хектара;
- Посебно подручје заштите авифауне РОСПА0086 Планина Семеник-Клисуре Караша (ROSPA0086 Munții Semenic-Cheile Carașului) са површином од 36.213,5 хектара
- Резервати природе: 2.2.8.2. Клисуре Караша (Cheile Carașului), 2.2.8.3. Извори

Караша (Izvoarele Caraşului), 2.2.8.4. Извори Нере (Izvoarele Nerei), 2.2.8.5. Клисуре Гарлиште (Cheile Gârliştei), 2.2.8.6. Барзавица (Bârzăviţa), 2.2.8.7. Резерват Бухуи-Маргитаş (Rezervaţia Buhui-Mărghitaş), 2.2.8.8. Пећина Комарник (Peştera Comarnic), 2.2.8.9. Пећина Поповац (Peştera Popovăţ), 2.2.9.0. Пећина Бухуи (Peştera Buhui), I.1. Пећина Расуфлатоареј (Peştera Răsuflătoarei), IV.15. Пећина Експлоратори 85 (Peştera Exploratorii 85).

Локација РОСКИ0226 Семеник-Клисуре Караша (ROSCI0226 Semenici-Cheile Caraşului) је означена за 24 станишта од интереса за заједницу:

- 3220 Зељаста вегетација на обалама планинских река;
- 3240 Дрвенаста вегетација са *Salix eleagnos* дуж планинских река;
- 6110* Заједнице калцификованих биљка што расте на стенама или базофилни травњаци од *Alyso-Sedion albi*;
- 6410 Молинија травњаци на кречњачким, тресетним или глиненним земљиштима (*Molinion caeruleae*);
- 6430 Шумске заједнице на ивици са високим хигрофилним травама од нивоа равнице до нивоа планина и алпинског нивоа;
- 6510 Трављаци на малим надморским висинама (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*);
- 4060 Алпински и бореални жбунови;
- 7110* Активна тресетишта;
- 7120 Деградирана тресетишта способна за природну регенерацију;
- 7140 Прелазна тресетишта и тресетишта у осцилацији;
- 8310 Пећине у којима је јавни приступ забрањен;
- 7220* Окамењени извори са формацијом травертина (*Cratoneurion*);
- 6190 Панонски травњаци на стенама (*Stipo-Festucetalia pallentis*);
- 6210* Полуприродни суви травњаци и фацијеси са жбуњем на кречњачкој подлози (*Festuco - Brometalia*);
- 8120 Кречњаци остаци и кречњачки шкриљци од планинског до алпинског нивоа (*Thlaspietea rotundifolii*);
- 8210 Стеновите падине са хазмофитном вегетацијом на облацима;
- 9180 *Tilio-Acerion* шуме на стрмим падинама, облацима и јаругама;
- 91Е0* Алувијалне шуме са *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior*;
- 9110 Шуме букве *Luzulo - Fagetum*;
- 9130 Шуме букве *Asperulo-Fagetum*;
- 9150 Средњеевропске букове шуме *Cephalanthero-Fagion*;
- 91К0 Илирске шуме *Fagus sylvatica* (*Aremonio - Fagion*);
- 91У0 Дачанске шуме храста и граба;
- 91Л0 Илирске храстове шуме са грабом (*Erythronio-Carpiniori*).

Врсте од интереса за заједницу у оквиру РОСКИ0226 Семеник-Клисуре Караша (ROSCI0226 Semenici-Cheile Caraşului) су:

- Биљке: *Cypripedium calceolus*;
- Бескичмене животиње: *Austropotamobius torrentium*, *Carabus variolosus*, *Lucanus cervus*, *Cerambyx cerdo*, *Morimus funereus*, *Nymphalis vaualbum*, *Lycaena dispar*, *Callimorpha quadripunctaria*, *Isophya costata*, *Maculinea nausithous*, *Chilostoma banaticum*, *Unio crassus*;

- Водоземци: *Bombina variegata*, *Barbus meridionalis petenyi*,
- Рибе: *Sabanajewia aurata*, *Cottus gobio*, *Romanogobio kessleri* (*Cottus kessleri*)
- Сисари: *Rhinolophus ferrumequinum*, *Rhinolophus hipposideros*, *Rhinolophus blasii*, *Rhinolophus euryale*, *Myotis myotis*, *Myotis blythii*, *Myotis bechsteinii*, *Myotis capaccinii*, *Myotis emarginatus*, *Miniopterus schreibersi*, *Barbastella barbastellus*, *Canis lupus*, *Ursus arctos*, *Lynx lynx*.

Локација РОСПА0086 Планина Семеник-Клисура Караша (ROSPA0086 Munții Semenici-Cheile Carașului) је означена за следеће врсте птица: *Aquila chrysaetos*, *Bonasa bonasia*, *Bubo bubo*, *Caprimulgus europaeus*, *Circaetus gallicus*, *Corvus corax*, *Dendrocopos leucotos*, *Dendrocopos medius*, *Dryocopus martius*, *Emberiza hortulana*, *Falco peregrinus*, *Ficedula albicollis*, *Ficedula parva*, *Lanius collurio*, *Lullula arborea*, *Parus montanus*, *Parus palustris*, *Pernis apivorus*, *Picus canus*.

Опште мере очувања специфичне за циљеве плана управљања за заштиту станишта и заштићених врста су:

- очување и побољшање статуса очувања врста, станишта и пејзажа на подручју заштићеног природног подручја;
- да би се пратио статус очувања врста и станишта од националног и друштвеног интереса, елементи природног наслеђа и ефикасност управљања, потребно је идентификовати и ограничити притиске и претње које на њих могу утицати, ради еколошког управљања и одрживог развоја;
- у зони строге заштите забрањено је обављање било каквих људских активности, осим истраживачких, еколошког образовања, екотуристичких активности, са ограничењима описаним у плану управљања;
- регулисање активности које би могле имати негативан утицај на заштићено природно подручје и елементе од интереса за очување (праћење строгих и интегралних заштићених подручја, посебно за подручја пећина у којима се гнезде слепи мишеви, шумска и водена подручја за бескичмењаке, водоземце и сисаре) и на природне резервате са сајта;
- вредновање и подизање свести локалних заједница и посетилаца о потреби заштите циљева очувања заштићеног природног подручја;
- промовисање традиционалних пракси одрживог коришћења земљишта и одрживог коришћења природних ресурса и вредновање локалног културног наслеђа;
- праћење припреме и одобравања пасторалних аранжмана и провера усклађености са њиховим одредбама;
- обезбеђивање одрживог управљања шумама, усклађивање одредба за уређивање шума са мерама у плану управљања заштићеним природним подручјем, очување природног типа шуме, промовисање третмана шума заснованих на природној обнови, планирање шумарских радова у циљу постизања и одржавања уравнотежене структуре према категоријама узраста дрвећа и обезбеђивање мртвог дрвета за врсте бескичмењака;
- контрола лова и риболова, сузбијање криволова ради одржавања броја заштићених врста;
- спречавање загађења воде и земљишта на територији локације уз контролисано управљање отпадом, њихово напуштање на локацији је забрањено;
- праћење поштовања посебних ограничења наметнутих у близини јазбина, рупа и

- подручја за гнежђење;
- праћење гнезда врсте *Aquila chrysaetos* (планински орао), *Falco peregrinus* (путујући сокол) и *Bubo bubo* (буха) и обавештавање власника/администратора земљишта о потреби да се обезбеде мирна подручја са радијусом од најмање 300 м око активних гнезда, током периода репродукције и гнежђења тих врста;
 - било који облик сакупљања, хватања, убијања, уништавања или оштећивања примерака у њиховом природном станишту, у било којој фази њиховог биолошког циклуса, је забрањен;
 - одобрење уз ограничења бављења спортом/такмичењима унутар заштићеног природног подручја, односно ограничавање приступа туриста у одређеним подручјима, како би се ограничило узнемиравање тих врста;
 - приступ туриста пећинама и пружање услуга вођења/пратећих услуга постиже се само одобрењем администрације и само уз надзора таквих услуга како би се ограничило оштећење микроклиме специфично за заштићене шишмише;
 - праћење обима и површине привремених и сталних акумулација воде у заштићеном подручју које су повољна станишта за врсте водоземаца;
 - укључивање локалних заједница и надлежних установа унутар заштићеног природног подручја у његове посебне управљачке активности у циљу смањења притисака и спречавања појаве антропогених претњи над елементима природног наслеђа;
 - промовисање еколошке пољопривреде, уз ограничење примене хемијских третмана, односно забрана употребе хербицида и хемијских ђубрива;
 - забрана вегетације локације и гашење пожара;
 - примена ручног кошења или са малим машинама, након 1. јула и информисање о начину кошења;
 - промовисање екотуризма и одговорног туризма, на обележеним рутама у заштићеном природном подручју уз укључивање волонтера у специфичне активности управљања природним подручјем.

РОСПА0026 Ток Дунава – Базијаш-Ђердап (Baziaş - Porțile de Fier)

Локација РОСПА0026 Ток Дунава – Базијаш-Ђердап (Baziaş - Porțile de Fier) налази се у жупанији Караш-Северин (Caraş- Severin), дуж границе са Србијом.

Врсте птица за које је локација означена као заштићено подручје авифауне су: *Accipiter gentilis*, *Accipiter nisus*, *Acrocephalus arundinaceus*, *Acrocephalus palustris*, *Acrocephalus schoenobaenus*, *Acrocephalus scirpaceus*, *Alauda arvensis*, *Anas acuta*, *Anas clypeata*, *Anas crecca*, *Anas penelope*, *Anas platyrhynchos*, *Anas querquedula*, *Anser anser*, *Apus melba*, *Ardea cinerea*, *Ardea cinerea*, *Asio otus*, *Aythya ferina*, *Aythya fuligula*, *Aythya nyroca*, *Bucephala clangula*, *Buteo buteo*, *Buteo lagopus*, *Buteo rufinus*, *Carduelis cannabina*, *Carduelis carduelis*, *Carduelis chloris*, *Ciconia nigra*, *Circus cyaneus*, *Cuculus canorus*, *Cygnus cygnus*, *Cygnus olor*, *Delichon urbica*, *Egretta alba*, *Egretta garzetta*, *Erithacus rubecula*, *Falco tinnunculus*, *Fringilla coelebs*, *Fulica atra*, *Gallinula chloropus*, *Gavia arctica*, *Gavia stellata*, *Haliaeetus albicilla*, *Hirundo rustica*, *Larus cachinnans*, *Larus cachinnans*, *Larus fuscus*, *Larus ridibundus*, *Limosa limosa*, *Locustella luscinioides*, *Luscinia megarhynchos*, *Mergus albellus*, *Mergus merganser*, *Mergus serrator*, *Merops apiaster*, *Miliaria calandra*, *Milvus migrans*, *Motacilla alba*, *Motacilla flava*, *Muscicapa striata*, *Netta rufina*, *Oriolus oriolus*, *Pandion haliaetus*, *Phalacrocorax carbo*, *Phalacrocorax*

pygmeus, Phoenicurus ochruros, Podiceps cristatus, Podiceps grisegena, Podiceps nigricollis, Riparia riparia, Saxicola rubetra, Saxicola torquata, Sturnus vulgaris, Tachybaptus ruficollis, Tringa totanus, Turdus merula, Turdus philomelos, Upupa epops, Vanellus vanellus.

Опште мере управљања за очување врста и станишта у оквиру овог подручја су:

- ради ефикасности заштите и очувања врста, мора се пре свега имати у виду заштиту станишта ових врста;
- мапирање, одржавање повољног статуса очувања или враћање посебног статуса очувања станишта и њихово праћење, ограничавајући успостављање инвазивних врста;
- забрана/ограничавање било које врсте загађења – хемијско, бучно, фекалоидно-кућно, антропогено, као и забрана/ограничење употребе моторних возила-теренских возила, теренских мотоцикала на шумским путевима и ван јавних путева;
- забрана/ограничавање употребе хемијских ђубрива, хербицида или пестицида забрана/ограничавања интервенција над влажним стаништима: одводњавање, дренажа у природним стаништима;
- процена квалитета и спречавање загађења вода, сузбијање еутрофикације, контрола кућног и индустријског отпада са његовим регулисаним одлагањем;
- сузбијање криволова врста од интереса ла лов или риболов, као и сакупљања различитих врста флоре и фауне;
- подизање свести и континуирана едукација локалних заједница о потреби заштите и заштите врста флоре и фауне и употреби еколошких средстава за одрживи развој;
- забрана паљења трске са локације, употреба ватре на неодређеним местима.

Према Одлуци бр. 190/21.05.2021 у вези са доношењем Методолошких норматива у вези са спровођењем циљева очувања из Анекса Одлуке бр. 1048/2013 о усвајању Плана управљања и Уредбе Натура 2000 подручја РОСПА0026 Дунав – Базијаш – Ђердап (Natura 2000 ROSPA0026 Cursul Dunării – Baziaș – Porțile de Fier), утврђени су следећи циљеви очувања:

- ❖ Побољшање статуса заштите врста предвиђених чл. 4 Директиве 2009/147 /ЕК, врсте наведене у Анексу II Директиве 92/43/ЕЕЗ: A060 - *Aythya nyroca*;
- ❖ Одржавање или побољшање статуса очуваности врста предвиђених чл. 4 Директиве 2009/147/ЕК, врсте наведене у Анексу II Директиве 92/43/ЕЕЗ: A403 – *Buteo rufinus*; A082 – *Circus cyaneus*; A002- *Gavia arctica*; A001 – *Gavia stellata*; A094 – *Pandion haliaetus*;
- ❖ Одржавање статуса очуваности врста предвиђених чл. 4 Директиве 2009/147/ЕК, врсте наведене у Анексу II Директиве 92/43/ЕЕЗ: A030 – *Ciconia nigra*; A038 – *Cygnus cygnus*; A027 – *Egretta alba*; A206 – *Egretta garzetta*; A075 – *Haliaeetus albicilla*; A068 – *Mergus albellus*; A073 – *Milvus migrans*; A393- *Phalacrocorax pygmeus*;;
- ❖ Редовне селице врсте са редовним појавама на локацији које нису наведене у Анексу I Директиве о птицама:
 - Врсте повезане са отвореним воденим стаништима: A054 – *Anas acuta*; A056 – *Anas clypeata*; A052 – *Anas crecca*; A050 – *Anas penelope*; A053 – *Anas platyrhynchos*; A055 – *Anas querquedula*; A043 – *Anser anser*; A059 – *Aythya ferina*;

A061 – *Aythya fuligula*; A067 – *Bucephala clangula*; A036 – *Cygnus olor*; A152 – *Fulica atra*; A459 – *Larus cachinnans*; A183 – *Larus fuscus*; A070 – *Mergus merganser*; A069 – *Mergus serrator*; A058 – *Netta rufina*; A017 – *Phalacrocorax carbo*; A005 – *Podiceps cristatus*; A006 – *Podiceps grisegena*; A008 – *Podiceps nigricollis*; A004 – *Tachybaptus ruficollis*;

- Врсте повезане са приобалним и обалним стаништима: A156 – *Limosa limosa*; A292 – *Locustella luscinioides*; A271 – *Luscinia megarhynchos*; A249 – *Riparia riparia*; A162 – *Tringa totanus*; A142 – *Vanellus vanellus*;
- Врсте повезане са стаништима трске: A298 – *Acrocephalus arundinaceu*; A296 – *Acrocephalus palustris*; A295 – *Acrocephalus schoenobaer*; A297 – *Acrocephalus scirpaceus*; A028 – *Ardea cinerea*; A123 – *Gallinula chloropus*; A260 – *Motacilla flava*;
- Врсте повезане са екстензивним пољопривредним земљиштем: A247 – *Aluada arvensis*; A088 – *Buteo lagopus*; A366 – *Carduelis cannabina*; A364 – *Carduelis carduelis*; A096 – *Falco tinnunculus*; A230 – *Merops apiastre*; A383 – *Miliaria calandra*; A262 – *Motacilla alba*; A275 – *Saxicola rubetra*; A276 – *Saxicola torquata*; A351 – *Sturnus vulgaris*; A232 – *Upupa epops*;
- Врсте повезане са различитим отвореним копненим стаништима и шумама: A085 – *Accipiter gentilis*; A086 – *Accipiter nisus*; A087 – *Buteo buteo*; A212 – *Cuculus canorus*; A337 – *Oriolus oriolus*;
- Врсте повезане са шумским стаништима: A221 – *Asio otus*; A363 – *Carduelis chloris*; A269 – *Erithacus rubecula*; A359 – *Fringilla coelebs*; S319 – *Muscicapa striata*; A283 – *Turdus merula*; A285 – *Turdus philomelos*;
- Врсте повезане са урбаним стаништима: A253 – *Delichon urbica*; A251 – *Hirundo rustica*; *Phoenicurus ochruros*.

РОСКИ0206 Ђердап из Парка Природе Ђердап (ROSCI0206 Pořile de Fier din Parcul Natural Pořile de Fier) и РОСПА0080 Планина Алмажулуи-Локвеј (ROSPA0080 Munții Almăjului-Locvei)

Национални парк Ђердап (Parcul Național Pořile de Fier) са површином од 115.655 ха обухвата део локације РОСКИ0206 Ђердап (ROSCI0206 Pořile de Fier) са површином од 125502.50 ха и делимични део РОСПА0026 Ток Дунава- Базијаш-Ђердап (ROSPA0026 Baziaș - Pořile de Fier), представљен горе и друге заштићене резервате природе. Геологија локација „Ђердап“ (Pořile de Fier) је посебно сложена, с обзиром на то да се преклапа са орогенском јединицом Планина Карпата, показујући велику разноликост станишта, тако да на овом простору постоји 171 станиште, од којих је 26 јединствено за Румунију и 28 од интереса за заједницу, будући да је попут музеја природе на отвореном.

Интегрисани план управљања такође укључује посебне мере очувања локације РОСПА0080 Планина Алмажулуи-Локвеј (ROSPA0080 Munții Almăjului-Locvei).

Станишта за која су означена РОСКИ0206 Ђердап (ROSCI0206 Pořile de Fier) су:

- 3130 Олиготрофне до мезотрофне стајаће воде са вегетацијом *Littorelletea uniflorae* и/или *Isoëto-Nanojuncetea*.
- 3140 Снажне олиго-мезотрофне воде са бентоском вегетацијом врста *Chara*;

- 3150 Природна еутрофна језера са вегетацијом типа *Magnopotamion* или *Hydrocharition*;
- 3260 Токови вода са равница до вода са планина са вегетацијом састављеном од *Ranunculion fluitantis* и *Callitricho – Batrachion*;
- 3280 Медитеранске реке са сталним током са врстама *Paspalo-Agrostidion* и завесама *Salix* и *Populus alba*;
- 40A0* Перипанонско потконтинентално жбуње;
- 6110* Заједнице калцификованих биљка што расте на стенама или базофилни травњаци од *Alyso-Sedion albi*;
- 6190 Панонске стенске ливаде – *Stipo-Festucetalia pallentis*;
- 6210* Полуприродни суви травњаци и фаџијеси са жбуњем на кречњачкој подлози (*Festuco - Brometalia*);
- 6260* Панонски и западнопонтски травњаци на песку;
- 6430 Шумске заједнице на ивици са високим хигрофилним травама од нивоа равнице до нивоа планина и алпинског нивоа;
- 8120 Кречњаци остаци и кречњачки шкриљци од планине до алпинског нивоа (*Thlaspietea rotundifolii*);
- 8210 Стеновите падине са хазмофитном вегетацијом на кречњачким стенама;
- 8220 Стеновите падине са хазмофитном вегетацијом на стенама од силицијума;
- 8230 Пионирске заједнице *Sedo-Scleranthion* или *Sedo albi-Veronicion dilleni* на стенама од силицијума;
- 8310 Пећине у којима је јавни приступ забрањен;
- 9110 – Шуме од букве типа *Luzulo-Fagetum*;
- 9130 – Шуме од букве типа *Asperulo-Fagetum*;
- 9180* *Tilio-Acerion* шуме на стрмим падинама, облацима и јаругама;
- 9150 Средњеевропске букове шуме *Cephalanthero-Fagion*;
- 9170 Храстове шуме са грабом типа *Galio-Carpinetum*;
- 91K0 Илирске шуме *Fagus sylvatica (Aremonio – Fagion)*;
- 91AA Понто-сарматска шумска вегетација са лепршавим храстом
- 91E0* Алувијалне шуме са *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)*
- 91J0 Илирске храстове шуме са грабом - *Erythronio-Carpiniori*;
- 91M0 Балканско-панонске шуме цера и китњака;
- 91Y0 Дачанске шуме храста и граба;
- 92A0 Шуме на обали реке са *Salix alba* и *Populus alba*;
- 9530* Субмедитеранска шумска вегетација са ендемичним *Pinus nigra ssp. banatica*.

Врсте од интереса за заједницу за које је локација РОСКИ0206 (ROSCI0206)

одређена, су:

- Биљке: *Agrimonia pilosa*, *Asplenium adulterinum*, *Colchicum arenarium*; *Echium russicum*, *Eleocharis carniolica*, *Gladiolus palustris*, *Himantoglossum caprinum*, *Marsilea quadrifolia*, *Paeonia officinalis ssp. banatica-bujor*, *Pulsatilla grandis*, *Stipa danubialis*, *Thlaspi jankae*, *Tulipa hungarica*;
- Бескичмене животиње: *Austropotamobius torrentium*, *Callimorpha quadripunctaria*, *Carabus variolosus*, *Cerambyx cerdo*, *Cordulegaster heros*, *Eriogaster catax*, *Euphydryas maturna*, *Lucanus cervus*, *Lycaena dispar*, *Maculinea nausithous*, *Maculinea teleius*, *Morimus funereus*, *Osmoderma*

eremita, Pilemia tigrina, Rosalia alpina, Theodoxus transversalis, Unio crassus;

- Водоземци и гмизавци: *Bombina bombina, Bombina variegata, Emys orbicularis, Testudo hermanni;*
- Рибе: *Aspius aspius, Barbus meridionalis, Cottus gobio, Gobio albipinnatus, Gymnocephalus baloni, Gymnocephalus schraetzer, Misgurnus fossilis, Pelecus cultratus, Rhodeus sericeus amarus, Sabanejewia aurata, Umbra krameri, Zingel streber, Zingelzingel.*
- Сисари: *Barbastella barbastellus, Miniopterus schreibersii, Myotis bechsteini, Myotis blythii, Myotis capaccinii, Myotis dasycneme, Myotis myotis, Rhinolophus blasii, Rhinolophus euryale, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Canis lupus, Lutra lutra, Lynx lynx;*

Према Одлуци бр. 144/08.04.2021 у вези са доношењем Методолошких норматива за спровођење циљева очувања из Анекса Наредбе бр. 1964/2007 о усвајању Плана управљања и Уредбе Натура 2000 подручја РОСЦИ0206 Ђердап (Natura 2000 ROSCI0206 Pořtile de Fier) утврђене су следећи циљеви очувања:

- ❖ Побољшање статуса заштите за следеће типове станишта: 3130 - Алиготрофне до мезотрофне стајаће воде, са вегетацијом *Littorelletea uniflorae* и/или *Isoeto-Nanojuncetea*; 3260 - Водотоци од равничарског подручја до планинског нивоа, са вегетацијом из *Ranunculion fluitantis* и *Callitricho-Batrachion*; 3270 - Реке муљевитих обала, са вегетацијом *Cheuopodion rubri p.p.* и *Bidention p.p.*; 40Ц0* - Понто-сарматско листопадно грмље; 6110 * - Калцифилне или базифилне рупиколне пољане из *Alyso-Sedion alba*; 6250 * - Панонске степске пољане на лесу; 6430 - Заједнице рубних шума са високим хигрофилним травама од равница и од планинских до алпског нивоа; 6440 - Алувијалне пољане из *Cuidion dubii*; 6510 - Нисковисински травњаци (*Alupercurus pratensis, Sanguisorba officinalis*); 8120 - Кречњак и кречњачки шкриљци са планинског и алпског нивоа (*Thlaspietea rotundifolii*); 8160 * - Средњеевропски карбонатни шкриљци са брдских и планинских нивоа; 8210 - Стеновите падине са касмофитском вегетацијом на кречњачким стенама; 91Е0 * - Алувијалне шуме *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior*; 92А0 - Шумске галерије *Salix alba* и *Populus alba*;
- ❖ Станишта за која нису постављени циљеви очувања: 3140 - Јакe олигомезотрофне воде са вегетацијом од алге порожница типа *Chara spp.*;
- ❖ Одржавање статуса заштите за следеће типове станишта: 3150 - Природна еутрофна језера са вегетацијом типа *Magnopotamion* или *Hydrocharition*; 40А0* - Перипанонско подконтинентално грмље; 6190 - Панонске каменске пољане (*Stipo-Festucetaliae pallentis*); 6210 - Полуприродне суве пољане и фације са жбуњем на кречњачким подлогама (*Festuco-Brometalia*); 8220 - Стеновите падине касмофитске вегетације на силицијумским стенама; 8230 - Силикатне стене са пионирском вегетацијом из *Sedo-Sclerantion* или *Sedo albi - Veronicion dillenii*; 8310 - Пећине којима је забрањен приступ јавности; 9110 - Букове шуме *Luzulo-Fagetum*; 9130 - Букове шуме *Asperulo-Fagetum*; 9150 - Средњеевропске букове шуме *Cephalanthero-Fagion*; 9170 - Храстове шуме са грабом типа *Galio-Carpinetum*; 9180 * - *Tilio-Acerion* шуме на падинама, кршу и гудурама; 91АА * - Источноевропске шуме медунаца; 91К0 - Илирске шуме *Fagus sylvatica*; 91Л0 - Илирске храстове шуме са грабом (*Erythronio-Carpinion*); 91М0 - Балканско-панонске шуме цера и китњака; 91Y0 -

- Дачанске шуме храста и граба; 9530 * - Подмедитеранска шумска вегетација са ендемичним *Pinus nigra ssp. Banatica*;
- ❖ Побољшање статуса очуваности за следеће врсте: 1939 – *Agrimonia pilosa*; 2285 – *Colchicum arenarium*; 2318 – *Stipa danubiatis*; 2327 – *Himantoglossum eaprinum*; 4066 – *Asplenium adulterinum*; 1428 – *Marsilea quadrifolia*; 2093 – *Pulsatilla grandis*; 1361- *Lynx lynx*;
 - ❖ Одржавање статуса очуваности за следеће врсте: 2097 – *Paeonia officinallis ssp. banatica*; 2300 – *Tulipa hungarica*; 2120: *Thlopsi junkae*; 1310 – *Miniopterus schreibersii*; 1307 – *Myotis blythii*; 1316 – *Myotis capaccinii*; 1318 – *Myotis dasycneme*; 1321 – *Myotis emarginatus*; 1324- *Myotis myotis*; 1306 – *Rhinolophus blasii*; 1305 – *Rhinolophus Euryale*; 1304 – *Rhinolophus ferrumequinum*; 1303 - *Rhinolophus hipposiderus*; 1355 – *Lutra lutra*;
 - ❖ Одржавање или побољшање статуса очуваности за следеће врсте: 4067 – *Echium russicum*; 4064 – *Theodoxus transversalis*; 1032 – *Unio crassus*; 1093* - *Austropotamobius torrentium*; 4045 – *Coenagrion ornatum*; 4046 – *Cordulegaster heros*; 4054 – *Pholidoptera transsylvanica*; 1083 – *Lucanus cervus*; 4014 – *Carabus variolosus*; 1089 – *Morimus funereus*; 1084* - *Osmoderma eremita*; 4020 – *Pilemia tigrina*; 1087* - *Rosalia alpina*; 1088 – *Cerambyx cerdo*; 1052 – *Hypodryas maturna*; 1059 – *Maculinea teleius*; 1060 – *Lycaena dispar*; 1061 – *Macalinea nausithous*; 1074 – *Eriogoster catax*; 1078* - *Callimorpha quadripunctaria*; 1130 – *Aspius aspius*; 1138 – *Barbus meridionalis*; 1163 – *Cottus gobio*; 5329 – *Romanogobio vladykovi*; 2555 – *Gymnocephalus butoni*; 1157 – *Gymnocephalus schraetzer*; 1145 – *Misgurnus fossilis*; 2522 - *Pelecus cultratus*; 5339 – *Rhodeus amarus*; 5347 – *Sabanejewia bulgarica*; 2011 – *Umbra krameri*; 1160 – *Zingel streber*; 1159 – *Zingel zingel*; 1188 - *Bombina bombina*; 1220 – *Emys orbicularis*; 1217 – *Testudo hermani*; 1308 – *Barbastella barbastellus*; 1323 - *Myotis bechsteini*; 1302 – *Rhinolophus mehelyi*; 1352* - *Canis lupus*.

У заштићеном подручју РОСПА0080 Планина Алмажулуи-Локвеи (ROSPA0080 Munții Almăjului – Locvei) налазе се следеће врсте од интереса за очување: *Coracias garrulus*, *Aquila chrysaetos*, *Hieraetus pennatus*, *Circaetus gallicus*, *Accipiter brevipes*, *Falco peregrinus*, *Haliaeetus albicilla*, *Bubo bubo*, *Ciconia ciconia*, *Dendrocopos leucotos*, *Dendrocopos medius*, *Dryocopus martius*, *Picus canus*, *Emberiza hortulana*. Такође у том подручју налазимо највећа стада змија изван Добрође, а локација је важна за низ шумских врста, камења, а северозападни део има велику популацију стрнадица и белих рода. Од птица присутних на локалитету, 12 врста је стално, 23 врсте се размножавају и 1 врста зими *Buteo lagopus*.

Опште мере управљања за очување врста и станишта унутар ових локација РОСКИ0206 Ђердап (ROSCI0206 Poștile de Fier) и РОСПА0080 Планина Алмажулуи-Локвеи (ROSPA0080 Munții Almăjului – Locvei):

- Одржавање/враћање у повољан статус очувања врста и станишта од конзервативног интереса спровођењем посебних мера управљања, и очувањем интегралних заштићених подручја природног парка и праћењем специфичних елемената биодиверзитета;
- Спровођење пројеката еколошке обнове деградираних природних станишта;
- Регулисање управљања шумама у смислу очувања основног природног типа шуме и очувања зрелих шума (дрвећа), како би се обезбедила повољна станишта

- неопходна за врсте шишмиша, као и за врсте без кичмењака;
- Одрживо управљање ловним фондовима, како би се осигурале одговарајуће мере за управљање заштићеним врстама;
 - Обележавање и очување шупљих стабала које треба одржавати како би се обезбедио повољан ниво очувања врста које зависе од њих;
 - Ограничавање посете пећина током периода материнства и хибернације врста слепих мишева и само под надзором водича, ради поштовања туристичких рута унутар њих и прописа за њихову посету;
 - Забрана саобраћаја возилима изван јавних и шумских путева и бављења туризмом са моторним возилима и мотокросом, као и организација националних и међународних ендуро такмичења;
 - Закључивање протокола о сарадњи са управницима ловачких фондова који се постављају на заштићено природно подручје ради спровођења одговарајућих мера управљања заштићеним врстама од ловног интереса;
 - Забрана складиштења и/или напуштања исеченог дрвеног другог материјала из експлоатације или разних материјала који произилазе од опреме за сечу, у коритима река и суседним подручјима;
 - Регулирање активности које би могле имати негативан утицај на заштићене врсте водоземаца и на ихтиофауну, како би се спречило фрагментирање станишта погодних за врсте и изолација њихових популација, посебно током сезоне репродукције;
 - Забрана радова на одводњавању, дренажа, уређењу обала или хидротехничким аранжманима у стаништима заштићених врста водоземаца и ихтиофауне;
 - Очување традиционалне употребе земљишта и одрживо коришћење природних ресурса, промоција локалне традиције и традиционалних активности;
 - Забрана нових водозавхвата, на речним секторима где су идентификоване врсте заштићене водоземцима и ихтиофауна;
 - Годишње чишћење травњака од дрвенасте вегетације ради очувања њихове структуре и функција, ради очувања заштићених врста флоре;
 - Забрана било каквих интервенција/аранжмана у заштићеним и приоритетним стаништима;
 - Управљање посетиоцима и промоција одрживог туризма унутар заштићених природних подручја у складу са мерама карактеристичним за сваку врсту и свако заштићено станиште;
 - Повећање нивоа свести шире јавности о потреби очувања вредности заштићеног природног подручја;
 - Заштита водотока, борба против пожара вегетације, као и правилно управљање отпадом, без напуштања истих у заштићеним подручјима локације.

Према Одлуци бр. 159/19.04.2021. године у вези са доношењем Методолошких норматива за спровођење циљева очувања из Анекса Наредбе бр. 1284/2007 о усвајању Плана управљања и Уредбе Натура 2000 подручја РОСПА0080 Планине Алмажулуи-Локвеи (Natura 2000 ROSPA0080 Munții Almăjului-Locvei), утврђени су следећи циљеви очувања:

- ❖ Одржавање или побољшање статус очувања за следеће врсте: A402 *Accipiter*

brevipes; A091- *Aquila chrysaetos*; A089 – *Aquila pomarina*; A104 – *Bonasa bonasia*; A215 – *Bubo bubo*; A224 – *Caprimulgus europaeus*; A080 – *Circaetus gallicus*; A231 – *Coracias garrulus*; A239 – *Dendrocopos leucotos*; A238 – *Dendrocopos medius*; A236 – *Dryocopus martius*; A379 – *Emberiza hortulana*; A103 – *Falco peregrinus*; A092 – *Hieraaetus pennatus*; A338 – *Lanius collurio*; A246 – *Lullula arborea*; A072 – *Peruis apivorus*; A234 – *Picus canus*; A220 – *Strix uralensis*;

- ❖ Побољшање статуса заштите за следеће врсте: A031 – *Ciconia ciconia*;
- ❖ Одржавање статуса очуваности за следеће врсте: A075 – *Haliaeetus albicilla*;
- ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања за следеће врсте селице које се не појављују редовно на локацији које нису укључене у Анекс I:
 - Врсте повезане са екстензивним пољопривредним земљиштем и шумама: A086 – *Accipiter nisus*; A256 – *Anthus trivialis*; A087 – *Buteo buteo*; A088 – *Buteo lagopus*; A212 – *Cuculus canorus*; A099 – *Falco subbuteo*; A438 – *Hippolais pallida*; A277 – *Oenanthe oenanthe*; A214 – *Otus scops*; A311 – *Sylvia atricapilla*; A310 – *Sylvia borin*;
 - Врсте повезане са урбаним стаништима: A253 – *Delichon urbica*;
 - Врсте повезане са стаништима стена: A228 – *Apus melba*; A250 – *Ptyonoprogne rupestris*.

РОСПА0020 (ROSPA0020) и РОСКИ0031 (ROSCI0031) Клисуре Нере-Беушница (Cheile Nerei – Beușnița) из Националног Парка Клисуре Нере-Беушница (Parcul Național Cheile Nerei – Beușnița)

Национални парк Клисуре Нере-Беушница (Parcul Național Cheile Nerei – Beușnița) са површином од 36.660,65 ха обухвата како РОСПА0020 (ROSPA0020) (површина 9.670,3 ха) и РОСКИ0031 (ROSCI0031) Клисуре Нере-Беушница (Cheile Nerei – Beușnița) (површина 37.720,9 ха). Парк је подељен у 4 категорије подручја:

- Строго заштићено подручје (11,73%);
- Интегрално заштићено подручје (28,99%);
- Одрживо очувано подручје (58,65%);
- Подручје одрживог развоја (0,63%).

Локација РОСКИ0031 (ROSCI0031) Клисуре Нере-Беушница (Cheile Nerei – Beușnița) садржи следећа заштићена станишта од интереса за заједницу:

- 3220 Зеласта вегетација на обалама планинских река;
- 3260 Токови вода са равница до вода са планина са вегетацијом састављеном од *Ranunculus fluitantis* и *Callitriche – Batrachion*;
- 40A0* Перипанонско потконтинентално жбуње;
- 5130 - Формације *Juniperus communis* на кречњачким равницама или ливадама;
- 6110* Травњаци калцификованих биљка што расте на стенама или базофилни травњаци од *Alyso-Sedion albi*;
- 6190 Панонски травњаци на стенама (*Stipo-Festucetalia pallentis*);
- 6210*17 Полуприродни суви травњаци и фацијеси са жбуњем на кречњачкој подлози (*Festuco - Brometalia*);
- 6240* - Субпанонске степске ливаде
- 6430 Заједнице на ивици шума са високим хигрофилним травама од равница до

- алпинских планина;
- 7220* - Уметнути минерализовани извори са стварањем кречњачког седра/травертина – *Cratoneurion*;
 - 8160* - Средњоевропски кречњачки остаци са брдско-планинских подова;
 - 8210 - Кречњачке камените падине са хазмофитном вегетацијом;
 - 8310 Пећине у којима је јавни приступ забрањен;
 - 9110 – Шуме од букве типа *Luzulo-Fagetum*;
 - 9130 – Шуме од букве типа *Asperulo-Fagetum*;
 - 9150 Средњеевропске букове шуме *Cephalanthero-Fagion* на кречњачким подлогама;
 - 9180* *Tilio/ platyphylli - Acerion / pseudoplatani* шуме на стрмим падинама, облацима и јаругама;
 - 91E0* Алувијалне шуме са *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior - Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae*;
 - 91K0 Илирске шуме *Fagus sylvatica – Aremonio – Fagion*;
 - 91L0 Илирске храстове шуме са грабом - *Erythronio-Carpiniori*.
 - 91M0 – Балканско-панонске шуме цера и китњака
 - 91B0 – Дачанске шуме букве *Symphyto-Fagion*
 - 91Y0 – Дачанске шуме храста и граба;

Врсте од интереса за заједницу у оквиру РОСКИ0031 Клисура Нере-Беушница (ROSCI0031 Cheile Nerei – Beușnița) су:

- Билке: *Himantoglossum jankae*;
- Бескичмене животиње: *Austropotamobius torrentium, Carabus variolosus, Coenagrion ornatum, Cordulegaster heros, Euphydrias maturna, Euplagia quadripunctaria, Lucanus cervus, Morimus asper funereus, Nymphalis vaualbum, Ophiogomphus cecilia, Osmoderma eremita, Pholidoptera transsylvanica, Rosalia alpina, Unio crassus*;
- Водоземци: *Bombina variegata*;
- Рибе: *Aspius aspius, Barbus balcanicus, Cobitis elongata, Cottus gobio, Eudontomyzon danfordi, Rhodeus amarus, Romanogobio kesslerii, Romanogobio uranoscopus, Romanogobio vladykovi, Sabanejewia balcanica, Zingel streber*;
- Сисари: *Barbastella barbastellus, Miniopterus schreibersii, Myotis bechsteini, Myotis blythii, Myotis capaccinii, Myotis dasycneme, Myotis emarginatus, Myotis myotis, Rhinolophus blasii, Rhinolophus euryale, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Canis lupus, Lutra lutra, Lynx lynx, Ursus arctos*.

Локација РОСПА0020 Клисура Нере-Беушница је означена за следеће врсте птица од важности за авифауну: *Caprimulgus europaeus, Circaetus gallicus, Circus aeruginosus, Circus cyaneus, Circus pygargus, Coracias garrulus, Crex crex, Dendrocopos medius, Dendrocopos syriacus, Emberiza hortulana, Ficedula albicollis, Lanius collurio, Lanius minor, Lullula arborea, Pernis apivorus, Picus canus, Sylvia nisoria*.

Опште мере очувања предложене планом управљања су:

- Одржавање, очување и управљање биодиверзитетом – врста и станишта, пејзаж, еколошка обнова;
- Одржавање повољног статуса очувања, односно побољшање стања очувања врста и станишта који се налазе у неповољно-неадекватном или неповољном стању очувања кроз еколошку обнову и реконструкцију;
- Успостављање подручја и периода у којима је забрањен приступ публике, посебно

- током критичних периода за неке врсте фауне;
- Контрола поштовања забране узимања узорака од врста од интереса за заједницу и/или од националног интереса, као и узорака стена, формација и фосила из пећина, са изузетком оних намењених истраживању;
 - Поштовање режима приступа на шумским путевима и одговарајућих ознака, са знацима, таблама, баријерама и другим;
 - Контрола фрагментације на нивоу локације, обезбеђивање повезаности са суседним местима, стварање микрокоридора/пролаза за кретање дивљих животиња;
 - Промовисање правилног управљања шумама, што доводи до обезбеђивања структуре према старосним групама шума, у којима су такође заступљене зреле и старе класе шума;
 - Контрола поштовања ограничења лова, у складу са важећим законодавством; на површинама које припадају РОСКИ0031 (ROSCI0031) и РОСПА0020 (ROSPA0020), а које нису део Националног парка Клисуре Нере-Беушница (Parcul Național Cheile Nerei – Beușnița), забрањен је лов на врсте од интереса за заједницу;
 - Контрола неправилног складиштења дрвета, односно напуштања биљних остатака или загађивача и отпада у долинама, коритима река, долинама, нагибима, јамама или другим подручјима осетљивим за заштићене врсте и станишта;
 - Ограничавање промета возила и колица на шумским путевима у подручјима са микростаништима повољним за водоземце, током периода њиховог размножавања;
 - Забрана извођења радова на уређењу мањег корита реке у периоду репродукције и пред-развоја рибе, април-јул, осим у случајевима више силе, на пример, поплава;
 - Контрола поштовања забране преласка текућих вода моторним возилима и колицима кроз места која нису уређена за ову намену;
 - Забрана хидротехничких радова са потенцијалом да прекине повезаност станишта водених врста и да негативно измени параметре квалитета воде, у заштићеном подручју и у непосредној близини;
 - Поштовање забране вожње колима ван јавних путева, шумских путева и пољопривредних путева;
 - Вођење регистра лица овлашћених за експлоатацију природних богатстава и регистра традиционалних делатности;
 - Примена смерница добре праксе у областима деловања: пољопривреда, шумарство, туризам и промовисање одрживог развоја кроз традиционалне локалне активности у циљу заштите врста и станишта од интереса.

Према Одлуци бр. 493/06.10.2021. године у вези са давањем сагласности на Методолошке нормативе за реализацију циљева очувања из Анекса Наредбе Министарства животне средине, вода и шума бр. 1642/2016 о усвајању Плана управљања и Уредбе о Натура 2000 локацијама РОСПА0020 Клисуре Нере-Беушница (Natura 2000 ROSPA0020 Cheile Nerei – Beușnița) и РОСЦИ0031 Клисуре Нере-Беушница (Natura 2000 ROSCI0031 Cheile Nerei – Beușnița) утврђени су следећи циљеви очувања:

- ❖ Одржавање статуса очуваности врсте из Анекса I Директиве о птицама: A229 – *Alcedo atthis*; A091 – *Aquila chrysaetos*; A089 – *Aquila pomarina*; A080 – *Circaeticus gallicus*; A082 – *Circus cyaneus*; A231 – *Coracias garrulus*; A122 – *Crex crex*; A239 – *Dendrocopos leucotos*; A238 – *Dendrocopos medius*; A429 – *Dendrocopos syriacus*;

- A236 – *Dendrocopus martius*; A379 – *Emberiza hortulana*; A103 – *Falco peregrinus*; A321 – *Ficedula albicollis*; A338 – *Lanius collurio*; A246 – *Lullula arborea*; A234- *Picus canus*; A220 – *Strix uralensis*; A307 – *Sylvia nisoria*;
- ❖ Побољшање статуса очуваности врста из Анекса I Директиве о птицама: A215 – *Bubo bubo*; A224 – *Caprimulgus europaeus*; A081 – *Circus aeruginosus*; A084 – *Circus pygargus*; A092- *Hieraaetus pennatus*; A072 – *Pernis apivorus*;
 - ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања за друге врсте од интереса за заједницу из Анекса I које су идентификоване на локацији, али које се не појављују у Стандардном обрасцу, али се појављују у одобреном плану управљања: A030 – *Ciconia nigra*; A097 – *Falco vespertinus*;
 - ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања за врсте птица које зависе од отворених водених станишта која нису присутна у Анексу I, али су у Стандардном обрасцу: A052 – *Anas crecca*; A053 – *Anas platyrhynchos*; A051 – *Anas strepera*;
 - ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања за врсте птица које зависе од плитководних станишта (обална) која нису присутна у Анексу I: A168 – *Actitis hypoleucos*;
 - ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања за врсте птица које зависе од приобалних станишта близу река која нису присутна у Анексу I: A270 – *Luscinia luscinia*; A271 – *Luscinia megarhynchos*; A261- *Motacilla cinerea*; A249 – *Riparia riparia*; A250 – *Ptyonoprogne rupestris*;
 - ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања врста птица које зависе од трска и које нису у Анексу I: A028 – *Ardea cinerea*;
 - ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања за врсте које су повезане са копненим стаништима и које нису у Анексу I: A086 – *Accipiter nisus*; A087 – *Buteo buteo*; A212- *Cuculus canorus*; A099 – *Falco subbuteo*; A233 – *Jynx torquilla*; A337 – *Oriolus oriolus*; A214 – *Otus scopus*; S247 – *Alauda arvensis*; A259 – *Anthus spinoletta*; A256- *Anthus trivialis*; A113 – *Coturnix coturnix*; A096 – *Falco tinnuculus*; A360 – *Fringilla montifringilla*; A299 – *Hippolais icterina*; A438 – *Hippolais pallida*; A340 – *Lanius excubitor*; A230 – *Merops apiaster*; A383 – *Miliaria calandra*; A262 – *Motacilla alba*; A443 – *Parus lugubris*; A275 – *Saxicola ruberta*; A276- *Saxicola torquata*; A210 – *Streptopelia turtur*; A351 – *Sturnus vulgaris*; A310 – *Sylvia borin*; A309 – *Sylvia communis*; A232 – *Upupa epops*; A26 – *Apus apus*; A228 – *Apus melba*; A221- *Asio otus*; A363 – *Cardelis chloris*; A365- *Cardelis spinus*; A373 – *Coccothrausters coccothraustes*; A208 – *Columba palumbus*; A269 – *Erithacus rubecula*; A359 – *Fringilla coelebs*; A319 – *Muscicapa striata*; A274 – *Phoenicurus phoenicurus*; A315 – *Phylloscopus collybita*; A314 – *Phylloscopus sibilatrix*; A372 *Pyrrhula pyrrhula*; A362 – *Serinus serinus*; A311 – *Sylvia atricapilla*; A308 – *Sylvia curruca*; A283 – *Turdus merrula*; A285 – *Turdus philomelos*; A248 – *Turdus pilaris*; A218 – *Athene noctua*; A253 – *Delichon urbica*; A251- *Hirundo rustica*; A273 – *Phoenicurus ochruros*;
 - ❖ Одржавање статуса очуваности врста птица које нису део Анекса I и које се не појављују у Стандардном обрасцу, али чије је присуство на локацији утврђено током студија за план управљања: A382 - - *Emberiza melanocephala*; A237 – *Dendrocopos major*;
 - ❖ Врсте птица у стандардном обрасцу које нису идентификоване на терену (врста није уочена на локацији током студија за израду плана управљања. Предлажемо њено елиминисање из Стандардног обрасца): A125 – *Fulica atra*; A165 – *Tringa ochropus*; A260 – *Motacilla flava*; A088 – *Buteo lagopus*; A366 – *Carduelis cannabina*; A277 –

Oenanthe oenanthe; A378 – *Emberiza cia*; A377 – *Emberiza cirilus*; A280 – *Monticola saxatilis*; A207 – *Columba oenas*; A316 – *Phylloscopus trochilus*; A266 – *Prunella modularis*;

- ❖ Одржавање статуса заштите за следећа станишта: 3220 - Зељаста вегетација на обалама планинских река; 3260 - Водотоци од равничарског подручја до планинског нивоа, са вегетацијом из *Ranunculion fluitantis* и *Callitricho-Batrachion*; 40A0* - Перипанонско подконтинентално жбуње; 6110* - Калцифилне или базифилне пољане на стенама из *Alyso-Sedion alba*; 6190 - Панонске каменске пољане (*Stipo-Festucetalia pallentis*); 6430 - Рубне заједнице са високим хигрофилним травама на равницама и од планинског до алпског нивоа; 7220* - Окамењени извори са формирањем травертина (*Cratoneurion*); 8210 - Стеновите падине са касмофитском вегетацијом на кречњачким стенама; 91E0* - *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior*; 91K0 - Илирске шуме *Fagus sylvatica*;
- ❖ Унапређење статуса заштите за следећа станишта: 6210 - Полуприродне суве пољане и фације са жбуњем на кречњачким подлогама (*Festuco-Brometalia*); 8310 - Пећине којима је забрањен приступ јавности; 9110 - Букове шуме *Luzulo-Fagetum*; 9130 - букове шуме *Asperulo-Fagetum*; 9150 - Средњеевропске букове шуме *Cephalanthero-Fagion*; 9180 * - *Tilio-Acerion* шуме на падинама, кршу и гудурама; 91J0 - илирске храстове шуме са грабом (*Erythronio-Carpinion*); 91M0 - Балканско-панонске шуме цера и китњака; 91Y0 - шуме дачанског храста и граба;
- ❖ Према студијама које су биле основ за израду одобреног плана управљања, станиште 8120 је присутно у Стандардном обрасцу, али није потврђено: ради се о висинском станишту, вероватно евидентиран због помешањем са 8160*; проучавана подручја немају јасне карактеристике које могу да потврђују ово станиште; предлаже се његово уклањање из Стандардног обрасца: 8120 - Кречњак и кречњачки шкриљац са планинског и алпског нивоа (*Thlaspietea rotundifolii*); 9170 - Храстове шуме са грабом типа *Galio-Carpinetum*;
- ❖ Побољшање статуса очувања за следећа станишта која се не појављују у Стандардном обрасцу, а која су идентификована на терену током студија за израду одобреног плана управљања: 5130 – Формације жбуња са *Juniperus communis* или на кречњачким пашњацима; 6240* - Подпанонске степске пољане; 91B0- Дачанске букове шуме (*Symphyto-Fagion*);
- ❖ Одржавање статуса очувања за следећа станишта која се не појављују у Стандардном обрасцу, а која су идентификована на терену током студија за израду одобреног плана управљања: 8160* - Средњеевропски карбонатни каменски остаци са брдско-планинских нивоа;
- ❖ Одржавање статуса заштите за следеће врсте: 1352* - *Canis lupus*; 1361- *Lynx lynx*; 1355 – *Lutra lutra*; 1193 – *Bombina variegata*; 5261 – *Barbus balcanicus*; 6143 – *Romanogobio kesslerii*; 5197 – *Sabanejewia balcanica*; 6965 – *Cottus gobio all*; 1160 – *Zingel streber*; 5339 – *Rhodeus amarus*; 6145 – *Romanogobio uranoscopus*; 2533 – *Cobitis elongata*; 5329 – *Romanogobio vladkovi*; 4123 – *Eudontomyzon danfordi*; 6199* - *Euplagia quadripunctaria*; 4039* - *Nymphalis vaualbum*; 6908 – *Morimus asper funereus*; 1087* - *Codulegaster heros*; 1032 – *Unio crassus*; 4014 – *Carabus variolosus*;
- ❖ Побољшање статуса очувања за следеће врсте: 1354* - *Ursus arctos*; 1308 – *Barbastella barbatellus*; 1310 – *Miniopterus schreibersii*; 1323 -*Myotis bechsteinii*; 1307 – *Myotis blythii*; 1316 – *Myotis capaccinii*; 1318 – *Myotis dasycneme*; 1321 – *Myotis*

emarginatus; 1324- *Myotis myotis*; 1306 – *Rhinolophus blasii*; 1305 – *Rhinolophus euryale*; 1304 – *Rhinolophus ferrumequinum*; 1303 - *Rhinolophus hipposiderus*; 1303 – *Rhinolophus mehelyi*; 1130 – *Aspius aspius*; 1093* - *Austropotamobius torrentium*; 1083 – *Lucanus cervus*; 4054 – *Pholidoptera transsylvanica*; 1087* - *Rosalia alpina*; 6169 – *Euphydryas maturna*; 6966* - *Osmoderma eremita Complex*; 6927 – *Himantoglossum jankae*;

- ❖ Одржавање или побољшање статуса очуваности за следеће врсте: 4045 – *Coenagrion ornatum*; 1037 – *Ophiogomphus cecilia*.

РОСКИ0198 Висораван Мехединци и Природни Геопарк Висораван Мехединци (ROSCI0198 Platoul Mehedinți și Parcul Natural Geoparcul Platoul Mehedinți)

РОСКИ0198 Висораван Мехединци (ROSCI0198 Platoul Mehedinți) налази се у оквиру природног парка Геопарк Висораван Мехединци (Parcul Natural Geoparcul Platoul Mehedinți), са површином од 53555,90 ха, у жупанијама Мехединци (Mehedinți) и Горж (Gorj).

Географски парк Висораван Мехединци (Platoul Mehedinți) може се поделити на следећи начин, у зависности од типа наметнуте заштите:

- Интегрална заштићена подручја (3,31%);
- Подручја одрживог развоја (53,1%);
- Подручја одрживог управљања (43,58).

Станишта од интереса за заједницу у оквиру РОСКИ0198 Висоравни Мехединци (ROSCI0198 Platoul Mehedinți) су:

- 40A0 Перипанонско подконтинентално жбуње;
- 6210 (*Festuco-Brometalia*) Полуприродни суви травњаци и фаџијеси са жбуњем на кречњачкој подлози (*Festuco - Brometalia*);
- 6430 Заједнице на ивици шума са високим хигрофилним травама од равница до алпинских планина;
- 6520 Планински травњаци;
- 8310 Пећине у којима је јавни приступ забрањен;
- 9110 – Шуме од букве типа *Luzulo-Fagetum*;
- 9150 Средњеевропске букове шуме *Cephalanthero-Fagion* на кречњачким подлогама;
- 9180* *Tilio/ platyphylli - Acerion / pseudoplatani* шуме на стрмим падинама, облацима и јаругама;
- 91K0 Илирске шуме *Fagus sylvatica – Aremonio – Fagion*;
- 91L0 Илирске храстове шуме са грабом - *Erythronio-Carpiniori*.

Врсте од интереса за заједницу које ће бити заштићене на локацији РОСКИ0198 Висораван Мехединци (ROSCI0198 Platoul Mehedinți):

- Биљке: *Campanula serrata*, *Himantoglossum jankae*;
- Бескичмене животиње: *Austropotamobius torrentium*, *Cerambyx cerdo*, *Chilostoma banaticum*, *Coenagrion ornatum*, *Lucanus cervus*, *Morimus asper funereus*, *Paracaloptenus caloptenoides*;
- Водоземци и гмизаваца: *Emys orbicularis*, *Testudo hermanni*, *Bombina variegata*, *Triturus cristatus*;
- Рибе: *Barbus balcanicus*, *Cottus gobio* all others, *Sabanejewia bulgarica*;
- Сисари: *Barbastella barbastellus*, *Miniopterus schreibersii*, *Myotis bechsteinii*, *Myotis blythii*, *Myotis capaccinii*, *Myotis myotis*, *Rhinolophus blasi*, *Rhinolophus euryale*, *Rhinolophus*

ferrumequinum, Rhinolophus hipposideros, Canis lupus, Lutra lutra, Ursus arctos

Опште мере очувања предложене планом управљања локације су:

- Забрана паљења ливада;
- Ограничавање приступа, контрола туристичких активности;
- Ограничавање пољопривредне праксе и употребе пестицида;
- Управљање отпадом, контрола депонија;
- Ограничавање експлоатације природних минералних ресурса;
- Ограничење шумарских пракси, прилагођавање управљања шумама;
- Предузимање неинтервенционистичких мера, природну сукцесију вегетације;
- Забрана било каквих интервенција на нивоу приобалних подручја;
- Забрана било каквих интервенција на нивоу одводних подручја/мочвара;
- Активне мере за еколошко обнављање станишта;
- Активне мере заштите становништва;
- Активне мере за поновно увођење, поновно колонизирање, умножавање;
- Забрана било каквих мера директног оштећења (вађење, хватање, лов итд.);
- Активне мере за смањење загађења/испуштања;
- Акције информисања, образовања и подизања свести;
- Примена мера касне кошње;
- Индиректне мере очувања обезбеђивањем додатних/алтернативних извора исхране, стварањем склоништа.

Према Одлуци бр. 577/23.11.2020 у вези са давањем сагласности на Методолошке норме у вези са спровођењем циљева очувања из Анекса Наредбе бр. 1198/2016 о усвајању Плана управљања и Уредбе Натура 2000 подручја РОСЦИ0198 Висораван Мехединци (Natura 2000 ROSCI0198 Platoul Mehedinți), утврђени су следећи циљеви очувања:

- ❖ Одржавање или унапређење статуса очувања за следеће типове станишта: 6430 - рубне заједнице са високо хигрофилним травама од равница и планина до алпског нивоа;
- ❖ Одржавање статуса заштите за следеће типове станишта: 6520 – Планински травњаци; 8310 - Пећине којима је забрањен приступ јавности; 40A0* - Перипанонско подконтинентално жбуње; 9150 - Средњеевропске букове шуме *Cephalanthero-Fagion*; 9180* - *Tilio-Acerion* шуме на падинама, кршу и гудурама; 91K0 - Илирске шуме *Fagus sylvatica*; 91J0 - Илирске храстове шуме са грабом (*Erythronio-Carpinion*); 6210 - Полуприродне суве ливаде и фације са жбуњем на кречњачким подлогама (*Festuco-Brometalia*); 9110 - букове шуме *Luzulo-Fagetum*;
- ❖ Одржавање статуса очуваности за врсте из члана 4. Директиве 2009/147/ЕК, врсте наведене у Анексу II Директиве 92/43/ЕЕЗ: 1303 - *Rhinolophus hipposiderus*; 1316 – *Myotis capaccinii*; 1323 - *Myotis bechsteinii*; 1310 – *Miniopterus schreibersii*; 1324 - *Myotis myotis*; 1304 – *Rhinolophus ferrumequinum*; 1306 – *Rhinolophus blasii*; 1305 – *Rhinolophus Euryale*; 1352* - *Canis lupus*; 1308 – *Barbastella barbatellus*; 1307 – *Myotis blythii*;
- ❖ Побољшање статуса очувања за врсте из члана 4. Директиве 2009/147/ЕК, врсте наведене у Анексу II Директиве 92/43/ЕЕЗ: 1354 - *Ursus arctos*;
- ❖ Одржавање статуса заштите за врсте водоземаца и гмизаваца наведених у Анексу II Директиве Савета 92/43/ЕЕЗ: 1217 – *Testudo hermani*; 1193 – *Bombina variegata*; 1220 – *Emys orbicularis*; 1166 – *Triturus cristatus*;
- ❖ Одржавање статуса заштите за врсте риба наведених у Анексу II Директиве Савета

92/43/EEЗ: 1163 – *Cottus gobio*; 1146 – *Sabanejewia aurata*; 1138 – *Barbus meridionalis*;

- ❖ Одржавање/побољшање статуса очувања за врсте бескичмењака наведених у Анексу II Директиве Савета 92/43/EEЗ: 1093* - *Austropotamobius torrentium*; 4057 – *Chilostoma banaticum*; 4053- *Paracaloptenus caloptenoides*;
- ❖ Одржавање статуса очувања за врсте бескичмењака наведених у Анексу II Директиве Савета 92/43/EEЗ: 1088 – *Cerambyx cerdo*; 1083 – *Lucanus cervus*; 1089 – *Morimus funereus*;

РОСПА0035 Домоглед-Долина Черне (ROSPA0035 Domogled - Valea Cernei) и РОСКИ0069 Домоглед-Долина Черне (ROSCI0069 Domogled - Valea Cernei)

Предложене мере за очување станишта и врста од интереса за заједницу представљене су у доњим табелама.

Табела 9 Мере очувања за врсте од интереса за заједницу у РОСКИ0069 Домоглед-Долина Черне (ROSCI0069 Domogled-Valea Cernei)

Име локације Natura 2000 (Природа 2000)	Мере очувања	
	Станишта од интереса за заједницу	Опште мере очувања
РОСПА0035 Домоглед-Долина Черне И РОСКИ0069 Домоглед-Долина Черне	Станиште 9530* <i>Субмедитеранске шуме ендемичних црних борова</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Еколошка реконструкција подручја захваћеног пожаром у 2013., користећи локални генетски ресурс, који се налази изван површина са строгом заштитом; ▶ Праћење дрвећа која су трпила последице од пожара у смислу инфестације са <i>ipidae</i> и ограничење инфестације помоћу замкама са феромонима, ако их има; ▶ Праћење станишта.

Име локац ије Natura 2000 (Прир ода 2000)	Мере очувања	
	Станишта од интереса за заједницу	Опште мере очувања
	Станиште 9530* <i>на површинама и са методологијама предложене од стране Грозе и Гоје (Groza și Goia):</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Спровођење програма подизања свести јавности о овој врсти станишта, намењеног туристима и посетиоцима који долазе у парк; ▶ Забрана одступања туриста са означених туристичких рута и сигнализација на рути; ▶ Забрана узимања садница бора из природе на територији парка, осим садница које се користе у научним истраживањима; ▶ Забрана бербе лековитог биља и шумских производа; ▶ Осигуравање познавања и поштовања одредби прописа о парковима од стране локалних заједница и туриста/посетилаца. ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева.
	Станиште 6190 <i>Панонски пашњаџи на стенама (Stipo- Festucetalia pallentis)</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Јавна свест о обавези поштовања означених туристичких рута, кампова и правилника заштићеног природног подручја; ▶ Строг надзор коришћења пашњака од стране администрације; ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева; ▶ Спровођење програма подизања свести јавности о овом типу станишта, намењеног туристима и посетиоцима који долазе у парк; ▶ Осигуравање познавања и поштовања одредби правилника о парковима од стране локалних заједница и туриста/посетилаца.

	<p>Станиште 6210 <i>Полуприродни суви пашњаци и фаџијеси са жбуњем на кречњачкој подлози (Festuco - Brometalia);</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Спровођење студије о квалитету ливада и њиховој способности да подносе товар јединице велике стоке/ хектара; ▶ Одобрење од стране администрације стада животиња за испашу на пашњаке и контрола поштовања ових стада на територији током вегетацијске сезоне; ▶ Јавна свест о обавези поштовања означених туристичких рута, кампова и правилника заштићеног природног подручја; ▶ Спровођење јавне кампање у вези са ломљењем/сакупљањем/бербом цвећа из спонтане флоре у парку, посебно врста орхидеја; ▶ Успостављање контролних подручја за праћење које ће имати користи од неинтервенционистичког управљања у периоду од најмање 10 година и подручја која се користе за испашу и упоређивање резултата биолошке разноликости на та 2 подручја; ▶ Забрана испаше у рано пролеће, непосредно након отапања снега и у кишним периодима када је смањен капацитет земљишта за упијање воде; ▶ Забрана употребе хемијских ђубрива;
	<p>Станиште 8160* <i>Средњоевропски кречњачки остаци са брдско-планинских подова</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Строго надгледање коришћења ливада од стране администрације; ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева; ▶ Спровођење програма подизања свести јавности о овој врсти станишта, намењеног туристима и посетиоцима који долазе у парк; ▶ Осигурање знања и усклађеност са одредбама правилника парка од стране локалних заједница и туриста/посетилаца.
	<p>Станиште 9180* <i>Tilio-Acerion шуме на стрмим падинама, облацима и јаругама</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Забрана скупљања кречњака из околних масива и рушевина од стране локалних заједница и туриста; ▶ Забрана одласка туриста са означених рута и сигнализација на терену овог правила; Избегавање сечења, искорењивања, сакупљања или уништавања вегетације у станишту 8160*, у било којој фази њиховог биолошког циклуса; ▶ Надгледање статуса очувања овог станишта од стране запослених у парку; ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева; ▶ Спровођење програма подизања свести јавности о овој врсти станишта, намењеног туристима и посетиоцима који долазе у парк; ▶ Осигурање знања и усклађеност са одредбама правилника парка од стране локалних заједница и туриста/посетилаца.

<p>Станиште 91M0 <i>Балканско-панонске шуме цера и китњака</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Примена управљања шумама промовисањем природне регенерације и структуре дрвећа које одржава станиште; ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева; ▶ Спровођење програма подизања свести јавности о овој врсти станишта, намењеног туристима и посетиоцима који долазе у парк; ▶ Осигурање знања и усклађеност са одредбама правилника од стране локалних заједница и туриста/посетилаца.
<p>Станиште 91K0 <i>Илирске шуме Fagus sylvatica (Aremonio-Fagion)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Средњорочна и дугорочна конверзија четинарских засада са ове врсте станишта к основном природном типу шуме; ▶ Строго праћење од стране управе Националног парка Домоглед - долина Черна, активности управљања шумама на целој површини станишта и, ако је потребно, укључивање подручја од вредности за очување ове врсте станишта у Интегралну заштитну зону; ▶ Примена управљања шумама према уређењу шума, промовисањем природних регенерација и структуре састојина које одржавају станиште; ▶ Контрола проширења мреже шумских путева у оквиру станишта; ▶ Имплементација еко-туристичког карактера барем деломично туризму у подручју доњег тока долине Черне кључна је за одржавање ове врсте станишта у оквиру места Баиле Херкулане (Băile Herculane). Ево неколико подручја у којима се ова врста станишта одржава у изузетном стању очуваности, са секуларним буковим шумама, попут узводно од водопада Вантуратоареа (Vânturătoarea). Забрана било ког облика експлоатације у оквиру овог периметра у будућности мора имати врло строг карактер.
<p>Станиште 91B0 <i>Дачанске шуме букбе (Symphyto-Fagion)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Средњорочна и дугорочна конверзија четинарских засада са ове врсте станишта к основном природном типу шуме; ▶ Строго праћење активности управљања шумама на целој површини станишта од стране управе Националног парка Домоглед - долина Черна; ▶ Контрола проширења мреже шумских путева у оквиру станишта.

<p>Станиште 9110 Шуме букве типа <i>Luzulo - Fagetum</i> ацидофилне букове шуме средњоевропског типа</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Строго надгледање активности управљања шумама од стране парка на целој површини станишта; ▶ Средњорочна и дугорочна конверзија четинарских засада са ове врсте станишта ка основном природном типу шуме; ▶ Контрола проширења мреже шумских путева у оквиру станишта; ▶ Имплементација еко-туристичког карактера барем деломично у туризам у подручју доњег тока долине Черне од суштинског је значаја за одржавање ове врсте станишта у оквиру места Баиле Херцулане (Băile Herculane). Ево неколико подручја у којима се ова врста станишта одржава у изузетном стању очуваности, са секуларним буковим шумама попут узводно од водопада Вантуратоареа (Vânturatoarea). ▶ <u>Забрана сваког облика пријављивања у оквиру овог периметра у будућности мора имати врло строг карактер.</u>
<p>Станиште 9130 Шуме букве типа <i>Asperulo- Fagetum</i>,</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Средњорочно и дугорочно уклањање постојећих засада четинара са обода листопадних шума;

<p>Име локације Natura 2000 (Природ а 2000)</p>	<p>Мере очувања</p>	
	<p>Станишта од интереса за заједницу</p>	<p>Опште мере очувања</p>
<p>Неутрофилне шуме букве средњоевропског типа</p>		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Строго праћење активности управљања шумама од стране парка на целој површини станишта; ▶ Контрола проширења мреже шумских путева у оквиру станишта.
	<p>Станиште 9410 Смрекове шуме (<i>Picea</i>) од нивоа планине до алтинског нивоа (<i>Vaccinio- Piceetea</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Примена управљања шумама промовисањем природних регенерација и структура дрвећа који одржавају станиште и, ако је потребно, укључивањем подручја од вредности за очување ове врсте станишта у Интегрално заштићено подручје; ▶ Средњорочно и дугорочно уклањање постојећих засада мешовитог дрвећа са територије природних шума смрекова; ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева; ▶ Строго надгледање активности управљања шумама од стране парка на целој површини станишта; ▶ Контрола проширења мреже шумских путева у оквиру станишта.

Станиште 91Q0 Западно-карпатске шуме <i>Pinus sylvestris</i> на кречњачким подлогама	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Забрана вађења камена, чак и мале величине, у области Чиучевеле Чернеј (Ciucevelor Cernei); ▶ Забрана израде шумских путева близу кречњачких масива Чичевеле (Ciucevelor), ближе од 300 м од њихове геолошке границе.
Станиште 91E0* Алувијалне шуме са <i>Alnus glutinosa</i> и <i>Fraxinus excelsior</i> (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Контрола испаше, уређења и било које врсте изградње у оквиру састојина јохе и врбе, што би омогућило на време регенерацију грмља и зељастих удружења ових станишта; ▶ Забрана хидротехничких радова на уређењу корита реке Черне (Cerna) и њених притока у оквиру станишта, осим оних апсолутно неопходних; ▶ Забрана изградње државних, жупанијских и шумских путева у оквиру станишта и смањење/строга контрола апсолутно неопходних радова на одржавању; ▶ Обнова ове врсте станишта у великом обиму такође мора имати за циљ враћање његовог првобитног улога еколошког коридора у посебно за сисаре, птице и друге врсте
Станиште 4060 (Под)алпински и бореални жбунови	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Забрана сече шума и спаљивања жбуња ради проширења подалпинских пашњака; ▶ Дрastiчно смањење средњорочне и дугорочне испаше и постизање равнотеже и опсежне испаше на подалпинским висоравнима; ▶ Забрана отварања нових шумских путева до ледених цирка, на пример Мицуша (Micuşa), где су још увек сачувани последњи доследни фрагменти ове врсте станишта, што би могло подстаћи кретање стада оваца ка овим просторима, последње заштићено подручје од разорне последице прекомерне испаше.

Име локације Natura 2000 (Природа 2000)	Мере очувања	
	Станишта од интереса за заједницу	Опште мере очувања
Станиште 4070* Жбуње <i>Pinus mugo</i> и <i>Rhododendron myrtifolium</i>		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Забрана сече шума и спаљивања жбуња ради проширења подалпинских пашњака; ▶ Забрана отварања нових шумских путева до ледених цирка, на пример Мицуша (Micuşa), где су још увек сачувани последњи доследни фрагменти ове врсте станишта, што би могло подстаћи кретање стада оваца ка овим просторима, последње заштићено подручје од разорне последице прекомерне испаше.
Станиште 4080 Субарктичко жбуње <i>Salix sp.</i>		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Забрана крчења шума и спаљивања жбуња ради проширења подалпинских пашњака. Постизање рационалне испаше у подручју станишта, са теретом животиња успостављених у ту сврху на основу студија о способности ливада.

<p>Станиште 6150 <i>Бореални и алтински травњаци на силикатним подлогама</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Постизање рационалне испаше у подручју станишта, са теретом животиња успостављених у ту сврху на основу студија о квалитету ливада. ▶ Одређивање квалитета травњака и њихове способности да подносе товар јединице велике стоке/хектара; ▶ Одобрење од стране управе парка за број животиња које могу да паше на пашњаке и контрола њиховог броја на територији, током вегетације.
<p>Станиште 6230* <i>Травњаци Nardus богати врстама, на силикатним подлогама у планинској зони (и подпланинској зони, у континенталној Европи)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Постизање рационалне испаше у подручју станишта, са теретом животиња успостављених у ту сврху на основу студија о квалитету ливада. ▶ Одређивање квалитета травњака и њихове способности да подносе товар јединице велике стоке/хектара; ▶ Одобрење од стране управе парка за број животиња које могу да паше на пашњаке и контрола њиховог броја на територији, током вегетације..
<p>Станиште 8220 <i>Силикатне камените падине са казмофитном вегетацијом</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Забрана отварања каменолома, чак и малих, у ободу стена које се налазе на надморским висинама већим од 1.500 м.
<p>Станиште 3230: <i>Дрвенаста вегетација Myricaria germanica дуж планинских водотока:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Провера легалности грађевина на обали Чернишоаре (Cernișoara) и обавештавање надлежних институција; ▶ Контрола, заустављање и кажњавање активности вађења песка и шљунка из корита реке Черне (Cerna), горњег тока и Чернишоаре (Cernișoara), на читавом њеном току; ▶ Контрола, праћење и смањење броја домаћих животиња, посебно говеда, која газе обале наведених река, односно утичу на веома ниску популацију врсте <i>Myricaria germanica</i>; ▶ Контрола, трајна верификација и кажњавање оних који складиште или одлажу отпад било које врсте; ▶ Уградња плоча упозорења; ▶ Успостављање простора за камповање узводно од репа језера Јовану (Jovanu), јер дуж обала Чернишоаре (Cernișoara), постоји много подручја у којима се кампира хаотично, где се одлаже отпад, где се гради огњишта, пале ствари и може се приметити, вандализам; ▶ Контрола и забрана кретања моторних возила дуж обала и у кориту река Церна и Цернисоара; ▶ Забрана уношења страних врста, обично врло инвазивних, по ободу или у близини овог станишта; ▶ Развој и промоција информативних програма и образовање.

Име локације Natura 2000 (Природа 2000)	Мере очувања	
	Станишта од интереса за заједницу	Опште мере очувања
Станиште 40A0* <i>Перипанонско потконтинентално жбуње;</i>		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Контрола, трајна верификација и кажњавање оних који складиште или одлажу отпад било које врсте; постављање табли упозорења; ▶ Забрана уношења страних врста које нису станишта по ободу или у близини овог станишта; ▶ Одржавање испашом аспекта мозаика, у зависности од случаја, са подручјима прекривеним грмљем и са површинама прекривеним травнатом вегетацијом; ▶ Развој и промоција информативних програма и образовање.
Станиште 6110* <i>Травњаци калцификованих биљка што расте на стенама или базофилни травњаци од Alysso-Sedion albi;</i>		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Контрола и заустављање прикупљање камења; ▶ Одобрење стада животиња које могу да напасају ливаде од стране управе парка и контрола поштовања борја ових стада на територији током вегетацијске сезоне; ▶ Избегавање сече, искорењивања или уништавања биљних врста у њиховим природним стаништима, у било којој фази њиховог биолошког циклуса; ▶ Развој и промоција информативних програма и образовање.
Станиште 6170 <i>Алпински и субалпински калцификовани травњаци</i>		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Контрола и избегавање прекомерне испаше, у неким областима, што може довести до деградације алпинских и подалпинских кречњачких травњака; ▶ Одређивање квалитета травњака и њихове способности да подносе товар јединице велике стоке/хектара; ▶ Одобрење стада животиња које могу да напасају ливаде од стране управе парка и контрола поштовања борја ових стада на територији током вегетацијске сезоне; ▶ Забрана употребе хемијских ђубрива и употребе органских ђубрива према принципима одрживог развоја; ▶ Одржавање тренутних туристичких рута на локацији и свесност јавности о обавези поштовања означених туристичких рута, места за камповање и правилника природног заштићеног подручја.
Станиште 6430 <i>Заједнице на ивици шума са високим хигрофилним травама од равница до</i>		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Контрола, трајна верификација и кажњавање оних који складиште или одлажу отпад било које врсте; ▶ Уградња плоча упозорења; ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева; ▶ Забрана употребе хербицида; ▶ Развој и промоција програма информисања и образовања

<i>алтинских планина;</i>	
---------------------------	--

Име локације Natura 2000 (Природа 2000)	Мере очувања	
	Станишта од интереса за заједницу	Опште мере очувања
	Станиште 6250 <i>Планинске ливаде</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Праћење и контрола ширења инвазивне аутохтоне врсте <i>Pteridium aquilinum</i>, могуће чак и интервенције за уклањање ове врсте из најрепрезентативнијих подручја ове врсте станишта; ▶ Одржавање тренутне употребе ливада; ▶ Забрана употребе хемијских ђубрива и употребе органских ђубрива према принципима одрживог развоја; ▶ Кошење које почиње у јулу у ободу станишта; ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева; ▶ Подстицање ручне кошење и опсежне испаше применом агро-еколошких мера и ослобађањем од пореза на земљиште; ▶ Одржавање тренутних туристичких рута на локацији и свесност јавности о обавези поштовања означених туристичких рута, места за камповање и правилника природног заштићеног подручја. ▶ Забрана уношења страних врста који нису специфични за ово станиште у или близу периметра овог станишта
	Станиште 8110 - <i>Силикатни остаци кречњака са планинског нивоа до нивоа снега</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Одржавање тренутних туристичких рута на локацији и свесност јавности о обавези поштовања означених туристичких рута, места за камповање и правилника природног заштићеног подручја.
	Станиште 8210 <i>Кречњачке камените падине са казмифитном вегетацијом</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Одржавање тренутних туристичких рута на локацији и свесност јавности о обавези поштовања означених туристичких рута, места за камповање и правилника природног заштићеног подручја.

Станиште 9150 Централноевропске букове шуме на <i>Cephalanthero-Fagion</i> на кречњачким подлогама	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева; ▶ Одржавање тренутних туристичких рута на локацији и свесност јавности о обавези поштовања означених туристичких рута, места за камповање и правилника природног заштићеног подручја.
Станиште 91Н0* - Панонске шуме храста медунца	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Примена управљања шумама промовисањем природне регенерације и структуре дрвећа која одржава станиште; ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева; ▶ Одржавање тренутних туристичких рута на локацији и свесност јавности о обавези поштовања означених туристичких рута, места за камповање и правилника природног заштићеног подручја.

Име локације Natura 2000 (Природа 2000)	Мере очувања	
	Станишта од интереса за заједницу	Опште мере очувања
Станиште 6240* – Подпанонски степски травњаци		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Одређивање квалитета травњака и њихове способности да поднесе товар јединице велике стоке/хектара; ▶ Одобрање стада животиња које могу да напасају травњаке од стране управе парка и контрола поштовања борја ових стада на територији током вегетацијске сезоне; ▶ Забрана употребе хемијских ђубрива и употребе органских ђубрива према принципима одрживог развоја; ▶ Одржавање тренутних туристичких рута на локацији и свесност јавности о обавези поштовања означених туристичких рута, места за камповање и правилника природног заштићеног подручја.
Станиште 6410 - Молинија травњаци на кречњачким, тресетним или глиненим земљиштима (у случају његове идентификације или поновне инсталације на локацији)		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева; ▶ Одржавање тренутних туристичких рута на локацији и свесност јавности о обавези поштовања означених туристичких рута, места за камповање и правилника природног заштићеног подручја. ▶ Забрана употребе хемијских ђубрива и употребе органских ђубрива према принципима одрживог развоја; ▶ Забрана уношења страних врста који нису специфични за ово станиште у или близу периметра

	<p>овог станишта</p>
<p>Станиште 6440 - <i>Алувијалне ливаде у долинама река од <i>Cnidion dubii</i> / <i>Agrostion stoloniferae</i></i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева; ▶ Одржавање тренутних туристичких рута на локацији и свесност јавности о обавези поштовања означених туристичких рута, места за камповање и правилника природног заштићеног подручја. ▶ Забрана употребе хемијских ђубрива и употребе органских ђубрива према принципима одрживог развоја;
<p>Станиште 6510 – <i>Сенокоси на малим надморским висинама (<i>Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis</i>)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева; ▶ Одржавање тренутних туристичких рута на локацији и свесност јавности о обавези поштовања означених туристичких рута, места за камповање и правилника природног заштићеног подручја. ▶ Забрана уношења страних врста који нису специфични за ово станиште у или близу периметра овог станишта ▶ Одржавање тренутне употребе ливада; ▶ Забрана употребе хемијских ђубрива и употребе органских ђубрива према принципима одрживог развоја; ▶ Кошење које почиње у јулу у ободу станишта; ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева; ▶ Подстицање ручне кошење и опсежне испаше применом агро-еколошких мера и ослобађањем од пореза на земљиште;

Име локације Natura 2000 (Природа 2000)	Мере очувања	
	Станишта од интереса за заједницу	Опште мере очувања
	Станиште 8120 - <i>Кречњак и кречњачки шкриљци од планине до алтинског нивоа (Thlaspietea rotundifolii);</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Избегавање сече, искорењивања или уништавања биљних врста у њиховим природним стаништима, у било којој фази њиховог биолошког циклуса;
	Станиште 91L0 - <i>Илирске шуме од храста и граба - Erythronio-Carpiniori</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Примена управљања шумама промовисањем природне регенерације и структуре дрвећа која одржава станиште: ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева; ▶ Одржавање тренутних туристичких рута на локацији и свесност јавности о обавези поштовања означених туристичких рута, места за камповање и правилника природног заштићеног подручја.
	Станиште 3220 - <i>Зелјаста вегетација на обалама планинских река;</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Контрола и потпуна забрана кретања моторних возила изван посебно уређених путева; ▶ Одржавање тренутних туристичких рута на локацији и свесност јавности о обавези поштовања означених туристичких рута, места за камповање и правилника природног заштићеног подручја. ▶ Забрана уношења страних врста који нису специфични за ово станиште у или близу периметра овог станишта .
	Станиште 7220* <i>Окамењени извори са формирањем травертина</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Забрана било каквог облика експлоатације кречњачких седра и травертина на овом станишту и у близини; ▶ Забрана узорковања специфичних врста маховине овог станишта; ▶ Због осетљивости овог станишта на водотоке у близини којих је постављено, потребно је периодично, 2/лето, пратити изворе воде чије је постојање повезано са присуством ове врсте станишта и самог станишта, како би се посматрале могуће промене статуса очувања и интервенције, ако је то могуће.

Станиште 8310 - Пећине у којима је јавни приступ забрањен;	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ограничавање приступа јавности пећинама укљученим у ово станиште; ▶ Забрана промене морфологије пећина; ▶ Поштовање мера за заштиту врста слепих мишева од интереса за заједницу који користе ово станиште.
--	---

Предложене мере за очување врста од интереса за заједницу:

Табела 10 Мере за очување врста од интереса за заједницу из РОСПА0035 (ROSPA0035) и РОСКИ0069 (ROSCI0069) Домоглед Долина Черне (Domogled Valea Cernei)

Име локације Natura 2000 (Природа 2000)	Мере очувања	
	Станишта од интереса за заједницу	Опште мере очувања
РОСПА0035 (ROSPA0035) и РОСКИ0069 (ROSCI0069) Домоглед Долина Черне (Domogled Valea Cernei)	Биљке	У случају врсте <i>Campanula serrata</i> , једине врсте са дефинитивним присуством у оним наведеним у стандардном обрасцу, предложене мере управљања су првенствено да се забрани сакупљање примерака врсте, контрола испаше и контрола туристичких активности.
	Бескичмене животиње	
	Бескичмене врсте из <u>воденог станишта</u> а	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Избегавање што је више могуће израду нагиба и било какву интервенцију на обалама текуће или стајаће воде; ▶ Забрањено је бетонирање дна или обала река осим брана, или радова на корекцији бујица; ▶ Забрањене су људске радње на влажним стаништима, као што су: одводњавање, дренаже или уређивање; ▶ Забрањено је складиштење отпада на обалама мочвара; ▶ Забрањено је прање возила, веша, контејнера било које врсте, било какво испуштање у воде унутар заштићеног подручја; ▶ Забрањено је уклањање дрвенасте вегетације, дрвећа и грмља са обала текуће воде или језера.
Бескичмене врсте из станишта а састављених од <u>жбуња, ливада</u> и <u>пашњака</u> а	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Забрањено је садити инвазивне или туђинске биљне врсте; ▶ Промовисаће се традиционална испаша са оптималним бројем животиња која произилази из капацитета пашњака; ▶ Кошња ће се промовисати тамо где је то могуће на штету испаше; ▶ Забрањено је складиштење било које врсте отпада на ливадама; ▶ Избегавајте претварање травњака, сенокоса и пашњака у пољопривредно земљиште или друга одредишта. 	

<p>Бескичм ене врсте из станишт а <u>састављ ених од шума</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Избегавајте померање или уклањање мртвог дрвета са земље; ▶ Избегавајте уклањање мртвог дрвећа на ноzi, а у случају његовог сеча, оставите га на земљи; ▶ Забрана употребе биоцида на територији локације; д) Забрана испаше у шуми; ▶ На фармама избегавајте вучење трупаца на велике удаљености од око 200 м.
<p>Рибе</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Смањивање количина воде која се захвата за домаће потребе из површинских водотока, коришћењем воде из бушених бунара; ▶ Сузбијање/спречавање криволова и прекомерног риболова; ▶ Забрана било које врсте активности у мањем кориту реофилних водених екосистема у заштићеном природном подручју РОСКИ0069 Домоглед-Долина Черне (ROSCI0069 Domogled - Valea Cernei), у периодима сеобе, размножавања, пред-развоја и зимовања водених организама, фебруар-јул, октобар-јануар : ▶ Ослобађање следећих врста риба уловљених/узетих намерно или случајно: <i>Eudontomyzon danfordi</i>, <i>Aspius aspius</i>, <i>Barbus meridionalis petenyi</i>, <i>Gobio uranoscopus</i>, <i>Cottus gobio</i>, <i>Sabanejewia aurata</i>; ▶ У оквиру парка нема такмичења у спортском риболову;

<p>Име локациј е Natura 2000 (Природ а 2000)</p>	Мере очувања	
	<p>Станишт а од интереса за заједниц у</p>	<p>Опште мере очувања</p>
		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Популације/репопулације са воденим организмима ће се вршити уз договор/одобрење управе; Модернизација постројења за пречишћавање; ▶ Научноистраживачка делатност ће се одвијати уз одобрење/сагласност управе; Израда локалног плана управљања туризмом, односно његова имплементација; Уклањање хидротехничких аранжмана који немају техничко и научно одобрење; ▶ Ниједан течни или чврсти отпад неће се складиштити у близини мањег корита реке или у близини великог корита водених реофилних/стагнофилних екосистема.

<p>Водоземци и гмизавци: <i>Bombina variegata</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Спровођење опсежних студија праћења популације и процене њеног стања очуваности, у корелацији са еволуцијом антропогених фактора са потенцијалним утицајем, како би се установила узрочна веза између ових елемената; ▶ Управљање шумама у корелацији са биологијом врсте, односно ограничавање интервенције у привременим барама на шумским путевима током периода активности ове врсте, посебно у априлу-јуну; ▶ Ограничавање радова на одводњавању шумских путева, како би се могао одржавати велики број привремених бара, које представљају повољно станиште за ову врсту; ▶ Ограничавање испаше у подручјима насељеним врстама; ▶ Забрана хватања врста; ▶ Ограничавање промета посебно аутомобила, али и других категорија возила током активног периода врсте; ▶ Ограничавање пољопривредних пракси које укључују употребу природног и/или хемијског ђубрива у близини подручја насељених врстом.
<p>Водоземци и гмизавци: <i>Testudo hermanni</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Спровођење опсежних студија праћења популације и процене њеног стања очуваности, у корелацији са еволуцијом антропогених фактора са потенцијалним утицајем, како би се установила узрочна веза између ових елемената; ▶ Будући да је <i>Testudo hermanni</i> врста која преферира ксерофилно травнато станиште, важно је смањити негативан утицај на њих свим могућим мерама: ▶ Контрола шумарских радова који могу утицати на деградацију станишта у шумским подручјима која се ограничи са ксеричним ливадама, али и оних који могу узроковати смртн врсте током хибернације; ▶ Ограничавање испаше у подручјима насељеним врстама, у границама капацитета подршке; ▶ Забрана хватања врста; ▶ Ограничавање промета посебно аутомобила и било каквих возила током периода активности врсте, када та врста може да користи путне површине; ▶ Контрола и ограничавање пољопривредних пракси које укључују употребу природних и/или хемијских ђубрива у близини подручја где се ова врста налази и које могу променити природни састав станишта врста;

<p>Име локације Natura 2000 (Природна 2000)</p>	<p>Мере очувања</p>	
	<p>Станишта од интереса за заједницу</p>	<p>Опште мере очувања</p>
		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Забрана садње инвазивних или страних биљних врста; ▶ Стварање неопходног оквира за задржавање барем тренутне површине земљишта прекривеног ливадама, сенокошима и пашњацима унутар локације.

<p>Птице</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Одржавање повољног статуса очувања врста птица од конзервативног интереса праћењем броја популације, спровођењем предложених мера управљања и притисака који могу утицати на врсте; ▶ Одржавање квалитета шумских станишта путем одрживог управљања; Строга регулација/контрола туристичких активности; ▶ Ограничавање изградње нових шумских путева; ▶ Ограничавање приступа туриста ван означених рута; ▶ Повећање ефикасности управљања отпадом; ▶ Праћење популације врста птица од интереса за очување на локалитету.
<p>Сисари: <i>Ursus arctos</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Забрана било каквих активности у стрмим и стеновитим подручјима која су главна места где врста смешта своја зимска склоништа и друго; ▶ Праћење активности бербе јагодичастог воћа и квантификовање његовог утицаја на трофички квалитет станишта са боровницама. Ако је ефикасност сакупљача велика и станиште је практично испражњено од садржаја на површинама већим од 50% укупне надзиране површине, онда би ову активност требало регулисати; ▶ Спровођење активности подизања свести локалног становништва о потреби ефикасног управљања отпадом у подручјима која се налазе уз станишта насељена медведима; ▶ Идентификација решења за одобравање одштете мештанима који докажу да их је медвед оштетио. С тим у вези, ако се пронађу потребна средства и ова мера уведе у план управљања парком, мештане треба обавестити о процедурама пријављивања и накнаде штете.
<p>Сисари: <i>Canis lupus</i> и <i>Lynx lynx</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Забрана било каквих активности у стрмим и каменитим подручјима, која су главна места на којима врсте лоцирају своје јазбине; ▶ Повећање квалитета станишта јелена и свиња следећим поступцима: ▶ Управљање шумарским операцијама у систему башта у коме се стимулише природна регенерација и развој богатог малог дрвећа. Јелени нарочито конзумирају велике количине лишћа; ▶ Контрола криволова путем укључивања локалног становништва или туриста, односно постављањем информативних панела са електронским адресама или телефонским бројевима путем којима се могу пријавити све утврђене неправилности;

Име локације Natura 2000 (Природа 2000)	Мере очувања	
	Станишта од интереса за заједницу	Опште мере очувања
		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Идентификовање решења за одобравање одштете мештанима који докажу да су их оштетили вукови или рис. С тим у вези, ако се пронађу потребна средства и ова мера уведе у план управљања парком, мештане треба обавестити о процедурама пријављивања и накнаде штете.
	Сисари: <i>Lutra lutra</i>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Забрана отварања нових хидротехничких аранжмана, попут микроелектрана, који могу негативно и имплицитно утицати на станиште врсте и њену бројност; <ul style="list-style-type: none"> ▶ Праћење и контрола бара и језера у пролеће како би се елиминисале илегалне активности сакупљања водоземаца и рибе; ▶ Током сезоне размножавања клена од јуна до јула препоручује се појачавање контрола дуж река Черна (Cerna) и Мотру (Motru) како би се уклањале илегалне риболовне активности.
	Шишми шеви	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ограничавање броја спелеолошких обилазака или оних који се организују у сврху научних истраживања спроведених у пећини на 2 посете током зиме. Осим спелеолошких обилазака, могу се извршити 2 посете ради праћења слепих мишева током зиме, децембра-фебруара и 2 посете током формирања родних колонија, мај-јул, са размаком од најмање 3 недеље између њих. Максималан број људи из група које учествују у спелеолошким обиласцима или оних које су организоване за надгледање слепих мишева је 4; <ul style="list-style-type: none"> ▶ Обавештавање људи који посећују пећину током зимско - летњег периода о присуству слепих мишева; ▶ Организовање догађаја еколошке едукације и подизања свести међу заједницама које живе у близини важних склоништа и станишта; ▶ Информисање туриста, спелеолога и других циљних група путем различитих врста информативних материјала, информативних панела, брошура, летака; ▶ Заштита станишта за исхрану разграничавањем периметра од 4-5 км око склоништа за труднице; ▶ Очување структуре вегетације око пећине; ▶ Ограничавање загађења од буке и светла у близини склоништа, рута лета и хранилишта; ▶ Постављање одговарајућих решетки или ограда, које врсте толеришу, у случају неких пећина: 130 мм размака између хоризонталних шипки, односно веће растојање између средишта хоризонталних шипки, у зависности од ширине шипки; ▶ Више од 450 мм летачког простора између вертикалних шипки, максимално 750 мм; ▶ Чување унутрашњости пећине у неизграђеном облику.

Према Одлуци бр. 143/08.04.2021 у вези са давањем сагласности у вези са Методолошким нормативима за спровођење циљева очувања из Анекса Наредбе бр. 1964/2007 о усвајању Плана управљања и Уредбе Натура 2000 подручја РОСЦИ0069 Домоглед-Длоина Черна (Natura 2000 ROSCI0069 Domogled-Valea Cernei), утврђени су следећи циљеви очувања:

- ❖ Побољшање статуса очувања за следеће типове станишта: 3220 - Зељаста вегетација на обалама планинских река; 3230 - Дрвенаста вегетација са *Myricaria germanica* дуж планинских потока; 4060 - Алпско и бореално грмље; 4070 * - Жбуње *Pinus mugo* и *Rhododendron hirsutum* (*Mugo* – *Rhododendretum hirsuti*); 4080 - Жбуње са подарктичким врстама *Salix spp.*; 6170 - Алпске и подалпске кречњачке пољане; 6190 - Панонске каменске пољане (*Stipo-Festucetalie pallentis*); 6210 - Полуприродне суве пољане и фације са жбуњем на кречњачким подлогама (*Festuco-Brometalia*); 6410 - Ливаде са *Molinia* на кречњачким, трестеним или глиновитим земљиштима (*Molinion caeruleae*); 6430 - Рубне заједнице са високим хигрофилним травама од равница и од планинских до алпског нивоа; 6440 - Алувијалне пољане из *Cuidion dubii*; 6510 - Нисковисински травњаци (*Alupercurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*); 6520 – Планински травњаци; 7220* - Окамењени извори са формирањем травертина (*Cratoneurion*); 8110 – Силикатни шкриљци са планинског и алпског нивоа (*Androsarcetalia alpinae* и *Galeopsietalia laudani*); 8120 - Кречњак и кречњачки шкриљци са планинског и алпског нивоа (*Thlaspietea rotundifolii*); 8220 - Стеновите падине са касмофитском вегетацијом на силицијумским стенама; 9110 - Букове шуме *Luzulo-Fagetum*; 91X0 * - Вегетација панонске шуме са *Quercus pubescens*; 91M0- Балканско-панонске шуме цера и китњака; 91Q0 - Западнокарпатске шуме *Pinus sylvestris* на кречњачким подлогама; 9410 - Ацидофилне шуме *Picea abies* из планинског региона (*Vaccinio* – *Piccetetea*);
- ❖ Одржавање статуса заштите за следеће типове станишта: 40A0* - перипанонско подконтинентално жбуње; 6110 * - Калцифилне или базифилне рупиколне пољане са *Alyso-Sedion alba*; 8160* - Средњеевропски карбонатни шкриљци са брдских и планинских нивоа; 8210 - Стеновите падине са касмофитском вегетацијом на кречњачким стенама; 8310 - Пећине којима је забрањен приступ јавности; 9130 - Букове шуме *Asperulo-Fagetum*; 9150 - Средњеевропске букове шуме *Cephalanthero-Fagion*; 9180* - *Tilio-Acerion* шуме на падинама, шкриљцима и гудурама; 91E0* - Алувијалне шуме са *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*); 91K0- Илирске шуме *Fagus sylvatica* (*Aremonio-Fagion*); 91L0 - Илирске храстове шуме са грабом (*Erythronio-Carpinion*); 91B0- Дачанске букове шуме (*Symphyto-Fagion*); 9530* - Подмедитеранска шумска вегетација са ендемичним *Pinus nigra ssp. Vanatica*;
- ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања за врсте предвиђене чланом 4. Директиве 2009/147/ЕК, врсте наведене у Анексу II Директиве 92/43/ЕЕЗ: 1308 – *Barbastella barbastellus*; 1130 – *Aspius aspius*; 1086 – *Cucjus cinnaberinus*; 1052 – *Hypodryas maturna*; 1037 – *Ophiogomphus cecilia*; 1902 – *Cypripedium calceolus*; 2327 – *Himantoglossum caprinum*; 4066 – *Asplenium adulterinum*;
- ❖ Одржавање статуса очуваности за врсте из члана 4. Директиве 2009/147/ЕК, врсте наведене у Анексу II Директиве 92/43/ЕЕЗ: 1352* - *Canis lupus*; 1355 – *Lutra lutra*; 1361- *Lynx lynx*; 1310 – *Miniopterus schreibersii*; 1323 -*Myotis bechsteinii*; 1307 – *Myotis blythii*; 1316 – *Myotis capaccinii*; 1321 – *Myotis emarginatus*; 1324- *Myotis myotis*; 1306 – *Rhinolophus blasii*; 1305 – *Rhinolophus curyale*; 1304 – *Rhinolophus ferrumequinum*; 1303 - *Rhinolophus hipposiderus*; 1354* - *Ursus arctos*; 1193 – *Bombina variegata*; 1138 – *Barbus meridionalis*; 1149 – *Cobitis taenia*; 1149 – *Cottus gobio*; 4123 – *Eudontomyzon danfordi*; 1146 – *Sabanejewia aurata*; 1093* - *Austropotamobius torrentium*; 1085 –

- Busprestis splendens*; 1078* - *Callimorpha quadripunctaria*; 4014 – *Carabus variolosus*; 1088 – *Cerambyx cerdo*; 4057 – *Chilostoma banaticum*; 4046 – *Cordulegaster heros*; 4035 – *Gorthyna borelli lunata*; 4036 – *Leptidea morsei*; 1083 – *Lucanus cervus*; 1089 – *Morimus funereus*; 4039* - *Nymphalis vaualbum*; 1084* - *Osmoderma eremita*; 1924 – *Oxyporus manunerheimii*; 4053- *Paracaloptenus caloptenoides*; 4026 – *Rhysodes sulcatus*; 1087* - *Rosalia alpina*; 4070* - *Campanula serrata*; 1217 – *Testudo hermanni*;
- ❖ Побољшање статуса очувања за врсте из члана 4. Директиве 2009/147/ЕК, врсте наведене у Анексу II Директиве 92/43/ЕЕК: 1122 – *Gobio uranoscopus*; 1060 – *Lycaena dispar*; 4054 – *Pholidoptera transsylvanica*.

РОСКИ0032 Клисура Рударџа (ROSCI0032 Cheile Rudăriei)

Локација Природа 2000 РОСКИ0032 Клисура Рударџа (Natura 2000 ROSCI0032 Cheile Rudăriei) налази се у жупанији Капаш-Северин (Caraș Severin) на површини од 290,50 ha, а карактеристично за ову локацију су представљени псеудо клисуре ископаним у метаморфним стенама са микро-облицима егзокарста (шкрапа), прекривеним термофилном вегетацијом.

Станишта због којих је означена локација РОСКИ0032 Клисура Рударџа (ROSCI0032 Cheile Rudăriei) су:

- 40A0 Перипанонско потконтинентално жбуње;
- 6110* Ливаде калцификованих биљка што расте на стенама или базофилни травњаци од *Alyso-Sedion albi*;
- 6190 Панонске ливаде на стенама
- 8210 Стеновите падине са хазмофитном вегетацијом на облацима;
- 9110 Шуме од букве типа *Luzulo-Fagetum*;
- 9180* *Tilio-Acerion* шуме на стрмим падинама, облацима и јаругама
- 91K0 Илирске шуме *Fagus sylvatica* (*Aremonio – Fagion*);
- 91M0 – Балканско-панонске шуме цера и китњака;
- 91E0 - Алувијалне шуме са *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior*

Врсте од интереса за заједницу за које је локација проглашена важном за заједницу су:

- Биљке: *Asplenium adulterinum*;
- Бескичмене животиње: *Austropotamobius torrentium*, *Cerambyx cerdo*, *Carabus variolosus*, *Cordulegaster heros*, *Cucujus cinnaberinus*, *Euplagia quadripunctaria*, *Morimus asper funereus*, *Callimorpha Quadripunctaria*, *Nymphalis vaualbum*;
- Водоземци и гмизавци: *Testudo hermani* (неидентификована), *Bombina variegata*;
- Рибе: *Romanogobio vladykovi*, *Eudontomyzon danfordi*, *Cottus gobio*, *Barbus meridionalis*;
- Сисари: *Canis lupus*, *Lutra lutra*.

Опште мере заштите и очувања специфичне су за станишта и врсте из РОСКИ0032 Клисура Рударџа (ROSCI0032 Cheile Rudăriei) оснивају се на следеће:

- Одржавање и побољшање статуса очувања станишта и врста од интереса за заједницу идентификованих унутар локације;
- Промовисање одрживог развоја локалитета који се налазе на територији или у близини локације очувањем традиционалних активности и пракси (кошња, испаша, одрживо управљање ливадама, друго) и подстицањем туристичких активности;
- Промовисање облика посете и одрживог туризма у складу са циљевима очувања локације Природа (Natura) 2000;
- Промовисање одрживог коришћења травњака и мочвара;
- Обезбеђивање интегритета локације и усклађеност са планом управљања кроз

- периодичне инспекције;
- Контрола вађења дрвета из шумских станишта, укључујући и она на водотоцима;
 - Еколошка реконструкција деградираних земљишта и контрола инвазивних врста;
 - Спровођење управљања шумама засновано на промоцији природне регенерације и структуре дрвећа која одржава станишта,
 - Избегавање пожара у стаништима контролом и забраном пожара у неодређеним подручјима;
 - Очување у шумским стаништима оборених или стајаћих дрвећа, по могућности различитих врста и у различитим фазама распадања дрвета;
 - Ограничење и контрола антропогених активности на подручју развоја овог станишта: испаша, туризам, антропоизација, моторни саобраћај, загађење, испаша, туризам, изградња путева;
 - Спречавање и сузбијање криволова и прекомерног риболова, ослобађањем намерно или случајно уловљених или ухваћених врста риба од интереса за заједницу;
 - Регулација радова на уређењу у мањем и већем кориту реофилних екосистема;
 - Стварање гостујуће инфраструктуре и уређење и одржавање кључних посматрачких тачака биодиверзитета;

Према Одлуци бр. 196/21.05.2021 у вези са давањем сагласности за Методолошке норме у вези са спровођењем циљева очувања за РОСЦИ0032 Клисуре Рудариеи (ROSCI0032 Cheile Rudăriei) из Анекса Наредбе 1187/2016 у вези са усвајањем Плана управљања и Правилника Натура 2000 РОСЦИ0032 Клисуре Рудариеи (ROSCI0032 Cheile Rudăriei) постављени су циљеви очувања:

- ❖ Побољшање статуса очувања за следеће типове станишта: 40A0* - Перипанонско подконтинентално жбуње; 6190 - Панонске каменске пољане (*Stipo -Festucetalia pallentis*); 9180* - *Tilio-Acerion* шуме на падинама, шкриљцима и гудурама;
- ❖ Станишта за која нису постављени циљеви очувања: 6110* - Калцифилни или базофилни травњаци *Alyso-Sedion albi*; 8210 - Кречњачке стеновите падине са касмофитском вегетацијом; 91K0 - Илирске шуме *Fagus sylvatica*;
- ❖ Одржавање статуса заштите за следеће типове станишта: 8220 - Силицијумске стеновите падине са касмофитском вегетацијом (ново предложено за ФС, али се не појављује); 8230 - Силикатне стене са пионирском вегетацијом *Sedo-Sclerantion* или *Sedo albi - Veronicion dillenii* (ново предложено за ФС, али се не појављује); 9110 - Букове шуме *Luzulo-Fagetum* (ново, појављује се на ФС); 91E0* - Алувијалне шуме *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior*; 91M0 - Балканско-панонске шуме цера и китњака;
- ❖ Врсте за које нису утврђени циљеви очувања: 4066 – *Asplenium adulterinum*; 1088 – *Cerambyx cerdo*; 4039* - *Nymphalis vaualbum*; 1217 – *Testudo hermani*;
- ❖ Одржавање статуса заштите за следеће врсте: 1093* - *Austropotamobius torrentium*; 4046 – *Cordulegaster heros*; 1708* - *Callimorpha (Euplagia) quadripunctaria*; 4123 – *Eudontomyzon danfordi*; 5261 – *Barbus balcanicus* (1138 *Barbus meridionalis*); 1163 – *Cottus gobio*; 5329 – *Romanogobio vladykovi* (1124 *Gobio albipinnatus*); 1193 – *Bombina variegata*; 1355 – *Lutra lutra*;
- ❖ Унапређење статуса очуваности за следеће врсте: 086 – *Cucujus cinnaberinus*; 1089 – *Morimus funereus*; 4014 – *Carabus variolosus*;
- ❖ Одржавање или побољшање статуса заштите за следеће врсте: 1352* - *Canis lupus*.

РОСКИ0126 Планина Царку (ROSCI0126 Munții Țarcu)

Локација Природа 2000 РОСКИ0126 Планина Царку (Natura 2000 ROSCI0126 Munții Țarcu) има површину од 58 888 ха, налази се у алпинском биоеографском региону,

екорегиону Јужних Карпата (Carpații Meridionali) и налази се на територији округа Караш-Северин. (Caraș-Severin).

Приоритетно подручје за очување биодиверзитета Карпата од високе вредности. Стога, иако подручје покрива 0,25% површине земље, концентрише 6 врста природних екосистема, и то шуме, ливаде, стене, водени, приобални и пећински екосистем. Површина потенцијалних шумских резервати, који заузимају само 9.750 ха, односно 0,15% површине шума, међутим, фокусира значајну еколошку и биолошку разноликост. Ова, још под истраживању, представљају: 4 (односно 14%) од 28 природних шумских станишта заштићених румунским законодавством и законодавством заједнице, распоређених у 5, односно 45% од 11 фитоклиматских нивоа Румуније; 26 (12%) од 212 врста шумског јединица идентификованих у земљи, 6 (12%) од 50 шумских формација, са 30 (10%) од 306 врста шума, којима је додато још 7 врста (522 ха) које нису наведене у литератури. Ова територија, тангента на пан-бугарски пут миграције птица, праћена десетинама врста, фокус је конвергенције за репрезентативне категорије ендемичних врста. Петину, односно скоро 2.000 ха површине реликтних прашума састоји се од вишеспратних стабала „просечне старости“ између 165 и 185 година, данас изузетно ретким у земљи и Европи, која поларизују највећи копнени биодиверзитет. Територија, са изразитом географском личношћу због компликоване геолошке структуре, са низом неизмењених алпинских, подалпинских и неморалних пејзажних јединица, са широком хидрографском мрежом, која се непрестано храни током целе године и са великим површинама природних шума, склониште је за популације одрживе врсте животињских и биљних врста чије очување захтева, у складу са законом, одређивање посебних подручја очувања, посебних зона заштите авифауне и строгу заштиту и услуге јавног националног парка.

Природна станишта и врсте од интереса за заједницу су:

- 3220 Зељаста вегетација на обалама планинских река;
- 4060 Алпински и бореални жбунови;
- 4070 Жбуње са *Pinus mugo* и *Rhododendron hirsutum* (*Mugo rhododendretum hirsuti/myrtifolium*);
- 4080 Субарктичко жбуње *Salix sp.*
- 6150 Бореалне и алпинске ливаде на силикатним подлогама
- 6170 Алпински и подалпински калцификовани травњаци;
- 6230 Ливаде *Nardus* богате врстама, на силикатним подлогама у планинској зони;
- 6430 Заједнице на ивици шума са високим хигрофилним травама од равница до алписких планина;
- 7220 Окамењени извори са формацијом травертина;
- 7230 Алкалне мочваре;
- 8110 Силикатни остаци кречњака са планинског нивоа до нивоа снега;
- 8220 Стеновите падине са хазмофитном вегетацијом на стенама од силицијума
- 9110 – Шуме од букве типа *Luzulo-Fagetum*;
- 9130 – Шуме од букве типа *Asperulo-Fagetum*
- 9150 Средњеевропске букове шуме *Cephalanthero-Fagion*;
- 9180* *Tilio/ platyphylli - Acerion / pseudoplatani* шуме на стрмим падинама, облацима и јаругама;
- 91E0 - Алувијалне шуме са *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae*)
- 91K0 Илирске шуме *Fagus sylvatica* (*Aremonio – Fagion*);
- 91J0 – Илирске шуме од храста и граба - *Erythronio-Carpiniori*
- 91M0 – Балканско-панонске шуме цера и китњака;
- 91B0 – Дачанске шуме букве *Symphyto-Fagion*
- 9410 Шуме од *Picea abies* у планинском подручју (*Vaccinio-Piceetea*)

Врсте од интереса за заједницу су:

- Биљке: *Tozzia carpathica*, *Asplenium adulterinum*, *Himantoglossum jankae*, *Meesia longiseta*, *Poa granitica subsp. disparilis*;
- Водоземци и гмизавци: *Bombina variegata*;
- Рибе: *Barbus balcanicus*, *Cottus gobio all others*, *Eudontomyzon danfordi*, *Eudontomyzon vladykovi*, *Romanogobio uranoscopus*, *Cordulegaster heros*;
- Сисари: *Bison bonasus*, *Canis lupus*, *Lutra lutra*, *Lynx lynx*.

Мере заштите и очувања специфичне су за било које подручје РОСКИ Природа 2000 (Natura 2000) за слична станишта и заштићене врсте од интереса за заједницу, али не постоји План управљања овим заштићеним подручјем јер до сада није одобрен.

Према Напомени (13915/КА/17.09.2020) о одобравању минималног скупа посебних мера за заштиту и очување биолошке разноврсности, као и за очување природних станишта, дивље флоре и фауне, безбедност становништва и улагања у РОСЦИ0126 Планина Царку (ROSCI0126 Munții Țarcu) поставили су следеће циљеве очувања:

- ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања за следеће типове станишта: 3220 - Зељаста вегетација на обалама планинских река; 4060 - Алпско и бореално жбуње; 4070* - Жбуње *Pinus mugo* и *Rhododendron hirsutum (Mugo – Rhododendretum hirsuti)*; 4080 - Жбуње са подарктичким врстама *Salix spp.*; 6150 - Бореалне и алпске пољане на силицијумској подлози; 6170 - Алпске и подалпске пољане на кречњачкој подлози; 6230* - *Nardus* пољане богате врстама на силицијумским подлогама; 6430 - Рубне шумске заједнице са високим хигрофилним травама од равница и од планинских до алпског нивоа; 7220* - Окамењени извори са формирањем травертина (*Cratoneurion*); 7230 - Алкалне мочваре; 8110 - Силикатни шкирљци са планинског и алпског нивоа (*Androsarcetalia alpinae* и *Galeopsietalia laudani*); 8220 - Стеновите падине касмофитске вегетације на силицијумским стенама; 9110 - Букове шуме типа *Luzulo-Fagetum*; 9130 - Букове шуме *Asperulo-Fagetum*; 9150 - Средњеевропске букове шуме *Cephalanthero-Fagion*; 9180* - *Tilio-Acerion* шуме на падинама, шкриљцима и гудурама; 91E0* - Алувијалне шуме *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior*; 91K0 - Илирске шуме *Fagus sylvatica*; 91L0 - Илирске храстове шуме са грабом (*Erythronio-Carpinion*); 91M0 - Балканско-панонске шуме цера и китњака; 91B0 - Дачанске букове шуме (*Symphyto-Fagion*); 9410 - Ацидоофилне шуме смрче (*Picea*) од брдског до алпског нивоа (*Vaccinio-Piceetea*);
- ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања за следеће врсте из члана 4. Директиве 2009/147/ЕК, врсте наведене у Анексу II Директиве 92/43/ЕЕЗ: 1352* - *Canis lupus*; 1361 - *Lynx lynx*; 1355 - *Lutra lutra*; 1193 - *Bombina variegata*; 5261 - *Barbus balcanicus*; 6965 - *Cottus gobio all others*; 4123 - *Eudontomyzon danfordi*; 2485 - *Eudontomyzon vladykovi*; 6145 - *Romanogobio uranoscopus*; 6927 - *Himantoglossum jankae*; 4066 - *Asplenium adulterinum*; 1389 - *Meesia longiseta*; 4116 - *Tozzia carpathica*; 4122 - *Poa granitica subsp. Disparilis*; 4046 - *Cordulegaster heros*.

РОСКИ0052 Данчионеа (ROSCI0052 Dăncioanea)

Локација Природа 2000 РОСКИ0052 Данчионеа (Natura 2000 ROSCI0052 Dăncioaia) налази се у алпинској зони жупаније Караш-Северин (Caraș- Severin), и има површину од 356 хектара. Локација је важна за заштићено станиште: 9410 Шуме *Picea abies* из планинско подручје (*Vaccinio-Piceetea*), а то је природни резерват са шумском фондом смрчеве шуме, јер је то веома изоловано подручје.

Заштићене врсте у оквиру РОСКИ0052 Данчионеа (ROSCI0052 Dăncioaia) су 3 врсте сисара: *Canis lupus*, *Lynx lynx* и *Ursus arctos* и једна врста водоземца: *Bombina*

variegata.

Мере заштите и очувања специфичне су за било које подручје РОСКИ Природа 2000 (РОСКИ Natura 2000) за слична станишта и заштићене врсте од интереса за заједницу, с посебним пажњом на заштиту станишта, која је једна од најређих шума чисте смрче, а тренутно не постоји План управљања за ово заштићено подручје.

Према Напомени (710/03.02.2021) о одобравању минималног скупа посебних мера за заштиту и очување биолошке разноврсности, као и очување природних станишта, дивље флоре и фауне, безбедност становништва и улагања у РОСЦИ0052 Данциоанеа (ROSCI0052 Dăncioanea), утврђени су следећи циљеви очувања:

- ❖ Побољшање статуса заштите за следеће типове станишта: 9410 - Ацидофилне шуме смрче (*Picea*) од средњег до алпског нивоа (*Vaccinio-Piceetea*);
- ❖ Одржавање статуса очувања за следеће врсте предвиђене чл. 4 Директиве 2009/147/ЕК, врсте наведене у Анексу II Директиве 92/43/ЕЕЗ и процена локације што се тиче њих: 1352 *Canis lupus*;
- ❖ Побољшање статуса очувања за следеће врсте предвиђене у чл. 4 Директиве 2009/147/ЕК, врсте наведене у Анексу II Директиве 92/43/ЕЕЗ и процена локације што се тиче њих: 1354 - *Ursus arctos*; 1361 - *Lynx lynx*;
- ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања врста предвиђених у чл. 4 Директиве 2009/147/ЕК, наведених у Анексу II Директиве 92/43/ЕЕЗ и процена локације што се тиче њих: 1193 - *Bombina variegata*.

РОСКИ0217 Ретезат (ROSCI0217 Retezat) и РОСПА0084 Планина Ретезат (ROSPA0084 Munții Retezat)

Локација Природа 2000 РОСКИ0217 Ретезат (Natura 2000 ROSCI0217 Retezat) проглашена је локацијом од значаја за заједницу у сврху одржавања и очувања врста дивљих биљака и животиња и природних станишта од интереса за заједницу. Приступ у овом случају биће направљен на основу станишта и врста од интереса за заједницу наведених у Стандардном обрасцу Природа 2000 (Natura 2000) на локацији РОСКИ0217 Ретезат (ROSCI0217 Retezat), како следи:

- 22 станишта од интереса за заједницу,
- 30 врста од интереса међу којима:
 - 7 врста биљка,
 - 9 врста бескичмених животиња,
 - 1 врста водоземаца,
 - 3 врста риба
 - 10 врста сисара (6 врста шишмишева и 4 врсте сисара месождера)

Локација Природа 2000 РОСПА0084 Планина Ретезат (Natura 2000 ROSPA0084 Munții Retezat) проглашена је локацијом од значаја за заједницу у сврху одржавања и очувања врста птица од интереса за заједницу. Приступ у овом случају биће направљен на основу станишта и врста од интереса за заједницу наведених у Стандардном обрасцу Природа 2000 (Natura 2000) на локацији РОСПА0084 Планина Ретезат (ROSPA0084 Retezat), као што следи: 23 врста птица из члана 4 Директиве 2009/147/ЕЗ, које су наведене у анексу II Директиве 92/43/ЕЕЗ.

За посебне мере за очување сваке врсте и станишта унутар заштићених подручја Природа 2000 (Natura 2000), биће предложене и усвојене оне представљене у свим плановима управљања на нивоу евалуације пројекта у оквиру ПОР СВ-Олтенија 2021-2027.

У време израде ове студије, Интегрисани план управљања за две локације Природа 2000 (Natura 2000), није доступан, али ће мере које су представљене на другим локацијама бити усвојене, а накнадно након завршетка и усвајања, ће се поштовати План и прописи ових локација.

Према Напомени (11140/Б/21.04.2021) о одобравању минималног скупа посебних мера за заштиту и очување биолошке разноврсности, као и очување природних станишта, дивље флоре и фауне, безбедности становништа и улагања у РОСЦИ0217 Ретезат (ROSCI0217 Retezat) утврђени су следећи циљеви очувања:

- ❖ Побољшање статуса очувања за следеће типове станишта: 3220 - Зељаста вегетација на обалама планинских река; 6150 - Бореалне и алпске пољане на силицијумској подлози; 6170 - Алпске и подалпске пољане на кречњачкој подлози; 6230* - *Nardus* пашњаци богати врстама на силикатним подлогама у планинском подручју (и у подпланинском подручју, у континенталној Европи); 6520 – Планински травњаци; 7140 - Прелазна тресетишта мочвара и осцилирајућа тресетишта (која нису причвршћена за подлогу);
- ❖ Станишта за која нису постављени циљеви очувања: 3230 - Дрвенаста вегетација *Myricaria germanica* дуж планинских водотока; 3240 - Дрвенаста вегетација *Salix eleagnos* дуж планинских река; 7240* - Алпске формације типа *Caricion-hicoloris-astrofuscae*;
- ❖ Одржавање статуса очувања за следеће типове станишта: 4060 - Алпско и бореално жбуње; 4070* - Жбуње са *Pinus mugo* и *Rhododendron myrtifolium*; 4080 - Жбуње са подарктичким врстама *Salix spp.*; 6430 – Шумске рубне заједнице са високим хигрофилним травама од равница и од планинских до алпског нивоа; 8110 - Силикатни шкриљци са планинског и алпског нивоа (*Androsarcetalia alpinae* и *Galeopsietalia laudani*); 8120 - Кречњак и кречњачки шкриљци са планинског и алпског нивоа (*Thlaspietea rotundifolii*); 8210 - Стеновите падине са касмофитском вегетацијом на кречњачким стенама; 8220 - Стеновите падине касмофитске вегетације на силицијумским стенама; 8310 - Пећине којима је забрањен приступ јавности; 9110 - Букове шуме типа *Luzulo-Fagetum*; 9150 - Средњеевропске букове шуме *Cephalanthero-Fagion*; 9170 - Храстове шуме са грабом типа *Galio-Carpinetum*; 9180* - *Tilio-Acerion* шуме на падинама, шкриљцима и гудурама; 91E0* - Алувијалне шуме *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior*; 91Q0 - Западнокарпатске шуме *Pinus sylvestris* на кречњачким подлогама; 91B0- Дачанске букове шуме (*Symphyo-Fagion*); 9410 - Ацидофилне шуме смрче (*Picea*) од планинског до алпског нивоа (*Vaccinio-Piceetea*); 9420 - Планинске шуме *Larix decidua* и/или *Pinus cembra*;
- ❖ Побољшање статуса очуваности за следеће врсте: 4070* - *Campanula serrata*; 1902 – *Cypripedium calceolus*; 2113 – *Draba dorneri*; 4116 – *Tozzia carpathica*; 4036 – *Leptidea morsei*; 4039* - *Nymphalis vaualbum*; 4024* - *Pseudogaurotina excellens*; 6965 – *Cottus gobio*; 4123 – *Eudontomyzon danfordi*;
- ❖ Врсте за које нису утврђени циљеви очувања: 1758 – *Liguria sibirica*; 1389 – *Meesia longiseta*; 4122 – *Poa grenitica subsp. Disparilis*; 4034 – *Glyphipterix loricatella*; 1305 – *Rhinolophus Euryale*;
- ❖ Одржавање статуса очуваности за следеће врсте: 1052 – *Hypodryas maturna*; 1078* - *Callimorpha quadripunctaria*; 4054 – *Pholidoptera transsylvanica*; 1087* - *Rosalia alpina*; 1193 – *Bombina variegata*; 1308 – *Barbastella barbatestullus*; 1323 -*Myotis bechsteinii*; 1307 – *Myotis blythii*; 1321 – *Myotis emarginatus*; 1324- *Myotis myotis*; 1304 – *Rhinolophus ferrumequinum*; 1303 - *Rhinolophus hipposiderus*; 1355 – *Lutra lutra*; 1352* - *Canis lupus*; 1361- *Lynx lynx*; 1354* - *Ursus arctos*;
- ❖ Одржавање или побољшање статуса очуваности за следеће врсте: 1060 – *Lycaena dispar*; 1310 – *Miniopterus schreibersii*.

Према Напомени (бр. 253925/МФ/18.12.2020) о одобравању минималног скупа посебних мера за заштиту и очување биолошке разноврсности, као и очување природних станишта

дивље флоре и фауне, безбедност становништва и улагања у РОСПА0084 Планина Ретезат (ROSPA0084 Munții Retezat) постављени су следећи циљеви очувања:

- ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања врста повезаних са стаништима пољопривредног земљишта (отвореног): A338 – *Lanius collurio*; A122 – *Crex crex*;
- ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања за врсте повезане са мешовитим копненим отвореним стаништима + шуме: A080 *Circaetus gallicus*; A091 *Aquila chrysaetos*; A089 *Aquila pomarina*; A072 – *Pernis apivorus*; A0103 *Falco peregrinus*;
- ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања за врсте које су повезане са шумама копнених станишта: A215 – *Bubo bubo*; A224 – *Caprimulgus europeus*; A030 – *Ciconia nigra*; A0238 *Dendrocopos medius*; A108 *Tetrao urogallus*; A236 – *Dryocopus martius*; A234 – *Picus canus*; A220 – *Stix uralensis*; A104 *Bonasa bonasia*; A223 – *Aegolius funereus*; A239 – *Dendrocopos leucotos*; A217 – *Glaucidium passerinum*; A241 – *Picoides tridactylus*; A321 – *Ficedula albicollis*; A320 – *Ficedula parva*;
- ❖ Одржавање или побољшање статуса очувања врста повезаних са обалним стаништима, обалним птицама: A229 – *Alcedo atthis*.

РОСПА0011 Блахица (ROSPA0011 Blahnița), РОСКИ0173 Шума Срмина (ROSCI0173 Pădurea Stârmîna), РОСКИ0306 Жијана (ROSCI0306 Jiana), РОСПА0046 Груита-Грла Маре (ROSPA0046 Gruita - Gârla Mare)

Заштићена подручја РОСПА0011 Блахица (ROSPA0011 Blahnița), РОСКИ0173 Шума Срмина (ROSCI0173 Pădurea Stârmîna), РОСКИ0306 Жијана (ROSCI0306 Jiana), дело које се делимично преклапа са РОСКИ0306 Жијана (ROSCI0306 Jiana) од РОСПА0046 Груја-Грла Маре (ROSPA0046 Gruita - Gârla Mare), као и природна заштићена подручја од националног интереса: 2.605 Шума Бунђет (Pădurea Bunget) и 2.612 Шума Стрмина (Pădurea Stârmîna) и мочвара Хинова-Островул Корбулуј (Hinova-Ostrovul Corbului) налазе се у југозападном развојном региону Олтеније, у жупанији Мехединци (Mehedinți) и простиру се на површини од 47.764 ха.

Опште мере очувања и заштите

За станишта из РОСКИ0173 Шума Стрмина (ROSCI0173 Pădurea Stârmîna): 92A0 Шуме на обали реке са *Salix alba* и *Populus alba*; 91M0 Балканско-панонске шуме цера и китњака; 91F0 Обалске помешане шуме са *Quercus robur*, *Ulmus laevis* или *Fraxinus angustifolia*, дуж великих река (*Ulmion minoris*) предложене су следеће мере очувања:

- Осигурање очувања станишта, у смислу очувања повољног конзервационог статуса станишта како би се обезбедио континуитет станишта на локацијама популација горе наведених врста и суседних подручја;
- Експлоатација дрвета која се врши ван сезоне раста тих врста;
- Сакупљање дрвеног материјала врши се уз минимално оштећење тла;
- Искључивање радова за радикалну модификацију станишта врста са високом заштитном вредношћу из екосистема који се граниче са шумом;

За станиште из РОСКИ0306 Жијана (ROSCI0306 Jiana): 91M0 Балканско-панонске шуме цера и китњака; 91И0 Евро-сибирска шумско-степска вегетација са *Quercus spp.*; 92A0 Шуме на обали реке са *Salix alba* и *Populus alba* предложене су следеће:

- Обезбеђивање повољног хидролошког режима за одржавање повољног стања очувања врста и станишта,

- Обезбеђивање привремених поплава довољно дуго током пролећа олакшало би регенерацију травнатог слоја карактеристичног за ове шуме и помогло би обнављању ливадске шуме меким врстама;
- Интеграција предлога мера управљања за приоритетна шумска станишта од интереса за заједницу у организацији шума;
- Постизање међусобне повезаности подручја са високом конзервативном вредношћу и добијање статуса заштите.

Опште рестриктивне мере биће усвојене за целу површину локација РОСКИ0173 Шума Стрмина (ROSCI0173 Pădurea Stârmina) и РОСКИ0306 Жијана (ROSCI0306 Jiana):

- Забрана испаше у шуми, као и транзит шума са животињама - овцама, кравама, козама, коњима - у свим подручјима са шумском вегетацијом;
- Забрана паљења ватре у подручјима која за то нису предвиђена, у подручјима са шумском вегетацијом или у њиховој близини;
- Забрана спаљивања травнате вегетације – необрађено земљиште, пашњаци, трска - на локацији од значаја за заједницу или у њеној близини;
- Забрана било каквих шумарских интервенција у резерватима, осим периодичних радова на санацији, пошумљавању, природној регенерацији и конзервацији који се могу извести између 15. јула и 15. марта, радове за које је потребно одобрење чувара.

За станишта РОСПА0011 Блахница (ROSPA0011 Blahnița) важна је заштита 18 врста птица од значаја за заједницу, односно 8 врста чапљи, 2 врсте дневних предатора, 2 врсте чигра, црвена патка (*Aythya nyroca*), *Mergellus albellus*, *Porzana parva*, *Himantopus himantopus*, *Phalacrocorax pygmeus*, *Coracias garrulus*.

У локацији РОСКИ0173 Шума Стрмина (ROSCI0173 Pădurea Stârmina) налазе се 3 станишта и врста сисара, водоземаца, риба и бескичмењака од значаја за заједницу, односно станишта: 92А0 Шуме на обали реке са *Salix alba* и *Populus alba*; 91М0 Балканско-панонске шуме цера и китњака; 91Ф0 Обалске помешане шуме са *Quercus robur*, *Ulmus laevis*, *Fraxinus excelsior* или *Fraxinus angustifolia*, дуж великих река (*Ulmion minoris*), врсте сисара *Lutra lutra* и *Spermophilus citellus*, врсте гмизаваца и водоземаца *Bombina bombina*, *Emys orbicularis*, *Testudo hermanni*, рибе *Rhodeus sericeus amarus* и *Misgurnus fossilis* и врсте бескичмењака *Morimus funereus* и *Cermabyx cerdo*. У природним резерватом Шума Бунчђет (Pădurea Bunget) доминирају врсте флоре карактеристичне за ливадске шуме са термофилним елементима попут храста *Quercus pedunculiflora* K. Koch и храста *Quercus pubescens*, а фауну представљају врсте бескичмењака, птице и сисари, неке од значаја за заједницу или заштићене на националном нивоу.

Локација РОСКИ0306 Жијана (ROSCI0306 Jiana) која садржи и локацију РОСПА0046 Груја-Грла Маре (ROSPA0046 Gruia-Gârla Mare) има три станишта од интереса за заједницу, односно: 91И0 Евро-сибирска шумско-степска вегетација са *Quercus spp.*; 91М0 Балканско-панонске шуме цера и китњака и 92А0 Шуме на обали реке са *Salix alba* и *Populus alba* од којих један представља приоритет. Локација је важна и зато што се овде налазе 7 врста наведених у анексу II Директиве 92/43/ЕЕЗ Савета од 21. маја 1992. године у вези са очувањем природним стаништима и врста дивље флоре и фауне, врста сисара, врста водоземаца и бескичмењака, односно *Bombina bombina*, *Emys orbicularis*, *Testudo hermanni*, *Triturus dobrogicus*, *Spermophilus citellus*, *Morimus funereus* и *Cermabyx cerdo*.

Табела 11 – Мере очувања за врсте од интереса за заједницу из локације РОСПА0011 Бланица (ROSPA0011 Blahnița), РОСПА0046 Груја-Грла Маре (ROSPA0046 Gruia-Gârla Mare) и РОСКИ0306 Жијана (ROSCI0306 Jiana).

Назив Натура 2000 подруч ја	Мере очувања		
	Врсте од интерес а за Заједни цу	Опште мере очувања	Напо мене
ROSCI 0173 Падуреа Стармина	Биљке	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ограничавање приступа домаћим животињама у станиште врсте; ➤ Забрана паљења ватре у зонама које нису уређене у ту сврху и паљења травнате вегетације у подручјима Падуреа Стармина и Жијана те у близини истих; ➤ Забрана било какве шумарске интервенције у резерватима, с изузетком периодичних радова неге шума, који се могу изводити у периоду 15. јул – 15. март и за које је неопходна сагласност чувара-управника; 	Додатне мере које треба поштова ти према ИПУ <i>(Интегри сани план управља ња, прим. прев.)</i>
ROSCI 0306 Жијана		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Мониторинг свих популација у подручју и области са потенцијалним стаништима; ➤ Као мери еколошке обнове и активног управљања, може се приступити обнављању популације неких мочвара, са локалним материјалом, из популација подручја или непосредног окружења. 	
ROSP A0011 Блахница			
ROSP A0046 Груја – Гарла Маре	Бескичме њаци	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Чување старих или осушених стабала на ободу шуме; ➤ Чување корења старих посечених стабала храста у Падуреа Стармини; ➤ Шира употреба влажних пашњака у области места Гогошу; ➤ Чување травнате и дрвенасте вегетације дуж вододерина и извора унутар шума. 	Додатне мере, посебне за сваку врсту, које треба поштова ти према ИПУ

	<p>Рибe</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Засађивање додатних засада врбе у комбинацији са белом тополом у области низводно од места Балта Верде; ➤ Стабилизација обала, појава скровишта, повећање квалитета и квантитета прехранбених ресурса у области Блахнице; ➤ Одржавање стабала и корења дрвећа у минор кориту потока; ➤ Спречавање употребе воде потока Блахница и Оревица за наводњавање пољопривредних и повртарских култура; ➤ Спречавање испуштања хемикалија које се користе у пољопривреди и повртарству у воде потока, као и прања животиња, моторних возила или било којих других уређаја или машина у водама потока; 	<p>Додатне мере, посебне за сваку врсту, које треба поштова ти према ИПУ</p>
--	--	--

Назив Натура 2000 подруч ја	Мере очувања		
	Врсте од интерес а за Заједни цу	Опште мере очувања	Напо мене
		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Спречавање одлагања отпада у минор/мајор коритима потока; ➤ Спречавање спаљивања трске и приобалног растиња; ➤ Спречавање радова на вађењу минералних агрегата из минор корита потокâ; ➤ Спречавање радова на вађењу минералних агрегата из минор корита потокâ; ➤ Спречавање уношења нових врста алохтоних риба, нарочито инвазивних врста; ➤ Контролисано ширење површина са водним огледалом; 	
	Водоземци и гмизавци и из ROSCI 0173 Падуре а Стармина и ROSCI 0306 Жијана	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Чување станишта у циљу одржавања повољног статуса очувања врста херпетофауне; ➤ Целовито очување структуре песковитих и влажних природних станишта у контексту обезбеђивања специфичног станишта за врсте херпетофауне у заштићеним природним подручјима. 	Додатне мере, посебне за сваку врсту, које треба поштовати према ИПУ

<p>Птице из ROSCI 0173 Падуре а Стармина, ROSPA 0011 Блахница, ROSPA 0306 Жијана, ROSPA 0046 Груја – Гарла Маре – потез који се делимично преклапа са ROSCI 0306 Жијана – 2.605 Падуре а Бунђет 2.612 Падуре а Стармина:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Одржавање повољног статуса очувања врста птица од интереса за очување, праћењем броја популације, начина спровођења предложених мера управљања и тешкоћа које могу утицати на врсте; ➤ Одржавање квалитета шумских станишта путем одрживог управљања; ➤ Спречавање спаљивања трске и рогоза у датом подручју; ➤ Обезбеђивање повољног статуса очувања за врсту <i>Coracias garrulus</i>; ➤ Одржавање и/или обнављање дрвореда и редова жбунастих врста како би се обезбедили услови гнезђења за врсте <i>Coracias garrulus</i>, <i>Lanius collurio</i>, <i>Upupa epops</i>, <i>Oriolus oriolus</i>; ➤ Ограничавање узнемиравања гнездећих врста у плавним шумама путем шумских пракси; ➤ Постављање вештачких конструкција за побољшање услова гнезђења у датом подручју за врсту <i>Sterna hirundo</i>; ➤ Одржавање погодних услова гнезђења за врсте <i>Himantopus himantopus</i>, <i>Chlidonias hybridus</i>, <i>Heliaetus albicilla</i>; 	<p>Посебне мере за сваку врсту птица од интереса за Заједницу и орнитофауну, идентификовану у двама посебно заштићеним подручјима за птице, наведене су у ИПУ</p>
--	---	---

Назив Натура 2000 подруч ја	Мере очувања		
	Врсте од интерес а за Заједни цу	Опште мере очувања	Напо мене
		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Унапређење квалитета хранилишта за врсту <i>Lanius collurio</i>; ➤ Одржавање пропорције алохтоних врста риба на садашњем нивоу – посебно из породице источноазијских шарана – у уређеном рибарском подручју у Ротунди и забрана порибљавања области од Островул Корбулуја овим врстама; ➤ Контрола и ограничавање употребе отворене ватре и спаљивања стрништа и пашњака; ➤ Забрана испуштања хемикалија или фекалних материја из септичких јама у влажним деловима подручја; ➤ Повећање ефикасности и квалитета управљања отпадом; ➤ Забрана лова врста од интереса за очување у датом подручју уз одређивање тихих зона; ➤ Обезбеђивање адекватног управљања ловом на дозвољене врсте, уз обуку ловаца и контролу криволова; ➤ Испитивање могућности обједињавања ROSPA0046 Груја – Гарла Маре и ROSPA0011 Блахница; ➤ Означавање високонапонских далековада специјалним маркерима ради предупређивања сударања птица с истима; ➤ Коришћење најлонских мрежа за риболов у складу са законом како би се смањила смртност птица које се ухвате у исте; ➤ Стварање нових водних станишта у некоришћеним барама уређеног рибарског подручја Ротунда, као и у непосредној околини рибогојилишта. 	

Сисари	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Избегавање деградације пашњака недовољном испашом; ➤ Избегавање интензивирања пољопривреде, употребе хемикалија, спајања више парцела, монокултура, уз стимулисање практиковања традиционалне пољопривреде; ➤ Спречавање спаљивања трске и рогоза у датим подручјима; ➤ Избегавање ширења шума трновца; ➤ Избегавање ширења насеља и грађевина ка стаништима у којима обитава текуница; ➤ Примена општих рестриктивних мера за целу површину подручја ROSCI0306 Жијана уз 	Додатне мере, посебне за сваку врсту, које треба поштова ти према ИПУ
	обезбеђивање тихих подручја избегавањем коришћења моторних возила у Падуреа Бунђету, негу и чишћење тачака од интереса, забрану хватања врста сисара од интереса за подручје те забрану складиштења било каквог отпада у датом подручју.	

У области и на територији четири горе приказана Натура 2000 подручја, Блахница, Падуреа Стармина, Жијана и Груја – Гарла Маре, промовисаће се следеће врсте активности уз поштовање услова које постављају чувари-управници подручја у складу с интегрисаним планом управљања:

- традиционалне локалне услуге за одрживо управљање фармама у зависности од њихове специфичности;
- развој делатности без утицаја или са незнатним утицајем унутар подручја уз поштовање осетљивих зона и мера за очувања врста од интереса;
- развој инфраструктуре и услуга потребних за одрживи туризам кроз природне и културне вредности и рекреацију оријентисану на природу.

OSCI0129 Север западног Горжа

ROSCI0129 Север западног Горжа се налази на територији три округа: Горжа, Хунедоаре и Мехединција, са површином од 86980,50 ha.

Одређен је за следећа станишта од интереса за Заједницу:

- 3220 Алпске реке и зељаста вегетација дуж њихових обала;
- 3230 Алпске реке и њихова дрвенаста вегетација са *Myricaria germanica*;
- 3240 Алпске реке и њихова дрвенаста вегетација са *Salix eleagnos*;
- 4060 Алпске и бореалне врштинске;
- 4070* Жбунасте заједнице са *Pinus mugo* и *Rhododendron hirsutum* (*Mugo Rhododendretum hirsuti/myrtifolium*);
- 5130 Формације *Juniperus communis* на врштинама или кречњачким травним пределима;
- 6170 Алпске и субалпске кречњачке травне формације;
- 6210* Полуприродне суве травне формације са фаџијесима жбуњака на кречњачким супстратима (*Festuco Brometalia*);
- 6430 Хидрофилне ивичне заједнице високих зелени у равницама, као и од монтаног до

- алпског нивоа;
- 6520 Планинске високе ливаде;
 - 7220* Окамењени извори са формацијом туфа (*Cratoneurion*);
 - 8120 Кречњачки и шкриљасти сипари монтаног до алпског нивоа (*Thlaspietea rotundifolii*);
 - 8210 Кречњачке стеновите падине са хазмофитском вегетацијом;
 - 9110 Букове шуме *Luzulo-Fagetum*;
 - 9130 Букове шуме *Asperulo-Fagetum*;
 - 9150 Средњеевропске кречњачке букове шуме *Cephalanthero-Fagion*;
 - 9170 *Galio-Carpinetum* храстово-грабове шуме;
 - 9180* *Tilio-Acerion* шуме на падинама, сипарима и клисурама;
 - 91E0* Алувијалне шуме *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*);
 - 91L0 Илирске храстово-грабове шуме (*Erythronio-Carpinion*);
 - 91M0 Панонско-балканске шуме цера и китњака;
 - 91V0 Дачанске букове шуме (*Symphyto-Fagion*);
 - 91Y0 Дачанске храстово-грабове шуме;
 - 9260 Шуме питомог кестена *Castanea sativa*;
 - 9410 Ацидофилне смрчеве (*Picea abies*) шуме монтаних до алпијских појасева (*Vaccinio-Piceetea*).

Врсте од интереса за Заједницу у ROSCI0129 Север западног Горжа су:

- Биљке: *Asplenium adulterinum*, *Campanula serrata*, *Iris aphylla* subsp. *Hungarica*, *Poa granitica* subsp. *Disparilis*, *Pulsatilla grandis*, *Tozzia carpathica*;
- Бескичмењаци: *Cerambyx cerdo*, *Cordulegaster heros*, *Euplagia quadripunctaria*, *Leptidea morsei*, *Lucanus cervus*, *Lycaena dispar*, *Ophiogomphus cecilia*, *Osmoderma eremita*, *Rosalia alpina*;
- Водоземци и гмизавци: *Bombina variegata*, *Bombina bombina*, *Emys orbicularis*;
- Рибе: *Barbus balcanicus*, *Cottus gobio*, *Romanogobio uranoscopus*, *Sabanejewia balcanica*, *Zingel streber*;

Сисари: *Miniopterus schreibersii*, *Myotis blythii*, *Myotis capaccinii*, *Myotis emarginatus*, *Myotis myotis*, *Rhinolophus euryale*, *Rhinolophus ferrumequinum*, *Rhinolophus hipposideros*, *Canis lupus*, *Lutra lutra*, *Lynx lynx*, *Ursus arctos*;

Табела 12. Мере очувања за врсте од интереса за Заједницу ROSCI0129 Север западног Горжа

Назив Натура 2000 подр учја	Мере очувања Врсте од интереса за Заједницу и Опште мере очувања
ROSCI 0129 Север западн ог Горж а	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Адекватно газдовање шумама – препоручује се да радови на земљишту шумског фонда буду у складу са мерама очувања у циљу обезбеђивања одржавања природних биоценоза у времену, с тим да су забрањени радови који могу створити негативан утицај на очување биодиверзитета; ➤ Очување природно деградираног дрвећа, обореног дрвећа, очување великих површина за вегетацију у рубним деловима и заштита ливада ради повећања биогеног капацитета шумских станишта у циљу развоја и заштите врста од националног интереса / интереса за Заједницу; ➤ Забрана уношења семена на подручје које може бити извор ширења неких непожељних биљних врста, потпуна забрана сакупљања флористичких или фаунистичких раритета у кругу подручја;

Према Плану управљања Натура 2000 подручја РОСЦИ0129 Северни део Западног Горжа (Natura 2000 ROSCI0129 Nordul Gorjului de Vest) одобреног Наредбом 1251/2016, предлажу се следеће мере очувања:

За одржавање/побољшање повољног статуса очувања екосистема, станишта и врста флоре и фауне који су чинили основу локације РОСЦИ0129 Северни део Западног Горжа ((Natura 2000 ROSCI0129 Nordul Gorjului de Vest), неопходно је применити и поштовати мере очувања биодиверзитета, и то:

- ✓ За станишта 3220, 3230, 3240, 6430 - Вегетација у близини река:
 - ископавање баласта или шљунка из корита реке и потока који се налазе на ободу локације, вршиће се у складу са важећим законодавством и обезбеђивањем повољног статуса очувања;
 - прилаз аутомобилом на обалама бара и брана могућ је само на означеним површинама;
 - дрвенаста вегетација - дрвеће и жбуње - неће се уклањати са обала текућих вода;
 - сваки риболовац је дужан да, након завршетка рекреативне или риболовне сесије, прикупи и одвезе сав отпад који настане његовим стационарањем на обали реке из оквира станишта;
 - бацање било каквог отпада у воду је строго забрањено;
 - забрањено је берба грана врбе и уклањање дрвенасте вегетације са обала главних вода станишта, јер их с једне стране могу користити птице које се гнезде на том подручју, а са друге стране погодују ерозији обала;
 - прање возила, веша, контејнера и слично и употреба детерџената од стране пастира или туриста у водама унутар локације је забрањено;
 - материјал неће бити транспортован пузањем кроз корите река локације;
 - строго је забрањено паљење зелене или суве вегетације у било које доба године;
 - забрањено је садити инвазивне или неинвазивне биљне врсте;
 - при извођењу радова пошумљавања, где су станишта укључена у разним организацијама шума, посматраће се могућност повратка на природне типове станишта 3220, 3230, 3240, 6430, на његове типичне површине, тренутно заузете другим врстама, у ситуацији у којој се одржавају сезонске услове који одговарају станишту;
 - с обзиром на лакоћу природног постављања врста које чине ове типове станишта, промовисаће се мере заштите подручја на којима је станиште природно постављено дуж водотока;
 - у циљу постизања повољног статуса заштите, бар у погледу станишта 3240 дрвенасте вегетације *Salix eleagnos* дуж планинских река, предлаже се да се на специфичним подручјима, оптималним за такав развој, засади пилот површина од најмање 30 хектара са дрвеном врстом - *Salix eleagnos*, заједно са пратећим врстама жбуња као што су *Crataegus monogyna* и *Prunus spinosa*.
- ✓ За станишта 4060, 4070 * - Жбуње:
 - вегетација жбуња неће бити уклоњена;
 - ограничавање испаше на овим просторима, али и проласка стоке;
 - забрањено је паљење вегетације и биљних остатака било које врсте током целе године;
 - забрањен је приступ теренским возилима (АТВ, крос мотоцикли) или теренским возилима у подручјима где не постоји уређен приступни пут (бар асфалтирани или земљани пут, редовно се користи);
 - строго је забрањено претварање површина које заузима клека у пољанама, травњацима

- или земљишта са другим одредиштима;
- постављање торова и места за ђубрење вршиће се само уз дозволе од Старатеља. Неће се градити никакве друге зграде или грађевине осим склоништа неопходних за животиње и пратеће особље, уз претходно одобрење Старатеља;
 - водиће се рачуна о броју паса из торова, у складу са законским одредбама;
 - у циљу проширења/рехабилитације подручја које заузима тип станишта 4070* Жбуње *Pinus mugo* и *Rhododendron myrtifolium* на локацији, предлаже се засађивање површине од 80 хектара са врстом - *Pinus mugo*.
 - ✓ За станишта 6170, 6210*, 6520 - Пољане:
 - поштовање традиционалних пољопривредних и пастирских правила;
 - строго је забрањено паљење вегетације у било које доба године;
 - није дозвољен приступ теренским возилима, као што су теренска возила, крос мотоцикли или теренска возила у подручјима где не постоји уређен приступни пут, барем асфалтирани или земљани пут, који се редовно користи;
 - дозвољена је употреба средстава за заштиту биља - пестицида,
 - локација торова и места за ђубрење вршиће се врши само уз одобрење Администрације Натура 2000 из локације Северни део Западног Горжа. Неће се градити никакве друге зграде или грађевине осим неопходних склоништа за животиње и пратеће особље, уз претходно одобрење Администрације Натура 2000 из локације Северни део Западног Горжа;
 - ✓ За станиште 7220 - Окамењени извори са формацијом травертина:
 - присуство на одређеним и тешко доступним местима омогућава самоочување овог станишта, јер као такво не захтева посебне мере заштите;
 - ✓ За станишта 8120, 8210- Шљунак и стене:
 - одржаће се садашње површине које заузима ово станиште;
 - избећи ће се деградација површина које заузима ово станиште;
 - строго је забрањен приступ туристима ван подручја на којима постоји сигнализација;
 - генерално због вертикалности, ова станишта се самоочувају;
 - тамо где је могуће вршиће се традиционална испаша у складу са локалном праксом;
 - Сакупљање камена са подручја покретних шљунка мора се вршити само уз писмену сагласност и уз поштовање услова које намеће Администрација Натура 2000 локације Северни део Западног Горжа.
 - едукација и континуирана свест људи - пастира или туриста - о потреби заштите овог станишта;
 - промовисање, координација и подршка у истраживању за одржавање повољног статуса очувања ових станишта.
 - ✓ За станишта 9110, 9130, 9150, 9170, 9180 *, 91E0 *, 91L0, 91M0, 91B0, 91Y0, 9260, 9410 - Шуме:
 - шумски аранжмани морају бити обновљени на начин да одговарају циљевима очувања заштићених станишта који су били основа за проглашење Натура 2000 подручја РОСЦИ0129 Северног дела Западног Горжа (Natura 2000 ROSCI0129 Nordul Gorjului de Vest) и биће одобрени од стране Администрације Натура 2000 подручја Северног дела Западног Горжа;
 - забрањено је спаљивање вегетације и биљних остатака било које врсте током целе године;
 - остављање мртвог дрвета у шуми за различите врсте инсеката и птица;
 - ограничавање изградње шумских путева и експлоатације на овим просторима;
 - промовисање конзервативног управљања – природне регенерације;
 - избегававање тоталних посекотина у случају експлоатације;

- регулисање развоја људских активности које би могле утицати на биодиверзитет;
- за стварање добрих услова за регенерацију, ако је зељаста слој веома добро развијен, земљиште ће се мобилисати на 30 - 40% површине која се регенерише;
- забрана пошумљавања и допуне коришћењем страних врста, које нису карактеристичне за основни природни тип шуме, као и контрола пошумљавања коришћењем једне врсте
- вештачка регенерација је препоручена само у ситуацијама када дрво има значајно деградиран састав и структуру у поређењу са онима који одговарају повољном статусу очувања – у поређењу са онима који су специфични за основни природни тип шуме. Прегледаће се да стране врсте не буду предвиђене у пројектима пошумљавања; такође прегледаће се да се такве врсте не користе на местима за пошумљавање уместо оних карактеристичних за станиште. За садњу ће се користити само градитељске врсте за станиште, уз поштовање формуле регенерације, обезбеђивање локалног порекла садница или из сличних екотипова.
- ради заштите семена, од конкуренције травнатих и жбунастих врста, вршиће се акције уклањања. Препоручује се да се најмање у прве 2-3 године након постављања, док се не достигне висина од 40 - 50 цм, у зависности од карактеристичних услова сваког стабла, направе 2 акције уклањања годишње, једну на почетку сезона вегетације - мај-јун, а друга пред крај - септембар. Такође у овој фази ће се водити младице које угрожавају развој семенских примерака;
- праћење штеточина како би се спречило масовно сушење дрвећа. Еволуција најпознатијих врста мора бити пажљиво праћена како би се могла брзо интервенисати у случају градација. У таквим ситуацијама приоритет ће имати биолошке методе контроле, док се остале методе користе само као последње средство;
- Приликом модификације или израде нових аранжмана, пројекта пошумљавања као и радова у шумарству, циљ ће бити оптимизација процента учешћа врста карактеристичних за природно станиште. На нивоу сваког стабла тежи се одржавању композиције, уколико одговара повољном стању очуваности, или њеном побољшању.
- Имајући у виду релативно малу површину приоритетног типа станишта 91E0 * *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*), у односу на подручје локације, како би се проширила заузета површина према овом типу станишта на локацији, предлаже се засађивање површине од 100 хектара са врстама - *Alnus glutinosa*, *Fraxinus excelsior*, *Ulmus glabra*;
- У циљу сузбијања сушења грађевног дрвећа станишног типа 9260 Шумска вегетација *Castanea sativa*, на европском нивоу, али и на нивоу локације Северни део Западног Горжа, предлажемо успостављање плантаже - пилот површине од 100 хектара, са дрвеће типа *Castanea sativa*.

✓ За биљне врсте:

Pulsatilla grandis

- Очување услова станишта;
- Ограничење путева за пењање у подручјима станишта врсте;

Asplenium adnigrum

- Очување услова станишта;
- Ограничавање експлоатације корисних минералних материја

Campanula serratula

- Очување услова станишта;
- Рационална испаша;

Iris aphylla L. subsp. hungarica

- Пошто врста није идентификована на терену, не могу се успоставити мере очувања. У овим условима, минимална мера очувања је одржавање услова станишта присутних на локацији.

Tozzia carpatica

- Пошто врста није идентификована на терену, не могу се успоставити мере очувања. У овим условима, минимална мера очувања је одржавање услова станишта присутних на локацији.

✓ За врсте риба - *Gobio uranoscopus*, *Barbus meridionalis*, *Cottus gobio*

- Реализација хидротехничких мелиорационих објеката уз сагласност Администрације Натура 2000 подручја Северног дела Западног Горжа;
- Одржавање природних услова или блиских природним у појединим секторима реке;
- Очување услова станишта;
- Управљање отпадом избегавањем одлагања кућног отпада у близини водотока;
- Забрана криволова и употребе ових врста као мамаца;
- Одржавање чистих корита река у областима где људи станују;
- Смањење утицаја постојећих брана и прагова на рибље врсте изградњом функционалних рибљих мердевина или канала за пролаз кроз залив на нивоу сваке бране. Важно је да дубина воде унутар рибље мердевине буде најмање 20 центиметара. Заштићене врсте не могу прећи преко препреке веће од 18-20 центиметара, због чега се предлаже да се степенице постављају унутар рибљих мердевина на начин да не чине препреку по целој ширини мердевина, већу од 18 центиметара.;
- Забрана изградње нових препрека, виших од 18-20 центиметара, на путу миграције рибљих врста - прагова, акумулација воде. Избећи ће се изградња нових препрека за миграцију рибљих врста. Тамо где је таква ствар потребна као ствар стриктне нужде, обавезно је од фазе изградње бити опремљен каналима за залив и/или функционалним мердевинама за рибе, како би се обезбедила миграција врста узводно и низводно. Ове радове ће, одмах из фазе пројекта, обавезно одобравати Управа слива и Старатељ заштићеног природног подручја;
- Забрана експлоатације минералних агрегата или било каквих интервенција у мањем кориту локације. Када се такви радови изводе у кориту реке, суспензије у маси воде зачепљују шкрге риба, што доводи до њихове смрти услед гушења. Интервенције одобрене од управе слива и старатељи подручја, аранжмани који могу имати за циљ заштиту од поплава или други радови од локалног или националног интереса могу бити изузети од правила;
- Није дозвољена интензивна експлоатација, на великим површинама, минералних агрегата у главном кориту реке – поплавном подручју река. Пожељно је не експлоатисати велике површине у близини река једном приликом. Доказано је, на националном нивоу, да је овакав вид експлоатације на речним ливадама довео до повлачења подземних вода на том подручју, што је довело до смањења или чак нестанка природних шумских екосистема, мочвара и пољана, са конзервативном вредношћу. У случају било какве операције забрањен је улазак и кретање возила у мањем кориту;
- Забрана радова на уређењу речних токова, као што су насипи обала, скретање корита и сл. Изградња кућа или других објеката од личног интереса у непосредној близини река/потока мора бити забрањена. Када су такви радови потребни, уз одобрење Управе слива и старатеља подручја, они ће се обављати узимајући у обзир период забране, миграције и предразвоја рибљих врста због којих је подручје одређено за

локацију од значаја за заједницу. Накнадно, одмах по завршетку ових радова, потребно је еколошком санацијом извршити санацију након радова на неизграђене делове реке/тока низводно и узводно;

- Активности управљања коритом, у случају да се не спроводе уз одобрење, могу се спречити патролама/контролама од стране теренског особља подручја;
- Биће забрањено сећи дрвеће на обалама река/потока – осим за инвазивне врсте, као што је багрем. Неопходно је садити дрвеће - јоху, врба, топола и друго, у близини река/потока како би се обезбедило засенчење - најмање 50% - сјаја воде.

✓ За врсте бескичмењака:

Ophiogomphus cecilia

- Очување природног изгледа река и приобалне вегетације;
- Да би се избегло смањење станишта, потребно је очувати природни режим транспорта наноса;
- Поштовање количина супстанци неопходних за превенцију и контролу штеточина;
- Забрана одлагања отпада.

Luscaena dispar

- Употреба супстанци које најмање штете дотичним врстама;
- Поштовање количина супстанци неопходних за превенцију и контролу штеточина;
- Осигурати, колико је то могуће, оптималне услове за опстанак одржавањем станишта, иако фрагментираних, у стању што је могуће ближе почетном стању.

Callimorpha quadripunctaria

- Употреба супстанци које најмање штете дотичним врстама;
- Поштовање количина супстанци неопходних за превенцију и контролу штеточина;
- Осигурати, колико је то могуће, оптималне услове за опстанак одржавањем станишта, иако фрагментираних, у стању што је могуће ближе почетном стању,

Luscanus cervus

- Употреба супстанци које најмање штете дотичним врстама;
- Поштовање количина супстанци неопходних за превенцију и контролу штеточина;
- Одржавање секуларних старих стабала у читавом подручју где се налази дотична врста. Ово дрвеће ће моћи да остане док се потпуно не распадне,
- Осигурати, колико је то могуће, оптималне услове за опстанак одржавањем станишта, иако фрагментираних, у стању што је могуће ближе почетном стању.

Osmoderma eremita

- Употреба супстанци које најмање штете дотичним врстама;
- Поштовање количина супстанци неопходних за превенцију и контролу штеточина;
- Одржавање секуларних старих стабала у читавом подручју где се налази дотична врста. Ово дрвеће ће моћи да остане док се потпуно не распадне,
- Осигурати, колико је то могуће, оптималне услове за опстанак одржавањем станишта, иако фрагментираних, у стању што је могуће ближе почетном стању.

Rosalia alpina

- Употреба супстанци које најмање штете дотичним врстама;
- Поштовање количина супстанци неопходних за превенцију и контролу штеточина;
- Одржавање секуларних старих стабала у читавом подручју где се налази дотична врста. Ово дрвеће ће моћи да остане док се потпуно не распадне,
- Осигурати, колико је то могуће, оптималне услове за опстанак одржавањем станишта, иако фрагментираних, у стању што је могуће ближе почетном стању.

Cerambyx cerdo

- Употреба супстанци које најмање штете дотичним врстама;
- Поштовање количина супстанци неопходних за превенцију и контролу штеточина;

- Одржавање секуларних старих стабала у читавом подручју где се налази дотична врста. Ово дрвеће ће моћи да остане док се потпуно не распадне,
- Осигурати, колико је то могуће, оптималне услове за опстанак одржавањем станишта, иако фрагментираних, у стању што је могуће ближе почетном стању.

Colias myrmidone

- Забрана паљења вегетације;
- Осигурати, колико је то могуће, оптималне услове за опстанак одржавањем станишта, иако фрагментираних, у стању што је могуће ближе почетном стању.

Lepidea morsei

- Употреба супстанци које најмање штете дотичним врстама;
- Поштовање количина супстанци неопходних за превенцију и контролу штеточина;
- Осигурати, колико је то могуће, оптималне услове за опстанак одржавањем станишта, иако фрагментираних, у стању што је могуће ближе почетном стању.

✓ За водоземце и гмизавце:

Bombina bombina

- Очување што је могуће више водених и копнених станишта карактеристичних за врсту;
- Забрана одлагања отпада;

Bombina variegata

- Очување што је могуће више водених и копнених станишта карактеристичних за врсту;
- Забрана одлагања отпада;

Emys orbicularis

- Очување што је могуће више водених и копнених станишта карактеристичних за врсту;
- Забрана одлагања отпада;
- Употреба супстанци које најмање штете дотичним врстама;

✓ За врсте сисара:

Ursus arctos

- Осигурати, колико је то могуће, оптималне услове за опстанак очувањем станишта, иако фрагментарних, у стању што ближе почетном стању – управљање шумама,
- Забрана криволова ове врсте. Активности везане за лов обављаће се у складу са одредбама Уредбе Владе о ванредним ситуацијама бр. 57/2007, усвојене са изменама и допунама Законом бр. 49/2011, са накнадним изменама и допунама. За очување врста од интереса за лов, надлежни за ловне фондове ће разграничити мирна подручја за дивљаче;

Lutra lutra

- Водопривредни радови, насипање реке, дренаже, захватање и одводњавање ће се изводити тако да не утичу на копнена и водена станишта врсте;
- Поштовање количина супстанци неопходних за превенцију и контролу штеточина;
- Забрана одлагања отпада,
- Криволов ове врсте,
- Управљање отпадом - забрана одлагања отпада.

Lynx lynx

- Осигурати, колико је то могуће, оптималне услове за опстанак очувањем станишта, иако фрагментарних, у стању што ближе почетном стању – управљање шумама,
- Забрана криволова ове врсте. Активности везане за лов обављаће се у складу са одредбама Уредбе Владе о ванредним ситуацијама бр. 57/2007, усвојене са изменама и допунама Законом бр. 49/2011, са накнадним изменама и допунама. За очување врста од интереса за лов, надлежни за ловне фондове ће разграничити мирна подручја за дивљаче;

Canis lupus

- Осигурати, колико је то могуће, оптималне услове за опстанак очувањем станишта, иако фрагментарних, у стању што ближе почетном стању – управљање шумама,
- Забрана криволова ове врсте. Активности везане за лов обављаће се у складу са одредбама Уредбе Владе о ванредним ситуацијама бр. 57/2007, усвојене са изменама и допунама Законом бр. 49/2011, са накнадним изменама и допунама. За очување врста од интереса за лов, надлежни за ловне фондове ће разграничити мирна подручја за дивљаче;

Rhinolophus hipposideros, Rhinolophus ferrumequinum, Rhinolophus euryale, Myotis blythii, Miniopterus schreibersii, Myotis capaccinii, Myotis emarginatus, Myotis myotis.

- Физичка заштита пећинских склоништа од сметње врста:
- Урадиће се постављањем плота у близини улаза (не оградe) који омогућава пролаз слепим мишевима, али не и људима. Постављање заштитног плота испред улаза је боље решење, због осетљивости неких врста слепих мишева на потпуно ограђене просторе (*Miniopterus schreibersii, Rhinolophus ferrumequinum, Myotis myotis*). Веома је важно пратити број слепих мишева пре и после монтаже, како би се уочили корисни или негативни ефекти. Период за извођење монтажних радова мора бити одабран тако да се слепи мишеви не ометају, што значи да у већини случајева слепи мишеви нису присутни током радова.
- Радови ће се изводити у складу са Методолошким упутством за слепе мишеве и управљањем подземних склоништа: <http://www.batlife.ro/wp-content/uploads/2010/03/Liliecii-si-managementul-adaposturilor-subterane-ghid-metodologic.pdf>;
- Извођење радова на еколошкој реконструкцији подземних станишта:
- Изводиће се радови за извлачење земље и страног камена из пећина и санацији седиментног пода из пећина.
- Реализација ове мере вршиће се у складу са нормама и смерницама које је у том погледу разрадило Удружење за заштиту слепих мишева Румуније.

Управљање постојећом вегетацијом око подземних склоништа:

- Управљање постојећом вегетацијом око улаза у склониште мора да има за циљ постизање равнотеже, обезбеђујући заштиту путева лета које користе слепи мишеви, али и спречавање блокирања улаза, што утиче на следеће мишеве или на микроклиматске услове у склоништу. Уопште, циљ је да се задржи што више вегетације око улаза, чиме се обезбеђују погодне руте лета за следеће мишеве, што им даје заштиту од грабежљивих животиња или временских услова. У уклањању вегетације морамо следити минималистички приступ, осим оних дрва која могу изазвати клизишта.
- Обезбеђивање повезаности између склоништа и хранилишта, одржавањем вегетационих коридора.
- Циљ ће бити одржавање вегетационих коридора (арбореалних) између склоништа и хранилишта врста слепих мишева.
- Свест локалног становништва о значају врста слепих мишева.
- Препоручује се организовање састанака са локалним заједницама, као и постављање информативних и упозоравајућих паноа о заштићеним врстама и правилима посета.
- Важно је спречити њихов прогон након кампање.
- Управљање шумским стаништима у корист врста слепих мишева.
- Шуме могу пружити склониште и храну за следеће мишеве, два основна ресурса која се могу побољшати предузимањем специфичних мера:
- Обезбеђивање мреже стабала која већ имају шупљине услед распадања.
- Размак између подручја са великим бројем шупљина не сме бити већи од 1000 м.

- Ако је могуће, треба изабрати стабла која већ показују знаке шупљина или еколошке услове за њихово формирање.
- Дрвеће које пружа склоништа за слепе мишеве мора бити обележено и заштићено.
- Организовање природних граница дуж шумских стаза, на пример одржавањем високих вишегодишњих трава.
- Уређење рубних површина - минимално 30 м ивице до уласка у шуму, природним редоследом, као екотонске површине између шуме и отворених пољопривредних површина, које се настављају живом оградом, дрворедима, водотоцима и сл.
- Искључивање употребе пестицида, посебно инсектицида у случају инфестације, акценат треба ставити на примену превентивних мера.
- Одржавање/поновно увођење врста дрвећа специфичних за локацију – врста са великим бројем инсеката.
- Радње спелеолошког истраживања морају да обављају лица овлашћена уз сагласност Старатеља локације РОСЦИ0129. Забрањено је и прикупљање узорака из пећинске средине.
- Забрана паљења ватре у близини и/или унутар пећина
- Забрана употребе средстава против глодара у оквиру подручја погодних за врсте.

Све горе наведене мере очувања биодиверзитета – заштићене врсте и станишта од националног/заједничког интереса – директно су подређене ТемИ управљања А – Управљање биодиверзитетом, пејзажом и физичким окружењем, и Циљу ТемИ А – Очување биодиверзитета и пејзажа кроз адекватни надзор динамике и структуре ометајућих фактора, чија тема и циљ су саставни део Плана управљања РОСЦИ0129 Северног дела Западног Горжа.

На нивоу реализације сваког пројекта који предлаже програм ИНТЕРРЕГ ИПА КБК Румунија - Србија, узимаће се у обзир специфичне мере очувања сваке врсте/станишта у заштићеним природним подручјима на територији одговарајућих држава, у складу са њиховим плановима управљања (где је примењиво) и посебно законодавство на снази.

Због чињенице да Србија још увек није чланица Европске уније, мрежа Натура 2000 у време писања овог текста није имплементирана. Уколико се у току Програма ово дефинише, процене врста и станишта ће се вршити на нивоу пројекта, тако да се не утиче на интегритет заштићених природних подручја.

3.1.6. Културна баштина и предео

Према Хитној уредби Владе бр. 57/2007 о режиму заштићених природних подручја, очувању природних станишта, дивље флоре и фауне, усвојеној с изменама и допунама Законом бр. 49/2011, предео је дефинисан као „подручје за које становништво сматра да има посебне карактеристике проистекле из акције и интеракције природних и/или људских фактора“. Важност предела истакнута је Законом бр. 451/2002, којим је ратификована Европска конвенција о пределу, усвојена у Фиренци 20. октобра 2000. године, према којој је предео важан чинилац квалитета живота, који доприноси формирању локалних култура, представљајући истовремено основни елемент европског природног и културног наслеђа, који доприноси јачању европског идентитета.

Деградација предела уско је повезана са деградацијом стања очувања биолошке разноврсности. Национална стратегија и Акциони план за очување биодиверзитета за 2014–2020. годину истичу чињеницу да главни антропогени елементи који су изазвали промене у саставу и функцијама еколошких система, укључујући продуктивну способност и способност одрживости биодиверзитета у Румунији, проистичу из циљева стратегија



друштвено-економског развоја, као и из средстава коришћених за њихову имплементацију у периоду 1950–1989. година.

Визуелни утицај узрокован је низом антропогених деловања, међу којима су:

- ❖ Претварање природних и полуприродних еколошких система у производне пољопривредне системе;
- ❖ Наглашена индустријализација услед развоја производне инфраструктуре у великим предузећима. Утицај на предео у овом случају је посредан, узрокован повећаном потрошњом необновљивих минералних и енергетских ресурса, што представља деловање са великим доприносом загађењу ваздуха, површинских и подземних вода или земљишта;
- ❖ Прекомерна експлоатација шума, са непосредним последицама на структуру и функције екосистема, која узрокује еколошки дисбаланс, посебно у хидрографским сливовима у планинском подручју;
- ❖ Извођење опсежних хидротехничких радова у циљу прављења акумулација;
- ❖ Повећање капацитета за производњу електричне енергије у условима повећаних потреба становништва и континуиране урбанизације, које за собом повлачи потрошњу угља лошијег квалитета, експлоатацију и проширење површинских рударских копова ширењем површина које заузимају нееколошка јаловишта, као и и ширење инфраструктуре за дистрибуцију електричне енергије, повећањем броја надземних електроенергетских водова, где обе ове последице доприносе квалитативној деградацији предела;
- ❖ Урбани развој, посебно раст градског становништва, доводи до оштећивања урбаног предела смањењем површине зелених површина или градњом на истима, сечом дрвећа или постојањем неефикасних мера за сакупљање и обраду отпада и отпадних вода;
- ❖ Развој транспортне инфраструктуре распарчавањем природних станишта и, самим тим, предела;
- ❖ Прекомерна експлоатација обновљивих и необновљивих природних ресурса за потребе производних процеса.

Пошто *Програм* не предлаже листу тачних пројеката, у време израде овог Извештаја о животnoj средини није могуће проценити потенцијални утицај на један број објеката који припадају културној баштини. Културна баштина ће се узети у обзир у фази после одобравања *Програма* и акција који ће се даље утврдити у вези са промоцијом културно-туристичких објеката и развојем културних услуга.

3.1.7. Управљање отпадом

Унапређење управљања отпадом доприноси смањењу здравствених и еколошких проблема, смањењу емисије гасова с ефектом стаклене баште (непосредно смањењем емисија са депонија и посредно рециклирањем материјала који се могу извадити и обрадити) и избегавању негативног утицаја на локалном нивоу, као што је: измена предела због депоније, локално загађење воде и ваздуха и неконтролисано расипање отпада.

Актуелни приказ управљања отпадом у округу Тимиш³

У претходним програмским периодима, кроз Секторски оперативни програм за животну средину 2007–2013. и 2014–2020. година, у округу Тимиш имплементиран је Интегрисани систем управљања отпадом за Тимиш, кроз који су реализоване следеће инвестиције:

³ Извор: Окружни план управљања отпадом у округу Тимиш (2019–2025. година)

- ❖ Опрема за селективно одвојено сакупљање отпада;
- ❖ Изградња трансфер станице / сабирних центара:
 - ✓ Трансфер станица Темишвар – капацитета 6.833 т/годишње са припадајућом опремом и уређајима;
 - ✓ Сабирни центар Жимболија – капацитета 16.325 т/годишње са припадајућом опремом и уређајима;
 - ✓ Сабирни центар Деда – капацитета 11.489 т/годишње са припадајућом опремом и уређајима;
 - ✓ Сабирни центар Фађет – капацитета 5.504 т/годишње са припадајућом опремом и уређајима.
- ❖ Изградња интегрисаног центра за управљање отпадом у Гизели:
 - ✓ Станица за сортирање – капацитета 16.111 т/годишње;
 - ✓ Погон за компостирање – капацитета 1.781 т/годишње;
 - ✓ Погон за механичко-биолошку обраду – капацитета 77.018 т/годишње;
 - ✓ Одговарајућа еколошка депонија – капацитет ћелије 1.

Инвестиције из сопствених локалних фондова и Управе Фонда за животну средину:

- ❖ Станица за сортирање Темишвар (којом тренутно управља SC Colterm SA) са две линије: линија за ручно сортирање – капацитета 41.384 т/годишње; линија за енергетско искоришћење – капацитета 134.874 т/ годишње.

Имплементација ових пројеката довела је до садашње поделе округа Тимиш на зоне сакупљања отпада:

- Зона 1 Темишвар – која покрива град Темишвар, са 9 приградских административно-територијалних јединица (општине Думбравица, Гирода, Ђармата, Ђирок, Мошница Ноуа, Орцишоара, Реметеа Маре, Шаг и Санмихају Роман), које опслужује станица за сортирање Темишвар; остаци отпада из станице за сортирање стижу на депонију Гизела; такође, постоје још 22 општине у зони 1, које опслужује трансфер станица Темишвар; одавде се отпад (осим стакла) транспортује у Гизелу; Зона 2 Жимболија – која покрива градове Жимболију и Санниколау Маре и 14 општина, које опслужује сабирни центар Жимболија; одавде се сав отпад (осим стакла) транспортује у Гизелу;
- Зона 3 Дета – која покрива градове Дету, Чакову и Гатају и 13 општина, које опслужује сабирни центар Deta; одавде се сав отпад (осим стакла) транспортује у Гизелу.
- Зона 4 Фађет – која покрива град Фађет и 11 општина, које опслужује сабирни центар Фађет; одавде се сав отпад (осим стакла) транспортује у Гизелу.
- Зона 0 Гизела – која покрива градове Лугож, Бузијаш и Рекаш и 20 општина, које директно опслужује станица за сортирање, постројење за компостирање, постројење за механичко-биолошку обраду и депонија Гизела.

Са становишта утицаја на животну средину, из квантификавања емисије гасова с ефектом стаклене баште, спроведеног према Методологији за израду планова управљања отпадом по окрузима, произашле су следеће количине просечних нето емисија CO_{2e} (тона/годишње).

Табела 13. Просечне нето емисије CO_{2e} (Извор: Окружни план управљања отпадом у округу Тимиш (2019–2025. година)

Назив	Укупне просечне емисије (тона CO _{2e} /годишње)
Мешовити отпад, претворен у RDF и транспортован директно на инсинерацију	2.423,26
Одвојено сакупљен и компостиран биоотпад (аеробно)	3,91
Одвојено сакупљен и рециклиран амбалажни отпад	-30.113,83
Мешовити, механичко-биолошки обрађени отпад аеробним поступком, уз одлагање отпада на депонију	10.600,27
УКУПНО	- 17.086,39

У датом приказу ситуације, врши се само енергетско искоришћење отпада који настаје сортирањем остатака отпада из зоне 1 (град Тимишвар и 9 приградских административно-територијалних јединица) на линији за енергетско искоришћење у оквиру станице за сортирање Тимишвар.

Актуелни приказ управљања отпадом у округу Караш-Северин⁴:

У претходним програмским периодима, кроз Секторски оперативни програм за животну средину 2007–2013. година, у округу Караш-Северин имплементиран је Интегрисани систем управљања отпадом Караш-Северин, кроз који су реализоване следеће инвестиције:

- ❖ Трансфер станице – 5 ком. – капацитета 33.848 т/годишње;
- ❖ Станице за сортирање – 1 ком. – капацитета 33.731;
- ❖ Постројење за механичко-биолошку обраду, укључујући линију за обраду зеленог отпада – 1 ком. – капацитета 63.869 т/годишње;
- ❖ Одговарајућа депонија – 1 ком. – капацитета – сса 5.000.000 т/годишње.

На основу постојећих постројења и тока отпада, прорачунат је начин постизања циљева горе наведених инвестиција, који укључује прорачун количина отпада потребних за управљање, по токовима.

Ове количине су израчунате узимајући у обзир следеће информације и претпоставке:

- узета је 100% покривеност услугама јавне хигијене, почевши од краја 2020. године, током целог планског периода;
 - узето је да су сва постројења реализована кроз Интегрисани систем управљања отпадом оперативна почев од краја 2020. године;
- узета је стопа сакупљања рециклажног отпада од 52% до 2025. године иако постоји ризик да се ни та стопа не може постићи кроз систем сакупљања који је предложио Интегрисани систем управљања отпадом (са сабирних места). Овоме се додаје стопа сакупљања рециклажног отпада од стране других сакупљача отпада / оператора који врше рециклажу, директно од становништва (сса 5%);
- степен корисности станице за сортирање за 2020. годину (75%), односно постројења за механичко-биолошку обраду за фазу механичке обраде (3%), процењен је према Приручницима за руковање постројењима и у складу са законским одредбама (Хитна уредба Владе 74/2018);
- део отпада из станице за сортирање може се искористити, као RDF, у погонима за производњу цемента;
- зелени отпад из паркова и башта моћи ће да се обрађује компостирањем на посебној

⁴ Извор: Окружни план управљања отпадом у округу Караш-Северин, 2020–2025. година

- линији намењеној овој фракцији у оквиру постројења за механичко-биолошку обраду;
- у садашњој ситуацији, није предвиђено одвојено сакупљање биоотпада од становништва, привредних субјеката и са пијаца;
- целокупан мешовити неразградиви и нерециклажни отпад може се обрађивати у постројењу за механичко-биолошку обраду;
- отпад од чишћења улица одлази директно на депонију;
- процењује се да ће се количина „Другог одвојено сакупљеног рециклажног отпада“ (дрво, кабастни отпад, текстил итд.) сакупити путем посебних кампања сакупљања специјалних токова и да ће бити подвргнута операцијама сортирања/расклапања, уз повећање стопе рекулперације и припреме за рециклажу и/или поновну употребу;
- депоноване количине укључују: инертни отпад од чишћења улица, остатак отпада из станице за сортирање који се не може искористити у енергетске сврхе, остатак отпада из постројења за механичко-биолошку обраду и станице за компостирање.

Актуелни приказ управљања отпадом у округу Мехединци⁵:

При изради Плана управљања отпадом у округу Мехединци (2019–2025. година), тј. у априлу 2019. године, „Интегрисани систем управљања отпадом у округу Мехединци“ није био довршен. Стога, у наставку дајемо приказ тренутне ситуације:

- ❖ У 2016. години у округу је пословало девет привредних субјеката који пружају услуге јавне хигијене. Услуге које пружају ова предузећа покривају пет урбаних средина, тј: Дробета Тр. Северин, Оршова, Баја де Арама, Стрехаја, Ванжу Маре, као и 38 сеоских места;
- ❖ Одвојено сакупљање отпада од становништва спроводи се само у Дробета Тр. Северину и Оршови;
- ❖ Стопа коришћења услуга јавне хигијене износи 100% у урбаним и 100% у руралним срединама.

Тренутно је округ подељен на 5 зона за управљање отпадом, и то:

- Зона 1 за управљање отпадом, покрива северозападни део округа (обухвата град Оршову). Ову зону ће опслуживати трансфер станица у Оршови и централно постројење за управљање отпадом у Маловцу;
- Зона 2 за управљање отпадом, покрива североисточни део округа (обухвата град Баја де Арама). Ову зону ће опслуживати трансфер станица у Баја де Арами и централно постројење за управљање отпадом у Маловцу;
- Зона 3 за управљање отпадом, покрива источни део округа (обухвата град Стрехаја). Ову зону ће опслуживати трансфер станица у Стрехаји и централно постројење за управљање отпадом у Маловцу;
- Зона 4 за управљање отпадом, покрива јужни део округа (обухвата град Ванжу Маре). Ову зону ће опслуживати трансфер станица у Ванжу Мареу и централно постројење за управљање отпадом у Маловцу;
- Зона 5 за управљање отпадом, покрива средишњи део округа (обухвата велики део града Дробета Турну Северина и општину Изворул Барзи). Ову зону ће директно опслуживати централно постројење за управљање отпадом које ће бити изграђено у Маловцу.

У циљу добијања ефикасног система управљања отпадом, инфраструктура система управљања отпадом у округу Мехединци функционисаће на следећи начин:

- Трансфер станица Оршова (зона 1) – капацитета сса 8245 тона/годишње ;
- Трансфер станица Баја де Арама (зона 2) – капацитета сса 5143 тона/годишње ;
- Трансфер станица Стрехаја (зона 3) – капацитета сса 11.517 тона/годишње ;

⁵ Окружни план управљања отпадом у округу Мехединци (2019–2025. година)

о Трансфер станица Ванжу Маре (зона 4) - капацитета сса 13.463 тона/годишње ;
о Центар за управљање отпадом, који укључује станицу за механичко-биолошку обраду / биостабилизацију, станицу за сортирање и депонију смештену у Маловцу у Зони 5, поред Дробета Турну Северина.

Са становишта утицаја на животну средину, из квантификавања емисије гасова с ефектом стаклене баште, спроведеног према Методологији за израду планова управљања отпадом по окрузима, произашле су следеће количине просечних нето емисија CO_{2e} (тона/годишње):

Табела 14. Просечне нето емисије CO_{2e} (Извор: Окружни план управљања отпадом у округу Мехединци (2019–2025. година)

Назив	Укупне просечне емисије (тона CO _{2e} /годишње)
Сакупљени и на одговарајућој депонији ускладиштени мешовити отпад	6.622,80
Мешовити биоотпад отпад, претворен у RDF и транспортован директно на инсинерацију	123,88
Одвојено сакупљен и компостиран биоотпад (аеробно)	38,934
Одвојено сакупљен и рециклиран амбалажни отпад	-9.072
Мешовити, механичко-биолошки обрађени отпад аеробним поступком, уз одлагање отпада на депонију	5.111,50
УКУПНО	2.825

У датом приказу ситуације, врши се енергетско искоришћење отпада који настаје сортирањем рециклажног отпада и отпада проистеклог из механичке обраде пре и после биолошке обраде стабилизацијом. Процењена просечна количина ове врсте отпада је сса 500 т/годишње, што представља сса 60% годишње сакупљеног комуналног отпада.

Жеља је да се у прихватљим областима *Програма* настави финансирање обраде отпада како би се предупредили ризици по животну средину и здравље људи који могу настати. Уочена је слаба употреба јавних комуналних услуга у управљању отпадом, али и постојање неконтролисаних депонија.

Управљање отпадом у Србији у шест округа уређују надлежни органи, који захтевају усвајање мера превенције и заштите животне средине успостављањем правног оквира о управљању отпадом и његовом применом.

Већина комуналног отпада на подручју Србије сакупља се у количини од 60% (најефикасније у градским срединама), док се у руралном подручју шест округа укључених у *Програм* суочавају са његовим неконтролисаним одлагањем или спаљивањем. Само мали део сакупљеног отпада се одваја и рециклира, остатак завршава на легалним депонијама, али пуно отпада завршава на неодговарајућим депонијама које загађују околину.⁶

Осим тога, уочавамо многа подручја с активним или историјским рударским и металуршким загађењем, која захтевају инвестиције за ревитализацију и регенерацију погођених територија.

Подручја на граници са Румунијом, са много руралних средина, у којима се реализује сарадња суочавају се са неадекватним управљањем комуналним и сличним отпадом. Међутим, власти улажу напоре како би унапредили ове аспекте, посебно путем

⁶ [Solid Waste Sector – Overview](#), Flanders Investment and Trade Market Survey, Economic and Trade Office Embassy of Belgium Belgrade May 2017

претприступних инструмената финансирања.

Стратегија управљања отпадом Србије за период 2010–2019. предлаже следеће циљеве:

- одређивање основне оријентације и циљева управљања отпадом у Републици Србији за наредни период, у сагласности са политиком ЕУ;
- непосредне активности усклађивања домаћег законодавства Србије са законодавством Европске уније;
- идентификовање одговорности за отпад те значаја и улоге власничког усмеравања овог капитала;
- постављање циљева управљања отпадом за краткорочни и дугорочни период;
- утврђивање мера и активности које треба усвојити за достизање постављених циљева.

Због поштовања националног законодавства и усвајања европског законодавства, у шест округа (Севернобанатски, Средњобанатски, Јужнобанатски, Браничевски, Борски и Подунавски) спроведена су само два велика пројекта о управљању отпадом у периоду 2010–2019. година:

- Regional Waste Management System Pančevo
- Construction of the Regional Waste Management, Centre in Zrenjanin.

Жеља је да се кроз овај програм наставе пројекти управљања отпадом, а важан фактор може представљати размена добрих пракси и искустава између ове две партнерске земље.

3.1.8. Управљање ризицима узрокованим климатским променама

Загађење угљен-диоксидом је расло убрзаном брзином, са ризиком од достизања глобалног загревања на 1,5 степени Целзијуса у наредних 15 година, уместо на крају века. Ово је један од главних закључака историјског извештаја који су одобрили делегати из 195 земаља и објавила Међувладина комисија за климатске промене (ИПЦЦ).⁷

Прилагођивање је било од посебног интереса током разматрања недавно завршене Конференције страна (КОП26). Стране су успоставиле програм рада за дефинисање глобалног циља прилагођавања, који ће идентификовати колективне потребе и решења за климатску кризу која већ погађа многе земље.⁸

Према најновијим извештајима, климатске промене имају улогу у повећању ризика од опасних временских појава, катастрофа, поплава, пожара вегетације. Из ове перспективе, управљање ризиком у случају ових катастрофа мора имати учинак, и мора постати права компонента интегрисаног управљања ванредним ситуацијама. Важне су и мере за спречавање и смањење проблема изазваних последицама климатских промена.

Да би се повећала отпорност на климатске промене, неопходно је предузети акције на националном и регионалном нивоу. Резултати процене ризика су основа за утврђивање и одређивање приоритета најприкладнијих мера.

Процене за Србију су да се до краја овог века може очекивати пораст температуре за чак 4 степена С ако се одрже ови трендови и акције остану на сценарију без акција. У поређењу са температурним променама, где се очекује повећање у целој Европи, будући тренд падавина је нешто сложенији. Процењује се да ће доћи до пада током лета на Средоземном мору, тако да се и за Србију очекује будуће смањење падавина од 20% током лета.

⁷ https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_Full_Report.pdf

⁸ : <https://unfccc.int/news/cop26-reaches-consensus-on-key-actions-to-address-climate-change>

Ове климатске промене засигурно доприносе чешћим сушама, али и већој вероватноћи поплава због сложене и измењене интеракције климатских елемената. Међутим, североисточни део Србије није био угрожен приликом последњих поплава.

Ширење појава узрокованих климатским променама захтева интегрисане акције, обједињене у управљању ризицима које исте стварају. *Програм* посвећује пажњу овим питањима кроз Специфични циљ 4 Приоритета 1, који се односи и на „Промовисање прилагођавања климатским променама, предупређивање ризика и отпорност на катастрофе, водећи рачуна о екосистемском приступу”, у која потпадају поплаве, раније одговорности за животну средину или могуће кумулативне индустријске несреће. У том смислу, спровођење планова управљања ризицима од поплава на Дунаву, израђених у оквиру примене Директиве о поплавама, односи се на значајно смањење ризика од поплава до 2021. године, с обзиром на потенцијални утицај климатских промена.

Што се тиче података о падавинама, преко 90% прогнозираних климатских модела показало је јаке суше током лета, посебно у јужној и југоисточној Румунији (са негативним одступањима у односу на период 1980–1990. година, за више од 20%). Што се тиче зимских падавина, одступања су мања, а неизвесност већа.

Пољопривреда представља најугроженију област и она ће моћи да добија подршку применом посебних циљева овог програма, укључујући ревитализацију напуштених индустријских зона, стабилизацијом погођених зона са специфичном вегетацијом или опоравком одређених површина које се могу укључити у посебне акције за промовисање обновљиве енергије из биомасе у оквиру заједничких пројеката (примери врста: *Miscanthus giganteus*, *sorgum* итд).

У контексту управљања ризицима узрокованим климатским променама, такође је потребно ревитализовати деградирани станишта и створити услове за раст ових подручја, што је акција за коју подршка пољопривредника представља важан фактор. У будућности ће бити потребно да се посебна пажња посвети утицају климатских промена на станишта и живот у заједницама свих врста, имајући у виду потребу еколошке рехабилитације и обнове.

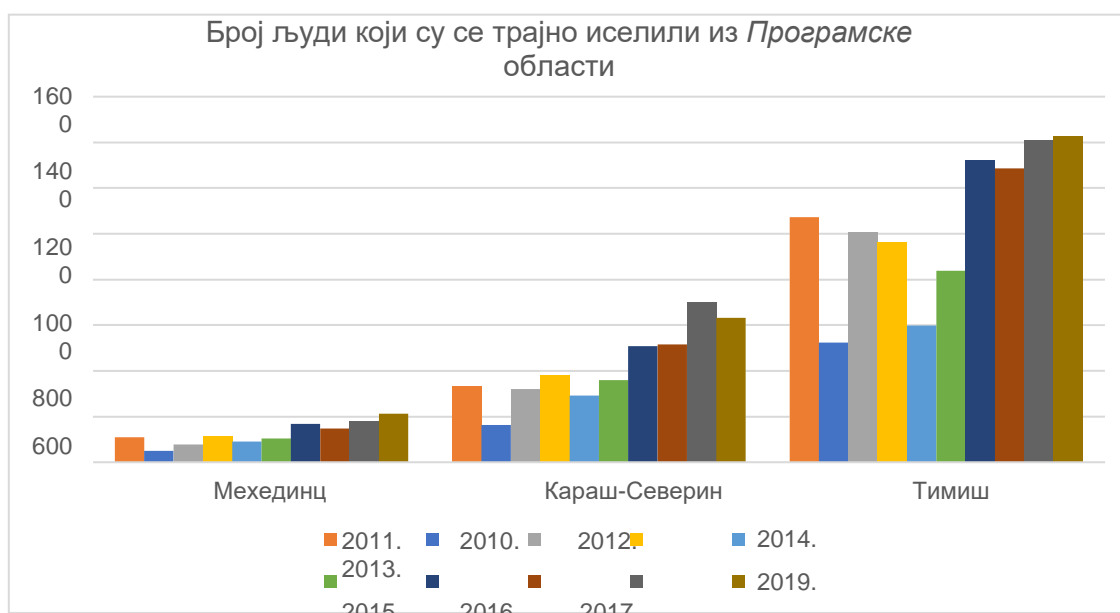
3.1.9. Становништво и здравље људи

Информисаност и свест становништва су на недовољном нивоу за спровођење мера за смањење и ублажавање феномена загађења, првенствено феномена узрокованих климатским променама и екстремним појавама до којих оне доводе. У тренутној ситуацији, постоји утицај загађења на здравље и животну средину, с тим да се уочава недовољна инфраструктура за управљање отпадом и отпадним водама. Пример је да: „у Србији само 12% становништва је повезано на систем пречишћавања градских отпадних вода. У Румунији је скоро половина становништва повезана на системе прикупљања отпадних вода са великим разликама између урбаних и руралних средина“.

Очекује се да ће циљеви Програма имати значајне ефекте на животну средину, те се предлажу мере ублажавања и праћења. Примена ових мера, на нивоу конкретних пројеката у овом *Програму*, доведиће до значајних позитивних ефеката на животну средину, као и на питања која се тичу биодиверзитета, становништва, здравља људи, фауне, флоре, тла, воде, ваздуха, климатских фактора, материјалних добара, културне баштине, укључујући архитектонско и археолошко наслеђе, предео, као и однос између ових фактора.

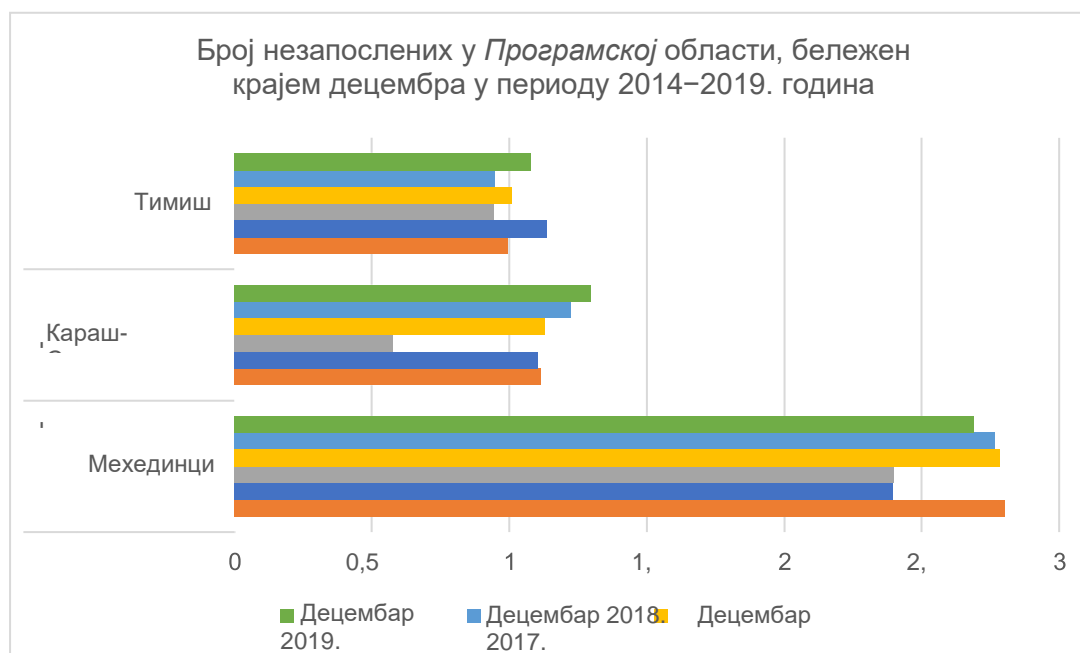
У периоду 2012–2019. година становништво се на националном нивоу смањило за 3,39%, с тим да је исти тренд забележен у окрузима Мехединци, са смањењем од 8,72%, и Караш-Северин са смањењем од 7,90%. На другој страни налази се округ Тимиш, који је у наведеном периоду забележио раст од 2,81%.

У истом периоду, 2012–2019. година, удео градског становништва већи је у окрузима Караш-Северин (53,66% – становништво у градској средини наспрам 46,33% становништва у руралној средини) и Тимиш (59,09% – становништво у градској средини наспрам 40,90% становништва у руралној средини) у поређењу са округом Мехединци где је становништво претежно сеоско (46,29% – становништво у градској средини наспрам 53,70% становништва у руралној средини).



Слика 6. Број људи који су се трајно иселили са румунске стране Програмске области
(Извор: TEMPO on-line – INSSE)

Како то проистиче са слике 6, може се уочити да се у последњих 5 година константно повећавао број људи који су се трајно иселјавали, премашивши 1200 особа у округу Тимиш, 500 особа у округу Караш-Северин, односно 100 особа у округу Мехединци, у поређењу са периодом 2011–2015. година.



Слика 7. Број незапослених (у процентима) бележен крајем децембра у периоду 2014–2019. година на румунској страни Програмске области (Извор: TEMPO on-line – INSSE)

На слици 7 може се приметити да се удео незапослених у окрузима Тимиш и Караш-Северин одржава на нивоу до 1,5% за анализирани период. Повећан удео броја незапослених бележи се у округу Мехединци, са максимумом у децембру 2015, односно периоду децембар 2017. – децембар 2019. године.

4. ДНСХ ПРИНЦИП (DO NOT SIGNIFICANT HARM⁹ И ИМУНИЗАЦИЈА ПРОТИВ КЛИМАТСКИХ ПРОМЕНА¹⁰

Концепт ДНСХ (DO NOT SIGNIFICANT HARM)

Према члану 9(4), „циљеви фондова ће се пратити у складу са циљем промовисања одрживог развоја, како је наведено у члану 11 ТФУЕ¹¹, узимајући у обзир циљеве Одрживог развоја ОУН, Париски споразум и принцип „Не чини значајну штету“.

Горе поменуте мере заштите животне средине такође ће узети у обзир процену циљева ДНСХ – Уредбе о опоравку и отпорности (Recovery and Resilience Facility Regulation), (2021 /К 58/01) ДНСХ – Technical guidance on the application of ”do no significant harm” under the Recovery and Resilience Facility Regulation и укључујући информације Европске комисије – Техничке смернице о имунизацији инфраструктуре на климатске промене у периоду 2021-2027 (2021 К 373/01), како следи:

⁹ Commission Notice – Technical guidance on the application of ”do not significant harm” under the Recovery and Resilience Facility Regulation

¹⁰ Саопштење Комисије – Техничке смернице у вези са имунизацијом инфраструктуре против климатских промена у периоду 2021-2027.

¹¹ Treaty of the Functioning of the European Union (TFEU)

- Енергетска ефикасност – предлаже мере за ублажавање климатских промена, односно исплативе алтернативне мере енергетске ефикасности приликом доношења инвестиционих одлука, посебно уштеде енергије у смислу исплативе крајње употребе;
- Адаптација и управљање ризиком на климатске промене – предлаже мере за прилагођавање климатским променама за инфраструктурне пројекте који се фокусирају на обезбеђивање адекватног нивоа отпорности на утицај климатских промена, што укључује опасне временске појаве. Дакле, 6 циљева датих у документу Европске комисије „Technical guidance on the application of ”do not significant harm” under the Recovery and Resilience Facility Regulation“ у односу на циљеве предвиђене нацртом Програма ИНТЕРРЕГ ИПА КБК Румунија-Србија 2021-2027. представљене су у табели:

Циљеви заштите животне средине према принципу ДНСХ	Специфични циљеви у оквиру програма ИНТЕРРЕГ ИПА КБК Румунија-Србија 2021-2027.
Ублажавање климатских промена значајним смањењем емисије гасова стаклене баште (ГСБ);	ОС 1 - Јачање заштите и очувања природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући урбана подручја, и смањење свих облика загађења; ОС 2 - Промовисање обновљиве енергије у складу са Директивом о обновљивој енергији (ЕУ) 2018/2001, укључујући критеријуме одрживости који су у њој наведени; ОС 3 - Промовисање енергетске ефикасности и смањење емисије гасова стаклене баште.
Прилагођавање климатским променама смањењем повећаног негативног утицаја на тренутну климу и очекивану будућу климу, на саму делатност или на људе, природу или добра;	
Одрживо коришћење и заштита вода и морских ресурса;	
Циркуларна економија, укључујући превенцију отпада и рециклажа;	
Спречавање и контрола загађења;	
Заштита и обнављање биодиверзитета и екосистема.	

Концепт ублажавања и прилагођавања климатским променама

Кохезиона политика је утврдила да фондови треба да подрже активности које испуњавају климатске стандарде ЕУ и еколошке циљеве и не би значајно штетиле еколошким циљевима предложеним у члану 17. Уредбе (ЕУ) бр. 2020/852.

Члан 17. Уредбе (ЕУ) бр. 2020/852 дефинише „значајну штету“ у вези са 6 еколошких циљева, како следи:

- ❖ Сматра се да активност узрокује значајну штету *ублажавању климатских промена* ако има као резултат производњу значајне количине гасова стаклене баште;
- ❖ Сматра се да активност проузрокује значајну штету у смислу *прилагођавања на климатске промене* ако доводи до повећања негативног утицаја на тренутну климу али и на климатске прогнозе, на саму активност, на људе, природу или добра;
- ❖ Сматра се да активност узрокује значајну штету *одрживом коришћењу и заштити вода и морских ресурса* ако је штетна за добро стање или добар еколошки потенцијал водних тела, укључујући површинске воде и подземне воде, или за добро стање водене средине;
- ❖ Сматра се да активност узрокује значајну штету *кружној економији, укључујући спречавању и рециклажи отпада*, ако доводи до значајне неефикасности у коришћењу материјала или у директном или индиректном коришћењу природних ресурса или ако значајно повећава стварање, спаљивање или одлагање отпада, или да ли дуготрајно одлагање отпада може проузроковати значајну и дугорочну штету животној средини;
- ❖ Сматра се да активност узрокује значајну штету у *спречавању и контроли загађења* ако доводи до значајног повећања емисије загађујућих материја у ваздух, воду или земљиште;
- ❖ Сматра се да активност узрокује значајну штету *заштити и обнављању биодиверзитета и екосистема* ако је значајно штетна за добро стање и отпорност екосистема или штетна за статус очувања станишта и врста, укључујући оне од интереса за Европску унију. .

Ублажавање климатских промена и прилагођавање њима ће се примењивати у оквиру СЕА процедуре за оне приоритете/специфичне циљеве из којих ће се развијати будући пројекти који ће се наћи касније у анексима Директиве ЕИМ (2011/92/ЕУ о процени ефеката одређених јавних и приватних пројеката на животну средину).

Као релевантно за документ Европске комисије, Техничке смернице о имунизацији инфраструктуре од климатских промена у периоду 2021-2027, Програм ИНТЕРРЕГ ИПА КБК Румунија-Србија 2021-2027, предлаже кроз приоритет 1 – Заштита животне средине и управљање ризиком и његове специфичне циљеве, односно :

ОС 1 - Ојачати заштиту и очување природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући и подручја насеља, и смањити све облике загађења;

ОС 2 - Промовисање енергије из обновљивих извора у складу са Директивом о обновљивој енергији (ЕУ) 2018/2001, укључујући критеријуме одрживости предвиђене у њој;

ОС 3 - Промовисање енергетске ефикасности и смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште;

ОС 4 - Промовисати прилагођавање климатским променама и превенцију ризика од катастрофа узимајући у обзир приступе засноване на екосистемима, ублажавање климатских промена и прилагођавање.

На тај начин представљамо даље чињенице везане за климатске промене у вези са нацртом Програма ИНТЕРРЕГ ИПА КБК Румунија-Србија 2021-2027:

Ублажавање климатских промена	Прилагођавање климатским променама
Потражња за енергијом у индустрији и сродне емисије ГСК: Није потребно;	Топлотни таласи (укључујући утицај на здравље људи, животиња и биљака, оштећења пољопривреде и шумске пожаре); Ово прилагођавање климатским променама је подржано промовисањем ОС 4 – Промовисање прилагођавања климатским променама и превенције ризика од

Ублажавање климатских промена	Прилагођавање климатским променама
	катастрофа, отпорности узимајући у обзир приступе засноване на екосистемима.
Потражња за енергијом у стамбеном и грађевинском сектору и повезане емисије ГСБ; Ово ублажавање климатских промена је подржано промовисањем ОС 3, промовисањем енергетске ефикасности и смањењем емисије гасова са ефектом стаклене баште;	Суша (укључујући смањење доступности и квалитета воде и повећање потражње за водом); Ово прилагођавање климатским променама је подржано промовисањем ОС 4 – Промовисање прилагођавања климатским променама и превенције ризика од катастрофа, и отпорности узимајући у обзир приступе засноване на екосистемима.
ГСБ у пољопривреди; Није случај;	Управљање екстремним поплавама и падавинама: Ово прилагођавање климатским променама је подржано промовисањем ОС 4 – Промовисање прилагођавања климатским променама и превенције ризика од катастрофа, и отпорности узимајући у обзир приступе засноване на екосистемима.
ГСБ у управљању отпадом; Није случај;	Олује и јаки ветрови (укључујући оштећења инфраструктуре, зграда, пољопривредних култура и шума), клизишта;
Обрасци путовања и емисије гасова са ефектом стаклене баште настале транспортом; Није случај;	Пораст нивоа мора, екстремне олује, обална ерозија и продор слане воде; Није случај;
Емисије ГСБ из производње енергије; Ово ублажавање климатских промена је подржано промовисањем ОС 2- Промовисање енергије из обновљивих извора у складу са Директивом о енергији из обновљивих извора (ЕУ 2018/2001, укључујући критеријуме одрживости који су у њој наведени);	Хладни таласи, оштећења од мрза и одмрзавања; Није случај
Коришћење земљишта, промена коришћења земљишта, шумарство и биодиверзитет; Није случај.	

ИНТЕРРЕГ ИПА КБК програм Румунија-Србија 2021-2027 бави се главним изазовима у погледу приступа климатским променама, поштујући следеће правце деловања на нивоу Европске уније:

- усклађен је с циљевима Париског споразума и климатским циљевима ЕУ промовисањем обновљиве енергије и енергетске ефикасности који се приближавају смањењу ГСБ; могу допринети циљевима које је Румунија преузела за временске хоризонте 2030., односно 2050.;
- компатибилан је са местом у преласку на нулте нето емисије ГСБ и климатску неутралност до 2050. године, укључујући циљеве смањења ГСБ за 2030. промовисањем обновљиве енергије и енергетске ефикасности који се приближавају смањењу ГСБ; могу допринети циљевима које је Румунија преузела за временске хоризонте 2030., односно 2050.;
- обезбеђује/олакша инвестиције које „не штете значајно“ еколошким циљевима јачањем

заштите и очувања природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући насељено подручје, и смањењем свих облика загађења

- обезбеђује адекватан ниво отпорности на екстремне и споро развијајуће ефекте климатских промена промовишући прилагођавање климатским променама и превенцију ризика од катастрофа и отпорност, узимајући у обзир приступе засноване на екосистемима.

Анализа специфичних циљева у оквиру Програма ИНТЕРРЕГ ИПА КБК Румунија-Србија 2021-2027 у погледу аспеката који се односе на ублажавање климатских промена:

Главне бриге ЕУ	Идентификација аспеката у вези са ублажавањем климатских промена	Мере за ублажавање климатских промена у оквиру Програма ИНТЕРРЕГ ИПА КБК Румунија-Србија 2021-2027
Прелазак на економију друштво ниским емисијама угљеног диоксида	<p>Усклађеност са климатским пактом из Глазгова и недавно усвојеним документима на КОП26¹²;</p> <p>Усклађеност са дугорочном стратегијом ЕУ и циљевима емисија за 2020. годину;</p> <p>Усклађеност са Националним планом за енергију и климу (ПНЕК) (када се 2023. допуне са новим циљевима ЕУ за 2030. и са климатском неутралности до 2050. године);</p> <p>Усклађеност са принципом „енергетска ефикасности изнад свега“;</p> <p>Усклађеност са принципом „нема значајне штете“ дотичним еколошким циљевима.</p>	<p>ОС 2 – Промовисање обновљиве енергије у складу са Директивом о обновљивој енергији (ЕУ) 2018/2001, укључујући критеријуме одрживости који су у њој наведени:</p> <p>Са циљем обновљиве енергије од најмање 32% и адекватним финансирањем и подршком за осигурање имплементације пројеката обновљиве енергије, посебно на локалном нивоу, може се рећи да је чиста енергија од суштинског значаја за одрживу будућност. Решења развијена кроз заједничке пилот акције у области обновљиве енергије и потрошње енергије на одржив начин ће смањити утицај на животну средину и заштитити здравље људи у пограничном подручју, а истовремено ће допринети одрживом економском развоју.</p> <p>Оптимални и незапаљиви обновљиви извори енергије не само да смањују загађење ваздуха, чинећи људе мање рањивим на болести, већ могу помоћи да се избегну емисије гасова са ефектом стаклене баште и да се заштите заједнице од опасних ефеката климатских промена. У складу са принципом „Не изазивајте значајну штету“, не треба подстицати сагоревање биомасе за грејање домаћинства, посебно у подручјима где су прекорачене граничне вредности ЕУ за ПМ и Б(а)П.</p> <p>ОС 3- Промовисање енергетске ефикасности и смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште:</p>

¹² <https://ukcop26.org/cop26-president-remarks-at-closing-plenary/>

Главне бриге ЕУ	Идентификација аспеката у вези са ублажавањем климатских промена	Мере за ублажавање климатских промена у оквиру Програма ИНТЕРРЕГ ИПА КБК Румунија-Србија 2021-2027
		<p>Улагање у енергетску ефикасност није само веома ефикасан начин да се смањи емисија гасова са ефектом стаклене баште, већ и да се помогне у постизању европског климатског циља и ублажавању еколошких изазова, посебно загађења ваздуха.</p> <p>Ове инвестиције такође стимулишу локалне економије стимулишући иновативне локалне индустрије, грађевинаре, произвођаче и компаније за енергетске услуге, стварајући одржива радна места и дугорочне економске и финансијске користи.</p>
<p>Потражња за енергијом у стамбеном и грађевинском сектору</p>	<p>Програм ИНТЕРРЕГ ИПА КБК Румунија-Србија 2021-2027 ће изазвати смањење употребе енергије у јавним/стамбеним зградама</p>	<p>ОС 3- Промовисање енергетске ефикасности и смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште:</p> <p>Улагање у енергетску ефикасност није само веома ефикасан начин да се смањи емисија гасова са ефектом стаклене баште, већ и да се помогне у постизању европског климатског циља и ублажавању еколошких изазова, посебно загађења ваздуха.</p> <p>Ове инвестиције такође стимулишу локалне економије стимулишући иновативне локалне индустрије, грађевинаре, произвођаче и компаније за енергетске услуге, стварајући одржива радна места и дугорочне економске и финансијске користи..</p>
<p>Емисије ГСБ из производње енергије</p>	<p>Програм ИНТЕРРЕГ ИПА КБК Румунија-Србија 2021-2027 ће изазвати смањење потрошње енергије; промовисаће снабдевање енергијом из обновљивих извора енергије, што ће допринети смањењу емисије ГСБ у региону</p>	<p>ОС 2 – Промовисање обновљиве енергије у складу са Директивом о обновљивој енергији (ЕУ) 2018/2001, укључујући критеријуме одрживости који су у њој наведени:</p> <p>Са циљем обновљиве енергије од најмање 32% и адекватним финансирањем и подршком за осигурање имплементације пројеката обновљиве енергије, посебно на локалном нивоу, може се рећи да је чиста енергија од суштинског значаја за одрживу будућност. Решења развијена кроз заједничке пилот акције у области обновљиве енергије и потрошње енергије на одржив начин ће смањити утицај на животну средину и заштитити здравље људи у пограничном подручју, а</p>

		<p>истовремено ће допринети одрживом економском развоју.</p> <p>Оптимални и незапаљиви обновљиви извори енергије не само да смањују загађење ваздуха, чинећи људе мање рањивим на болести, већ могу помоћи да се избегну емисије гасова са ефектом стаклене баште и да се заштите заједнице од опасних ефеката климатских промена. У складу са принципом „Не изазивајте значајну штету“, не треба подстицати сагоревање биомасе за грејање домаћинства, посебно у подручјима где су прекорачене граничне вредности ЕУ за ПМ и Б(а)П.</p> <p>ОС 3- Промовисање енергетске ефикасности и смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште: Улагање у енергетску ефикасност није само веома ефикасан начин да се смањи емисија гасова са ефектом стаклене баште, већ и да се помогне у постизању европског климатског циља и ублажавању еколошких изазова, посебно загађења ваздуха.</p> <p>Ове инвестиције такође стимулишу локалне економије стимулишући иновативне локалне индустрије, грађевинаре, произвођаче и компаније за енергетске услуге, стварајући одржива радна места и дугорочне економске и финансијске користи.</p>
--	--	---

Анализа специфичних циљева Програма ИНТЕРРЕГ ИПА КБК Румунија-Србија 2021-2027 што се тиче чињеница везаних за прилагођивање климатским променама:

Главне бриге ЕУ	Идентификација аспеката у вези са прилагођивањем климатским променама	Мере за прилагођивање климатским променама у оквиру Програма ИНТЕРРЕГ ИПА КБК Румунија-Србија 2021-2027
Прелазак на економију и друштво отпорне на климатске промене	Усклађеност са општим циљем Париског споразума о прилагођавању; Усклађеност са преласком на отпорност на климатске промене (са адекватним нивоом отпорности на екстремне ефекте и климатске промене које се споро развијају); Усклађеност са другим релевантним стратешким документима о прилагођавању климатским променама;	Спровођење мера за смањење загађења и подизање свести (нпр. спречавање стварања отпада, сакупљање, третман, сортирање и мере 5Р); Улагања у активности посвећене контроли загађења и рехабилитацији река и напуштеног индустријског земљишта; Улагања у мере квалитета ваздуха (нпр. мреже за праћење квалитета ваздуха) и мере смањења буке;

Главне бриге ЕУ	Идентификација аспеката у вези са прилагођивањем климатским променама	Мере за прилагођивање климатским променама у оквиру Програма ИНТЕРРЕГ ИПА КБК Румунија-Србија 2021-2027
	Усклађеност са Стратегијом прилагођавања ЕУ климатским променама.	Улагања у мере енергетске ефикасности у погледу јавне инфраструктуре; Промовисање мера енергетске ефикасности и ефикасности коришћења ресурса, демонстрационих пројеката и иницијатива за смањење ГСБ и загађивача ваздуха; Улагања у мере подршке за смањење ГСБ и загађивача ваздуха; Обнова природних подручја (нпр. шуме, обале река) ради спречавања поплава и клизишта
Топлотни таласи / Суша	Насељено подручје вс. категорије становништва или економске активности осетљиве на топлотне таласе	Улагања у зелену инфраструктуру, посебно у насељеним подручјима (нпр. Управљање вода из падавина, одрживи урбани системи дренажа, зелене улице, зелени кровови, пропусни/порозни тротоари, урбане шуме, природно хлађење зграда, плава и/или зелена инфраструктура; Мере које се односе на превенцију и управљање климатским ризицима: суша;
Екстремни режими поплава и падавина	Инфраструктура изложена ризику због локације у поплавленим подручјима; Капацитет дренажне мреже испред могућих екстремних падавина; Капацитет екосистема и поплавних подручја за управљање природним поплавама;	Улагања у зелену инфраструктуру, посебно у насељеним подручјима (нпр. управљање вода из падавина, одрживи урбани системи дренажа (СУСДС), зелене улице, зелени кровови, пропусни/порозни тротоари, урбане шуме, природно хлађење зграда, подземно чување, кишне цистерне и бурад и плава и/или зелена инфраструктура; Обнова природних подручја (нпр. шуме, обале река) ради спречавања поплава и клизишта; Пошумљавање и поново пошумљавање (нпр. заштићене шуме) подручја осетљивих на поплаве и клизишта;
Олује и удари ветра	Инфраструктура/подручја (нпр. културно наслеђе) биће угрожени због јаких олуја и ветрова;	Мере које се односе на превенцију и управљање климатским ризицима, као што су: пожари, невреме, суша;
Клизишта	Области (људи и знаменитости) су у опасности због клизишта и њихове рањивости	Пошумљавање и поново пошумљавање (нпр. заштићене шуме) подручја осетљивих на поплаве и клизишта;

Главне бриге ЕУ	Идентификација аспеката у вези са прилагођивањем климатским променама	Мере за прилагођивање климатским променама у оквиру Програма ИНТЕРРЕГ ИПА КБК Румунија-Србија 2021-2027
		Обнова природних подручја (нпр. шуме, обале река) ради спречавања поплава и клизишта;
Таласи хлада	Критична подручја/инфраструктура су у опасности због кратких периода неуобичајених хладноћа/међава/мраза	Нису предложене мере за прилагођивање „хладним таласима”
Оштећења од мраза и одмрзавања	Критична подручја/инфраструктура су у опасности због феномена смрзавања и одмрзавања	Нису предложене мере за прилагођивање „феномену смрзавања и одмрзавања“
Пораст нивоа мора, олује, таласи, ерозија обале, хидролошки режими и продор слане воде	Није случај	Није случај

5. МЕТОДОЛОГИЈА ПРОЦЕНЕ И ОДАБИР АЛТЕРНАТИВА АНАЛИЗИРАНИХ ЗА IPA ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ РУМУНИЈА–СРБИЈА ЗА ПЕРИОД 2021–2027. ГОДИНА

5.1 Методологија процене

Методологија је наведена у Одлуци Владе бр. 1076 од 8. јула 2004. године о утврђивању поступка за спровођење процене утицаја на животну средину за планове и програме, ажурираној 29. октобра 2012. године, која у члану 1 (1) наводи: „Циљ ове одлуке је да обезбеди висок ниво заштите животне средине и да допринесе укључивању еколошких питања у припрему и усвајање одређених планова и програма, у сврху промовисања одрживог развоја, спровођењем еколошке процене планова и програма који могу имати значајне ефекте на животну средину.“

Главна сврха стратешке процене утицаја на животну средину (SEA) је процена Програма, интервенција и акција са становишта заштите животне средине и одрживости. Процена се фокусира на то како *Interreg IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година* смањује значајан негативан утицај на животну средину и да ли промене проистекле из спровођења интервенција подупиру унапређење квалитета животне средине и настављају у правцу постизања циљева одрживости.

Циљеви Програма *Interreg IPA CBC Румунија–Србија за период 2021–2027. година*:

- ❖ Промовисање усклађености програма са стратегијама заштите животне средине и критеријумима одрживости, уз постизање циљева животне средине које су Румунија и Србија предложиле и прихватиле;
- ❖ Правилно управљање могућим краткорочним и дугорочним ризицима који могу настати током спровођења предложених акција;
- ❖ Дефинисање и представљање алтернативних решења, мера за предупређивање и

ублажавања ризика на нивоу сваког пројекта.

Очекивани резултати спровођења SEA поступка:

- ❖ Потврђивање чињенице да ново стање, проистекло из спровођења *Програма*, омогућава постизање перформанси животне средине и одрживости;
- ❖ Процена начина на који нови услови који се јаве као резултат спровођења предложеног програма могу обезбедити повољна решења за животну средину, испуњавајући захтев одрживости. Те акције које произилазе из *Програма* дефинишу се у смислу усклађивања са прописима о животној средини.

Садржај овог извештаја о животној средини испуњава захтеве оквирног поступка стратешке процене утицаја на животну средину, који у својој структури поседује:

- ❖ Приказ визије, структуре, садржаја, контекста и главних циљева програма, као и резултата анализе повезаности са другим релевантним плановима и програмима;
- ❖ Активности ширења информација и план комуникације са заинтересованим странама;
- ❖ Повезаност са другим релевантним плановима и програмима;
- ❖ Значајна питања тренутног стања животне средине и вероватне еволуције у случају неспровођења *IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година*. Ова питања су представљена за релевантне елементе животне средине: квалитет ваздуха, климатске промене, воду, тло и коришћење земљишта, биодиверзитет, културну баштину и предео, управљање отпадом, управљање ризицима узрокованим климатским променама, становништво и здравље људи;
- ❖ Методологију процене и одабир алтернатива разматраних за *IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година*, где ће у складу са поступком бити наведене и потешкоће;
- ❖ Постојеће проблеме животне средине и смањење негативног утицаја на животну средину кроз *IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година*;
- ❖ Циљеве животне средине, постављене на националном, локалном или међународном нивоу, који су релевантни за *Програм*;
- ❖ Анализу стратешких циљева *IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година*;
- ❖ Процену компатибилности циљева *IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година* и циљева животне средине;
- ❖ Потенцијалне значајне утицаје на животну средину, укључујући здравље, у прекограничном контексту;
- ❖ Предложене мере за, што је могуће потпуније, спречавање, смањење и компензацију било каквог неповољног утицаја на животну средину изазваног спровођењем *Програма*;
- ❖ Мере узете у обзир за праћење значајних ефеката спровођења *Програма*;
- ❖ Сажетак без техничких података / Нетехнички сажетак;
- ❖ Прилоге, библиографске референце, селективну библиографију и речник појмова.

SEA поступак се спроводи под координацијом надлежног органа за заштиту животне средине, као одговорног тела, као и у сарадњи са посебним одборима које ће основати домаћи органи за заштиту животне средине и уз учешће других националних/регионалних тела које је одабрао орган надлежан за заштиту животне средине.

Што се тиче ширих консултација са другим заинтересованим странама у области заштите животне средине, оне су представљене у одељку о јавним консултацијама овог извештаја и одржаће се у обе земље из овог Програма, тако што ће бити организоване у



оквиру поступка одобрења.

5.2 Одабир алтернатива

Анализа је извршена за три алтернативе, основну, Алтернативу 1, и Алтернативу 2 са спровођењем *IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година*. Основна алтернатива је она у којој стање у прихватљивој области остаје непромењено у односу на решење без *Програма*. То је алтернатива без акције, са сценаријем који задржава статус кво.

Пројекције у овој ситуацији заснивају се на екстраполацији постојећих трендова или на усвајању мера које захтевају одређене ситуације, без позитивног утицаја на стање животне средине, смањење загађења или тренутне ризике и катастрофе узроковане климатским променама и антропогеним активностима, што је „нулта“ варијанта.

Алтернатива 1 предлаже доношење наметнутих мера, са мањим позитивним утицајима на стање животне средине, смањење загађења или ризика и катастрофа изазваних климатским променама и антропогеним активностима. Алтернатива 1 није развила концепт „Do Not Significant Harm“ нити је пратила препоруке документа Европске уније – Техничке смернице о имунизацији инфраструктуре на климатске промене у периоду 2021–2027 о прилагођавању и ублажавању климатских промена.

Имплементација *Програма* је предложена алтернатива 2, путем које ће на регионалном нивоу, али уз директан утицај на националном нивоу, бити могуће постизање циљева смањења и ублажавања загађења, како то проистиче из приоритета и циљева обухваћених *Програмом*. Алтернатива са *Програмом* је основа за наставак јавних политика за увођење „зелених сценарија“, као допуна другим стратегијама и плановима који одговарају Зеленој агенди ЕУ и унутрашњим потребама за улагањима у унапређење стања животне средине у две партнерске државе, Србији и Румунији. Да би се проценио утицај интервенција и мера предложених кроз сваки од анализираних приоритета, узети су у обзир трендови везани за регионалне и националне развојне циљеве. Ова алтернатива је упоређена са основном алтернативом, узетом као референтном, алтернативом без промена у политици заштите животне средине и јавним политикама.

5.3 Потешкоће

Као и сваки методолошки приступ, стратешка анализа за *Програм* има своја ограничења, значајно мања од анализа другим методама. Утврђено ограничење је релативно у фази завршетка *Програма*, подвргнутог анализи заштите животне средине

Предложени приступ је на нивоу *Програма*, а не појединачних пројеката, за које ће накнадно бити наведено подручје под које потпадају и суседства, те је стога улога SEA да усмерава будуће процене на нивоу пројеката, а не да пружа детаље о специфичном утицају појединачног пројекта.

Конкретни пројекти ће имати различите врсте интервенција и они ће потпадати под подручја која нису у потпуности наведена у тренутку израде овог извештаја, имаће различита суседства, што ће створити различит утицај на животну средину, који ће довести до потребе за даљим анализама утицаја на животну средину и, у неким ситуацијама, одговарајуће процене.

Подаци су прикупљени из извора који се сматрају званичним, али је разноврсност извора довела до недостатка хомогености формата приказа информација, а њихово усклађивање је захтевало више времена него што је првобитно планирано одређивањем фазе прикупљања расположивих података. Имајући у виду посебности овог прекограничног програма, коришћени су подаци из обе земље, што је процес прикупљања

и усклађивања података учинило сложенијим.

Процену не обележавају значајне потешкоће и закључци нису везани за значајне неизвесности.

6 ПОСТОЈЕЋИ ПРОБЛЕМИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И СМАЊЕЊЕ НЕГАТИВНОГ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ КРОЗ IPA ПРОГРАМ ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ РУМУНИЈА–СРБИЈА ЗА ПЕРИОД 2021–2027. ГОДИНА

Тренутно стање животне средине на националном нивоу представљено је у Поглављу 3. Значајна питања тренутног стања животне средине и вероватне еволуције у случају неспровођења *IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година* представљају алтернативу без програма, без програмских акција и интервенција. У доњој табели одабрана су главна питања животне средине – и са непосредним утицајем на *Програм*.

Табела 15. Постојећи значајни проблеми животне средине и смањење негативног утицаја кроз приоритете / специфичне циљеве IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. Година

Значајна питања животне средине	Постојећи проблеми животне средине, од значаја за IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година	Смањење негативног утицаја на животну средину путем IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година
Ваздух	<p>Постојање критичних зона (нпр. Зона Молдова Веке у Румунији или индустријске зоне у Србији) са становишта загађења ваздуха због активности у рударском сектору (PM 2,5 и PM 10).</p> <p>Постојање значајног броја индустријских објеката који нису модернизовани уграђивањем постројења за смањење емисије, углавном сумпорних и азотних оксида те једињења угљеника.</p>	<p>Предлаже се смањење утицаја кроз:</p> <p>Приоритет 1 – Заштита животне средине и управљање ризиком,</p> <p>– Специфични циљ 1 – <i>Унапређење очувања и заштите природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући и градску средину те смањење свих облика загађења;</i></p> <p>– Специфични циљ 2 – <i>Промовисање обновљиве енергије у складу са Директивом о обновљивој енергији (ЕУ) 2018/2001, укључујући критеријуме одрживости који проистичу из исте;</i></p> <p>– Специфични циљ 3 – <i>Промовисање енергетске ефикасности и смањење емисије гасова с ефектом стаклене баште;</i></p> <p>– Специфични циљ 4 – <i>Промовисање прилагођавања климатским променама, предупређивање ризика и отпорност на катастрофе, водећи рачуна о екосистемском приступу;</i></p>
Вода	<p>Измена површинских водотока кроз развој различитих хидроенергетских објеката, подручја експлоатације агрегата итд;</p> <p>Тренд оптерећења површинских вода органским супстанцама, суспензијама из различитих</p>	<p>Предлаже се смањење утицаја кроз:</p> <p>Приоритет 1 – Заштита животне средине и управљање ризиком,</p> <p>– Специфични циљ 1 – <i>Унапређење очувања и заштите природе, биодиверзитета и зелене инфраструк-</i></p>

Значајна питања животне средине	Постојећи проблеми животне средине, од значаја за IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година	Смањење негативног утицаја на животну средину путем IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година
	<p>индустријских објеката, који нису прошли кроз процес модернизације; Промовисање одрживог коришћења вода заснованог на дугорочној заштити расположивих водних ресурса; Обезбеђивање постепеног смањења загађења подземних вода и спречавање њиховог накнадног загађивања; Допринос ублажавању последица поплава и суша.</p>	<p><i>туре, укључујући и градску средину те смањење свих облика загађења;</i> – Специфични циљ 4 – <i>Промовисање прилагођавања климатским променама, предупређивање ризика и отпорност на катастрофе, водећи рачуна о екосистемском приступу;</i></p>
Тло	<p>– Постојање контаминираних зона око локација рударског сектора. – Одсуство деконтаминације историјски контаминираних подручја у рударском сектору и индустрији прераде челика.</p>	<p>Предлаже се смањење утицаја кроз: Приоритет 1 – Заштита животне средине и управљање ризиком, – Специфични циљ 1 – <i>Унапређење очувања и заштите природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући и градску средину те смањење свих облика загађења;</i> Специфични циљ 4 – <i>Промовисање прилагођавања климатским променама, предупређивање ризика и отпорност на катастрофе, водећи рачуна о екосистемском приступу;</i></p>
Климатске промене	<p>Увећане емисије гасова с ефектом стаклене баште из активности енергетског/индустријског сектора.</p>	<p>Предлаже се смањење утицаја кроз: Приоритет 1 – Заштита животне средине и управљање ризиком, – Специфични циљ 1 – <i>Унапређење очувања и заштите природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући и градску средину те смањење свих облика загађења;</i> – Специфични циљ 2 – <i>Промовисање обновљиве енергије у складу са Директивом о обновљивој енергији (ЕУ) 2018/2001, укључујући критеријуме одрживости који проистичу из исте;</i> – Специфични циљ 3 – <i>Промовисање енергетске ефикасности и смањење емисије гасова с ефектом стаклене баште;</i> – Специфични циљ 4 – <i>Промовисање прилагођавања климатским променама, предупређивање ризика и отпорност на катастрофе, водећи рачуна о екосистемском приступу;</i></p>
Биодиверзитет	<p>Неадекватно лоцирани индустријски објекти у односу на заштићена подручја природе.</p>	<p>Предлаже се смањење утицаја кроз: Приоритет 1 – Заштита животне средине и управљање ризиком,</p>

Значајна питања животне средине	Постојећи проблеми животне средине, од значаја за IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година	Смањење негативног утицаја на животну средину путем IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година
	<p>Одсуство кумулативних процена о утицају сваког сектора делатности и недостатак кумулативних процена о гомилању објеката (стамбене зоне, индустријске зоне у експанзији) на ограниченим подручјима.</p> <p>Неадекватни радови на еколошкој реконструкцији који не би омогућили обнову природних станишта.</p>	<p>– Специфични циљ 1 – Унапређење очувања и заштите природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући и градску средину те смањење свих облика загађења;</p> <p>– Специфични циљ 4 – Промовисање прилагођавања климатским променама, предупређивање ризика и отпорност на катастрофе, водећи рачуна о екосистемском приступу;</p> <p>и</p> <p>Приоритет 2 – Друштвени и економски развој,</p> <p>– Специфични циљ 3 – Унапређење улоге културе и одрживог туризма у економском развоју, социјалној инклузији и социјалној иновацији.</p>
Предео	<p>Деградација природног предела због напуштања јаловишта у рударском сектору и/или изградње индустријских објеката.</p>	<p>Предлаже се смањење утицаја кроз:</p> <p>Приоритет 1 – Заштита животне средине и управљање ризиком,</p> <p>– Специфични циљ 2 – Промовисање обновљиве енергије у складу са Директивом о обновљивој енергији (ЕУ) 2018/2001, укључујући критеријуме одрживости који проистичу из исте;</p> <p>– Специфични циљ 3 – Промовисање енергетске ефикасности и смањење емисије гасова с ефектом стаклене баште;</p>
Становништво и здравље људи	<p>Изостанак ревитализације контаминираних и потенцијално контаминираних локација са утицајем на здравље људи.</p>	<p>Предлаже се смањење утицаја кроз:</p> <p>Приоритет 1 – Заштита животне средине и управљање ризиком,</p> <p>– Специфични циљ 1 – Унапређење очувања и заштите природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући и градску средину те смањење свих облика загађења;</p> <p>и</p> <p>Приоритет 2 – Друштвени и економски развој,</p> <p>– Специфични циљ 1 – Побољшање једнаког приступа инклузивним и квалитетним услугама образовања, оспособљавања и континуираног учења, развојем приступачне инфраструктуре, као и подстицањем даљинског и онлајн образовања и обуке,</p> <p>– Специфични циљ 2 – Обезбеђивање једнаког приступа услугама здравствене заштите и промовисање</p>



Значајна питања животне средине	Постојећи проблеми животне средине, од значаја за IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година	Смањење негативног утицаја на животну средину путем IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година
		<i>отпорности здравствених система, укључујући примарну заштиту, и промовисање преласка са институционалних на услуге оријентисане ка породици и заједници.</i>
Питања културе	Деградиција подручја од културног интереса као резултат развоја одређених подручја са функцијама некомпатибилним са подручјима која поседују културне објекте.	Предлаже се смањење утицаја кроз: Приоритет 2 – Друштвени и економски развој, – Специфични циљ 3 – <i>Унапређење улоге културе и одрживог туризма у економском развоју, социјалној инклузији и социјалној иновацији.</i>
Очување природних ресурса	Убрзана експлоатација необновљивих ресурса.	Предлаже се смањење утицаја кроз: Приоритет 1 – Заштита животне средине и управљање ризиком, – Специфични циљ 1 – <i>Унапређење очувања и заштите природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући и градску средину те смањење свих облика загађења;</i> – Специфични циљ 2 – <i>Промовисање обновљиве енергије у складу са Директивом о обновљивој енергији (ЕУ) 2018/2001, укључујући критеријуме одрживости који проистичу из исте;</i>
Енергетска ефикасност	Недостатак инфраструктуре за искоришћење отпада у циљу смањења експлоатације исцрпљивих природних ресурса.	Предлаже се смањење утицаја кроз: Приоритет 1 – Заштита животне средине и управљање ризиком, – Специфични циљ 2 – <i>Промовисање обновљиве енергије у складу са Директивом о обновљивој енергији (ЕУ) 2018/2001, укључујући критеријуме одрживости који проистичу из исте;</i> – Специфични циљ 3 – <i>Промовисање енергетске ефикасности и смањење емисије гасова с ефектом стаклене баште;</i>
Отпад	Неконтролисано одлагање свих врста отпада.	Предлаже се смањење утицаја кроз: Приоритет 1 – Заштита животне средине и управљање ризиком, – Специфични циљ 1 – <i>Унапређење очувања и заштите природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући и градску средину те смањење свих облика загађења;</i> – Специфични циљ 4 – <i>Промовисање прилагођавања климатским променама, предупређивање ризика и отпорност на катастрофе, водећи рачуна о екосистемском приступу;</i>

7 ЦИЉЕВИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ПОСТАВЉЕНИ НА НАЦИОНАЛНОМ, ЛОКАЛНОМ ИЛИ МЕЂУНАРОДНОМ НИВОУ, КОЈИ СУ РЕЛЕВАНТНИ ЗА ПРОГРАМ

7. 1 Анализа стратешких циљева Interreg IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година

За процену утицаја на животну средину насталих спровођењем *Interreg IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година*, одабран је и анализиран низ релевантних циљева, непосредно везаних за:

- Питања животне средине назначена у Прилогу Одлуке Владе нр. 1076/2004;
- Проблеме животне средине од значаја за *Interreg IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година*, проистекли из анализе тренутног стања животне средине;
- Циљеве и мере предложене *Interreg IPA програмом прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година*.

Табела 16. Питања животне средине и циљеви животне средине предложени у *Interreg IPA програму прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година*

Питања животне средине	Предложени циљеви животне средине
Ваздух	ЦЖС.1 Побољшање квалитета ваздуха смањењем емисија из индустријских, пољопривредних делатности итд;
Вода (површинска и подземна)	ЦЖС.2 Побољшање квалитета вода смањењем емисија из индустријских, пољопривредних делатности итд; ЦЖС.3 Одржавање еколошког статуса текућих вода (Оквирна директива о водама);
Тло	ЦЖС.4 Ограничавање и смањење појединачних загађења земљишта; ЦЖС.5 Одржавање еколошког статуса тла; ЦЖС.6 Санација бивших индустријских зона (јаловишта);
Климатске промене	ЦЖС.7 Смањење емисије гасова с ефектом стаклене баште који долазе из различитих области делатности ради достизања циљева постављених од стране ЕУ; ЦЖС.8 Прилагођавање климатским променама и предупређивање природних ризика, уз промовисање предности екосистема;
Биодиверзитет	ЦЖС.9 Очување станишта и врста флоре и фауне од значаја за Заједницу; ЦЖС.10 Очување биодиверзитета и одржавање националне мреже заштићених подручја природе;
Предео	ЦЖС.11 Заштита и очување природног предела;

Питања животне средине	Предложени циљеви животне средине
Културна питања	ЦЖС.12 Задржавање и очување елемената културне баштине; ЦЖС.13 Задржавање и очување локалних традиција и обичаја путем одрживог туризма;
Очување природних ресурса	ЦЖС.14 Смањење експлоатације исцрпивих ресурса и олакшавање употребе обновљивих ресурса;
Отпад	ЦЖС.15 Смањење количина насталог отпада и повећање степена рециклирања/искоришћења, за све врсте отпада, уз интеграцију решења циркуларне економије;
Становништво и здравље људи	ЦЖС.16 Смањење емисија загађујућих материја у животном окружењу, што би могло довести до побољшања здравља становништва и самим тим до пораста квалитета живота;
	ЦЖС.17 Коришћење чистих технологија (високих перформанси) које би производиле што је могуће мање ризика за запослене у различитим областима делатности;
Транспорт	ЦЖС.18 Прилагођавање инфраструктуре ради обезбеђивања транспорта електричним и немоторизованим возилима;
Енергетска ефикасност	ЦЖС.19 Унапређивање енергетске ефикасности и одрживо коришћење ресурса.

7.2 Процена компатибилности циљева *IPA Програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година* и циљева животне средине

Кључне заједничке изазове на територији програма могуће је препознати у следећим главним областима: **друштвено-економски развој, мобилност, енергетика, природни и културни ресурси, одрживи туризам, управљање ризиком од опасних природних појава, управљање границом.**

Током програмског поступка, територијална анализа је спроведена као заједнички напор програмских тела, заинтересованих страна и заједничке програмске групе.

Главне координате концептуалног оквира коришћеног у евалуацији програма су следеће:

- 1. Тачна идентификација и спровођење обавеза везаних за животну средину у горе наведеним областима (укључујући историјске дугове: контаминирана места, површине земљишта и водна тела која захтевају еколошку санацију или реконструкцију);**
- 2. Смањење загађења животне средине повезано са радом постојећих индустријских капацитета (смањење емисије загађивача ваздуха, смањење потрошње воде, правилно прикупљање и третман испуштених отпадних вода, смањење количина и повећање искоришћења отпада);**
- 3. Подстицање пројеката који обезбеђују минималан утицај на животну средину (не утичу на врсте или станишта која су предмет очувања, имају обезбеђене мере за спречавање, смањење или компензацију негативних ефеката);**
- 4. Повећање удела коришћења обновљивих извора у производњи енергије;**
- 5. Повећање енергетске ефикасности у свим сегментима (од експлоатације до потрошње).**

Interreg - IPA CBC Romania - Serbia



У наставку је дата матрица за процену, у којој је идентификована компатибилност, означена на следећи начин:

- „+“ (ако су циљеви компатибилни),
- „-“ (ако циљеви нису компатибилни),
- „/“ (када је утврђено да постоје други фактори од којих ове две врсте циљева не зависе),
- „=“ (када је утврђено да су циљеви идентични). Када је утврђено да не постоји компатибилност, није коришћен ниједан од напред објашњених знакова.



		ЦЖС 1 Ваздух	ЦЖС 2 Вода	ЦЖС 3 Вода	ЦЖС 4 Тло	ЦЖС 5 Тло	ЦЖС 6 Тло	ЦЖС 7 Климатске	ЦЖС 8 Климатске промене	ЦЖС 9 Биодиверзитет	ЦЖС 10	ЦЖС 11 Предео	ЦЖС 12 Културна	ЦЖС 13 Културна	ЦЖС 14 Очување природних ресурса	ЦЖС 15 Отпад	ЦЖС 16 Становништво и	ЦЖС 17 Становништво и	ЦЖС 18 Транспорт	ЦЖС 19 Енергетска
континуираног учења развојем приступачне инфраструктуре, као и подстицањем даљинског и онлајн образовања и обуке																				
Обезбеђивање једнаког приступа услугама здравствене заштите и промовисање отпорности здравствених система, укључујући примарну заштиту, и промовисање преласка са институционалних на услуге оријентисане ка породици и заједници	С Ц 6	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Унапређење улоге културе и одрживог туризма у економском развоју, социјалној инклузији и социјалној иновацији	С Ц 7	/	/	/	/	/	/	/	+	/	/	+	+	+	+	/	+	+	+	+
Приоритет 3: Повећање капацитета управљања границом																				
Унапређење институционалних капацитета јавних власти, посебно оних које су овлашћене да управљају одређеном територијом, и укључених актера	С Ц 8	+	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	+	/	/	+	/

8 ПОТЕНЦИЈАЛНИ ЗНАЧАЈНИ УТИЦАЈИ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ, УКЉУЧУЈУЋИ ЗДРАВЉЕ, У ПРЕКОГРАНИЧНОМ КОНТЕКСТУ

Циљ заштите животне средине и здравља становништва је да се идентификује уравнотежен систем усклађивања животне средине и људских активности, који ће као резултат имати одрживи развој антропогених активности, квалитета животне средине и квалитета живота, односно здравља. Процена потенцијалног утицаја *Interreg IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година* на животну средину кроз стратешку процену представља средство усмеравања ка уравнотеженом и еколошком развоју подручја које је предмет проучавања.

Приоритети, мере и интервенције *Interreg IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година* имаће позитиван општи утицај на животну средину.

Програм има користи од постојања огромног подручја са националним парковима и парковима природе, са туристичком и еколошком вредношћу. Посебну пажњу треба посветити заштити ових подручја и постојећег биодиверзитета.

Економски профил подручја које је покривено програмом укључује више рудника, што ствара еколошка жаришта и интензивно загађење тла и ваздуха. Други основни елемент је пад индустријске активности, који доводи и до већег броја напуштених индустријских локација, од којих неке имају потенцијал за контаминацију. Ове зоне представљају значајну претњу здрављу људи, флори и фауни, без могућности опоравка ових локација у кратком року, из чега проистиче потреба за улагањем у мере санације/деконтаминације земљишта и његово враћање заједници или природи.

Недостатак информација и свести становништва о овим претњама по животну средину, заједно са недовољном инфраструктуром за управљање отпадом и отпадним водама, доводи до формирања неодговарајућих депонија и неконтролисаног одлагања отпада. У том смислу, пример за Србију је да је само 12% становништва прикључено на систем за пречишћавање отпадних вода у градским срединама (подаци из 2017. године). У Румунији је око половине становништва прикључено на колективне системе за пречишћавање отпадних вода, са великим разликама између градских и руралних средина.

Програм подстиче мере санације земљишта и индустријских зона, контаминираних подручја, и њихово враћање заједници на друштвену, економску, грађевинску употребу или једноставно враћање природним подручјима.

Низак ниво праћења загађења тла, воде и ваздуха доприноси недовољној информисаности становништва о степену загађења у њиховим заједницама.

Програм обезбеђује акције и мере за подизање нивоа јавне информисаности у циљу заштите животне средине, здравља и постизања веће одговорности грађана.

Међутим, у урбаним центрима који се налазе у програмском подручју угљенични отисак је значајан због употребе аутомобила који производе високо загађење, неодрживих система грејања, заједно са недовољним мерама енергетске ефикасности. Зато се у програму предлаже финансирање улагања у еколошку инфраструктуру у градским срединама и финансирање мера за информисање становништва.

Концепт „еколошке/зелене инфраструктуре“ је релативно нов и захтева да се посвети посебна пажња његовој промоцији и развоју пилот-решења која се касније могу репродуковати. Најчешће структуре које ће се имати у виду су: паркови, булеварни оивичени дрвећем, зелени кровови, отворени простори, игралишта, пољопривредно земљиште, градске шуме итд.

Програм предлаже мере као што су:

- Улагања у области природних ресурса, екосистема и биодиверзитета, укључујући технологије за заштиту животне средине;
- Спровођење мера за смањење загађења и подизање свести (на пример сакупљање, обрада, бициклическе стазе, сортирање отпада и правило 5Р итд);
- Улагања у активности посвећене контроли загађења и ревитализацији река и напуштених индустријских зона;
- Улагања у активности посвећене санацији индустријских зона и контаминираног земљишта;
- Улагања у мере за подизање квалитета ваздуха;
- Улагања у област заштите животне средине (на пример зелене градске зоне);
- Улагања у еколошку/зелену инфраструктуру у градским срединама (на пример управљање атмосферским водама, одрживи системи за одводњавање, зелене улице, зелени кровови, пропусни/порозни тротоари, природно хлађење зграда, системи за рециклажу, подземни резервоари за прихват атмосферских вода, цистерне и бурад за сакупљање кишнице и зелено-плава инфраструктура);
- Заједничке стратегије и акциони планови за решавање питања загађења и заштите биодиверзитета;
- Тестирање нових алата и инструмената, експерименти, трансфер решења између релевантних заинтересованих страна и повећање прекограничне сарадње у области биодиверзитета, зелене инфраструктуре и смањења загађења.

Све предложене мере имају потенцијал да дају допринос II стубу „Заштита животне средине“ из Стратегије Европске уније за Дунавски регион те, такође, III стубу „Квалитет животне средине“ из Стратегије Европске уније за Јадранско-јонски регион.

Што се тиче горе наведене листе, поставља се питање могу ли ове интервенције довести до значајних утицаја којима се не би могло управљати кроз детаљније студије на нивоу пројекта, попут процене утицаја на животну средину (ПУЖС). По мишљењу тима који је сарађивао у изради овог извештаја о животној средини, ниједан од утицаја неће имати значајне ефекте на основу критеријума за утврђивање могућих значајних ефеката наведених у Прилогу II SEA Директиве.

У том смислу, предлаже се да се уради поједностављени облик стратешке процене утицаја на животну средину и усредреди на давање предлога за детаљно планирање сваке интервенције, како би се смањили могући ризици и максимално увећале њихове користи за животну средину.

9 ПРЕДЛОЖЕНЕ МЕРЕ ЗА, ШТО ЈЕ МОГУЋЕ ПОТПУНИЈЕ, СПРЕЧАВАЊЕ, СМАЊЕЊЕ И КОМПЕНЗАЦИЈУ БИЛО КАКВОГ НЕПОВОЉНОГ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ ИЗАЗВАНОГ СПРОВОЂЕЊЕМ INTERREG IPA ПРОГРАМА ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ РУМУНИЈА–СРБИЈА ЗА ПЕРИОД 2021–2027. ГОДИНА

Спречавање и смањивање, што је могуће потпуније, неповољних утицаја на животну средину може се постићи разматрањем процене утицаја на животну средину у свим фазама припреме и спровођења Програма, и то:

- Стратешка процена утицаја на животну средину биће узета у обзир при реализацији и спровођењу планова нижег ранга, који ће потпадати под одредбе Програма;
- Пројекти предложени за реализацију, с утицајем на животну средину, мораће да

се оцене са становишта утицаја на животну средину, што је поступак који ће се спровести у складу са захтевима важећег домаћег законодавства. На тај начин ће бити могуће идентификовати: утицаје на животну средину у пројектном подручју, најбоље технике и решења доступна за предложене активности, мере неопходне за спречавање, смањење и компензацију негативних утицаја на животну средину које генеришу циљани пројекти, мере за праћење утицаја на животну средину изазваних имплементацијом пројекта;

– Истовремено са проценама утицаја, вршиће се кумулативна процена. Кумулативни утицај може бити резултат низа ситуација повезаних с интеракцијом између сличних развојних пројеката или са нагомилавањем различитих ефеката у одређеној области. Стога, процена утицаја спроведена на нивоу пројекта није довољна за идентификацију широког спектра кумулативних ефеката на животну средину, произведеног како постојећим притисцима тако и новим пројектима, предложеним путем Програма;

– Процене утицаја за пројекте који се финансирају кроз Програм засниваће се на реалним, поузданим подацима, добијеним, између осталог, мерењима извршеним непосредно на терену и обрадом тих података о првобитном стању животне средине у пројектном подручју. Ово ће омогућити доношење најбољих одлука, укључујући накнадно праћење ефеката узрокованих имплементацијом пројекта.

За реализацију одређених врста улагања у оквиру *Interreg IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година* предлаже се сет општих мера:

- ❖ ОМ1 – Подела грађевинских радова на етапе у пројектима на истој локацији или пројектима лоцираним у суседним подручјима и корелација мера за спречавање, смањење, компензацију (ако је применљиво) са мерама утврђеним на основу евалуације за друге стратегије, планове и програме;
- ❖ ОМ2 – Узимање у обзир свих питања која се тичу фазе изградње у проценама утицаја на животну средину, полазећи од локације градилишта, изградње интерних саобраћајница, обезбеђивања комуналних услуга до зона где ће се припремити земљиште за изградњу (крчење шума ако је апсолутно неопходно за реализацију пројекта, земљани радови), каменолома и/или шљункара за добијање сировина итд;
- ❖ ОМ3 – Избегавање смештања пројеката унутар или у непосредној близини заштићених подручја природе; уколико се то не може избећи, успостављање одговарајућих мера према плановима управљања заштићеним подручјима или применом мера за избегавање, смањење, компензацију значајних утицаја на животну средину, утврђених у одговарајућем поступку процене;
- ❖ ОМ4 – Израда планова управљања животном средине за пројекте тако да се током целог њиховог трајања (фаза пројектовања, изградње и експлоатације) могу процењивати перформансе животне средине.

Да би се постигли циљеви предложени у „Приоритету 1: заштита животне средине и управљање ризицима”, Специфични циљ 1 – *Унапређење очувања и заштите природе, биодиверзитета и зелене инфраструктуре, укључујући и градску средину те смањење свих облика загађења*; Специфични циљ 2 – *Промовисање обновљиве енергије у складу са Директивом о обновљивој енергији (ЕУ) 2018/2001, укључујући критеријуме одрживости који проистичу из исте*; Специфични циљ 3 – *Промовисање енергетске ефикасности и смањење емисије гасова с ефектом стаклене баште* и Специфични циљ 4 – *Промовисање прилагођавања климатским променама, предупредивање ризика и отпорност на*

катастрофе, водећи рачуна о екосистемском приступу, могу се предложити следеће мере за спречавање и смањење неповољног утицаја на животну средину:

Ваздух

По питању заштите ваздуха, опште приоритетне мере за подизање квалитет ваздуха су:

- уређивање и одржавање зелене инфраструктуре како у градским тако и у руралним срединама, уз заштиту и очување биодиверзитета, посебно у заштићеним подручјима, која су природни капитал и показатељ животне средине са високим утицајем на квалитет ваздуха;
- законско регулисање извора са значајним утицајем, са становишта заштите животне средине;
- корелирање планирања у више сектора (урбанизам – енергетска стратегија – планирање мобилности итд);
- подизање енергетске ефикасности и смањење потрошње горива санацијом термичког омотача зграда;
- имплементација препорука из докумената о најбољим доступним техникама у постројењима са применом интегрисаног спречавања и контроле загађивања;
- идентификовање програма финансирања развоја округа, обавештавање и укључивање јавности у доношење одлука о животној средини;
- планирање и постављање циљева кроз Локални акциони план за животну средину;
- увршћивање питања животне средине у одлуке локалне јавне управе;
- пружање подршке кроз консултације у циљу имплементације пројеката енергетске ефикасности.

Вода

Опште мере за спречавање и смањење загађења вода које треба усвојити у оквиру пројеката који ће бити разрађени кроз Програм су:

- Забрана насумичног бацања и одлагања отпада било које врсте на обалама река или у речним коритима;
- Покривање површина депонија комуналног и индустријског отпада земљом и вегетацијом;
- Спровођење контроле депоновања и евакуације чврстог отпада како се штетне материје не би инфилтрирале у подземне воде;
- Спречавање загађења вода ђубривима или пестицидима који се користе у пољопривреди, избегавање еутрофикације воде;
- Праћење водотока са становишта квалитета воде и потенцијалних извора загађења;
- Изградња брана и насипа и обезбеђивање ефикасног управљања у циљу смањења ризика од загађења из индустријских постројења кроз планове за спречавање случајних испуштања;
- Изградња специјалних базена за сакупљање отпада и остатака отпада, како би се спречило њихово директно испуштање у површинске воде;
- Правилна организација система пијаће воде и канализације на локалном нивоу;
- Изградња станица или система за пречишћавање отпадних вода у насељеним местима;
- Уништавање патогених клица садржаних у отпадним водама неких установа (болница), кланица, објеката месне индустрије, поступком дезинфекције;
- Опремање системима за задржавање и сакупљање хемијских/радиоактивних загађивача из отпадних вода индустријских објеката у циљу задржавања и

неутралисања потенцијално токсичних хемикалија;

- Усвајање мера брзог реаговања ради пречишћавања воде у случају акцидентног загађења и ризика од поплава.

Биодиверзитет

Што се тиче мера за спречавање, смањење и компензацију утицаја на биодиверзитет у области деловања програма, усвојиће се мере предложене у Поглављу 3.1.5.

У складу са Програмом, Приоритет 1 садржи мере које могу побољшати статус очувања станишта и врста на подручју обухваћеном програмским активностима у три округа Румуније.

Биће представљене посебне мере очувања, предложене у плановима управљања заштићеним подручјима природе, у усвојеним уредбама или у листовима с подацима о подручју за подручја укључена у мрежу Натура 2000, које би могле да представљају мере за смањење потенцијалног утицаја који ће произвести будући пројекти који проистекну из овог програма. Поштоваће се све мере садржане у овим плановима управљања и постојећим или будућим уредбама.

О стању заштићених подручја у Србији биће извештавано у оквиру поступка националне процене утицаја на биодиверзитет у шест округа укључених у Програм.

Управљање отпадом:

Округ Тимиш:

- ✓ Проширење на нивоу округа система одвојеног сакупљања рециклажног отпада (папирни и картонски отпад; пластични и метални отпад; стаклени отпад, текстилни отпад);
- ✓ Побољшање индивидуалног компостирања биоразградивог отпада у руралним срединама;
- ✓ Проширење система одвојеног сакупљања биоотпада из паркова и башта;
- ✓ Имплементација система за одвојено сакупљање биоотпада из комуналног, пијачног и сличног отпада;
- ✓ Оптимизација трансфер станице Темишвар ради повећања пројектованог капацитета преноса и постојећих сабирних центара како би се осигурали пројектовани капацитети преноса;
- ✓ Оптимизација постојећих станица за сортирање како би се обезбедио рад са пројектованим капацитетима, повећање ефикасности сортирања и добијање енергетски искористивих SRF/RDF;
- ✓ Обезбеђивање капацитета за рециклирање биоотпада анаеробном дигестијом;
- ✓ Оптимизација линије за сортирање ради искоришћења енергије у станици за сортирање у Темишвару у циљу повећања степена корисности енергетски искористивих SRF/RDF;
- ✓ Трансформација постојећег постројења за механичко-биолошку обраду анаеробном дигестијом за обраду комуналног отпада;
- ✓ Обезбеђивање капацитета за искоришћење енергије / спаљивање уз искоришћење енергије из остатака отпада који потиче из постројења за управљање отпадом или обезбеђивање приступа таквом објекту;
- ✓ Инвестиције за сакупљање/искоришћење токова посебног отпада и грађевинског отпада.

Округ Караш-Северин:

✓ Сакупљање и транспорт:

- Проширење система одвојеног сакупљања рециклажног отпада од врата до врата, у зонама са кућама у градској и руралној средини;
- Увођење система за одвојено сакупљање биоотпада од становништва у градској средини;
- Увођење система за одвојено сакупљање биоотпада са пијаца и од привредних субјеката (припрема хране и храна с истеклим роком трајања);
- Изградња и експлоатација најмање шест сабирних центара са заједничким контејнерима за посебне токове и рециклабилне фракције из комуналног отпада, по један за сваку зону сакупљања.

✓ Обрада:

- Трансфер станица – ревитализација ТС Оравица и ТС Баиле Херкулане;
- Станице за сортирање – подизање ефикасности / модернизација постојећег постројења;
- Станице за компостирање – модернизација станице за компостирање зеленог отпада;
- Постројења за механичко-биолошку обраду – подизање ефикасности / модернизација постојећег постројења;
- Постројења за анаеробну дигестију – нису предвиђене нове инвестиције;
- Изградња/проширење одговарајућих депонија – нису предвиђене нове инвестиције.

Округ Мехединци:

✓ Проширење, на нивоу округа, система одвојеног сакупљања рециклажног отпада (папирни и картонски отпад; пластични и метални отпад; стаклени отпад из комуналног и сличног отпада, укључујући отпад из јавних служби):

- узета је 100% покривеност услугама јавне хигијене, почевши од краја 2019. године;
- увођење сакупљања рециклажног отпада од врата до врата у зонама са кућама у градској и руралној средини;
- уређење сабирних пунктова за рециклажни кућни отпад у руралним срединама;
- стопа одвојеног сакупљања рециклажног комуналног и сличног отпада од 65% у 2020. години, 75% у 2021. години, 85% у 2022. години, уз константно задржавање овог процента до краја предвиђеног периода (2019–2025. година).
- сакупљање комуналног рециклажног и сличног отпада врши се са 20% нечистоћа.

✓ Како би се постигли циљеви за смањење количина биоразградивог отпада, предлаже се проширење индивидуалног компостирања и имплементација система за одвојено сакупљање биоразградивог отпада од градског становништва (зелени отпад и дрво одвојено од отпада од хране, биоразградиви отпад од привредних субјеката):

- проширење индивидуалног компостирања на целокупну руралну средину у округу, почев од 2025. године; до тада, постепено повећање процента руралног становништва које примењује индивидуално компостирање, са 45% у 2020. на 49% 2024. години;
- одвојено сакупљање биоразградивог отпада из кућа и стамбених зграда у градским срединама спроводи се по стопи од 40% у 2020. години, 45% почев од 2021. године и одржавање овог процента до краја предвиђеног периода, са 2% нечистоћа; ови проценти се могу достићи одвојеним сакупљањем зеленог и баштенског отпада од градског становништва које живи у кућама, као и одвојеним сакупљањем свег биоотпада заједно у једном контејнеру од градског становништва које живи у

- зградама;
- одвојено сакупљање биоразградивог отпада од привредних субјеката спроводи се по стопи од 40% у 2020. години, 45% почев од 2021. године и одржавање овог процента до краја предвиђеног периода, са 2% нечистоћа; овај проценат ће се достићи одвојеним сакупљањем биоразградивог отпада (зеленог отпада и хране) у једном контејнеру.
- ✓ Увођење одвојеног сакупљања зеленог биоотпада из паркова, башта и са пијаца, сакупљања биљног/зеленог биоразградивог отпада од врата до врата у градским срединама;
- одвојено сакупљање биоразградивог отпада из паркова и башта по стопи од 90% почев од 2020. године и константно одржавање тог процента током целокупног предвиђеног периода, са 2% нечистоћа;
 - потпуно одвојено сакупљање биоразградивог пијачног отпада почев од 2020. године, са 2% нечистоћа.
- ✓ Оптимизација станице за сортирање у циљу повећања ефикасности сепарације и добијања већих количина рециклажног материјала, као и материјала са потенцијалом за енергетско искоришћење;
- добије се 5% материјала са потенцијалом за енергетско искоришћење;
 - остаци отпада који се не могу искористити одлажу се на депонију.
- ✓ Проширење/модернизација/оптимизација линије за механичку обраду у станици за механичко-биолошку обраду ради обезбеђивања неопходног капацитета обраде (повећање стварног капацитета за сса 65.000 т/годишње), увећања процента добијених рециклажних материјала и добијање SRF/RDF, енергетски искористивих материјала;
- добијање компоста обрадом посебно сакупљеног зеленог биоразградивог отпада у посебном току у постројењу за механичко-биолошку обраду;
 - 75% уличног отпада се обрађује у постројењу за механичко-биолошку обраду; остатак (инертни отпад) одлази на депонију;
 - одвојено сакупљени зелени отпад обрађује се на посебној линији за компостирање у постројењу за механичко-биолошку обраду, са 37,5% произведеног компоста;
 - остаци отпада (укључујући и улични отпад) обрађује се на линији за механичку обраду у постројењу за механичко-биолошку обраду, са 6,5% произведеног рециклажног отпада (углавном метали), сса 40% RDF (лака фракција), 40% тешке фракције (органске) и сса 13,5% неискористивих остатака отпада.
 - одвојено сакупљен мешовити биоразградиви отпад (зелени отпад и храна), заједно са тешком фракцијом из механичке обраде остатака отпада, обрађује се у новом постројењу за анаеробну дигестију, почев од 2024. године, са производњом течног ђубрива (33%), биогаза (75 Nm^3 / тона отпада), биостабилата/CLO (63%);
 - енергетски неискористиви остаци отпада из постројења за механичко-биолошку обраду одлажу се на депонију (механичка обрада остатака отпада, из одвојеног тока компостирања и биостабилат/CLO добијен у постројењу за анаеробну дигестију);
 - биогаз се искоришћава или у постројењу повезаном са анаеробном дигестијом или у другим постројењима за искоришћење енергије, изван објекта.
- ✓ Постројења за енергетско искоришћење добијеног SRF/RDF.
- енергетски искористив отпад термички се искоришћава у специјализованим постројењима, изграђеним из јавних или приватних средстава.
- ✓ Инвестиције у сакупљање/искоришћење грађевинског отпада и других токова отпада:
- посебни сабирни центри за кабаста отпад, отпад од електричних и електронских

Interreg - IPA CBC Romania - Serbia



- производа, батерије итд;
- платформе за обраду/искоришћење/рециклижу инертног отпада из грађевинског отпада.



Контаминирана подручја и коришћење земљишта

Табела 18. Акциони план о акцијама потребним за смањење утицаја контаминираних подручја на животну средину (Извор: Национална стратегија и Национални акциони план за управљање загађеним подручјима у Румунији)

Специфични и циљ	Циљ	Потребне акције	Резултат	Извор финансирања
ЖИВОТНА СРЕДИНА				
Смањивање површине коју заузимају контаминирана подручја	Постизање прихватљивог нивоа ризика по здравље људи и животну средину на сваком санираном подручју	Одређивање приоритета контаминираних подручја	Уклоњене контаминиране површине	Структурни фондови / сопствен и извори / зајмови / државни буџет
		Детаљно испитивање сваког контаминираног подручја		
		Израда пројекта санације		
		Анализа / одобрење пројекта санације од стране одбора за координацију		
		Имплементација пројекта санације		
		Евалуација завршетка активности санације		
	Обезбеђивање финансирања према приоритетима	Додела средстава за финансирање из буџета и европских фондова са приоритетом санације контаминираних подручја	Приоритетна подручја су санирана	
Ажуриране информације	Годишње ажурирање пописних листа	Годишње ажуриран инвентар	Државни буџет	
Побољшање квалитета фактора животне средине у одговарајућим областима и имплементација	На квалитет фактора животне средине, тла и воде треба да утичу само загађења са	Програм праћења пре санације	Усклађен квалитет фактора животне средине с одредбама стандарда о животној средини	Структурни фондови / сопствен и извори / зајмови / државни буџет
		Програм праћења током извођења санационих радова		
		Програм праћења после санације		
		Валидационо праћење		

Interreg - IPA CBC Romania - Serbia



јединствено г управљања на национално м нивоу	подручја	Јединствена примена специфичног законодавства на националном и територијалном нивоу	Јединствени примењени оквир	Државни буџет
--	----------	---	-----------------------------------	------------------



Специфични и циљ	Циљ	Потребне акције	Резултат	Извор финансирања
ДРУШТВЕНО-ЕКОНОМСКИ АСПЕКТ				
Санацију контаминираних подручја треба извршити тако да се постигне одговарајуће стање за каснију планирану употребу	Враћање санираних површина привреди	Прилагођавање пројекта санације будућој употреби санираног земљишта	Поново употребљено земљиште	Структурни фондови / сопствени извори / зајмови / државн и буџет
Обезбеђивање заштите водних ресурса, безбедности хране и здравља људи	Заштита водних ресурса, безбедност и хране и здравља људи	Доношење прописа који су у складу са законским одредбама	Заштићени водни ресурси, безбедност хране и здравље људи	Државн и буџет
Промовисање будуће употребе санираних подручја за економски и друштвени развој уместо издвајања продуктивног земљишта из пољопривреде и шумарства	Будуће искоришћење санираног земљишта	Развој „brownfield“ тржишта	Смањење притиска за издвајање земљишта из пољопривреде / шумарства	Сопствени извори
Информисање и учешће јавности	Кохерентна комуникација	Промовисање специфичног законског оквира	Обавештена јавност која учествује у доношењу одлука о санацији	Државн и буџет / сопствени извори / структури
		Јавне изјаве о истраживањима	Обавештена јавност која	

	Транспарентност у погледу финансирања пројеката санације	учествује у доношењу одлука о санацији	фондов и
--	--	--	----------

По питању мера за управљање историјски загађеним земљиштем у Србији, предлажу се пројекти регенерације и смањења загађења путем конверзије земљишта или природне регенерације земљишта, које српске власти идентификују и утврђују њихов приоритет.

Климатске промене, управљање ризиком и отпорност на климатске промене:

Препоруке и мере прилагођавања за обе државе, Румунију и Србију:

- промовисање система ефикасне превенције и брзе интервенције у случају екстремних метеоролошких појава;
- минимизирање ризика узрокованог периодима екстремних врућина, увећањем зелених површина;
- развој грађевинских стандарда и решења за побољшање перформанси топлотне изолације грађевина, у циљу успостављања ефикасне потрошње енергије;
- имплементација савремених решења у области грађевинарства која промовишу обновљиве изворе енергије;
- промовисање грађевинских материјала и решења адекватних потенцијалним ефектима климатских промена;
- шира примена технологија и пракси коришћења обновљивих извора енергије у обезбеђивању неопходних комуналних услуга;
- промовисање програма стручне обуке и подизања свести јавности, неопходних за примену идентификованих мера прилагођавања и спровођење програма стручне обуке о обезбеђивању отпорности зграда на ефекте климатских промена.

10 МЕРЕ УЗЕТЕ У ОБЗИР ЗА ПРАЋЕЊЕ ЗНАЧАЈНИХ ЕФЕКТА СПРОВОЂЕЊА IPA ПРОГРАМА ПРЕКОГРАНИЧНЕ САРАДЊЕ РУМУНИЈА–СРБИЈА ЗА ПЕРИОД 2021–2017. ГОДИНА

У оквиру ове евалуације, анализирано је да ли неки од идентификованих утицаја захтева системско праћење на нивоу предложеног програма и оцењена је примењивост предложених програмских показатеља за прикупљање свих релевантних података о животној средини. У том смислу су ревидирани предложени показатељи за сваку приоритетну осу.

На основу евалуације извршене у овој стратешкој процени утицаја на животну средину, у доњој табели су предложени показатељи, са методама мерења и препорукама за њихову употребу:

Табела 19. Предлог показатеља за праћење и контролу ефеката на животну средину у контексту имплементације IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година

Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост	Опис	Одговоран
Ваздух / Климатске промене	<p>ЦЖС. 1 Побољшање квалитета ваздуха смањењем емисија из индустријских, пољопривредних делатности итд;</p> <p>ЦЖС. 7 Смањење емисије гасова с ефектом стаклене баште који долазе из различитих области делатности ради достизања циљева постављених од стране ЕУ;</p> <p>ЦЖС. 8 Прилагођавање климатским променама и предупредивање природних ризика, уз промовисање предности екосистема;</p>	Број пројеката који ће позитивно допринети смањењу емисије загађујућих материја у атмосферу (CO _x , NO _x , SO ₂ , суспендоване честице, тешки метали, COV, NAP) насталих у периоду извођења и имплементације пројеката предложених кроз IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија 2021–2027. година	Тромесечна мерења у фази извођења радова; Полугодишња мерења у фази експлоатације;	Имплементацијом пројеката, у фази извођења радова, могуће је да ће емисије загађујућих материја имати вредности које премашују границе законом дозвољених вредности квалитета амбијенталног ваздуха, али у фази експлоатације оне треба да забележе значајан пад у односу на тренутно стање, кроз примену незагађујућих технологија;	Носилац пројекта; Надлежни орган за заштиту животне средине;

Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост	Опис	Одговоран
<p>Вода (површинска и подземна)</p>	<p>ЦЖС. 2 Побољшање квалитета вода смањењем емисија из индустријских, пољопривредних делатности итд; ЦЖС. 3 Одржавање еколошког статуса текућих вода (Оквирна директива о водама);</p>	<p>Број пројеката који ће допринети смањењу загађења површинских вода прикључивањем на канализациони систем, поштујући дозвољене граничне вредности из специфичних прописа о концентрацији загађујућих материја (тешки метали, СВО5, ССОСг, нафтни деривати итд.) у канализационом систему;</p>	<p>Тромесечно у фази извођења радова, за пројекте предложене кроз IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија 2021–2027. године, узимањем узорака воде са тачака где се испуштају отпадне воде; Шестомесечно у фази експлоатације, за пројекте предложене кроз IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија 2021–2027. године, узимањем узорака воде са тачака где се испуштају отпадне воде;</p>	<p>Одржавање испуштања отпадних вода у канализациони систем у дозвољеним граничним вредностима – норматив NTPA002;</p>	<p>Носилац пројекта; Надлежни орган за заштиту животне средине; Надлежни орган у области вода;</p>

Interreg - IPA CBC Romania - Serbia



Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост	Опис	Одговоран
			не сарадње Румунија–Србија 2021–2027. године, узимањем узорака воде са тачака где се испуштају отпадне воде;		



Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост	Опис	Одговоран
Тло	<p>ЦЖС. 4 Ограничавање и смањење појединачних загађења земљишта; ЦЖС. 5 Одржавање еколошког статуса тла; ЦЖС. 6 Санација бивших индустријских зона (јаловишта);</p>	<p>Број пројеката који ће позитивно допринети смањењу емисије загађујућих материја у атмосферу (COx, NOx, SO2, суспендоване честице, тешки метали, COV, NAP) насталих у периоду извођења/ експлоатације пројеката предложених кроз IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија 2021–2027. година; Број регистрованих акцидентних загађења и захваћена подручја (на основу пројеката предложених кроз IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија 2021–2027. година), укључујући количину и врсту материја које су изазвале акцидентно загађење;</p>	<p>Тромесечна мерења у фази извођења радова; Полугодишња мерења у фази експлоатације;</p>	<p>Еволуција емисија загађујућих материја у атмосферу може довести до процене еволуције квалитета земљишта;</p> <p>Овај показатељ је релативан, број акцидентних загађења не зависи у потпуности од пројектовања инвестиција које је предложио IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија 2021–2027. година, будући да исте такође могу бити узроковане људским грешкама, превозним средствима итд.</p>	<p>Носилац пројекта; Надлежни орган за заштиту животне средине;</p>

Interreg - IPA CBC Romania - Serbia



Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост	Опис	Одговоран
Биодиверзитет	<p>ЦЖС. 9 Очување станишта и врста флоре и фауне од значаја за Заједницу;</p> <p>ЦЖС. 10 Очување биодиверзитета и одржавање националне мреже заштићених подручја природе;</p>	Број пројеката који ће допринети одржавању или унапређењу статуса очувања врста и станишта у заштићеним подручјима природе и у њиховом окружењу.	У фази извођења радова и у фази експлоатације кроз програме праћења, који се односе на различите етапе биолошког циклуса, у зависности од појединачне таксономске групе;	При одређивању локације пројеката, избегаваће се, што је више могуће, смештање истих унутар заштићених подручја природе, а уколико то није могуће, водиће се рачуна да не буде нарушен статус очувања станишта и врста од интереса за Заједницу;	Носилац пројекта; Надлежни орган за заштиту животне средине;



Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост	Опис	Одговоран
Предео	ЦЖС. 11 Заштита и очување природног предела;	Број пројеката који ће се бавити трансформацијама предела које би могле да настану као резултат реализације пројеката предложених кроз IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија 2021–2027. година (трајно и привремено заузете површине земљишта, број зграда стављен ван употребе);	У фази извођења радова специфичним годишњим мерењима;	Имплементација пројеката очувањем процента зелених површина и елемената природног окружења одређене зоне;	Носилац пројекта;
Културна питања	ЦЖС. 12 Задржавање и очување елемената културне баштине; ЦЖС. 13 Задржавање и очување локалних традиција и обичаја путем одрживог туризма;	Број пројеката који ће бити усмерени на број отворених археолошких локалитета у различитим фазама предложених инвестиција након открића археолошких налазишта итд;	У току извођења грађевинских радова;	Површине земљишта која су трајно заузета пројектима предложеним кроз IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија 2021–2027. година; У фази извођења радова и у фази експлоатације специфичним годишњим мерењима; уколико имплементација мера	Носилац пројекта;

Interreg - IPA CBC Romania - Serbia



Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост	Опис	Одговоран
				не да очекиване резултате, исте ће бити трајно прилагођене у зависности од ситуације на терену. Завршетком радова, нови објекти треба да се уклопе у предео подручја;	
Очување природних ресурса	ЦЖС. 14 Смањење експлоатације исцрпљивих ресурса и олакшавање употребе обновљивих ресурса;	Број пројеката који ће користити алтернативна горива као енергенте и за транспорт;	Годишње	У фази пројектовања могу се показати као неопходне мере за опремање погона која користе исцрпљиве изворе технологијама/ постројењима која такође могу користити алтернативна горива; Подаци ће се упоредити са онима из периода пре имплементације пројеката;	Носилац пројекта;



Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост	Опис	Одговоран
Отпад	<p>ЦЖС. 15 Смањење количина насталог отпада и повећање степена рециклирања/искоришћења за све врсте отпада, уз интегрисање решења циркуларне економије;</p>	<p>Допринос пројеката смањењу количине насталог отпада (тона/годишње) – за пројекте предложене кроз IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија 2021–2027. година</p>	<p>Тромесечно у периоду извођења радова и годишње у периоду експлоатације.</p>	<p>Количина насталог отпада биће пријављивана како током периода извођења радова тако и у периоду експлоатације;</p>	<p>Носилац пројекта; Надлежни орган за заштиту животне средине;</p>
Становништво и здравље људи / бука	<p>ЦЖС. 16 Смањење емисија загађујућих материја у животном окружењу, што би могло довести до побољшања здравља становништва и самим тим до пораста квалитета живота; ЦЖС. 17 Коришћење чистих технологија (високих перформанси) које би произвеле што је могуће мање ризика за запослене у различитим областима делатности;</p>	<p>Број пројеката који ће позитивно допринети смањењу броја људи који ће вероватно бити изложени повећаним концентрацијама загађујућих материја у атмосфери у подручју имплементације пројекта који финансира IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027. година; Број пројеката који ће позитивно допринети смањењу броја професионалних болести и болести повезаних са професијом које би</p>	<p>Годишње</p>	<p>У фази пројектовања такође ће бити предузете мере заштите становништва од ризика повезаних са датим објектима, које ће примењивати предузетници; Подаци ће се упоредити са референтним сценаријем;</p>	<p>Носилац пројекта; Територијални инспекторат за рад; Надлежни орган за здравство;</p>

Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост	Опис	Одговоран
		могло да проистекне из имплементације пројеката;			
Транспорт	ЦЖС. 18 Прилагођавање инфраструктуре ради обезбеђивања транспорта електричним и немоторизованим возилима;	Број пројеката који ће допринети обезбеђивању одрживог, електричног и/или незагађујућег транспорта;	Годишње	–	Надлежни орган за саобраћај;
Енергетска ефикасност	ЦЖС. 19 Унапређивање енергетске ефикасности и одржива употреба ресурса.	Број пројеката усмерених на санацију јавних установа;	Годишње	–	Надлежни орган за енергетику;

Табела 20. Показатељи за праћење утицаја на животну средину на нивоу IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година

Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост подношења извештаја Тела за управљање МЗЖС	Јединица мере	Одговоран
Ваздух / Климатске промене	<p>ЦЖС. 7 Смањење емисије гасова с ефектом стаклене баште који долазе из различитих области делатности ради достизања циљева постављених од стране ЕУ;</p> <p>ЦЖС. 8 Прилагођавање климатским променама и предупредивање природних ризика, уз промовисање предности екосистема;</p>	<p>Допринос смањењу емисије гасова с ефектом стаклене баште који долазе из различитих области делатности ради достизања циљева постављених од стране ЕУ;</p> <p>Допринос прилагођавању климатским променама и предупредивање природних ризика, уз промовисање предности екосистема;</p>	Годишње	Број пројеката	<p>На крају имплементације пројекта, корисници пројекта морају доставити информације потребне за праћење ефеката ОП на животну средину, заједно са завршним извештајима о пројекту. Обавеза Тела за управљање и Заједничког секретаријата је да затраже те информације најкасније на завршетку имплементације сваког пројекта.</p>
Вода (површинска и подземна)	<p>ЦЖС. 2 Побољшање квалитета вода смањењем емисија из индустријских, пољопривредних делатности итд;</p> <p>ЦЖС. 3 Одржавање еколошког статуса текућих вода (Оквирна</p>	<p>Допринос смањењу загађења површинских и подземних вода;</p>	Годишње	Број пројеката	<p>На крају имплементације пројекта, корисници пројекта морају доставити информације потребне за праћење ефеката ОП на животну средину, заједно са завршним извештајима о пројекту. Обавеза Тела</p>

Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост подношења извештаја Тела за управљање МЗЖС	Јединица мере	Одговоран
	директива о водама)				за управљање и Заједничког секретаријата је да затраже те информације најкасније на завршетку имплементације сваког пројекта.
Тло	<p>ЦЖС. 4 Ограничавање и смањење појединачних загађења земљишта;</p> <p>ЦЖС. 5 Одржавање еколошког статуса тла;</p> <p>ЦЖС. 6 Санација бивших индустријских зона (јаловишта);</p>	<p>Допринос смањењу емисије загађујућих материја у атмосферу (CO_x, NO_x, SO₂, суспендоване честице, тешки метали, COV, NAP) насталих у периоду извођења/експлоатације пројеката предложених кроз IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија 2021–2027. година;</p> <p>Допринос смањењу броја</p>	Годишње	Број пројеката	<p>На крају имплементације пројекта, корисници пројекта морају доставити информације потребне за праћење ефеката ОП на животну средину, заједно са завршним извештајима о пројекту. Обавеза Тела за управљање и Заједничког секретаријата је да затраже те информације најкасније на завршетку имплементације сваког пројекта.</p>

Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост подношења извештаја Тела за управљање МЗЖС	Јединица мере	Одговоран
		<p>регистрованих акцидентних загађења и захваћених подручја (на основу пројеката предложених кроз IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија 2021–2027. година), укључујући количину и врсту материја које су изазвале акцидентно загађење;</p>			
Биодиверзитет	<p>ЦЖС. 9 Очување станишта и врста флоре и фауне од значаја за Заједницу; ЦЖС. 10 Очување биодиверзитета и одржавање националне мреже заштићених подручја природе;</p>	<p>Допринос одржавању или унапређењу статуса очувања врста и станишта у заштићеним подручјима природе и у окружењу</p>	Годишње	Број пројеката	<p>На крају имплементације пројекта, корисници пројекта морају доставити информације потребне за праћење ефеката ОП на животну средину, заједно са завршним извештајима о</p>

Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост подношења извештаја Тела за управљање МЗЖС	Јединица мере	Одговоран
		пројеката предложених кроз IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија 2021–2027. година;			пројекту. Обавеза Тела за управљање и Заједничког секретаријата је да затраже те информације најкасније на завршетку имплементације сваког пројекта.
Културна питања	ЦЖС. 12 Задржавање и очување елемената културне баштине; ЦЖС. 13 Задржавање и очување локалних традиција и обичаја путем одрживог туризма;	Допринос задржавању и очувању елемената културне баштине;	Годишње	Број пројеката	На крају имплементације пројекта, корисници пројекта морају доставити информације потребне за праћење ефеката ОП на животну средину, заједно са завршним извештајима о пројекту. Обавеза Тела за управљање и Заједничког секретаријата је да затраже те информације најкасније на завршетку имплементације сваког пројекта.
Очување природних ресурса	ЦЖС. 14 Смањење експлоатације исцрпивих ресурса и	Допринос смањењу експлоатације исцрпивих ресурса	Годишње	Број пројеката	На крају имплементације пројекта, корисници пројекта морају

Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост подношења извештаја Тела за управљање МЗЖС	Јединица мере	Одговоран
	олакшавање употребе обновљивих ресурса;	и олакшавање употребе обновљивих ресурса;			доставити информације потребне за праћење ефеката ОП на животну средину, заједно са завршним извештајима о пројекту. Обавеза Тела за управљање и Заједничког секретаријата је да затраже те информације најкасније на завршетку имплементације сваког пројекта.
Отпад	ЦЖС. 15 Смањење количина насталог отпада и повећање степена рециклирања/искоришћења за све врсте отпада, уз интегрисање решења циркуларне економије;	Допринос смањењу количина насталог отпада и повећање степена рециклирања/искоришћења за све врсте отпада, уз интегрисање решења циркуларне економије;	Годишње	Број пројеката	На крају имплементације пројекта, корисници пројекта морају доставити информације потребне за праћење ефеката ОП на животну средину, заједно са завршним извештајима о пројекту. Обавеза Тела за управљање и Заједничког секретаријата је да затраже те информације најкасније на завршетку

Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост подношења извештаја Тела за управљање МЗЖС	Јединица мере	Одговоран
					имплементације сваког пројекта.
Становни штво и здравље људи / бука	NA	NA	NA	NA	NA
Транспорт	NA	NA	NA	NA	NA
Енергетска ефикасност	ЦЖС. 19 Унапређивање енергетске ефикасности и одржива употреба ресурса.	Допринос унапређивању енергетске ефикасности и одрживој употреби ресурса;	Годишње	Број пројеката	На крају имплементације пројекта, корисници пројекта морају доставити информације потребне за праћење ефеката ОП на животну

Interreg - IPA CBC Romania - Serbia



Питања животне средине	Циљеви животне средине, релевантни за IPA CBC Румунија–Србија 2021–2027.	Показатељи за праћење	Учесталост подношења извештаја Тела за управљање МЗЖС	Јединица мере	Одговоран
					средину, заједно са завршним извештајима о пројекту. Обавеза Тела за управљање и Заједничког секретаријата је да затраже те информације најкасније на завршетку имплементације сваког пројекта.



Пројекти који се финансирају кроз овај Програм поштоваће законодавство Европске уније и национално законодавство о животnoj средини обе партнерске земље у Програму (тј. ЕИА/СЕА, директиве о стаништима и птицама, оквирне директиве о води, квалитету ваздуха и Директива о отпаду и друге).

У складу са чланом 10 Директиве о стратешкој процени утицаја на животну средину, пратиће се значајни ефекти примене планова и програма на животну средину како би се у раној фази идентификовали непредвиђени неповољни ефекти и предузеле одговарајуће корективне мере.

Предложени систем праћења узима у обзир релевантна еколошка питања и теме на која имплементација програма може значајно утицати.

Допринос сваког пројекта по горе наведеним показатељима биће обрађен квантитативно и/или квалитативно у оквиру праћења пројекта од стране надлежног органа за заштиту животне средине (табела 19) и праћења и евалуације Програма током имплементације, а затим и од стране Тела за управљање и Заједничког секретаријата (Табела 20).

Релевантни показатељи за праћење, предложени у горње две табеле, користеће се за праћење ефеката на животну средину на основу карактеристика пројекта одабраних за финансирање. Праћењем и сумирањем резултата праћења јединствених пројекта, биће могуће проценити општи ефекат на релевантна питања животне средине.

Податке о праћењу ефеката Програма на животну средину партнери на пројекту треба да доставе заједно са завршним извјештајима о пројекту на крају имплементације пројекта. Тело за управљање и Заједнички секретаријат треба да затраже податке на завршетку сваког имплементационог пројекта, према Табели 20.

Потребни подаци ће се прикупљати како директним праћењем горе наведених показатеља, тако и праћењем подржаних активности после извршене процене утицаја на животну средину (за које су одговорни корисници).

11 САЖЕТАК БЕЗ ТЕХНИЧКИХ ПОДАТАКА / НЕТЕХНИЧКИ САЖЕТАК

Извештај о животnoj средини сачињен је у складу са захтевима о садржају из Прилога бр. 2 Одлуке Владе бр. 1076/2004 „о утврђивању поступка за спровођење процене утицаја на животну средину за планове и програме“.

Програм подржава стратешке смернице предвиђене програмским документима, које обухватају његово подручје примене, попут Стратегије за Западни Балкан, а заснива се на три од шест водећих иницијатива, и то: **Иницијативи за јачање подршке друштвено-економском развоју** (посебно за развој и иновације, подршку социјалном, образовном и здравственом сектору), **Иницијативи за подршку помирењу и добросуседским односима** (посебно за подршку образовању, култури и омладини) и **Иницијативи за јачање посвећености безбедности и миграцијама** (посебно за сарадњу за безбедност граница и управљање миграцијама).

Општи циљеви *Interreg IPA програма прекограничне сарадње Румунија-Србија за период 2021–2027.* година, који структурирају целокупну методу анализе и планирања за период 2021–2027. година, такође ће допринети реализацији стратешких смерница, уз поштовање националних, европских и глобалних репера.

Interreg IPA III програм прекограничне сарадње Румунија–Србија израђен је за временски период 2021–2027. година водећи рачуна о потребама и међународним

обавезама Румуније и Србије, али и о остваривању у овом тренутку оптималног сценарија развоја на више планова.

Interreg IPA III програм прекограничне сарадње Румунија–Србија предлаже три општа приоритета, који структурирају целокупну методу анализе и планирања за период 2021–2027. година, и то:

1. *Зеленија Европа*, са смањеним емисијама угљен-диоксида, кроз подстицање преласка на чисту и безбедну енергију, улагања у екологију и улагања у „плави раст“¹³, циркуларне економије, прилагођавања на климатске промене и спречавање ризика и управљање истима.

2. *Социјалнија Европа*, која имплементира Европски стуб социјалних права побољшањем приступа инклузивним услугама, побољшањем приступа образовању и квалитету образовања, укључујући прелазак на онлајн образовање; обезбеђивањем једнаког приступа услугама здравствене заштите, отпорности здравствених система, укључујући примарну заштиту, и развоја инфраструктуре потребне за постизање ових дугорочних прекограничних циљева, обезбеђујући прелазак са институционалних на услуге оријентисане ка породици и заједници; као и подржавањем одрживог економског развоја, социјалне инклузије и социјалне иновације промовисањем културе и одрживог туризма;

3. *Боље управљање у сарадњи* – специфични Interreg циљ – промовисањем акција за повећање институционалних капацитета у области управљања границама.

Ова три општа приоритета Програма предлажу низ мера у циљу унапређење стања животне средине и природе, за добробит локалних заједница и биодиверзитета у подручја спровођења Програма, и то:

- ❖ Улагања у области природних ресурса, екосистема и биодиверзитета, укључујући технологије за заштиту животне средине;
- ❖ Спровођење мера за смањење загађења и подизање свести (на пример сакупљање и обрада отпада, бицикличке стазе, сортирање отпада и правило 5Р);
- ❖ Улагања у активности посвећене контроли загађења и ревитализацији река и напуштеног индустријског земљишта;
- ❖ Улагања у активности посвећене санацији индустријског земљишта и контаминираног земљишта;
- ❖ Улагања у мере за подизање квалитета ваздуха;
- ❖ Улагања у област заштите животне средине (нпр. зелене градске зоне);
- ❖ Улагања у еколошку/зелену инфраструктуру у градским срединама (нпр. управљање атмосферским водама, одрживи системи за одводњавање, зелене улице, зелени кровови, пропусни/порозни тротоари, природно хлађење зграда, системи за рециклажу, подземни резервоари за прихват атмосферских вода, цистерне и бурад за скупљање кишнице и еколошка инфраструктура);
- ❖ Заједничке стратегије и акциони планови за решавање питања загађења и заштите биодиверзитета;
- ❖ Тестирање нових алата и инструмената, експерименти, трансфер решења између релевантних заинтересованих страна и јачање прекограничне сарадње у области биодиверзитета, зелене инфраструктуре и смањења загађења.

¹³ https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/blue_growth_ro

Програм подстиче мере санације земљишта, индустријских зона, неодговарајућих или илегалних депонија, контаминираних подручја у циљу њиховог враћања заједници за друштвене или привредне активности или изградњу станова или једноставно враћања природном окружењу. Низак ниво праћења загађења тла, воде и ваздуха смањује ниво свести становништва о стварном нивоу загађења у њиховим заједницама. *Програм* обезбеђује акције и мере подизања свести о важности заштите животне средине и одговорног понашања. У овом извештају је окарактерисано тренутно стање животне средине на нивоу програмског подручја, за сва релевантна питања животне средине: ваздух, вода, тло, климатске промене, биодиверзитет, предео, становништво и здравље људи, културна питања, очување природних ресурса, енергетска ефикасност, отпад.

Главне карактеристике животне средине на које може значајно утицати имплементација *Interreg IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година* представљене су у Поглављу 3 и уопштено оцењене у овом извештају.

Детаљи о карактеристикама животне средине подручја у којима ће се конкретно спроводити инвестициони пројекти предложени кроз *Interreg IPA програм прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година* биће описани у ЕИА/ЕА поступцима за сваки пројекат појединачно. Процена потенцијалног утицаја на животну средину и здравље људи представљена је у Поглављу 7.

Утврђивање мера за спречавање, смањење и компензацију значајних утицаја на животну средину проистеклих из спровођења програма предвиђено је одредбом Одлуке Владе 1076/2004 о утврђивању смањења процене утицаја на животну средину за планове и програме. Треба напоменути да степен разраде *Interreg IPA прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година*, односно стратешке процене утицаја на животну средину, не омогућава детаљно препознавање свих ефеката његове примене.

У Поглављу 9 назначен је низ метода мерења (квантитативних и квалитативних), које се односе на три приоритетне осе:

Приоритет 1 – Заштита животне средине и управљање ризиком;

Приоритет 2 – Друштвени и економски развој;

Приоритет 3 – Повећање капацитета управљања границом.

У оквиру *Interreg IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година* није експлицитно представљено више алтернатива које су узете у обзир и диференцирано анализирани. Овај Извештај о животној средини узео је у обзир „нулту“ алтернативу и алтернативу представљену у *Програму*. Ефекти спровођења *Програма* могу се пронаћи у садржају овог извештаја о животној средини, у Поглављу 4.

Спровођење програма праћења омогућиће препознавање непредвиђених неповољних ефеката *Програма*, као и предузимање одговарајућих санационих мера.

12 ПРИЛОЗИ

Прилог 1 – Нацрт Interreg IPA програма прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година

Прилог 2 – Однос са другим плановима и програмима релевантним за Програм

Прилог 3 – Списак заштићених подручја природе на подручју Румуније обухваћеном Interreg IPA програмом прекограничне сарадње Румунија–Србија за период 2021–2027. година

13 РЕФЕРЕНЦЕ И СЕЛЕКТИВНА БИБЛИОГРАФИЈА

1. Окружни план за управљање отпадом у округу Тимиш (2019–2025), мај 2020;
2. Окружни план за управљање отпадом у округу Караш-Северин (2020–2025), новембар 2020;
3. Национална стратегија и Национални акциони план за управљање загађеним подручјима у Румунији;
4. Окружни извештај о стању животне средине за 2019. годину – округ Тимиш;
5. Окружни извештај о стању животне средине за 2017. годину – округ Мехединци;
6. Окружни извештај о стању животне средине за 2019. годину – округ Караш-Северин;
7. <https://culturatimis.ro/>;
8. <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table> ;
9. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_Full_Report.pdf;
10. Планови управљања, уредбе и типски листови са подацима о подручјима природе укљученим у мрежу Natura 2000.
11. Уредба о опоравку и отпорности (Recovery and Resilience Facility Regulation), (2021/C 58/01) DNSH – Technical guidance on the application of "no no significant harm" under the Recovery and Resilience Facility Regulation;
12. Информисање Европске комисије – Техничке смернице о имунизацији инфраструктуре на климатске промене у периоду 2021-2027 (2021 К 373/01);
13. Национална стратегија о климатским променама и економском расту са ниским емисијама угљеника;
14. Национални план акција у области климатских промена;
15. Одлука бр. 196/21.05.2021 у вези са усвајањем Методолошких норми у вези са спровођењем циљева очувања за подручје РОСЦИ0032 Клисуре Рудариеи (ROSCI0032 Cheile Rudăriei) клисуре из Анекса Наредбе 1187/2016 у вези са усвајањем Плана управљања и Уредбе локације Натура 2000 РОСЦИ0032 Клисуре Рудариеи (Natura 2000 ROSCI0032 Cheile Rudăriei);
16. Напомена (710/03.02.2021) о одобравању минималног скупа посебних мера за заштиту и очување биолошке разноврсности, као и очување природних станишта, дивље флоре и фауне, безбедност становништва и улагања у РОСЦИ0052 Данчиоанеа (ROSCI0052 Dăncioanea);
17. Одлука бр. 143/08.04.2021 у вези са доношењем Методолошких норматива за спровођење циљева очувања из Анекса Наредбе бр. 1964/2007 о усвајању Плана управљања и Уредбе подручја Натура 2000 РОСЦИ0069 Домоглед-Долина Черна (Natura 2000 ROSCI0069 Domogled-Valea Cernei);
18. Напомена (13915/КА/17.09.2020) о одобравању минималног скупа посебних мера за заштиту и очување биолошке разноврсности, као и очување природних станишта, дивље флоре и фауне, безбедност становништва и улагања у РОСЦИ0126 Планина

- Царку (ROSCI0126 Munții Țarcu);
19. Одлука бр. 577/23.11.2020 у вези са давањем сагласности на Методолошке норме у вези са спровођењем циљева очувања из Анекса Наредбе бр. 1198/2016 у вези са усвајањем Плана управљања и Уредбе о подручју Натура 2000 РОСЦИ0198 Висораван Мехединци (Natura 2000 ROSCI0198 Platoul Mehedinți);
 20. Одлука бр. 81/03.11.2020 у вези са давањем сагласности на Методолошке норме у вези са спровођењем циљева очувања из Анекса Наредбе бр. 1964/2007 у вези са усвајањем Плана управљања и Уредбе о подручју Натура 2000 РОСЦИ0219 Руска Монтана (Natura 2000 ROSCI0219 Rusca Montană);
 21. Напомена (11140/Б/21.04.2021) о одобравању минималног скупа посебних мера за заштиту и очување биолошке разноврсности, као и очување природних станишта, дивље флоре и фауне, безбедност становништва и улагања у РОСЦИ0127 Ретезат (ROSCI0217 Retezat);
 22. Одлука бр. 144/08.04.2021 у вези са давањем сагласности на Методолошке норме у вези са спровођењем циљева очувања из Анекса Наредбе бр. 1964/2007 у вези са усвајањем Плана управљања и Уредбе о подручју Натура 2000 РОСЦИ0206 Ђердап (Natura 2000 ROSCI0206 Porțile de Fier);
 23. Одлука бр. 493/06.10.2021 у вези са давањем сагласности на Методолошке норме у вези са спровођењем циљева очувања из Анекса Наредбе Министарства животне средине, вода и шума бр. 1642/2016 у вези са усвајањем Плана управљања и Уредбе о подручју Натура 2000 РОСПА0020 Клисура Нере-Беушница и РОСЦИ0031 Клисура Нере-Беушица (Natura 2000 ROSPA0020 Cheile Nerei – Beușnița и ROSCI0031 Cheile Nerei – Beușnița);
 24. Одлука бр. 190/21.05.2021 у вези са давањем сагласности на Методолошке норме у вези са спровођењем циљева очувања из Анекса Наредбе бр. 1048/2013 у вези са усвајањем Плана управљања и Уредбе о подручју Натура 2000 РОСПА0026 Ток Дунава – Базијаш – Ђердап (Natura 2000 ROSPA0026 Cursul Dunării – Baziaș – Porțile de Fier);
 25. Напомена (253925/МФ/18.12.2020) о одобравању минималног скупа посебних мера за заштиту и очување биолошке разноврсности, као и очување природних станишта, дивље флоре и фауне, безбедност становништва и улагања у РОСПА0084 Планина Ретезат (ROSPA Munții Retezat);
 26. Одлука бр. 159/19.04.2021 у вези са давањем сагласности на Методолошке норме у вези са спровођењем циљева очувања из Анекса Наредбе бр. 1248/2007 у вези са усвајањем Плана управљања и Уредбе о подручју Натура 2000 РОСПА0080 Планина Алмажулуи-Локвеј (Natura 2000 ROSPA0080 Munții Almăjului-Locvei);
 27. Одлука бр. 452/14.09.2021 у вези са давањем сагласности на Методолошке норме у вези са спровођењем циљева очувања из Анекса Наредбе Министарства животне средине, вода и шума бр. 1224/2016 у вези са усвајањем Плана управљања и Уредбе о Природном Парку Ливада Мориша, као и о подручју Натура 2000 РОСПА0068 Долина Доњег Мориша и РОСЦИ0108 – Долина Доњег Мориша (ROSPA0069 Lunca Mureșului Inferior și ROSCI0108 - Lunca Mureșului Inferior).

14 РЕЧНИК ПОЈМОВА

AFM	Управа фонда за животну средину
AM	Тело за управљање
APM	Агенција за заштиту животне средине
AT	Техничка помоћ
CE	Европска комисија
OC	Циљ Заједнице
JMC	Заједнички одбор за праћење
OCT	Прекоморске земље и територије
RDF	Refuse-derived fuel (гориво из отпада)
RM	Извештај о животној средини
SEA	Стратешка процена утицаја на животну средину
SIMD	Интегрисани систем управљања отпадом
SRF	Solid recovered fuel (чврсто гориво из отпада)
TIC	Компјутеризоване информационе технологије
TMB	Механичко-биолошка обрада
UAT	Административно-територијална јединица

Potpisana, JIVCOVICI MILENA, ovlašten tumač i prevodilac za engleski i srpski jezik, na temelju Autorizacije br. 26442 datirane 05.08.2009. godine, izdate od strane Ministarstva Pravde Rumunije, potvrđujem tačnost prevoda izrađenog sa rumunskog jezika na srpski jezik, da je predstavljen tekst u potpunosti preveden, bez nedostataka, i da prevodom dokumenta nije izobličen sadržaj i značenje.